రామాయణం

విచారణ

మద్రామాయణ కథా సుధా లహరి-పద్య

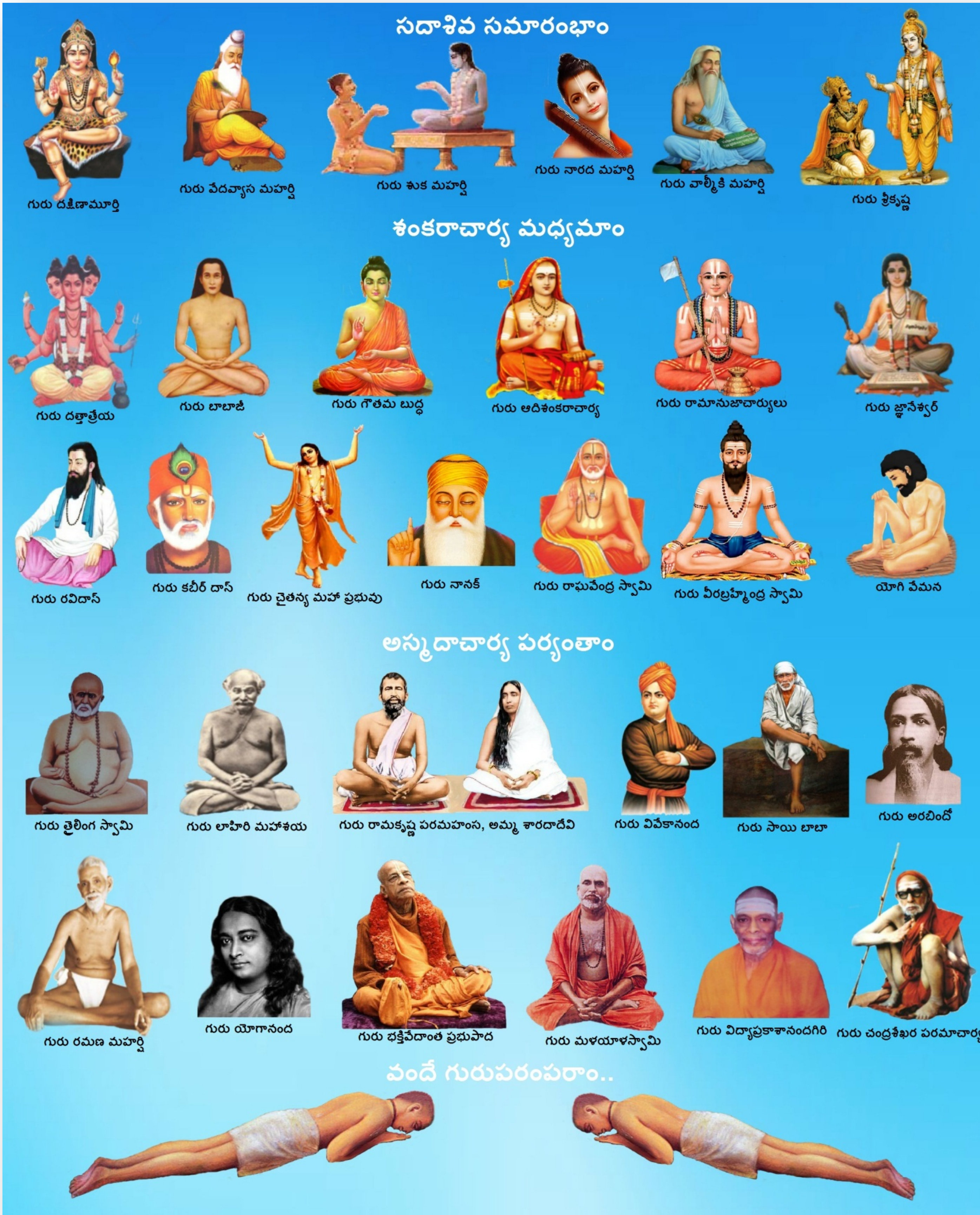

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, ఐవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ మద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

ప్రతులకు :

శ్రీమతి దేవులపల్లి ప్రభావతిగారు
W/o శ్రీ దేవులపల్లి చెంచు సుబ్బయ్యగారు
శ్రీ లలితా కవితా నికేతనము
ఇంటి నెంబరు 2-186-1 టీచర్స్ కాలని
ఆదోని (కర్నూలు జిల్లా)

విషయసూచిక

క్రమసంఖ్య	విషయము	పుటసంఖ్య
1.	తొలిపలుకు	
2.	మహాదాత శ్రీ విత్తా భీమయ్యశ్రేష్ఠిగారి వంశ పరిచయము	
3.	శ్రీ మద్దేవులపల్లి వంశవర సత్కల్ప వృక్ష వర్ణనము	I to XVI
4.	వాల్మీకి స్తుతి	
5.	హనుమత్ప్రార్థన	
6.	రామాయణ ప్రశస్తి	
7.	వివిధ దేవతాస్తోత్రములు	
8.	అంకితము	
9.	గాయత్రి రామాయణము	
10.	బాలకాండ	1
11.	అయోధ్యాకాండ	46
12.	అరణ్యకాండ	88
13.	కిష్కింధాకాండ	102
14.	సుందరకాండ	129
15.	యుద్ధకాండ	223
16.	శ్రీరామ పట్టాభిషేకము	277

...o...

శ్రీరస్తు శుభమస్తు అవిఘ్నమస్తు

ఓం శ్రీపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మహా గణాధిపతయే నమః

శ్రీ గురుభ్యో నమః

శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

బా ల కాం డ

కం. శ్రీ మనోమోహన మంగళ
కోమల దివ్యస్వరూప! కోసలభూపా!
శ్యామల నీరదదేహా!
రామా! రామాభిరామ! రఘుకులసోమా! 1

కం. శ్రీ రఘురాముని పావన
చారిత్రము నారదుండు సంతోషమునన్
గోరి యెరింగించె నిటు లు
దారత వాల్మీకి మునికి ధార్మిక మతికిన్. 2

సీ. తగఁ దపస్స్వాధ్యాయ తత్పరునిఁ దపస్వి
వాగ్విదు నారదు భక్తిఁ గాంచి
వాల్మీకి సన్ముని ప్రమదంబున నడిగె
సాంప్రతము జగతి సద్గుణుండు
ధర్మజ్ఞుఁడు సదా కృతజ్ఞుండు విబుధుండు
సర్వభూతహితుఁడు సత్యవాది
ఆత్మవంతుఁడు ఘనుఁ డనసూయకుండెవ
రనగఁ దెలిపె సురమునివరుండు

గీ. ప్రథితుఁ డిక్ష్వాకు వంశప్రభవుఁడు వాగ్మి
బుద్ధిమంతుండు సద్ధర్మమూర్తి బలుఁడు
సత్యసంధుండు సకల ప్రజాహితుండు
రాముఁ డనఘుఁడు రామాభిరాముఁడనియె. 3

కం. సరయూ తీరమునందున
సురుచిరవైభవము తోడ సురపుర మనగన్
ధరణీ భూషణమాచును
స్థిరత నయోధ్యాపురంబు చెలగుచు నుండెన్ 4

గీ. మను వినిర్మితమైన యా మహితపురము
రమ్య సువిశాల కోసల రాజధాని
శత్రుదుర్భేద్యమాచుఁ బ్రశస్తమాచుఁ
గోటగోడల బురుజులఁగూడి యొప్పు. 5

గీ. అచటి సౌధంబు లంబర మంటుచుండు
సుందరోద్యాన వనములు శోభఁ గూర్చుఁ
జారు కాసారముల్ సంతసంబుఁ గూర్చు
వెలయు క్రీడాగృహంబులు వింతఁగూర్చు. 6

సీ. అచటి భూసురులు వేదాభ్యాస జడుఁడైన
బ్రహ్మకు విద్యనేర్పంగఁ జతురు
లచటి రాజులు శివి హరిహరాదులకైనఁ
గదన విద్యలనెల్లఁ గరుప నిపుణు
లచటి వైశ్యులు ధనముప్పగా మెప్పగా
నెంతైన ధనదున కీయ దక్షు
లచటి శూద్రులు పంటలన్నింటిఁ బండించి
ప్రజల యాకలిమంటఁ బాపఁగలరు

గీ. వివిధ కళలకు శారదా పీఠమగుచు
సకల సౌభాగ్య మంగళ సదనమగుచుఁ
బొసగఁ బాడిపంటలు పొంగిపొరలుచుండఁ
బ్రథితిఁగనె నయోధ్యాపురవరము ధరణి. 7

గీ. నిర్ఝరులు పార నొప్పుచు నింగినంటి
ధరను దిరిగెడి గిరులన సురగజంబు
సరకుసేయక మయి మదజలము గార
మందయానంబుల నలరు మత్తకరులు. 8

గీ. శీఘ్రగమనంబుఁ జిత్రవిచిత్రగతులఁ
గలిగి రవిరథ సప్తాశ్వములను మించి
భవ్య కళ్యాణ పల్యాణ బద్ధ భద్ర
పటు జవన హయంబులు పురిఁ బ్రబలియుండు. 9

గీ. గురుతరోన్నత స్యందనకోటి పురిని
లలిత రథ్యల హాటకా కలిత లసిత
వాటికలనేగఁ చూర్ణముల్ పైకిలేచి
భాను కిరణాళిఁ గాంచన ప్రభలనింపు. 10

ఉ. సుందర చంద్రకాంత మణిశోభితసౌధ తలంబు లందు నా
నందముతోడఁ గన్యకలు నాట్యము సల్పగ దివ్యభామినుల్
చందన గంధులన్ గనుచు సంతసమందుచు సత్ప్రసూనముల్
చిందగఁ బైనఁ జల్లెదరు చిత్రముగా జనులెల్ల జూడగన్. 11

ఉ. తాల రసాల సాల వట దంత తమాల లవంగ లుంగ హిం
తాల కపిత్థ చందన కదంబ మధూక శిరీష నింబ త
క్కోల పలాశ ముఖ్య తరుకుంజ సముజ్జ్వల పుష్పమంజరీ
జాల సుగంధ బంధుర విశాల వనావళి యొప్పు నప్పురిన్. 12

గీ. చారు చంపక మల్లికా సరళ వకుళ
కుందమందార కల్హార కుముద జలజ
కరక కరవీర కురవక క్రముక ముఖ్య
పుష్ప సురభిలోద్యానముల్ పురినిఁ జెలగు. 13

గీ. వివిధ శస్త్రాది విద్యా ప్రవీణులగుచు
సమర చాతుర్య గాంభీర్య శౌర్య వీర్య
ధుర్యులై రిపుగర్వ విదూరకోరు
బాహుబలభాసితులు పురి ప్రముఖ భటులు. 14

సీ. నలినాక్షి ! నాకిమ్ము నల్లకల్వల దండ
రాతిరి రమ్మోయి రవ్వకాడ !
పూబోడి ! గోరంట పూబంతు లిత్తువా
వడి వాడి చెడునోయి పడుచువాడ !
ఇంతిరో ! యీ లతయేల పుష్పింపదు ?
వర్షముల్ లేవోయి వన్నెకాడ !
ముద్దియ ! యీతమ్మి ముద్దాడ నిత్తువ ?
అందరు చూతురా ? అందగాడ !

గీ. వెలది ! దాచిన విరియిమ్ము వేళరమ్ము
తరుణి ! నీ పుష్పలతఁగొందుఁ దగునె కొనగ ?
ననుచుఁ బుష్పలావికలతోఁ గొనుచు విరులు
విటులు నర్మోక్తులాడుదు రిటుల నగుచు. 15

గీ. అలరుబోడులు గులుకు చొప్పార మొలక
మొలక నవ్వుల పువ్వులఁ జెలగి రువ్వి
వలపు చూపుల తూపులఁ గలత రేప
మరులుగొని చేరి విరివిగా విరులుగొనుచుఁ
బలుకరింతురు మన్మథ భటులు విటులు. 16

మ. సరయూతీర విహారవేళఁ దరుణుల్ సంతోష మొప్పారగా
వరభూషాంబరముల్ పటిన్ వదలి
మేల్ వస్త్రంబు లర్ధాంగముల్
సరిగన్ గన్పడఁ గట్టి యొండొరులు
హస్తంబుల్ దగన్ బట్టుచున్
దిరుగన్ చన్నులు చౌకళించు మునుగన్
దీపించు లావణ్యముల్. 17

మ. పురకాంతల్ జలకంబులాడి మయిపై పూతల్ పటీరంబు క
స్తురి బొట్టుల్ గుచసీమనుండు పునుగున్ దోయంబులన్ జేరి బం
ధురగంధంబులు వ్యాప్తినొంద జలముల్ దోరంపు గుంభంబులన్
గరితల్ గొంచును వత్తురా నడుము గుల్కన్ గుబ్బలల్లాడగన్.18

గీ. వేద వేదాంగ వేత్తలు విబుధవరులు
కవులు గాయకులు నటులు ఘనులు వివిధ
భవ్యకావ్యేతిహాస భావజ్ఞు లెలమి
నయ విశారదులు గల రనఘులు పురిని. 19

గీ. దానజలములు గరి మదధార లెపుడు
కారి పారుచు నేరులై కలయ నదినిఁ
గప్పురపు తావి ఘుప్పునఁ గమ్ముకొనగ
సరయు వరదల సురనది సమతఁగాంచు. 20

మ. సరయూ ప్రహ్లాదిని సారసారణుల సస్యశ్యామలంబై కడున్
బురిఁ గేదారములందు ధాన్యములు బల్
ముక్కారులున్ బండగా
సిరులున్ వానలజల్లులై కురియగా శ్రీమంతులై భూసురుల్
వరయజ్ఞంబులఁ బుణ్యకార్యముల నొప్పన్ జేతు రెల్లప్పుడున్.

కం. శ్రీకరమై శుభకరమై
ప్రాకట వైభవయుతమయి రమణీయంబై
నాకపురంబున కెనయై
సాకేతపురంబు వఱలు జగతి నుతింపన్. 2

ఆ.వె. వనజభవుని నగర వైభవంబును బొంది
భవుని వెండికొండ ప్రభలఁ గూడి
కమల విభుని నగర కలిమినిఁ గలిగియు
భువి నయోధ్యపురము పొలుపుఁగాంచె. 2

గీ. తత్పురంబేలు ఱేఁడు సద్ధర్మమూర్తి
శౌర్య గాంభీర్య చాతుర్య ధైర్య వీర్య
విమల మంగళ గుణగణ విలసితుండు
ప్రథితుఁ డతఁడు దశరథ భూపాలవరుఁడు. 2

సీ. తన భవ్య సత్కీర్తి ఘనచారుచంద్రికల్
జగముల వ్యాపించి శాంతిఁ గూర్ప
తన దాన విస్ఫూర్తి తగఁ గల్పకము మణిన్
సురభినిఁ జీకట్ల ప్రసక్కఁ జేయ
తన శౌర్య సందీప్తి దినకర బింబమున్
వెలవెలఁ బోఁజేసి వెలితిఁ గూర్ప
తన నీతి విభవంబు ధరనెల్ల జనులకు
సంతత సంతోష సౌఖ్యమీయ

గీ. తన మహితగుణ పారిజాత ప్రసూన
లలిత పరిమళ మంతట నలముకొనుచు
ముదముగూర్ప రహి యయోధ్యపురము నేలు
చారుతరమూర్తి దశరథ చక్రవర్తి. 2

సీ. ఆదరింప డెప్పు డవినీతి చరితుల
నాదరించుఁ గవుల నార్యవరుల
రక్షింప డెప్పుడు రాజవిద్రోహుల
రక్షించు శరణన్న ప్రబలరిపులఁ
గరుణింప డేరీతిఁ గలుష వర్తనులను
గరుణించు నర్థులఁ గల్పకముగ
భయమంద డరుసుల భండనంబునఁ ద్రుంప
భయమంద సత్యంపు పలుకు పలుక

గీ. చేరి పోషింప డార్గురు వైరివరుల
భక్తిఁ బోషించు సతతంబు బ్రాహ్మణులను
సూర్యవంశాబ్ధిచంద్రుండు శౌర్యధనుఁడు
ధర్మపాలన దక్షుండు దశరథుండు. 26

గీ. రమ్య దశరథ రాజేంద్ర రాజ్యమందు
సర్వసంపదలొప్పఁ బ్రశాంతిరొప్ప
సతత సద్ధర్మ వర్తన చరితులగుచు
సౌఖ్యములఁ దేలుచుందురు సకల జనులు. 27

గీ. కోరి యల త్రిశక్తులను జేకొనిన యట్లు
మాన్య సౌజన్య కౌసల్య మహిత చరిత
భవ్య సౌందర్య కైకేయిఁ బరమసాధ్విఁ
గుల పవిత్ర సుమిత్రఁ గైకొనియె సతుల. 28

శా. శ్రీమంతంబగు నా యయోధ్య పురమున్
శ్రేష్ఠుండు ప్రాజ్ఞుండునున్
ధీమంతుండగు ఱేడు పంక్తిరథుఁడున్ దేజంబుతో నేల స
త్ప్రామున్ బత్నులు ముప్వురున్ గొలుతురా
కౌసల్య కైకేయి యా
భామారత్నము నా సుమిత్ర సతి సౌభాగ్యంబులన్ దేలుచున్.

గీ. మధుర లీలను సతులతో మదన కదన
గతులఁ దేలుచు శృంగార చతుర వచన
రచన లలవడ భోగముల్ రహి వహించె
చారుమూర్తి యా దశరథ చక్రవర్తి. 30

సీ. మహితులౌ ధృష్టియు మంత్రపాల విజయా
శోకుల్ జయంతుండు సుమతియైన
యర్థసాధకుఁడు మహాత్ముఁడు సిద్ధార్థుఁ
డనఘుఁడైన సుమంత్రుఁ డనఁగఁ బరగు
నష్టసంఖ్యాకులౌ నాత్మసచివులెల్ల
బాయకఁ దననెప్పు భక్తిఁ గొలువ
నష్టమూర్తి యుతుఁడౌ నా శంభుఁడో యన
శశ్వదైశ్వర్య విస్ఫారుఁ డగుచుఁ

గీ. జెలగి జనులను గన్నబిడ్డల విధాన
భాసురేక్ష్వాకు సద్వంశ వార్ధిపూర్ణ
చంద్రుఁ డౌచుఁ బాలించె రాజ్యంబు మిగుల
ధర్మమార్గానువర్తియై దశరథుండు. 31

గీ. ప్రాజ్యసామ్రాజ్యధుర్యుఁడై ప్రభువరుండు
సరస శృంగారచతురుఁడై సతులఁగూడి
సకల సౌఖ్యంబు లందుచు సంతసమున
సుతుఁడు లేడని మదిలోన సుమతి తలచి. 32

గీ. అరయ "పుంనామ నరకంబు"నందు నుండి
కాచువాడిలఁ బుత్రుండుగాదె జగతి!
పాత్రుఁడగు పుత్రుఁడున్న సంభావ్యముగను
జెలగి చరితార్థమౌఁ దండ్రి జీవితంబు. 33

కం. సుగతినిఁ గలిగించు సుతుఁడు
జగమునఁ గలిగించు మోదము సరిగ "నపుత్ర
స్యగతిర్నాస్తి" యటంచున్
నిగమంబులు పల్కఁగాదె నిర్మల ఫణితిన్. 34

గీ. అనుచుఁ జింతించి యంత ధరాధిపుండు
శిష్ట గుణు శ్రేష్ఠుఁ గాంచి
యభిమతంబును దెలుపంగ ననియె రాజ!
ఇష్టఫలమందు పుత్రకామేష్టి సలిపి. 35

మ. అని యాశిష్ట మునీంద్రుఁడున్ బలికి
ఋశ్యశృంగు నాధ్వర్య మం
దున యాగంబును సల్పుమన్న జననాథుం
డాప్తులా మంత్రులన్
జనులన్ గూడియు నిశ్చయించెఁ గ్రతువున్
సల్పంగ సద్భక్తి నా
మునిచంద్రున్ గొనివచ్చె శాంతిసతితోఁ
బుణ్యాత్ము మోదంబునన్. 36

కం. శాంతా కాంతాయుతుఁడై
సంతోషముతో మహర్షి చనుదెంచంగా
నింతులతోఁ గూడి ధరా
కాంతుఁడు మణిపీఠినుంచి ఘనముగఁ గొలిచెన్. 37

గీ. రాజమందిరంబందున రాజవరుఁడు
భక్తి నమ్మహర్షి వరదంపతుల నుంచి
వారి యానఁ గ్రతువున కేర్పాట్లు సలుప
మంత్రివర్యుల నియమించె మనుజ విభుఁడు. 38

గీ. ప్రక్షితమా దివ్య శుభముహూర్తంబునందు
విమల వేదస్వరూపులు విప్రవరులు
యాజకులు మునియానతి యాగమపుడు
విధివిధానంబుగా మొదల్ పెట్టిరచట. 39

గీ. యాగ నిర్వహణోచిత వ్యంజనాది
సకలవస్తు సంభారముల్ సక్రమముగ
నచట సమకూర వివిధ దేశాధిపతులు
విభుని పిలుపున కలరి వేవేగ రాగ. 40

గీ. భక్ష్యములు భోజ్యములు లేహ్యపాయసములు
చోష్యములు వివిధాపూప సూపములను
శుచియు రుచియును గూర్ప భూసురులు మెసవి
ప్రీతి సంతృప్తిఁ గాంచిరి విమలమతులు. 41

గీ. పావనామల ధూమమంబరము నిండ
సుస్వరయుత వేదరవంబు సుభగమగుచు
శ్రావ్యముగను గర్జిల్లగ సవనశిఖియుఁ
దాండవంబాడె నాయజ్ఞకుండమందు. 42

ఉ. శ్రీరమణీ మనోహరుఁడు శ్రీహరి భాసుర శేషశాయియై
క్షీరపయోధినుండ సరసీరుహ జాత సమేతులై సురల్
చేరి పదాబ్జముల్ గొలువ శ్రీపతి వారి భయంబుఁదీర్చె సం
హారమొనర్ప రావణు మహాత్ముఁడు పుట్టె
దనంచుఁ బల్కియున్. 43

గీ. కమలగర్భునిఁ గూర్చి రాక్షస విభుండు
దపము సలిపెడి తరి మున్ను తనకు మరణ
మెవరిచేత లేకుండగ నెఱుకపఱచు
నాడు తెలుపంగ మఱచెను నరులఁగపుల. 44

గీ. చంప రావణు నదవకాశంబు గల్గె
భయము వలదింక దశరథ ప్రభువరుండు
క్రతువు సద్భక్తి సంతాన కాంక్షతోడ
సలుపుచున్నాడు సురలార! చెలువుమీర. 45

కం. నరరూపంబునఁ బుట్టెద
నరనాయకుఁడౌ దశరథనాథుని యింటన్
సురలార! పుట్టుడిక వా
నరులై భల్లుకము లౌచు నయముగ భువిలోన్. 46

గీ. అనుచుఁ గరుణతో శ్రీహరి యానతీయ
వనజ గర్భాది సురవరుల్ భక్తితోడ
విష్ణుపావన పాదారవిందములకు
వందనములు సల్పి జని రానందమొప్ప. 47

ఆ.వె. పుణ్యహోమమందుఁ బూర్ణాహుతీయంగ
సకల జనులు మ్రొక్కి జయమనంగ
నంత వింతఁ గూర్ప నగ్నిహోత్రుఁడు వచ్చి
పాయసాన్న కనకపాత్రమిచ్చె. 48

మ. "ధరణీనాయక! పాయసాన్నమును సద్భక్తిన్ బ్రసాదంబుగాఁ
బరమానందముతోడఁ బత్నులకికన్ భక్షింపగా నిమ్ము శ్రీ
హరి పుత్రాద్భుత భవ్యగాత్రులును
బుణ్యాత్ముల్ మహావీరులా
వరపుత్రుల్ ముదమొప్పఁ బుట్టెదరయా
పాత్రంబు గొమ్మా" యనన్. 49

గీ. పాయసాన్న పాత్రంబును బాత్రుఁ డనుచుఁ
బతికి నీయ సంప్రీతిని సతుల, బిలిచి
రెండు సమభాగముల్ చేసి ప్రేమనిచ్చె
నపుడు గౌసల్యకును గేయాత్మజకును. 50

గీ. వారు తమ కిచ్చినట్టి యా పాయసమును
సమము సగమును జేసియుఁ సవతియైన
సతి సుమిత్రకు నిచ్చి సమ్మతినిఁ దినగ
గర్భవతులైరి వింతగాఁ గాంతలంత. 51

సీ. మేల్మి బంగారుకు మెఱుగు పెట్టిన యట్లు
కనకాంగులకు దేహకాంతులొప్పెఁ
దెలికల్వ రేకుల వెల్గు వెన్నెలవోలె
నింతుల కనులు దెల్పెక్కి మెఱసెఁ
గాంచనాద్రుల మీది ఘనసంచయము మాడ్కి
చెలుల చన్మొనలంచు నలుపుమించెఁ
బుట్టపై శయనించు భుజగంబు రీతిగా
వనితల నూగారు నునుపుదోఁచెఁ

గీ. కమల నయనల నడుములు గానవయ్యె
మత్తగజయానల నడలు మందమయ్యెఁ
బ్రమదలకు నంత వేవిళ్ళు ప్రచురమయ్యె
దశరథ సతులు గర్భముల్ దాల్చినపుడు. 5!

కం. శ్రీమంతమయిన మంగళ
సీమంతంబును సతులకు శ్రీలను గూర్పన్
భామారత్నము లందరు
ప్రేమంబున సల్పిరంత విధ్యుక్తముగన్. 5!

సీ. కల్యాణి సౌశీల్య కౌసల్య సౌజన్య
చైత్రమాసమున వసంతమందు
శుక్లపక్షంబున శుభకరమైన పు
నర్వసు యుక్తమా నవమి తిథిన

భానువాసరమందు భవ్య కర్కాటక
లగ్నంబునందున లక్షణముగ
నారాయణాంశతో శ్రీరాము నభిరాము
నిందీవరశ్యాము నింతి కనియె.

గీ. భద్రలక్షణుఁ గైకేయి భరతుఁగనియె
వరపవిత్ర సుమిత్ర యిర్వురను సుతులఁ
గనియె లక్ష్మణు శత్రుఘ్ను లనఁగఁబరగు
దివ్యరూపులఁ బిదప నా దివిజు లలర. 54

మ. సురలా కల్పకసత్ప్రసూనముల సంశోభించు దోసిళ్ళతో
విరివానల్ గురిపించి రంత భువిపై వేవేగ దేవాంగనల్
పరమానందముతోఁడ బాడిరటు శ్రావ్యంబుగా గీతముల్
వరనాట్యంబులు సల్పు దుందుభి సురావంబుల్మ్రో
మ్రోగెన్ గడున్. 55

గీ. పొంగె సురగంగ యుల్లాసమున మునింగి
మోదజలధి ముల్లోకముల్ మునిగి తేలె
మునుల మానస జలజముల్ దనర విరిసె
సుతుల నల్వుర ముగ్గురు సతులు గనగ. 56

మ. అరయన్ శేషుని యంశ లక్ష్మణుఁడు
చక్రాంశాన శత్రుఘ్నుఁడున్
మురిపంబొప్ప సుమిత్రకున్ బొడమిరా
పుత్రుల్ సుపాత్రుల్ దగన్
భరతుం డొక్కఁడు గైకకున్ గలిగె సత్రాప్యజ్ఞుండు శంఖాంశచే
హరియే పుట్టెను రాముఁడై దనుజ సంహారంబుఁ గావింపగన్.

గీ. భవ్య పూర్వ సత్పుణ్యార్థ ఫలములైన
పుత్రులను నల్వురను గని మోదమంది
ధన కనక వస్తు వాహన ధాన్యములను
విప్రవరులకు నిచ్చె సంప్రీతి విభుఁడు. 58

గీ. పది దినంబుల పిదప భూపతికిఁ బురుడు
వెడలె నా వశిష్టాదుల వేడ్కఁబిలిచి
జాతకర్మాది సకల సంస్కారములను
దగిన రీతిని జరిపించె దశరథుండు. 59

గీ. రమణి కౌసల్య సుతునకు రాముఁడనుచు
బడతి కైకేయి పట్టికి భరతుఁడనుచు
లలిసుమిత్ర నందనులకు లక్ష్మణుండు
మరియు శత్రుఘ్నుఁ డనుచు నామముల నుంచ. 60

గీ. రాము సుకుమారు మదనాభిరాము శ్యాము
నమల శుభనాము సూర్యవంశాబ్ధి సోము
లలన లంత బంగారపూయెలల నునిచి
యూపుచును జోలపాడిరి యువిదలిటుల, 61

కం. జోజో! పద్మదళేక్షణ!
జోజో! సుకుమార! ధీర! జోజో! శ్యామా!
జోజో! దశరథనందన!
జోజో! మదనాభిరామ! జోజో! రామా! 62

గీ. హృద్య వేదాది విద్యానవద్యులగుచు
సకల శస్త్రాస్త్ర విద్యల శాస్త్రములను
వివిధ కళలను నేర్చి ప్రవీణులైరి
మహిత దశరథ రాజకుమారులంత. 63

మ. సరిగా నల్వుర పుత్రులన్ దశరథక్ష్మాజాని ముద్దాడుచున్
మురిపం బొప్పఁగఁ జూచుచుండఁ గళలన్
మోదంబుతో నేర్చి యా
సురసంసేవ్యులు శుక్లపక్షవశులై శోభిల్లి వర్ధిల్ల భూ
వరుఁడా రామునిఁ బ్రాణమో యనఁగనున్
వాత్సల్య సంపూర్ణుఁడై. 64

సీ. మంత్రులు బుధులు సామంతులు బ్రాహ్మణుల్
హితులుఁ జారులు పురోహితులు కవులు
నటులు పౌరులు దండనాథులు బంధువుల్
పరివార జనములు వైణికులును
వందిమాగధులుఁ బౌరాణికోత్తముల్
గణికలు సద్భటుల్ గాయకులును
దగు నాసనంబులఁ దనరారుచుండగ
సతులుండ సరసన సతులఁగూడి

గీ. అలర సింహాసనాసీనుఁ డగుచు మిగులఁ
ప్రస్తుతుల నంది యింద్రవైభవముతోడఁ
గోసలేంద్రుండు గొలువుండఁ గుశికసుతుఁడు
వచ్చి దీవింపఁ బల్కె నా ప్రభువరుండు. 65

కం. స్వామీ! తమ యాగమనము
చే మామక మాసనంబు చెలువుగఁ బొంగెన్
శ్రీమంతమయ్యె రాజ్యము
మా మందిరము శుభదమయి మహితంబయ్యెన్. 66

గీ. అరయ నర్ఘ్యపాదంబుల నధికభక్తి
యిచ్చి పూజించి యాసనం బిచ్చి వచ్చి
యాగమనకారణము విభుఁడడుగఁ దెలిపె
యజ్ఞరక్షణవిధము మహర్షి యంత. 67

గీ. అనగ భయమంది దశరథ జనవిభుండు
బాలుఁ డితఁడు దనుజుల నేపగిదిఁ జంపు
రామచంద్రునిఁ బంపఁగోరంగ వలదు
ఆర్య ! నేవత్తుఁ గ్రతురక్షణార్థమింక. 68

గీ. అనుచుఁ బంక్తిరథుఁడు వల్కవినుచు నవ్వి
పలికె గాధేయుఁ డోరాజ ! భయము వలదు
బాహుబలగర్వమత్తులు పాపులైన
దనుజులకు జంప రాముఁడే తగును వినుము. 69

మ. అని రాజేంద్రుని నూలుకొల్పి తనతో
నారామ సౌమిత్రులన్
గొని గాధేయుఁడు వోవుచున్ దగఁ
బ్రియోక్తుల్ వల్కుచా కాననం
బున మోదంబునఁ దెల్పె బలాతి బలలన్ ముఖ్యం
బులౌ విద్యలన్
ఘనుఁడా రాముని కంతఁ దాటకినిఁ జక్కన్
జూపె ఘోరాకృతిన్. 70

గీ. కౌశికుఁడు చూపి యా దైత్యకాంతనచట
జంపు మనగఁ గాకుత్స్థుండు సత్వరముగ
చాపమెక్కుపెట్టియు నొక్కసాయకమున
నురముపై వేయఁ గూలెను సురలు వొగడ. 71

గీ. దనుజ వనితను వధియింప మునివరుండు
మిగుల నానందమందుచు మేటి వీరు
రామచంద్రునిఁ బొగడుచుఁ గ్రమముగాను
సాగి నడచుచు వాతినాశ్రమముఁ జేర్చె. 72

గీ. దినమణి కులమణి యయిన ధీరవరుని
రాముని హరినీలమణి సత్ప్రభలఁగాంచి
జపతపంబులు వదలి యాశ్చర్యమొప్పఁ
బరవశులయి రయ్యాశ్రమ పరమ మునులు. 73

కం. మునివరుఁ డంతట రాముని
గని యనియె వినుము రఘువర ! క్రతు దీక్షను బా
వనవిధిని స్వీకరింతునె ?
దనుజుల మాయల సహించి తప్పకఁ గనుమా ! 74

కం. క్రతువటు మొదలయి సాగగ
శ్రుతిరవములు మ్రోయ హోమ సుపవిత్రాగ్నిన్
నుతియింప బుట్టి మంటల
మితముగఁ బైకెగసి పొగలు మింటను నిండన్. 75

కం. వినువీధి నిలిచి యఱచుచు
దనుజులు మారీచఖలుఁడు దాగి సుబాహుం
డును రక్తమాంసము లటు
ముని యజ్ఞస్థలముపైన ముదమునఁ జల్లన్. 76

మ. వినువీధిన్ గల రాక్షసాధముల సంవీక్షించి రాముండు చే
య్యనఁ జాపంబును నెక్కుపెట్టి పయి లక్ష్యం
బందుఁ జూపుంచుచున్
ఘనబాణంబుల నాసుబాహుని మృతున్ గావించి మారీచునిన్
వనధిన్ నీటఁబడంగ వేసె దనుజుల్ పారంగ వేగంబునన్. 77

శా. నిర్విఘ్నంబుగ యజ్ఞసత్క్రియల నన్నింటిన్ సమాప్తంబుగా
దుర్వారోజ్జ్వల బాహువిక్రమ సమేతుండై శ్రీరామ చం
ద్రోర్వీనాథసుతుండు గావ విజయం బొప్పారఁ గావించియున్
గీర్వాణుల్ వినుతింపఁ గౌశికుఁడు సంకీర్తించె శ్రీరామునిన్. 78

గీ. మయునిఁ గరమున నిమురుచు మరల మరల
శిరము మూర్కొని రామునిఁ జేర్చెఁ గూర్మి
యక్కునను లక్ష్మణుం బొగడె నమ్మహర్షి
మునులు ముదమందఁ గన్నీరు కనులజార. 79

గీ. జనక జనపతి సీతకు ననుగు సుతకుఁ
బరిణయముఁ జేయనెంచి యేర్పాటుఁ జేసి
వేడ్కతో స్వయంవరమటఁ బిలువఁ బనిచె
మీరు రండు పోదము రాకుమారులార!
అనిన వారలు మునిచంద్రు ననుసరింప. 80

గీ. రామలక్ష్మణు లటు వెంటరాగఁ గదలి
పోవుచు వని విశ్వామిత్ర మునివరుండు
గథలఁ జెప్పుచు శ్రమమెందుఁ గలుగనీక
సాగిపోవంగ నొక్క యాశ్రమముఁ గనిరి. 81

గీ. ఆశ్రమ ప్రాంతమునకు వారరుగుదెంచఁ
బరమ పావన శ్రీరామ పాదపద్మ
రజము సోకగ నొకరాయి రమణి యౌచు
వచ్చి పదముల వ్రాలె లావణ్యరాశి. 82

గీ. ఆశ్రమాగతులైన యా యతిధివరులఁ
గొలిచితినఁ గందమూల సత్ఫలములిచ్చెఁ
గాంత, గౌతముండును వచ్చి గౌరవించి
ప్రీతిగ నహల్యను సతిగ స్వీకరించె. 83

మ. పరమానందము దోపఁ గౌశికుఁడు సంభావించి శ్రీరామునిన్
దరుణీరత్న మహల్యగా నెరిగి "చిత్రంబయ్యె శ్రీరామ! నీ
వరపాదంబుల ధూళిసోకి యిటులన్ బాషాణమే కాంతగా
స్థిరమై నిల్చెఁ బదంబులన్ గొలువగా సిద్ధించు నిష్టార్థముల్.

గీ. పరమ పావనములు సౌఖ్యభాజనములు
శుభకరంబులు లలితముల్ సుందరములు
పాపహారములు నీపదపంకజములు
భక్తిఁ గొలువఁ బ్రాప్తింపవే ఫలములెల్ల. 85

గీ. అనుచుఁ గొనియాడి దశరథ తనయు నిటుల
గాధిపుత్రుండు చెప్పె నా కాంతఁ గూర్చి
సతి నహల్య నింద్రుఁడు గోరి జారుఁడగుచుఁ
బొంద నలిగి గౌతముఁ డిరువుర శపించె. 86

గీ. అనుచు నాసతి వృత్తాంతమంతఁ దెలిపి
మెల్లగా ముని వారితోఁ మిథిలఁ జేర
నెరిగి యెదురేగి జనక భూవరుఁడు ప్రీతి
స్వాగతముఁ జెప్పి గొనివచ్చె సాదరమున. 87

చం. జనకుఁడు రామలక్ష్మణుల శౌర్యము, ధైర్యము, సాహసంబు నా
మునివరుఁ డంతయున్ దెలుప మోదముతోడ నెరింగి వారిఁ బా
వన వర యజ్ఞ భూమికడ భవ్యవనంబున వాసముండగాఁ
బనిచియు నన్నిఁగూర్చి తగువారల నంపెను గౌరవింపగన్.

శా. ఆ రాజేంద్రుఁడు వారి కుత్తమ సపర్యల్ ప్రీతిఁ గల్పింపగా
నా రేయెల్లను హాయిగా గడిపి మర్నాడర్హ కృత్యంబులన్ రా
వారా ముందుగె పూర్తి చేసుకొని విశ్వామిత్ర మౌనీంద్రుతో
శ్రీరాముండును లక్ష్మణుండు జనిరా శ్రీయజ్ఞ సద్భూమికిన్.

సీ. అంగ వంగ కళింగ బంగాళ నేపాళ
భూపాల తనయులు పొలుపుమీర
కాశ్మీర బర్బర గాంధార ఘూర్జర
రాజనందనులు దర్పంబు వెలుగ

సౌవీర సౌరాష్ట్ర సాళ్వ కేరళ చోళ
నరపాల సుతులు విన్నాణ మొప్ప
కరహాట కర్ణాట గౌళ మహారాష్ట్ర
మనుజేంద్ర పుత్రులు ఘనత దోప

గీ. వత్స మత్స్య మద్ర కుకురు పాండ్య పౌండ్ర
మాళవ కురు సింధు విదర్భ మగధ కాశ
చేది పాంచాల ద్రవిడాంధ్ర చేరకొంక
ణాది రాజపుత్రులు వచ్చిరలర సిరులు. 90

ఉ. ఆ మిథిలా పురంబున స్వయంవర చారు మహోత్సవంబునన్
భూమిసుతన్ గ్రహింపగను భూపకుమారులు
మారులో యనన్
సామజముల్ దురంగములు స్యందనముల్ దగ నందలంబులున్
బ్రేమ యెలర్ప నెక్కి యటు వేగగ వచ్చిరి వైభవంబునన్.

గీ. వివిధ దేశ సమాగత వీర ధీర
శూర సుందర రాజకుమార వరులు
చేరి లసిత సింహాసనాశీను లయిరి
మహిత లలిత స్వయంవర మంటపమున. 32

ఉ. ఆ రమణీ లలామ నవయౌవన కోమల పుష్పగాత్రి యం
భోరుహ చారునేత్రియుగ పూర్ణశశాంక మనోజ్ఞ వక్త్రి, శృం
గార విలాస భాసుర, సుకాంచన నాసిక హంసయాన, యా
ధారుణి జాత సీత, సుమధామముఁ దాలిచి నిల్చె నచ్చటన్.

ఉ. భూవరుఁ డంత లేచి యల భూపకుమారుల నెల్లఁ జూచి, సం
భావనతోడఁ బల్కె నరపాలక బాలకులార! స్వాగతం
బో వర వీరులార! యిటులొప్పగ మీరరుదెంచ మానసం
బీవిధిఁబొంగె మద్వ్రతము లెల్ల ఫలించె వినుండు శ్రద్ధగన్. 91

సీ. ఇది 'సునాభ' యను మహేశ్వరుని ధనువు
దేవరాడను బూర్వ భూవరుండు
గురుతరంబగు దీని సురవరు లీయంగ
గ్రహియించె మాయింట రమణకెక్క
దీని నెత్తగలేరు తిలకించి యెవ్వార
లెక్కు పెట్టంగ లేరొక్క రేని
పెక్కండ్రు తెచ్చిరీ వింటి నిచ్చోటికి
సీతమ్మ కదలించె చిన్ననాడె

గీ. చక్కనీవింటిఁ బైకెత్తి యెక్కుపెట్టు
వీరవరు నీ స్వయంవర వేళ నింక
సద్గుణోపేత మా సీత సమ్మదమునఁ
గోరి వరియించు రాజకుమారులార! 95

కం. శివధనువును సంధింపగ
నవనీశ్వర సుతులు వచ్చిరతి రభసమునన్
భువిపైఁ బాదము లూనుచుఁ
దవులుచుఁ గదిలింపలేకఁ దల్లడమందన్. 96

కం. కోదండము నెత్తెదమని
మోదంబున వచ్చి పట్టి మూల్గుచు నెత్తన్
మీదను బడవేసుకొనుచు
మీదులు చూడగ మనిచిరి మెల్లగ జనముల్. 97

సీ. రాజులైన యీపాత బూజు పట్టిన వింటి
నెక్కుపెట్టగ నొక్క లెక్కయేమి?
త్రిప్పెదఁ బైకెత్తి త్రిప్పను దులిపెద
గొప్పగా నొప్పెద నిప్పు డింక

నీ మేటి కీపాటి యీ పోటి యేమిటి?
నాపాటి కీచోట సాటి యెవరు?
వీరుండ ధీరుండ విజ్ఞుండఁ బాతృడిండ
వీరెల్ల జూడంగ వింటినొంతు

గీ. ననుచు నరుదెంచి భుజముల నప్పళించి
గట్టిగా నడుమునఁ దగ దట్టి కట్టి
పంత్తం బిగియించి ధనువును బైకి నెత్తఁ
బోయి పై వేసుకొని పారిపోయె నొకడు. 98

గీ. ఇటుల ముక్కంటి వింటిని నెత్తఁబోయి
భంగపడుచును శృంగభంగంబుగాగ
వచ్చి రటు సిగ్గుతోఁ దలల్ వంచుకొనుచుఁ
నెల్ల మొగముల్ దొరలు వెన్ దిరిగి మరల. 99

చం. జనకవిభుండు లేచి యనె శంకరచాపము నెక్కుపెట్టి నా
తనయను బెండ్లియాడఁగల ధారుణి పాలక పుత్రులెవ్వరీ
జనమున లేరె? బాధ యగు సభ్యుల శోభితులైన వీరులే
కనపడకుండు టబ్బురము గార్ముకమెక్కిడ రండు ముందుకున్.

చం. అన విని కౌశికుండు దరహాస సుభాసుర శాంతిసుందరా
ననమునఁ జారుచంద్రికలు నవ్యరుచుల్ విరబూసి చల్లగా
మనమున నున్న భావముల మర్మముఁ దెల్పుచు
నొప్పు చూపులన్
జనవర నందనోత్తముని శ్యాముని రామునిఁ జూచె నంతటన్.

ఉ. ఆముని సుప్రసన్న రుచిరామల భావసుపూర్ణ దృక్కులన్
శ్యామలకోమలాంగుఁడు ప్రశాంతముగాఁ గని మందహాస మా
మోమున మోసులై మెలువ ముందుగ మౌనికి
భక్తి మ్రొక్కి యా
రామను నొకకంటఁగని రాముఁడు చాపముఁ జేరి చూచుచున్.

మ. ఘననీలోత్పల నీలకోమల లసద్గాత్రుండు శ్రీరాముఁ డా
జననాథాత్మజు లెల్ల వేడ్కఁగనఁగాఁ జాపంబుఁ బైకెత్తి యొ
య్యనఁ దావంచుచు శింజినిన్ దొడిగి బాహాశక్తితో లాగినన్
దునిగెన్ శర్వశరాసనం బెగసి వార్ధుల్ మ్రోయు
ఘోషంబునన్ 103

గీ. ఫెళ్ళుఫెళ్ళను రవమున విల్లు విరుగ
ఘణఘణా యని గంటలు గదలి మ్రోగ
ఝల్లు ఝల్లన నుల్లము జనకసుతకుఁ
జటచటా యని చప్పట్లు సభను మ్రోగె. 104

గీ. రాము నెమ్మోముఁగాంచి యారమణి సీత
శిరము వ్రాల్చుటకును ముందె సిగ్గుతోడ
నొకరి మొగమును నొకరటు లొరిగి తిరిగి
కనుచు వంచిరి తెల్లమొగాల దొరలు. 105

గీ. వికసితాంభోజ లావణ్య విలసితంబు
దివ్య శతకోటి సూర్య సందీప్తమయిన
రామవదనంబు నరయుచు రమణి సీత
జనకుఁడును మున్గిరానంద జలధిలోన. 106

గీ. విరుల వానలు దివినుండి కురిసి మెరిసె
విబుధ వధువుల గానముల్ వినఁగఁ జెలఁగె
భవ్య మంగళతూర్యరావంబు నెఱసె
నచ్చరల నాట్యములు దోఁచె నాక్షణంబ. 107

చం. మునివరుఁగాంచి భూవరుఁడు మోదముతో ననె భర్గచాపమున్
మనుజుల కెక్కుపెట్టగను మాన్యవరా!
భువి సాధ్యమే? యితం
డినకుల సంభవుండగు నరేశ్వరపుత్రుఁడు గాఁడు విష్ణువే
యని మదినెంతు వీనికి ధరాత్మజ నిచ్చెద నిశ్చయంబుగన్. 108

గీ. భవ్య భవదీయ సత్కృపా భాగ్యమలర
మా కుమార్తెల నలువుర మాన్యవతుల
దశరథేంద్రుని నలువురు తనయులకును
వేడ్క నిచ్చెదఁ బిలిపింతు విభుని ననుచు. 109

మ. ముని యామోదముఁ బొంది పత్రికను
సంమోదంబుతోఁ బంపినన్
దన భాగ్యంబుగ నెంచి పంక్తిరథుఁ డంతన్
బత్నులన్ బుత్రులన్
ఘనులన్ మంత్రుల బంధు మిత్రులను సత్కళ్యాణ
కార్యార్థమై
జనసంఘంబులఁ గూడి యా మిథిలకున్
సంభావ్యుఁడై వచ్చినన్. 110

గీ. వైభవంబున వచ్చిన పంక్తిరథుని
వేడ్క నెదురేగి కొనివచ్చి విధినిఁ గొలిచి
యర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చియు నాదరించి
సకల సౌఖ్యంబులను గూర్చె జనక విభుఁడు. 111

గీ. కౌశికుఁడు వశిష్టుఁడు భూకాంతు జనకు
దశరథేంద్రు వివాహోచితంబు లయిన
విధుల సల్ప దనంగ వేవేగ నపుడు
పెండ్లి కొడుకును జేసిరి ప్రీతి రాము. 112

గీ. కమల నయనాభిరాము శృంగారరాము
రవికులాంబుధిసోము శ్రీరాము శ్యాము
రత్నపీఠంబుపై నుంచి రమణులెల్ల
మధుర రవములఁ బాడిరి మధువు లొలుక. 113

గీ. మొలకనవ్వులు మొగమున నలరుచుండఁ
గలికి చూపులు మరుని తూపులను నొంచఁ
గులుకు కుచములఁ బయ్యెదల్ జెలువుఁజూప
వేడ్కఁ గలిగించి రతివలా వేళనచట. 114

చం. కరములఁ గంకణంబు లటు ఘల్లున మ్రోయగ రత్నహారముల్
మెరయుచు గబ్బిగుబ్బలకు మేలగు మధ్యన నాట్యమాడగన్
బిరుదుల పైని వేణి బలు వేడుకఁ జిందులు ద్రొక్కఁగొను సుం
దరముగ నాడ నొక్క చెలి తైలముఁగొంచుఁదలంటె వేడుకన్.

గీ. ప్రమదమందుచుఁ బల్లవపాణి యొకతె
పాదుకల రామ మృదు పాద పద్మములకుఁ
దొడిగె గంధామలకముంచెఁ దుమ్మెదలను
గాంతులను మించు నెరులపైఁ గాంత యొకతె. 116

గీ. మంగళస్నాన మొనరింప మగువ యొకతె
వరుస కొప్పైన సన్నంపు వలువలిచ్చె
చెలగి నలినాక్షి యొక్కతె నలుగువెట్టె
స్నానమాడించె నొక చారు చంద్రవదన. 117

సీ. తడియొత్తెఁ జక్కఁగాఁ దరళాక్షి యొక్కతె
చంద్రికా ధవళవస్త్రంబు తోడ
ధరియింపగానిచ్చెఁ గరియాన యొక్కతె
యమలంబులైన పీతాంబరములఁ
గలపంబు లలదెను ఘన కుచ యొక్కతె
సిగవైచె నెఱులను జెలువ యొకతె
తిలకంబుఁ దీర్చెను గలకంఠి యొక్కతె
సొంపుగా నుదుటఁ గస్తూరితోడ

గీ. సరగ సంపంగి క్రొవ్విరి సరులఁ దురిమె
సుమలతా తన్వి సిగలోన సురుచిరముగ
రత్నహారంబు మెడవేసె రమణి యొకతె
రవి కులాంబుధి చంద్రుఁడౌ రాఘవునకు. 118

గీ. అగరు ధూపంబులను నించె నతివ యొకతె
మకరకుండలములఁ గూర్చె మగువ యొకతె
రత్నకంకణములఁ దొడ్గెఁ బ్రమద యొకతె
స్వర్ణకోటీరముంచెను భామ యొకతె. 119

గీ. మంచి మౌక్తికహారంబు మగువ యొకతె
ముద్దుటుంగరంబు వ్రేళ్ళ ముగ్ధ యొకతె
తారహీరహారంబులఁ దరుణి యొకతె
పద్మరాగ పతకమును బడతి యొకతె. 120

గీ. కనక సూత్రంబుఁ గటిపైనఁ గలికి యొకతె
మధుర సుందర మల్లికా మాలలొకతె
మరకత స్ఫీత భుజకీర్తులరయు లలన
లందముగను శృంగారించి రంగకముల. 121

గీ. ధళధళిత సిత నిజవర తరళ సరళ
రుచిర సంవీక్షణోజ్జ్వలరోచు లెలమి
దివ్య దీపికా విస్తార భవ్యరుచులు
చెలిమిఁజేయంగఁ బాడుచుఁ జెలియలిడిరి
రమ్య మాణిక్య చిత్ర నీరాజనముల. 122

కం. ధరణీ జాతను సీతను
దరుణీ మణులెల్లఁగూడి తగు మణిపీఠిన్
గరములఁ బట్టుచు నుంచిరి
శిరమున నక్షతలు వేసి చెలువారంగన్. 123

సీ. సంపంగి నూనెతో సరసాంగి యొక్కతె
తలయంటెఁ దనరంగ ధరణి సుతకు
నవమృగ మదముల నలినాక్షి యొక్కతె
నవ్యగంధము నింప నలుగుఁబెట్టె
జవ్వాది యటకలి జవ్వని యొకతిచ్చె
జలకంబులార్చె గొజ్జంగి నీట
తళుకు నెమ్మేని పైఁదడియొత్తె సఖియోర్తు
కట్టంగ హొంబట్టు బట్టలిచ్చెఁ

గీ. గురులఁజందన సాంకవాగరు సుగంధ
భరిత ధూప ధూమంబులన్ బడతి యొకతె
నింపె నిగనిగ లొప్పగా నెరులు దువ్వి
కొమ్మ యొకతె పాపటఁ దీర్చి కొప్పుగట్టె. 124

గీ. జనక నందనకొక శుభ్ర జలజనేత్రి
పొంకముగఁ గమ్మ కస్తూరి బొట్టుపెట్టె
సుందరీమణి సొంపైన సోగ కనులఁ
గాటుకను దీర్చె నీటుగాఁ గలికి యొకతె. 125

గీ. కాంత నునుముద్దు చెక్కిళ్ళ గరిత యొకతె
మకరికా పత్రముల మృగ మదము తోడ
విరహి జనములపై దండు వెడలునట్టి
స్మరుని ముందెత్తు ధ్వజమన సరగ వ్రాసె. 126

గీ. పద్మగంధి యొకతె గంధ బంధురముగ
బాగ (శ్రీ)చందనముఁ బూసెఁ బడతి మేన
మానినీ మణి పదముల మగువ యొకతె
క్రొత్త లత్తుక హత్తెను గోమలముగ. 127

గీ. కలికి యొక్కతె వజ్రాల కమ్మదోయి
కన్య కర్ణంబులకుఁ బెట్టెఁ గాంతులొప్ప
ముదిత యొకతె ముక్కున కీడె ముద్దుగూర్ప
తళుకు ముత్యాల ముక్కెరఁ దన్వికంత. 128

గీ. కలికి కుచముల మధ్యనఁ జెలియ యొకతె
పద్మరాగంపు పతకంబుఁ బ్రౌఢినుంచ
నలరెఁ దూర్పు పడమటి కొండలకు నడుమ
వెలుగు సూర్యమండల మనఁ జెలువుమీర. 129

గీ. కంకణము లందియలు చిరుగజ్జె లరయ
వలయములు రుచిరోర్మికల్ పట్టెడలను
చారహారంబులొప్పు ముత్యాలసరులు
మణులఁ దీగెలఁ దొడిగిరి మగువలంత. 130

గీ. చక్కగాఁ బెట్టెఁ జక్కని చుక్క యొకతె
ప్రక్కనును లేత బుగ్గపైఁ జుక్కనొకటి
మించు టద్దంబుఁ జూపింప మెలత యొకతె
మెఱుపు తీగగఁ గనుబట్టె మెఱుగు బోడి. 131

గీ. ధరణి నందన మాణిక్య దర్పణంబు
నరసి వృద్ధ పురంధ్రుల కధిక భక్తి
మ్రొక్కి యాశీస్సులను గొంచు నొక్క పెద్ద
పైడి ముక్కాలి పీటపైఁ బరగుచుండెఁ
గమల పీఠంబుపై వెల్గు కమల యనగ. 132

గీ. ఇటుల లావణ్యవతి సీత నింతులెల్ల
లలిత సర్వాంగకముల నలంకరింప
సానవట్టిన మన్మథ సాయకముగఁ
గనుల పండుగఁ జేసెనా కమల వదన. 133

సీ. రంభాదులను మించు రమణీమణుల్ వార
కాంతలు ముందరఁ గదులు చూడ
సుమ చందనాంబర సురుచిర భూషణ
కలితలై భూసుర కాంతలరుగఁ
బటహ కాహళ శంఖ పణవ మర్దళ వేణు
వీణాధ్వనుల నింగి పిక్కటిల్ల
మందయానలు మంజు మంజీర రవములు
ఘల్లుఘల్లున మ్రోగఁ గదలిరాఁగ

గీ. బంధు మిత్రులు హితులు సద్భటులు నడువ
తండ్రి ముందుండ వెనువెంటఁ దల్లులుండ
వైభవంబునఁ గళ్యాణ భవనమునకు
భద్రగజమెక్కి వచ్చెనా భద్రమూర్తి. 134

గీ. రాజమార్గాన శృంగార రాము శ్యాము
నద్భుతోత్సవ మూర్తిని నల్లనరసి
చారు సౌధాగ్రభాగ సంచారులైన
పౌరసువధువు లనిమిష వధువులైరి. 135

గీ. అబ్బురముగ నాకర్ణాయతాక్షులైన
మగువలా సుకుమారుఁ గుమారు రాము
మారవర రూపుఁ జూచుచు మరల మరలఁ
బైట జారుట నెరుగకఁ బ్రతిమలైరి. 136

గీ. స్నానమాడి సన్నంపు వస్త్రంబుఁ గట్టి
కంచుకముఁ దాల్చ మఱచిన కలికి యొకతె
కరము లెత్తుచు రాముపై విరులఁజల్లి
కుంభకుచనని తలచకఁ గూర్మి నిలిచె. 137

గీ. తాటకిని జంపినాడట తరుణి యితఁడు
దనుజులను గూల్చినాడట తపసి మఖము
గాచినాడట రాతినిఁ గాంతఁ జేసి
నాడట గదమ్మ ! బాలుఁడే చూడ నితఁడ
టంచుఁ గనుచు రాముని బల్కి రచటి సతులు. 138

ఉ. మామిడి తోరణాలు సుమ మంజరు లల్లన నంటి కంబముల్
గోముగ నారికేళముల గుంపగు మట్టలు చల్వ పందిరుల్
దామర పూలరాసులు ముదంబును గూర్చెడి రంగవల్లికల్
శ్రీమహితంబులై పురినిఁ జెల్వగఁ గన్పడె సీత పెండ్లికిన్.

గీ. వరవశిష్టాది పూజ్యులు భవ్య మధుర
వేదమంత్రంబులఁ జదువ విబుధవరులు
నా యరుంధతి మున్నగు నతివలెల్ల
సేసలను జల్ల రాముఁడు చేరె నటకు
భవ్య వరవాద్య ఘోషలు పరిఢవిల్ల. 140

గీ. మణి మనోజ్జ్వల కల్యాణ మంటపమున
గనక కమనీయ పీఠికన్ గాంతలంత
శుభకరుండగు రాముఁ గూర్చుండఁబెట్టి
వధువు సీతను గైకొని వచ్చిరటకు. 141

ఉ. కన్నుల వెల్గు వెన్నెలలఁ గాయగ విచ్చిన మోము దమ్మిలో
వన్నెలచిన్నెలొప్పఁ జెలువంబగు బుగ్గల సిగ్గు మొగ్గలై
కన్నులకింపు నింప నను గౌనల నాడగఁ బైడి బొమ్మయై
సన్నపు వల్వ మబ్బులఁ బొసంగెడి మించన సీత వచ్చెనన్.

గీ. భువన మోహన సుందర మూర్తి యైన
రాము నిందీవరశ్యాము రమణి సీత
యటులె యింతలా కన్నుల నంత నింపఁ
జూచు చుండెను ముదమందఁ జూచువారు. 143

గీ. విమల కమనీయ కళ్యాణ పీఠికందుఁ
జేరి సిగ్గుతోఁ దలవంచి కూరుచున్న
జానకీ వధూమణి ముఖ జలజమందు
రాఘవుని చూపు తుమ్మెదల్ రహిని వ్రాలె. 144

గీ. శుభకరంబుగ వారల చూపులల్లఁ
గలసి మైమర్వ మేనెల్లఁ బులకరింప
మొలక నవ్వులు మోముపై మొలకలెత్త
వేడ్క జనకుండు మధుపర్క విధులఁదీర్చె. 145

గీ. ప్రథిత రామాభిరాముఁడౌ రాఘవునకుఁ
గామితార్థము సిద్ధింపఁ గాళ్ళు కడిగి
“రామ! నా సుత భూజాత రమ్య చరిత
సీత సద్ధర్మచారిణిన్ జేరి కొనుము. 146

గీ. వేడ్క నగ్నిసాక్షిగ నింక స్వీకరింపు
మనుచు రహి ధారవోయంగ జనక విభుఁడు
విబుధు లాడుచుఁ బాడుచు విరుల వాన
జల్లుఁ గురిపింప దుందుభుల్ సరగ మ్రోగె. 147

గీ. అంతఁ దెరఁదీయ జానకీ కాంత కాంత
లలిత రుచిరేక్షణంబులు చెలగి రామ
భవ్య పాదారవిందాల వ్రాల సీత
చెక్కుటద్దాల వ్రాలెను జెలుని చూపు. 148

సీ. ఆనట నూత్న వధూవరులా వశిష్టు
నాజ్ఞఁ గంకణంబులఁ దాల్చిరపుడు వేడ్క
శిరములందుఁ బైనఁ దగ గుడ జీరకముల
ముచ్చటగ నుంచి రెల్లరు ముదము నంద. 149

గీ. మునులు ముత్తయిదువలును జనులు దవిలి
శోభములను గోర మాంగళ్య సూత్రమంత
జానకీ కంఠసీమ సౌజన్యమూర్తి
మూడు ముళ్ళను వేసెను ముదము తోడ. 150

గీ. మంచి ముత్యాల దోయిళ్ళ ముంచి ముంచి
మోద జలధినిఁ గనువారి ముంచి ముంచి
మించి తనదె పై చేయి గావించుకొనుచు
వరుఁడు తలఁబ్రాలు పోసెనా వధువు మీద. 151

సీ. కల్యాణి జానకీ కమలామలాంజలిన్
గమనీయ పద్మరాగంబులగుచు
శ్రీరామచంద్రుని శిరముపై నలరుచు
సురుచిర మల్లికా సుమము లగుచు
రాజిలుఁ గోమల శ్యామల తను కాంతి
లసిత భద్రేంద్ర నీలంబులగుచు
భూజాత పడి దివ్య ధావళ్య దీప్తితో
విమలమౌ విరజాజి విరులు నగుచు

గీ. వివిధ వర్ణంబులఁ జెలంగి వేడ్క మించి
ఆ మహాత్ముల కనులకు శోభఁ గూర్చె
శ్రీ రాముఁడౌచు జానకీ సుందరాంగి
దివ్య శిరమునఁ బోయు ముత్యంబు లొప్పె. 152

గీ. మధుర మంగళవాద్య సన్మంజు రవము
లంతటఁ జెలంగ బుధుల శ్రావ్యంబులైన
వేద నినదంబు లొప్పగ విబుధవరులు
విరులఁ జల్లిరి దివినుండి వేడ్కమీర. 153

గీ. రాఘవుని కరస్పర్శచే రమణి సీత
వింత శోభతోఁ జెలంగెఁ బ్రియము గూర్ప
బ్రహ్మముళ్ళను వేసియు వారి నొక్క
పీఠమునఁ గూరుచుండఁగఁబెట్టి రపుడు. 154

ఉ. రెప్పలు వ్రాల్ప కెల్లరటు శ్రీ రఘురాముని జానకీ సతిన్
గొప్పగు వేడ్క ముచ్చటగఁ గోరి కనుంగొన రెండు కండ్లటుల్
మెప్పుగఁ జాలకుండెఁ గడు మెల్లగ వేల్పు నెలంతలొప్పగన్
జెప్పక వారిఁజేరి కనఁ జెల్వుగ వారినెరుంగ రెవ్వరున్. 155

గీ. పరగ శ్రీరామ కల్యాణ వైభవమును
వరుస నా చతుర్ముఖుఁడును బంచముఖుఁడు
షణ్ముఖుఁడు జూడఁ బలు కనుల్ చాలకుండె
విబుధపతి చూడఁజాలవా వేయికనులు. 156

గీ. కనక పీఠంబుపై నొప్పు జనక తనయ
దాశరథిఁగాంచి ముదమంది ధరణి పతులు
బంధుమిత్రులు కౌశేయ వస్త్రములను
మంచి భూషణంబులఁ జదివించి రపుడు. 157

గీ. విధివిధానంబుగా నగ్నిఁ బ్రేల్చి కొలిచి
చెలువుగఁ బ్రదక్షిణంబులఁ జేసిరపుడు
సుభగమగు నవ్య కళ్యాణ శోభతోడ
రమ్యమగురీతి జానకీరాములచట. 158

గీ. తీయతీయని పలుకులఁ దేనెలొలుక
గౌరి కళ్యాణమును గూర్చి కమల హారుల
పరిణయంబును గూర్చియుఁ బాడిరంత
వృద్ధులగు ముత్తయిదువలు వేడ్కమీర. 1

గీ. అవ్విధంబున జనక ధరాధిపుండు
తనయ నూర్మిళ సౌమిత్రి కొసరనిచ్చి
తమ్ముఁడగు కుశధ్వజుని నందనల నిచ్చి
భరత శత్రుఘ్నులకుఁ బెండ్లి సరగ సలిపె. 16

గీ. లక్ష్మణుండూర్మిళను శుభ లక్షణాంగి
భరతుఁడా మాండవినిఁ జారు పద్మముఖిని
బ్రీతి శత్రుఘ్నుఁడు శ్రుతకీర్తిని ముదాన
వేడ్కఁ బరిణయంబాడిరి విమలగుణులు. 16

గీ. రమణిఁ గన్యకామణి ననురాగవల్లి
నమల లావణ్యరాశి నా యవని సుతను
సీత నరయుచు వలపులు చిలుకఁ బలికె
రహిని రామాభిరాముఁడౌ రాఘవుండు. 16

చం. వలచి వరించినాను నిను బల్లవపాణి స్వయంవరంబునన్
నిలిచి మహేశచాపమును నేర్పుగ నెత్తి కదల్చి విర్చినా
నళికులవేణి! నీ వరకరాంబుజమున్ గ్రహియించినాను నా
వలపుల చిల్కవేల యికఁ బల్కవనన్ బతి సీత యిట్లనెన్.

ఉ. నీలపయోధరాకృతిని నీరజనేత్రు శశాంకవక్త్రు భూ
పాలసుతున్ గనుంగొని యపార ముదంబున శర్వచాపమున్
దాలిమి నెక్కుపెట్టఁగల ధన్యుఁడటంచు మదిన్ దలంచితిన్
మేలగు కోర్కెతీరె నిక మేలములాడకుమా ప్రభూ! యనెన్

చం. జనకుండంతట వేల భద్రకరులన్ సద్వాజులన్ బెక్కు స్యం
దన సత్పంక్తుల శ్వేత ఛత్రముల ముత్యాలన్ సురత్నంబులన్
ఘనహా కాంచన భూషణంబుల నసంఖ్యాకంబులౌ గోవులన్
ధనమున్ దానరణంబు లిచ్చి పనిచెన్ దాసీ జనానీకమున్.

గీ. ప్రథిత రాఘవ కళ్యాణవై భవంబుఁ
గాంచి ముదమంది వెడలె నా కౌశికుండు
వందనంబులఁగొంచు నవ్వారిఁ గనుచు
శ్రేయములఁగోరి వారి నాశీర్వదించి. 166

కం. జననీజనకుల ననుజుల
జనక సుతల, బంధుహితుల జనసంఘములన్
గొనుచు రఘువరుఁడు దరలగ
విని యూ కలకలము నంత వేగముతోడన్. 167

గీ. అచటి కేతెంచి రాఘవు నడ్డగించి
పల్కె నీరీతి "ఓరి ! ఎవ్వఁడవు నీవు ?
ధనువు సరముల ఘనముగఁ దాల్చినావు
భయము లేదేమి ? యెరుగవే పరశురాము ? 168

గీ. పరశురాముండు క్రుద్ధుఁడై పంక్తిరథునిఁ
గాంచి మీరెవ్వరన భీతిఁ గడు వడంకి
దశరథుండను నే నయోధ్యా ప్రభుండ
రాముఁడీతండు సుతుఁడన రమ్మటంచు. 169

కం. రాముఁడ నేనుండగ మరి
రాముఁడ వీవెవడవోరి రణ మొనరింపన్ ?
రా మరి బలమును జూపగ
రామా ! రారా యనంగ రాఘవుఁడనియెన్. 170

కం. పరమ పవిత్రుండవు భూ
సురవరుఁడవు భార్గవ కులశోభితుఁడ
ధరఁ బూజ్యుఁడవగు నీతో
మరి రణమేరీతిఁ జేతు మాన్యచరిత్రా ! 171

గీ. అనుచుఁ బలికిన భార్గవుండనియె నిట్లు
బ్రాహ్మణుఁడ నంచు నాపైని భయము భక్తిఁ
జూపగా నేల ? రావేల ? శూరుఁడవుగ !
మత్కుఠారము చేఁ జంపి క్ష్మాపనులను
రక్తతర్పణ మిచ్చితి రక్తిఁ బితకు. 172

గీ. పురహరుని వాని తనయునిఁ బోరఁ బరగ
గెలువఁగలవాఁడ నీవటఁ జెలగి హరుని
పుచ్చు పట్టిన వింటినిఁ గాని విఱిచి
గొప్ప మొనగాఁడ ననుకొనఁగఁ దగునె ? 173

మ. హర చాపంబును బట్టి త్రుంచితివి బాహాశక్తితో నీవు నా
హరిచాపంబిక నెక్కుపెట్టు మనగా నా రాముఁడుత్సాహ భా
సురవక్త్రుండయి వింటివంచి కొనయుంచున్ బట్టిమోపెక్కిడన్
విరులన్ జల్లుచుఁ బాడి యాడి రమరుల్ విన్వీథి మోదంబునన్.

గీ. ధనువు నెక్కుపెట్టె దశరథ తనయుండు
లాగి నాకుఁజూపు లక్ష్యమనగ
ధరణి కశ్యపునకు ధారవోసితి నేను
పదము లేల ? పుణ్య పథము గనుము. 175

గీ. అనుచు జమదగ్ని పుత్రుండు వినుతిచేయఁ
గరుణతో వాని కోరిక నరయఁదీర్చి
పరమ పావన రాఘవ పాదయుగళ
ములకనఘుఁడు ప్రదక్షిణంబులను సలిపె. 176

గీ. భవ్యరామ బాహాపటుత్వ ప్రసిద్ధ
సత్త్వమును గాంచి యాశ్చర్య చకితుఁడగుచు
దనదు తేజంబు దశరథ తనయుఁజేరఁ
బరశురాముఁడు శ్రీరాముఁ బ్రస్తుతించె. 177

కం. శ్రీమన్నారాయణుఁడవు
రామా! నీ జయము నాది ప్రమదంబయ్యెన్
క్షేమము లయ్యెడు నీకని
రాముండు మహేంద్రగిరికి రయమున వెడలెన్. 178

సీ. రాముండు భార్గవ రామునిపైఁ గెల్వ
నానందమునఁ బొంగి యనుగు పుత్రు
వాత్సల్యమునఁ బరిష్వంగంబుఁ గావించె
ధైర్యంబునకు మెచ్చి దశరథుండు
సతులు మిత్రులు హితుల్ సుతులు వెంటనె రాగ
సన్మంజు వాద్య ఘోషంబు చెలగ
సాకేతపురి చేర సౌధాగ్రముల నున్న
పుర వధూరత్నముల్ పూలఁజల్లి

గీ. జానకీరాములను గాంచి సంతసింప
భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్న వథుల వారి
వధువులను జూచి మెచ్చిరి పౌరజనులు
సంతసించిరి పురమహోత్సవముఁ గాంచి. 179

గీ. మహితులైన వశిష్ఠాది మాన్యవరులు
శుభముహూర్తము నందున సురుచిరముగ
సతులతో నొప్ప దశరథ సుతుల కంత
నిల గృహప్రవేశంబుఁ జేయించి రెలమి. 180

గీ. అమ్మహోత్సవాగత వసుధామరులకు
వర వశిష్ఠాదులకు గో సువర్ణ వస్త్ర
వస్తు వాహనంబుల నిచ్చి ప్రభువరుండు
సుతులఁ గోషంప్రత మ్రొక్కించె శుభకరముగ. 181

కం. ఫలితాంబూలంబుల శుభ
ఫలితంబులఁగోరి పుణ్యవతులకు భక్తిన్
విలసద్వర దంపతులకుఁ
జెలువుగ నిప్పించి రపుడు స్త్రీజన మచటన్. 182

మ. పురమందంతట వేడ్కఁ బౌరజనులా పుణ్యోత్సవోత్సాహులై
పరమానందముతోడ నెల్లెడల రంభా స్తంభముల్ దోరణాల్
విరిదండల్ దగు చల్వపందిరులు సంప్రీతిన్ వెసన్ ముగ్గులన్
సరిగాఁ గూర్చి యలంకరించిరి మహా
సౌందర్యమున్ గూర్చుచున్. 183

ఉ. ఆ పురమంత మోదమున నా రఘురాముని ధారుణీ సుతన్
భూప కుమారులన్ సతులఁ బుణ్యఫలంబుగఁ గాంచి ధన్యులై
భూపతి రాముఁడంచు "జయ మంగళనామ! మనోఽభిరామ! శ్రీ
భూపలలామ ! రామ ! జయ పూజ్యగుణా !" యని
ప్రస్తుతించుచున్. 184

గీ. మల్లెమొల్లల విరజాజి మాలికలను
బొగడ పొన్నలఁ జెంగల్వ పూలసరుల
మధుర మందార మాధవీ మాలతులను
బొసగ సంపెంగ దండల ముదముతోడ
భక్తి నర్పించిరా వధూవరుల కపుడు. 185

గీ. పురము నందంతఁ బ్రభునాజ్ఞం బొయ్యి మరల
వెలుగనీయక నుత్సవవేళఁ గ్రమత
నధికు లల్పులన్ భేద మావంత లేక
చెలగి సంతర్పణంబును జేసిరంత. 186

ఉ. తీయని సన్నమైన కడు తెల్లని బియ్యపుటన్నమప్పడాల్
దీయని చారు కూరలును దీయని లడ్డులు భక్ష్యభోజ్యముల్
పాయసమొప్పు లేహ్యములుపప్పులుపచ్చడులప్పముల్ సుహాల్
నేయియుఁ బెర్గు పుగ్గెములు నేర్పుగఁ దృప్తిగఁ బెట్టిరచ్చటన్.

గీ. క్రమత గృహ దేవతారాధనమును సలిపి
తల్లి దండ్రులకును మ్రొక్కి తత్తదుచిత
భవ్య సత్కారములఁ బ్రియ బంధు హితులఁ
దనిపి రాఘవుఁడొక శుభదినమునందు. 188

సీ. మదకీర శారికల్ మణిమంటపంబున
మదన శాస్త్రార్థ క్రమంబుఁ దెలుప
రంగారు బంగారు రంగు కీల్బొమ్మలు
సరసంబుగాఁ బనుల్ సలుపుచుండ

పవమాన గతుల విపంచి మించి మధుర
రాగముల్ పల్కి సంభ్రమముఁ గూర్ప
వజ్రమయ స్తంభ భవ్య మయూఖముల్
సాంద్ర చంద్రికలీన సంతతంబు

గీ. పద్మరాగ వితర్దికల్ ప్రభలు నింప
నబ్జమణి కుట్టిమం బలరారుచుండ
నింద్రనీల కవాటము లింపుఁగూర్ప
రాఘవుఁడు గేళికా మందిరంబుఁ జేరె. 189

మ. వరసౌవర్ణపు కోళ్ళు పట్టెలు లసత్ వజ్రంబులున్ రత్నముల్
స్ఫురదంభోజములున్ లతల్ విరులు సంశోభింప హంసల్ గరుల్
స్మర దేవుండు రతీసమేతుఁడయి యాశ్చర్యంబునన్ గూర్పగన్
సరసోదాత్త సుచిత్ర శిల్పముల మంచంబందు రాజిల్లగన్.

ఉ. సుందర చిత్ర వస్త్రములఁ జొక్కపు టల్లిక లుల్లసిల్లగా
నందపు హంసతూలికల హాయినిఁ గూర్చెడి తల్పమందునన్
జందన మత్తరుల్ విరులు చాల సుగంధము నింప స్వాంతమా
నందముతోడఁ బొంగ నరనాథ తనూజుఁడు పవ్వళింపగన్.

గీ. రాజవదనలు రాజీవరమ్యనేత్రి
రమణి సీతను గనుగొని "రాకుమారి !
రమ్ము రాముని కడకు రావమ్మ చెల్లి !
సకల సౌఖ్యంబులను దేల సరసిజాక్షి ! 192

గీ. అనుచుఁ జెలియలు నెమ్మది జనక సుతను
ముద్దు మొగమునఁ బూయగ మొలకనగవు
కనుల వలపుల వెన్నెల కాంతులొలుకఁ
బొంగి సిగ్గటు ప్రేమ దోబూచులాడ. 193

గీ. ముదిత ముదమునఁ బతిఁగూడ ముందునడచు
సిగ్గుతో వెన్కకును బోవు శిరము వంచి
ముందునకు వెన్కకును బోవు ముగ్ధ మనము
దూగుటూయెల వలె నూగెఁ దొలగు చవుడు. 194

గీ. ముద్దుగుమ్మను బంగారు ముద్దుబొమ్మ
నంచనడకల బెడగుల నలరు నతివఁ
గలువ కన్నుల కన్నెను గలుకులంతఁ
గరముఁజనుబట్టి తోడ్కొని కదలి వచ్చి. 195

గీ. "జాగు సేయగఁ దగదమ్మ శయ్య నధిపు
డెదురు చూచుచు నుండెనో యింతి" యనుచుఁ
బ్రీతి మేలంపు మాటలఁ బ్రియముగూర్చి
సతినిఁ జేర్చిరి కేళికా సదనమునకు. 196

గీ. అంత నింతులచ్చోట సీతమ్మ నునిచి
సురటిఁ గొనివత్తునని యొక్క సుదతి వెడలె
నద్దమును దెత్తునని యొక్క యతివ యరిగె
మరలి వత్తుమని జనిరా మగువలెల్ల. 197

ఉ. రాముని మోముఁగాంచి యనురాగముతోడ శిరఁబువంచి యా
రామ పసిండి బొమ్మ యనఁ బ్రక్కననిల్వగ రామచంద్రుఁడా
భామినిఁ గౌగిలించి ప్రియవాక్యములొప్పగ శయ్యఁ జేర్చి యా
శ్యాముఁడు సీతఁగూడి రతిసౌఖ్యములన్ ముదమందె నయ్యెడన్.

సీ. ప్రణయ రమణీ లలామాభిరామమైన
మధుర లావణ్య కాసార మధ్యసీమ
రమ్య శృంగార రఘురామ రాజహంస
మప్పు డోలలాడుచునుండె నతి ముదాన. 199

గీ. చంద్రముఖుఁడగు శ్రీరామచంద్ర విభుని
చారు కోమల శ్యామల సదమలాంగ
కముల సంటిన జానకీ కనక దేహ
మలరె జలదంబులోని మించనగ నపుడు. 200

గీ. సమ్ముదమున సీతారామచంద్రులంత
నతుల శృంగార నందనోద్యాన సీమ
రమ్య విమల కాసార తీరములఁ దిరుగు
చలరఁ గ్రీడించిరటఁ గృతకాద్రులందు. 201

గీ. సుందరోద్యాన సీమలో సుదతిఁగూడి
మధుర మధుమాస వైభవ మహిమఁజూడ
ప్రకృతి పులకించి ప్రమదానఁ బ్రభునిఁగాంచి
ప్రసవ వృష్టిని శుకపిక రవము లలర
స్వాగతముఁజెప్ప సీతతో ననియె విభుఁడు. 202

ఉ. ఓ యనురాగవల్లి! రుచిరోజ్జ్వల కాంచన కల్పవల్లి! యీ
తీయని పుష్పమంజరులఁ దేనెలఁగ్రోలెడి తేటి పంక్తులన్
జోయగ మొప్పఁజూచితివ సుందరి! ముందర సీత చూడఁగా
నా యరవిందనేత్రుఁడు ముఖాబ్జము ముద్దులముంచెనెమ్మదిన్.

మ. ధరణీ నందన తాక పుష్పలత సీతారాముఁ డర్ధాంగితో
సరసోక్తుల్ పచరించుచున్ బలికె నో చంద్రాస్య! నీవంటగా
మరి నీ కంటగుఁగాదె! పుష్పవతినిన్ మమ్ముంటగారాదు ముం
దర ముగ్ధన్నుఁ జరింప స్వేదజలమంతన్ నింపఁదా కేన్ వడిన్.

ఉ. రాముఁడు సీతతోడ మది రంజిల దాగుడుమూతలాడుచున్
భామిని కండ్లు గప్పి వనవాటి నికుంజములందు దాగ "శ్రీ
రామ! మనోఽభిరామ! రఘుర్ధామ! వనంబున నెందు దాగితో
స్వామి!" యనంగ రాఘవుఁడు చయ్యనఁ
గండ్లను మూసె నవ్వుచున్. 205

ఉ. "నీ నగుమోమునున్ గనక నిల్వఁగఁజాల నిమేషమైన రా
మా ! నను వీడి దాగకుమ మల్లియతీవెల మధ్యనుంటివో
మాన మదేల? బేలనగు మానినిఁ జూడవ మోహనాంగ! నీ
దానను జూడుమా!" యన ముదంబునఁ గౌగిలిఁజేర్చె జానకిన్.

చం. వెదకుచు వచ్చి రాఘవుని వేడుకఁ బట్టుకొనంగ సీతతో
ముదమునఁ బల్కెనో సుదతి! ముందర నీవిరితేనె కాల్వలన్
గదియుచు నెట్లు దాటితివి కల్కి ! పథంబునఁ బుష్పధూళిచేఁ
బదములు వొక్కెనో ర్చెనొకో! భామిని! సాహసమేల నీకిటుల్.

ఉ. వారిజమిత్రవంశ వరవార్ధి శశాంకుఁడు సీతతోడఁగా
సార జలంబులన్ మునిగి స్నానములాడుచు వేడ్క నామెపై
నారెకు నీళ్ళుజల్ల సరసంబున జానకిమోము మూయగాఁ
గోరి కరంబులెత్తఁ గనెఁ గోమలి చన్నులు బాహుమూలముల్.

గీ. ప్రణయ మూర్తులా పుణ్యదంపతులు చతుర
సరస సంభాషణంబుల సాగి నూత్న
మహిత సువసంత శోభను మదిని మెచ్చి
రంత సుమలతల్ చూపించి కాంతుఁడనియె. 209

ఉ. రాముఁడు సీతతోడ మది రంజిల దాగుడుమూతలాడుచున్
భామిని కండ్లు గప్పి వనవాటి నికుంజములందు దాఁగ "శ్రీ
రామ! మనోఽభిరామ! రఘురామ! వనంబున నెందు దాగితో
స్వామి!" యనంగ రాఘవుఁడు చయ్యనఁ
గండ్లను మూసె నవ్వుచున్. 205

ఉ. "నీ నగుమోమునున్ గనక నిల్వఁగఁజాల నిమేషమైన రా
మా! నను వీడి దాగకుమ మల్లియతీవెల మధ్యనుంటివో
మౌన మదేల? బేలనగు మానినిఁ జూడవ మోహనాంగ! నీ
దానను జూడుమా!"యన ముదంబునఁ గౌగిలిఁజేర్చె జానకిన్.

చం. వెదకుచు వచ్చి రాఘవుని వేడుకఁ బట్టుకొనంగ సీతతో
ముదమునఁ బల్కెనో సుదతి! ముందర నీవిరితేనె కాల్వలన్
గదియుచు నెట్లు దాటితివి కల్గు ' పథంబునఁ బుష్పధూళిచేఁ
బదములు వొక్కనోర్చెనొకొ! భామిని! సాహసమేల నీకిటుల్.

ఉ. వారిజమిత్రవంశ వరవార్ధి శశాంకుఁడు సీతతోడఁగా
సార జలంబులన్ మునిగి స్నానములాడుచు వేడ్క నామెపై
నారెకు నీళ్ళుజల్ల సరసంబున జానకిమోము మూయగాఁ
గోరి కరంబులెత్తఁ గనెఁ గోమలి చన్నులు బాహుమూలముల్.

గీ. ప్రణయ మూర్తులా పుణ్యదంపతులు చతుర
సరస సంభాషణంబుల సాగి నూత్న
మహిత సువసంత శోభను మదిని మెచ్చి
రంత సుమలతల్ చూపించి కాంతుఁడనియె. 209

ఉ. రాముఁడు సీతతోడ మది రంజిల దాగుడుమూతలాడుచున్
భామిని కండ్లు గప్పి వనవాటి నికుంజములందు దాగ "శ్రీ
రామ! మనోఽభిరామ! రఘుర్ధామ! వనంబున నెందు దాగితో
స్వామి!" యనంగ రాఘవుఁడు చయ్యనఁ
గండ్లను మూసె నవ్వుచున్. 205

ఉ. "నీ నగుమోమునున్ గనక నిల్వఁగఁజాల నిమేషమైన రా
మా! నను వీడి దాగకుమ మల్లియతీవెల మధ్యనుంటివో
మౌన మదేల? బేలనగు మానినిఁ జూడవ మోహనాంగ! నీ
దానను జూడుమా!"యన ముదంబునఁ గౌగిలిఁ జేర్చె జానకిన్.

చం. వెదకుచు వచ్చి రాఘవుని వేడుకఁ బట్టుకొనంగ సీతతో
ముదమునఁ బల్కెనో సుదతి! ముందర నీవిరితేనె కాల్వలన్
గదియుచు నెట్లు దాటితివి కల్కి! పథంబునఁ బుష్పధూళిచేఁ
బదములు వొక్కనోర్చెనొకా! భామిని! సాహసమేల నీకిటుల్.

ఉ. వారిజమిత్రవంశ వరవార్ధి శశాంకుఁడు సీతతోడఁగా
సార జలంబులన్ మునిగి స్నానములాడుచు వేడ్క నామెపై
నారెకు నీళ్ళుజల్ల సరసంబున జానకిమోము మూయగాఁ
గోర కరంబులెత్తఁ గనెఁ గోమలి చన్నులు బాహుమూలముల్.

గీ. ప్రణయ మూర్తులా పుణ్యదంపతులు చతుర
సరస సంభాషణంబుల సాగి నూత్న
మహిత సువసంత శోభను మదిని మెచ్చి
రంత సుమలతల్ చూపించి కాంతుఁడనియె. 209

శ్రీరస్తు   శుభమస్తు   అవిఘ్నమస్తు

శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

అయోధ్యా కాండ

కం. శ్రీరమణీ ప్రియ రమణా !
మారీచదమన ! శశాంక మదన మనోజ్ఞా !
కారుణ్యామృత సాగర !
శ్రీరామా ! దివ్యనామ ! సీతారామా ! 1

గీ. సతత హరినామ కీర్తనాసక్తుఁడైన
నారదుండు ప్రాచేతసుఁజేరి కోరి
శ్రావ్యముగ నంతఁ గర్ణరసాయనముగ
రమ్యమగు రీతిఁ దెల్పెను రామగాధ. 2

సీ. దశరథ భూజాని ధర్మమార్గంబున
ధరణిఁ బాలించుచు నరయనొక్క-
దినమునఁ గొలువుండి ఘనులు మంత్రులు హితుల్
గొలువంగ రావించెఁ గూర్మి జనుల
శిష్టుఁడగు వర వశిష్ఠునితోఁ బల్కె-
ధర నేలితిని నీతిఁ దప్పకుండఁ
గనుగొంటి ప్రజలను గన్నబిడ్డల రీతి
వైరులఁ గూల్చితి భండనమున

గీ. రాజ్యపాలనపై ననురక్తి తగ్గె
రామచంద్రుని రాజుగాఁ బ్రేమతోడఁ
జెలగి పట్టాభిషేకంబుఁ జేయఁదలతు
నింక సుముహూర్తమును నిర్ణయింపు మనగ. 3

గీ. భరత శత్రుఘ్ను లిరువురుఁ బంక్తిరథుని
యాజ్ఞ కేకయ దేశంబునందుఁ బ్రీతి
మాతులుని యింట వసియింప మమతనేగి
సకల సుఖములఁబొందుచుఁ జక్కనుండ. 4

ఉ. వీరవరుండుసుందరుఁడువిజ్ఞుఁడు సౌమ్యుఁడు మాన్యుఁడుత్తమో
దారుఁడు ధీరుఁడున్నఘుఁడు ధర్మరతుండుఁ బవిత్రశీలుఁడున్
భూరి కళావిశారదుఁడు భూతదయాహృదయుండుఁ గీర్తివి
స్తారుఁడునైన రాఘవుఁడు సర్వజనప్రియుఁడయ్యె నయ్యెడన్.

గీ. భవ్య సకల సద్గుణ సుసంపన్నుఁడయిన
రామునకుఁ బ్రాజ్య రాజ్యభారంబునంత
నప్పగించగఁ దలచి ధరాధిపుండు
ప్రజల మంత్రులఁ దగ నభిప్రాయ మడిగె. 6

గీ. హితులు మంత్రులుఁ గుల పురోహితులు మిగుల
సంతసించుచు నందఱు సమ్మతింప
రేపె శుభముహూర్తంబని ప్రియముగొలుప
గురు వశిష్ఠుఁడు దెల్పె నా కొలువునందు.

శా. శ్రీరామున్ యువరాజుఁ జేయగ గురుశ్రేష్ఠున్ వశిష్ఠున్ మునీం
ద్రారాధ్యున్ సుముహూర్తమున్నడిగి బ్రహ్మానందపూర్ణుండునై
యా రాజేంద్రుఁడుసద్విజానుమతిఁగార్యార్థప్రయత్నంబులన్
ప్రారంభించియునుండె వేగ సలుపన్ పట్టాభిషేకంబునున్. 8

కం. రాముని(బిలువ సుమంతుని
ధీమంతుని(బంప నతఁడు దెలిపియు వేగన్
రాముని(గొంచును దశరథ
భూమీశుని కడకు వచ్చె మోదముతోడన్.

కం. పుత్రుని(గని భూపాలుఁడు
పాత్రుఁడవు రాజ్యమీవు పాలనఁ జేయన్
ధాత్రిని(బట్టము గట్టెద
శాస్త్రోచిత విధిని సల్పు సత్కార్యంబుల్. 10

గీ. అనుచు శ్రీరామచంద్ర పట్టాభిషేక
వర శుభ మహోత్సవోచిత భవ్యముఖ్య
సకల కార్యముల్ శీఘ్రంబ సలుపు మనుచు
నల సుమంత్రాది మంత్రివర్యులను గోరె. 11

సీ. దశరథు నానతిఁ దగ మంత్రివర్యులు
పట్టాభిషేకంబు వైభవముగ
సలుప నేర్పాటులఁ జక్కఁగాఁ జేయంగఁ
బురము పెప్పె సురవర పురమువోలె
రాముఁడీ శుభవార్త రయమునఁ దన తల్లి
కౌసల్యకును దెల్పెఁ గడు ముదాన
నానంద జలధిమై యంతరంగము పొంగఁ
గౌఁగిటఁ జేర్చె రాఘవుని నామె

గీ. మధుర మంగళగానముల్ మందిరమునఁ
జెలఁగ దాన ధర్మంబులఁ జేసెఁ బ్రీతి
రామ పట్టాభిషేకపు రమ్య వార్త
రాజ్యమంతట వ్యాపించెఁ బ్రముఖమగుచు. 12

కం. పరమానందము తోడను
బురమున జను లెల్లఁ బొంగి పురవీథులలో
దిరుగుచుఁ బాడుచు నాడుచుఁ
బరవశమందిరి రఘుపతి ప్రభువగు నంచున్. 18

మ. పురమందంతట నీళ్ళు చల్లి తనరన్ ముత్యాల ముగ్గుల్ రచిం
చిరి హృద్యంబుగఁ బౌరకాంతలు వెసన్ జిత్రంబులన్ వేసి భా
స్వరకుడ్యంబు లలంకరించిరి మహాద్వారంబులన్ దోరణాల్
విరిమాలల్ బలుగట్టి రద్భుతముగా వేడ్కన్ ముదంబొప్పగన్.

గీ. పురిని ప్రతివారు దమయింటి ముందు రహిని
చలువ పందిళ్ళు వేసిరి చక్కగాను
చేరి కట్టిరి మామిడి తోరణముల
నరటి కంబంబులను సిల్పి రందముగను. 15

గీ. పుడమి తనయకుఁ గొన్ని రామునకుఁ గొన్ని
మధుర సుందర మల్లికామాలికలను
ప్రమదమందుచుఁ బ్రమదలు భక్తి నల్లి
దర్పణము సేయ వారికి నద్భుతముగ. 16

గీ. అందముగ నయోధ్యా పురమంత మిగుల
ముచ్చటగను ముస్తాబైన ముదితవోలెఁ
గానుపించఁగఁ గైకేయి కారణంబు
దాసివలన నెరింగి ముదంబు నందె. 17

గీ. బాగు బాగు వినగ బంగారు నా తండ్రి
ముచ్చటయిన నాదు ముద్దు బిడ్డ
రమ్యగుణుఁడు ఘనుఁడు రాముండు శ్యాముండు
రాజపీఠ మెక్కి రాజ్యమేలు. 18

గీ. రామపట్టాభిషేక వార్తను నెరింగి
దాసి మందర కౌసల్య ధామమునకుఁ
బోయి యామె యానంద విస్ఫూర్తిఁ గాంచి
మదిని సహియింపఁజాలక మరలివచ్చి. 19

కం. శయనాగారము నందున
శయనించిన కైక లేపి "జడమతి వౌచున్
భయమే లేకిట్లుంటివి
రయమున లెమ్మ రఘువిభుఁడు రాజౌ" ననగన్. 20

ఉ. ఆపలుకాలకించి మనమందున సంతస ముల్లసిల్లగా
దాపునఁ గూరుచుండుమని తా మణిహారము నీయ "నీవయో
పాపము పిచ్చిదానవుగ త్వత్సుతునిన్ బ్రభుఁ జేయుమంచికన్
భూపునిఁ గోరుమమ్మ! వరముల్ దగనీయగ గుర్తు చేయుమా।

కం. అన విని కైకేయి పలికెఁ
"తనయులు రాముఁడు భరతుడు దనర సమానుల్
మనమున భేదము లేదిక
"వినవే" యనఁ గుపితయగుచు వివరించె నిటుల్. 22

ఉ. రాముఁడు రాజుగాఁ దగడు రాజగుచో భరతుండు భృత్యుఁడై
రామునిఁ గొల్వఁగా వలె ధరాసుత కెప్పుడు సేవఁ జేయగా
నీమము తోడనుండవలె నిక్కము కోడలు మీరు నిత్యమా
శ్యాముని కన్నతల్లి కనుసన్నల మెల్గకఁ దప్పదమ్మరో!" 23

గీ. అనుచు మందర పలికిన నాలకించి
కైక యనియె రాఘవునకుఁ గలుగుగాక!
సకల శుభములు జయములు సంతతంబు
సమముగాఁ జూచుఁ దమ్ముల సద్గుణుండు. 24

సీ. కైక మాటలు విని కలవర పాటుతోఁ
బలికె నా దాసి వాక్ప్రౌఢి తోడ
కోమలి ! నీవింకఁ గోపగృహమునకు
వేగ వెడలుము నీ విభుఁడు వచ్చి
నిన్ను లాలింపంగ మున్ను శంబరునితో
సమరమందున నీదు సాయమునకు
మెచ్చి నీకప్డు దానిచ్చిన వరముల
రెంటినిఁగోరుమీరీతి నీవు

ఉ. రాజ్య పట్టాభిషేకంబు రాఘవునకుఁ
గాక భరతునకే జరుగంగ వలయు
వల్కలములఁ దాల్చుచు వనవాసమతఁడు
చెలఁగి పదునాలుగేఁడులు సలుపవలయు. 25

గీ. దాసి మందర దుర్బోధఁ జేసి మిగుల
నసహనంబును గూర్పఁ బట్టాభిషేక
మాపఁ దలచెను కైకేయి యాగ్రహమున
ధవుని వరములఁ గోరంగఁ దలచె నంత. 26

ఆ.వె. అంతలోన వచ్చె నాయంతి పురికినిఁ
దరుణి కైకఁజూడ దశరథుండు
భూషణములు వీడి మూలనఁ బడుకొన్న
సతినిఁగాంచి విభుఁడు శయ్యజేరి. 27

ఉ. కోపమదేలనే కుసుమకోమల గాత్రి! ప్రియంబుగా సఖీ !
నాపలు కాలకింపవ? మనంబున నీకు విచారమేల? నా
వైపిటు చూడవా కలికి! పల్కుమ చిల్కల కొల్కి! నీవికన్
దాపరికంబు లేకడుగు తప్పకఁ దీర్చెద నో తలోదరీ! 28

ఆ.వె. అనినఁ గైక పలికె "నవనీంద్ర! నాకోర్కె
దప్పకుండఁదీర్తుఁజెప్పుమనిన
విన్న వింతుఁగాని వేరైన వివరింపఁ
బత్ని కోర్కెఁ దీర్పఁబతియె తగును"

ఆ.వె. అనిన దశరధుండు వినుమంచు వాక్రుచ్చె
"వినుము ప్రాణసఖియ ! వేరదేల ?
ప్రాణసముఁడు సుతుఁడు రామచంద్రునిపైన
శపథమొనర వాంఛ సరగఁ దీర్తు" 30

చం. అనవిని పల్కెఁగైక వసుధాధిప ! శంబరు తోడఁ బోరునా
డనువుగ నిన్నుఁ గావ ముదమందుచు నాకు వరంబు లిచ్చినా
రనఘ ! తలంచి యివ్వఁడిక యా భరతున్ దగరాజుఁజేసియున్
వనముల కల్ల రాఘవునిఁబంపుడు రెండు వరంబుఁలౌ జుమీ"

గీ. రామునికిఁ బట్టమును గట్టరాదు మరియు
వల్కలంబులతో వనవాసమతడు
పోయి పదునాలుగేండ్లటు చేయవలయు
భరతుఁ బ్రభువుగా నిల్పవె వరము"లనిన 32

ఆ.వె. పిడుగువంటి మాట వినినంత జనపతి
వివశుఁడౌచుఁ బడియె నవనిపైనఁ
గొంతతడవు పిదపఁ గోలుకొంచును లేచి
పలికె నిట్లుఁ గోరవల దటంచు. 33

మ. తరుణీ ! నీవిటు కోరగాఁ దగునె ? వృద్ధాప్యంబునన్ జేష్ఠుడౌఁ
వరపుత్రున్ రఘురాముఁగానలకు బంపన్ నాకు సాధ్యంబె? యీ
వరముల్ గోరకు ప్రాణతుల్యుఁడగు నా పాత్రుండు లేకున్న చో
ధరపై నిల్వఁగఁ జాలఁ గోరకికఁ బాదాలంతటి ప్రార్థించెదన్. 34

గీ. అనుచు విలపించుచు సతి పదాంబుజముల
వ్రాలి ప్రార్థింపఁ గైకేయి పతిని లేపి
కనికరము లేక విభునితో ననియె నీవు
పరమసత్యవ్రతుడవుగ ! వరములిమ్ము. 35

గీ. కైక పలుకులు వినుచు భూకాంతుఁ డపుడు
రామ! శ్రీరామ! రవికుల సోమ! యనుచు
మిగుల విలపించి విడిచెద మిమ్ము నేను
బంధముల వదలుఁడు నీవు భరతుఁడనియె. 36

గీ. ముదిత పలుకులు ములుకులై మదిని నాట
వలదు కోరకు మని మరి బ్రతిమిలాడి
ఫలితమును లేక యేమి చెప్పగను లేక
మూర్ఛనొందుచుఁ బడిపోయె ముసలి రాజు. 37

సీ. శ్రీరాముపట్టాభిషేక మహోత్సవా
గతులౌ వశిష్ఠాది ఘనులు చూచి
రాముండు దశరథ రాజేంద్రుఁ డాసభా
భవనంబు నందుఁగనుపడక యున్న
మంత్రిసుమంత్రుని మనుజేంద్రుఁగొని రాఁగఁ
బంప నరిగెఁ గైక భవనమునకు
విషయమంతయుఁ దెల్ప విని మిన్న కుండెను
నిశ్చేష్టుఁడై తేడు నిర్మలముగ

గీ. మంత్రితోఁ బల్కెఁ గైకేయి మనుజవిభుఁడు
రాత్రి పట్టాభిషేక పేర్పాట్లఁ గూర్చి
యరయ నాలోచనముఁ జేసి యలసె రాముఁ
బిలిచి రమ్మన విభునాజ్ఞ వెడలె నతఁడు. 38

గీ. మంత్రి పుంగవుఁ డైన సుమంత్రుఁ డంత
శ్యాముఁడగు రాము కడ కేగి జనకు నాజ్ఞఁ
దెలుప నరుదెంచ జనులెల్ల తెలిసి విరుల
రాఘవుని పైనఁ జల్లిరి ప్రమద మొప్ప. 39

గీ. రాముఁడరుదెంచి దశరథ రాజవరునిఁ
గాంచి మ్రొక్కంగఁ "రామ! శ్రీరామ! యనుచు
నధిక బాధా ప్రపూర్ణుఁడై యలమటింపఁ
గారణం బేమని యడిగెఁ గైక నపుడు. 40

కం. కేకయ నందన పలికెను.
గాకుత్స్థతిలక! తపసిగఁ గానల యందున్
నీకన్నతండ్రి యానతిఁ
బైకొని పదునాలుగేండ్లు వసియింపవలెన్. 41

ఆ.వె. కైక మాట విన్న కౌసల్య తనయుండు
భక్తి మ్రొక్కి పలికె" వందనములు
నాన్నయాజ్ఞ నేను నయమొప్ప నోయమ్మ!
కానలందు నుండఁ గదలి పోదు. 42

ఆ.వె. నాన్న యాననేను నయమొప్పఁ దప్పక
నిప్పులోన దూకు దొప్పుగాను
విషముఁ ద్రాగనెపుడు వెరవను నేనింకఁ
జేరి జలధిఁ బడఁగ సిద్ధమమ్మ! 43

గీ. అమ్మ ! భరతుని c బిలిపింపు నెమ్మితోడ
సర్వమర్పింతు ననఁగఁ గౌసల్య తనయుఁ
గాంచి కైకేయి పల్కె నీ క్షణము నందె
వనములకుఁ బొమ్ము నీవున్న వగచు విభుఁడు. 44

గీ. మూర్ఛితుండైన తండ్రికి మ్రొక్కి మరలి
కైకకును జెప్పి కౌసల్య కడకు నేగి
"వనములకుఁ బోదు దీవించి పంపుమమ్మ!
జనకు నాజ్ఞను జవదాట" ననుచుఁ బలుక. 45

ఆ.వె. కొడుకు మాటవిన్న కోమలి కౌసల్య
మూర్ఛనంది లేచి ముద్దు కొడుకు
ముఖముఁ గాంచి ఏడ్చి మోహంబుతో వానిఁ
గౌగలించి వగపు కడలి మునిగె. 46

గీ. అచటి కరుదెంచి సౌమిత్రి యంత యెరిగి
అన్న యడవుల కరిగెద ననిన పలుకు
వినుచు ములుకులై మదిఁ గ్రుచ్చుకొనఁగఁ బలికె
"నంతఁ దప్పేమి చేసెనో యమ్మ! యన్న
ప్రభుని భరతు ద్రుంతు ననుజు రాజుఁ జేతు" 47

గీ. అనగఁ గౌసల్య పల్కెనో యనుగు తనయ!
కైక మీతండ్రి మాటగాఁ గపటరీతిఁ
బలుకు చున్నది తండ్రి ! నా పలుకు వినుము
కానలకుఁ బోకు నాయాజ్ఞ కన్నతండ్రి!; 48

మ. అనగా లక్ష్మణుఁగాంచి రాఘవుఁడు
కైకమ్మన్ బ్రభున్ దండ్రినిన్
విను నిందింపగ రాదయా! జనక సంప్రీత్యర్థమై భక్తితో
వనవాసంబున కేగువాఁడ, దగు నేర్పాట్లన్ని కావింపుమా!
అనఘా! యీ పితృ వాక్యపాలనమె
నాకానందమున్ గూర్చెడున్. 49

కం. వనముల కేగఁదలచిన
తనయుని దీవించి పంపెదగఁదల్లియటుల్
జనకుని యానతిఁ దానిక
వనముల కేగెదనటంచుఁ బత్నికిఁ దెలిపెన్. 50

చం. జనకుని యానఁ గానలకు జానకి! నే జనువాఁడ నీవికన్
జననినిఁ జూచుకొమ్మ కడు జాగ్రత్తగా భరతుండు రాజగున్
నను బొగడంగ (బోకుము మనంబున నైపరుసద్ధనాథ్యులున్
విను పదునాలుగేండ్ల పయి వెనక్కు తప్పక వత్తునో సఖి! 51

మ. అనినన్ జానకి ఆర్యపుత్ర! యిది మీకౌచిత్యమున్ గూర్చునే
వినునే నొంటి నయోధ్య నిన్ వదలి నిర్భీతిన్ వసింతేగతిన్?
ఘనమా స్వర్గ సుఖంబు లల్పములుగా కాంతుండు లేకున్నచో
వనవాసంబున కేనువత్తు వినుమా! ప్రార్థింతుఁ బ్రాణేశ్వరా!

మ. ధరణీ నందనతోడ రాముఁడ్వనేఁగాంతారంబులన్ నీవయో
చరణాలుంతువె? సింహముల్ శరభముల్ సార్దూలముల్ దిర్గు భీ
కరమై దుర్గమమై దవానల మహాక్రాంతమై రాక్షసా
కరమై విస్తృత కంటకావృతమునై కన్పించుఁ గాంతామణీ!

గీ. విభుని పలుకుల జానకివినుచుఁ బలికెఁ
బిగికి వలె దించి సతినిట విపినములకు
నొక్కఁడవె పోవఁ దలచితి వక్కజముగ
సతికిఁ బతివెంట నుండుటే సౌఖ్యకరము. 54

చం. అని తననొంటిగా విడిచి యవ్విపినంబులకున్ విభుండికన్
జనునని యెంచి యూపుకొనజాలని శోకము పొంగి పొర్లగా
జనకజ కౌగలించి కొని చారు ముఖాం బుజమున్ గనుంగొనన్
గనులను జారునశ్రుపులఁ గాంతుండు దుడ్చి శిరంబు దువ్వుచున్

గీ. విభునిఁ జూచి ప్రాణేశ్వరి వెక్కి వెక్కి
కనులఁ గన్నీరు మున్నీరు గాగనేడ్వఁ
బ్రియ సఖియ నలనోదార్చి ప్రియముఁగూర్చి
వెంటఁ గొని పోదునని పల్కె విపినములకు. 56

గీ. అంత సౌమిత్రి శోకించు చామనోజ్ఞ
రామపాదార విందాల ప్రాలి యశ్రు
పాద్యమున ఁ గడ్గి పల్కెనే వనములకిక
వత్తునన ఁ బెద్దల నడుగ వలయుననియె. 57

గీ. రామ వనవాసగమన వార్త పుర మంతఁ
దెలియ నెల్లరు దశరథుఁ గలికి కైక
నమిత పరుషోక్తులను దిట్టి యనఘురాము
శ్రేష్ఠు సుగుణాల వాలు ఁ గీర్తించిరపుడు. 58

మ. సతులన్ గూడి విషాదపూర్ణ ముఖుఁడై చైతన్య హీనుండునై
పతియే పంక్తిరధుండు పండుకొని సంభాషింప కందుండగా
సతిఁ సౌమిత్రిని గూడి రాఘవుఁడు దా సద్భక్తితోఁ దండ్రియా
నతితోఁ గానల కేగగాఁదలచి యంతన్ వచ్చె నచ్చోటికిన్.

గీ. తండ్రి యనుమతిఁగోరంగ దశరథుఁడు
నన్ను బంధించి ప్రభుఁడవై కన్నతండ్రి!
రాజ్యమింకఁ బాలింపుము రామచంద్ర !
కానలకుఁబోకుమనఁ గైక కదలు మనియె. 60

ఆ.వె. అచటనున్న వారలామెను నిందింప
ధనము సేనతోడఁ దరలు మనుచు
దశరథుండు పల్కఁదగదనెఁ గైకేయి
వల్కలములఁ దాల్చె వనితతోడ. 16

ఆ.వె. వల్కలములఁ దాల్చు వైనంబు దెలియక
రమణి సీత నిలువ రఘువరుండు
పట్టు చీరపైనఁ బట్టి వానినిఁ జుట్ట
రాణులేడ్చిరంత రమణిఁ గాంచి. 62

గీ. మంత్రి వరుఁడు సుమంతుడు మనుజవిభుని
యాన నరదంబుఁగొనివచ్చి యచట నిలిపె
రాఘవుఁడు సీత సౌమిత్రి ప్రభువరునకు
రాణులకు మ్రొక్కి యెక్కెరా రథమునచట. 63

గీ. పుత్రుఁగాంచి సుమిత్ర "ఓపుణ్యచరిత!
చెలఁగి నడవిన యోధ్యగాఁ దలచుమయ్య
ఎరిగి వదినను నన్నుగా నెంచుమయ్య !
ఇంక రాముఁ దండ్రిగను భావించు మయ్య
సుఖముగాఁ బోయి రండ"నె సుదతివారి 64

గీ. అంజలి ఘటించి రాఘవుఁ డచటివారి
కందరకు మ్రొక్కి వనముల కరుగుచుంటిఁ
దప్పులున్న మన్నింపుడి దయ నెరింగి
అనగ విలపించుచును వారి వెనుకఁ జనిరి. 65

గీ. నారచీరలఁ దాలిచి నాతి సీత
సోదరుఁడు వెంటనడువంగ సుముఖుఁ డగుచు
గానలకు నేగు రఘురాముఁ గాంచి జనులు
దల్లడిల్లిరి శోక సంతప్తులగుచు. 66

గీ. సకల శస్త్రాస్త్రముల నుంచి స్యందనమున
సీతరామలక్ష్మణులు నాసీనులయిరి
ప్రథిత మంత్రి సుమంత్రుఁడు రథముద్రోలఁ
బోయెఁ గనుచూపు మేరను ముందు దాటి. 67

మ. పురమందంతట వార్త ప్రాకె "రఘురాముండేగె సౌమిత్రితో
ధరణీ నందనతో వనంబుల కయోధ్యా పట్టణంబే యికన్
మరి శూన్యంబుగ నుండెనంచు" బురిలో మార్గంబులన్ గుంపులై
పురవాసుల్ విలపించుచున్ వివశులై మూర్ఛిల్లి రావీధులన్.

గీ. రాఘవుని స్యందనము వెంట రాజవరుఁడు
రాణులు సుమిత్ర కౌసల్య రాగ రామ!
రామ! ననువీడి పోదువా? రథము నాపు
డనుచు నరచుచుఁ బరుగిడ నాపరయిరి. 69

మ. వివశుండై పడిపోవ భూవరుడు దేవేరుల్ విషాదంబుతో
ధవుఁ గొంపోయిరి రాజసౌధమునకున్ దల్పంబు నందుంచినన్
రవివంశాంబుధిపూర్ణ చంద్ర! గుణసాంద్రా! రామభద్రా! సుతా!
భువి జీవింతునె తండ్రి! నిన్నెడలి నీ మోమింక నేఁ జూతునా ?

గీ. అనుచు రాముని(బిలుచుచు నరచుచున్న
రాజవరు(గాంచి భయమంద రాణులంత
దనను గౌసల్య మందిరంబునకు నుంప
వేగ(గాని పొంపనుచు(గోరె విభు(డు వారి. 71

గీ. రాఘవు(డు లేని శూన్యపురంబు పగలె
యంధకార బంధురమయ్యె నందు జనులు
తిండి తీర్థముల్ లేక దిక్కులేని
వారమని యెంచి శోకించు వారెయైరి. 72

ఉ. రాముని స్యందనం బటులరణ్య పథంబున(బోవ వెంట నా
శ్యాముని వీడ(జాలక (బ్రజల్ గడువృద్ధులు బాలురందరా
స్వామియె జీవమంచు వడి(బారుచు రాగ నయోధ్య కేగుడీ
నేమరి వచ్చెదన్ జనుడి సిక్కమటంచును బల్కె రాము(డున్

గీ. రథము వెనువెంట(బరుగెత్తు ప్రజల(గాంచి
మిగుల జాలి కల్గగ దిగి మెల్లగాను
సతిని(దమ్ముల(గూడి యాజనుల తోడ
నడచి విభు(డు చేరె(దమసా నది తటంబు. 14

మ. తమసాతీరమునందు రాఘవు(డు సంధ్యాకాల కృత్యంబులన్
విమల స్వాంతము దోష(దీర్చుకొని సంప్రీతిన్ ధరాజాతతో
భువిపై(గోమల పర్ణశయ్యపయి నే భోజ్యంబులున్ లేక నం
బువులన్ ద్రాగి వరుండె నా జనులటన్ భూశయ్య నిద్రింపగన్

గీ. మాన్యులను బావనులను సౌజన్యవరుల
వసుధపై(బడి నిదురించు పౌరజనుల(
జూపి సౌమిత్రితో(బల్కె సుఖము లేక
వచ్చు వీరిని వదలి పోవలయు నిచట. 76

గీ. తమ్ము పంగి కరింపగఁ దాను లేచి
ముందె సీతాసమేతుఁడై పోయె మంత్రి
యరదమును ద్రోల లక్ష్మణుఁ డధివసింప
వదలి పౌరులను దమసా నదిని దాట. 77

గీ. ప్రొద్దునే నిద్ర లేచిన పురజనంబు
సీత రాముని లక్ష్మణున్ జెలగి చూచి
యెందుఁగానకఁ దోచక నేడ్చి యేడ్చి
తిరిగి తిరిగియు వెనుదిర్గి పురికిఁజనిరి. 78

ఉ. కోసల రాజ్యసన్నదులఁ గొండల శ్యామల శాద్వలంబులన్
భాసుర సుందరాటవుల భవ్యవనంబుల భద్ర భూములన్
వాసిగ భిల్లవాసముల వన్యమృగంబులఁ బాదపంబులన్
హాసమనోజ్ఞ వక్త్రుఁడయి యల్లనఁ జూపె విభుండు సీతకున్ 79

గీ. కొండ కోనల దాటి వాగులను దాటి
గోమతీనది దాటి కాకుత్స్థ వరుఁడు
కోసలకు దక్షిణపు హద్దగుచును బారు
స్యందికానదిఁ జేరి బాష్పములు గార. 80

గీ. మంత్రి వరసుమంత్ర! సరయూ మహిత తీర
శిష్ట నవపుష్పితారామ సీమలందు
వేడ్క విహరింతునో? లేదా? వినుమటంచుఁ
బలికి మ్రొక్కె నయోధ్యకు సెలవుఁ గోరి 81

సీ. సీతాసమేతుఁడై శ్రీరామ చంద్రుండు
వనవాస మొనరింప వచ్చెననుచు
జనపదవాసులౌ జనులు దుఃఖించుచు
వెనువెంట ఁ జనుదేర వెనుక కంపి

దుర్గమారణ్యమందు నడచుచును బోయి
సంధ్యవేళకు నల్ల నిషాదపురము
శృంగబేరపురముఁ జేరి గంగా తటిన్
బావన హింగుదీ పాదపముల

సీ. నీడ శిబిరము వేయించి నిలువనపుడు
దశరథేంద్రుని హితుఁడు సద్ధర్మ గుణుఁడు
ఘననిషాద జనవిభుఁడు ఘనుఁడు గుహుఁడు
బంధు మిత్రులఁగూడి సద్భక్తి వచ్చె 82

ఉ. వచ్చిన రామలక్ష్మణుల వల్కలధారులఁ గాంచి వీరయో
యిచ్చటి కిట్లు వచ్చుటి ది యేమని యెంచి నిషాద వల్లభుం
డచ్చటికేగి మ్రొక్కలిడి యాత్మ విషాదము నిండ భక్తితో
ముచ్చట స్వాగతంబు లిడమోదముతో రఘురాముఁడంతటన్

గీ. స్నిగ్ధ సౌహార్ద భావవిశిష్ట విమల
చిత్తుఁడై కౌగలించుచు క్షేమమడిగి
గుహునిఁ బ్రీతి సంభావించి కోరి తండ్రి
యాజ్ఞనిట్టుల వచ్చితి మనుచుఁ దెలుప. 84

గీ. భక్తిసద్భావపూర్ణ సుస్వాంతు డగుచు
రామ! మానిషాద శుభద రాజ్యమునకుఁ
బ్రభుఁడవై ప్రమోదంబుతోఁ బ్రథితిఁ గనుచు
మమ్ముఁ బాలింపు మంచును నెమ్మిఁ గోరె 85

గీ. నాన్న యానతిచేఁ బదునాలుగేండ్లు
నిష్ఠ వనవాస మొనరింప నిరుపమాన
రాజ్యవిభవంబు వదలి యరణ్యములకు
వచ్చినాడ నేనెట్లు మీ ప్రభుఁడ నగుదు? 86

గీ. అనుచు జలములఁ గ్రోలి యర్ధాంగితోడ
చేలఁ దృణశయ్యపైఁ జేరి నిదురఁ బోవ
మంత్రి గుహుఁడు రామునిఁ గూర్చి మాటలాడ
భద్రముగఁ జూచె సౌమిత్రి వారి రాత్రి

కం. సూర్యోదయ మైనంతనె
సూర్యకులాంబుధి శశియటఁ జూచి సుమంత్రున్
ధైర్యంబుగ వనవాసము
నార్యా! చేతుమిక మీరలరుగుడు పురికిన్ 88

గీ. మొదలి దశరథ పాదార విందములకు
వందనంబులఁ దెలుపుడీ! వారికింక
శోకమును మాన్పి విన్నవించుడు బిరానఁ
బురికి రాగల మీ దీక్ష పూర్తి గాగ 89

గీ. అనుచు ల్లుల సమదృష్టి సరయు మనుచు
భరతునకుఁ దెల్పుడు జనకు బాగఁజూచి
చెలఁగి సుఖపెట్టు మంచును దెలుపు డనగఁ
బలికె సౌమిత్రి యామంత్రి వరుని తోడ. 90

గీ. జ్యేష్ఠుఁడగు రాముఁ బట్టాభిషేకపాత్రు
నార్యు నిర్దోషి నడవుల కంపనేల ?
తండ్రియే నాకు ద్రోహియగా దశరథుండు
రాజ్యపాలనార్హుఁడు గాడు రాజు కాడు. 91

గీ. అనుచు సౌమిత్రి పలుక రామాధిపుండు
తమ్ముఁడాడిన మాటలఁ దండ్రి కిటుల
విన్నవించి మనస్సు నొప్పింపకనుచుఁ
బలుక శోకించుచును మంత్రి వరుఁడుపోయె. 92

చ. జడలను వల్కలంబులను జక్కఁగఁ దాలిచి రామలక్ష్మణుల్
పుడమికుమార్తె రాఁగఁ జని పొల్పుగ స్వర్ణదిఁ దాటగా గుహున్
బడవను దెమ్మనన్ గొనుచు వచ్చిన మెచ్చుచు వారలెక్కఁదా
నడపుచు నావ ముందునకు నవ్వుచు రాముని తోడ నిట్లనెన్.

ఉ. రామయ సామి! వింటిమయ రాతిని నీ పదధూళి నాతిగా
గోముగఁ జేసెనంచుఁ గనుగొంటిమయా నిను నాదు నావ యిం
కేమగునో యెరుంగనయ యేటికిఁ గడ్డను నేటి నీటితో
రామయ నీదు పాదముల రావయ యంచును గడ్గె భక్తితో.

గీ. గుహుని వీడ్కొని వారలా కోనలందుఁ
గందమూలంబులఁ దినుచుఁ గదలి నడచి
సంధ్య వేళకుఁ జేరిరి సత్పవిత్ర
జాహ్నవీ యమునా నదీ సంగమమును. 95

ఉ. రాజ కులైక భూషణుఁడు రాముఁడు దమ్మునితోడ నా భర
ద్వాజమునీశ్వరాశ్రమ నివాసముఁ జేరి మునీంద్ర సత్పదాం
భోజములన్ గనుంగొనుచు మ్రొక్కఁగ
మెచ్చుచు మౌని చంద్రుఁడా
రాజ కుమారులన్ జనక రాజసుతన్ దగ గౌరవించుచున్. 96

గీ. కందమూలంబు లాదర గౌరవములఁ
బ్రీతి నాతిథ్య మీయగ స్వీకరించి
రాత్రి యచ్చోటనే యుండి ప్రమదమొప్పఁ
బ్రొద్దునను లేచి మునియంపఁ బోయి ముందు. 97

గీ. యమున దాటి వనంబుల నరిగి యరిగి
చిత్ర కూటంబు సువిచిత్ర శిష్ట వనముఁ
జేరనచట మందాకినీ తీరమందు
భక్తి సౌమిత్రి నిర్మించెఁ బర్ణశాల. 98

మ. ధరణీజాతను రామలక్ష్మణులఁ గాంతారంబులన్ దించి యా
పురికిన్ వచ్చిన మంత్రిపుంగవునితో భూపాలుఁడా రాముఁడున్
మరి క్షేమంబె ? కుమారుఁ డేమనియె ?
నో మంత్రీంద్ర ! వాక్రుచ్చుమా !
త్వరగన్ మాకన సర్వమున్ దెలిపె సంతాపంబుతో వారికిన్.

గీ. రాణి కౌసల్య బాధతో రామ ! రామ !
యనుచు నా సుమంత్రునిఁగాంచి యార్యవర్య
రాఘవుండుండు వీనికి శీఘ్రంబుగాను
నన్నుఁగొని పోఁడటంచును నాతి యేడ్చె. 100

సీ. శోకించి శోకించి భూకాంతుఁడా రాత్రి
ముని శాప వృత్తాంతమును దలంచి
కౌసల్య సతికిట్లు కర్మ ఫలంబును
బ్రతివార లనుభవింపగ వలయు
వినుమంచుఁ దెలిపెను వేటకై పెడలితి
వర్షర్తువందున వనములకును
సరయూనదికిఁ జెంత జలపాన మొనరించు
సామజ శబ్దంబు సరగ వినుచు
తే. శబ్దబేదిఁ బ్రయోగింప సరయు చెంత
వినగనయ్యె హా హా కార విపుల రవము
మనుజునిగ నెంచి భీతితో ముందుఁబోయి
ముని కుమారునిఁ గాంచితిఁ బుహమిపైన. 101

మ. శరమా దేహమునందు గ్రుచ్చుకొని నేశబ్దంబు లక్ష్యంబుగా
సరిగాఁగొట్టగఁగారె రక్తమిలనే సామీప్యమున్ జేరగా
మరణావస్థగతుండునై పడిన యా మాన్యుండు నన్ గాంచి యో
ధరణీనాయక! యేలఁగొట్టితిరిటుల్ ధర్మంబె మీకారయన్?

సీ. రాజేంద్ర ! ధర్మ సంరక్షకులౌ మీరు
నిష్కారణంబుగా నిరపరాధి
నంధులౌ పితరుల నతిభక్తి సేవించు
వనవాసిఁ బావను మునికుమారుఁ
దల్లిదండ్రుల కిప్డు దాహంబుఁ దీర్పఁగ
జలములఁ గొనివచ్చు సత్యచరితు
నన్నుఁ గొట్టితి విట్లు నారాచమున వృద్ధ
పితరుల గతియేమి ? వేగ వెడలి

గీ. వారి దాహంబుఁ దీర్చుమో వసుధనాథ !
అనుచు శ్రవణుఁడు చనిపోయె నంబుపాత్రఁ
గొనుచు నావృద్ధులకు నీయ తనయ ! రాగ
మిగుల నాలశ్యమైన దేమిటికిఁ దండ్రి ? 103

గీ. అనగ నులుకు పలుకు లేక నట్లెయున్న
నీవు మా శ్రవణుండవు కావు తెలుపు
మెవ్వఁడవు నీవనగ వృద్ధులిట్టులంటెఁ
బూజ్య ! దశరథుఁడ, నయోధ్యాపుర విభుండ. 104

కం. సరయూ తీరము నందున
సరిగాఁ బాత్రమును ముంచ శబ్దము వినుచున్
గరి యని తలచుచుఁ గొట్టితి
శరమున ధరఁగూలి పడియె శ్రవణుండంతన్. 105

గీ. సుతుఁడు మృతుఁడయ్యెనని విని శోక తప్త
హృదయులగుచును విలపించు చిలను దొరలి
మరలి శ్రవణ నందన ! మము ధరణి వదలి
పోతివా ? దిక్కెవరు మాకు పుత్ర ! యింక ? 106

గీ. అనుచు శోకించుచును వారు తనయు కడకుఁ
దమను గొనిపొమ్మనగ వృద్ధ దంపతులను
శీఘ్రముగ సుతుని కడకుఁ జేర్చి తేను
శవము కడఁబడి యేడ్చిరి చాలసేపు. 107

మ. తమ ఏకైక సుతుండు చచ్చెనని సంతాపంబుతో నేడ్చుచున్
మము వృద్ధాప్యమునందువీడి చనినన్ మాకింక దిక్కెవ్వరీ
వమరత్వంబును బొందినావె? సుగుణాఢ్యా! మాకు జీవింపగా
నిమిషంబేనియు సాధ్యమే? వసుధలో నీవిందు లేకుండినన్. 108

చం. అనుచును బుత్రశోకమున నామునిదంపతులేడ్చి యేడ్చి యి
ట్లనిరి ధరాధిపా! వినుమయా! మము వృద్ధులఁజూచునొక్కఁడౌఁ
దనయునిఁ జంపి శోకమునఁదల్లడ మందగఁ జేసినావు నీ
వును సుతశోకమంది యసువుల్ విడువంగల విట్లు మావలెన్.

మ. అని ప్రాణంబులు వీడిపోవ దహనం బచ్చోటనే నం
దను దోడన్ దగసల్పి దుఃఖమున నంతన్ జేరి తిచ్చోటికిన్
ముని శాపంబునఁ బుత్రశోకమిటులన్ బొందంగ నాకయ్యె రా
ము నరణ్యంబులఁ కంపుచున్ బ్రతుకనే పుత్రుండు లేకుండినన్.

గీ. అనుచుఁ గౌసల్యకీరీతి మునికుమార
మరణ విషయంబు వృద్ధ దంపతుల శాప
కారణంబును దెలిపి దుఃఖమున మునిగి
పుత్రుఁడగు రాముఁ దలచుచుఁ బుడమిఁ జేఁడు. 111

గీ. రఘుకులాంబుధి చంద్ర! శ్రీరామచంద్ర!
మాన్య! సౌజన్య కారుణ్య మహిత చరిత!
ఎచట నుంటివో తండ్రి! నేనెరుగ ననుచు
నసువులను బాసె నవనీంద్రుఁ డర్ధరాత్రి. 112

గీ. అంతిపురమునఁ గాంతలు గాంతుఁ డంత
విగతజీవుఁడయ్యె ననుచు వినుచు మిగులఁ
గ్రౌంచ వధువులవలె విలపించి రంత
పతి వియోగము సతికి దుర్భరముగాదె ! 113

సీ. దహన సంస్కారంబుఁ దగురీతి సల్పఁగా
దనయులు లేరంచుఁ దలచి యపుడు
తైలభాండమునందుఁ దడపుచు శవముంచి
భరతునిఁ బిలిపింప భటులఁ బంప
రయమునఁ గేకయ రాజ్యంబుఁ జేరియు
భరతుని దర్శించి వారలంత
మహిత వశిష్ఠ సుమంత్రాది మంత్రుల
సందేశముల్ భక్తి సరిగఁ దెలిపి

గీ. రమ్య సౌవర్ణ రత్నహారంబు లిచ్చి
తాతకును, మామకును నీయఁదమరి కంపె
ననగ దుస్స్వప్న బాధ మదినిఁ దొలంగఁ
దల్లిదండ్రుల నడిగి సోదరుల నడిగె. 114

గీ. దూత లతిభక్తి భరతునితోడ ననిరి
ముఖ్యకార్య నిమిత్తమై పుణ్యచరిత !
తమ రయోధ్యకు రండు సత్వరముగాను
శ్రేయములఁబొంది వెలుగు సుశ్రీలతోడ. 115

గీ. కేకయాధిపుఁడంత సత్కీర్తిమంతు
భరతు నాశీర్వదించుచుఁ దిరిగి త్వరగ
భరత రమ్మటంచును బల్కి వైభవముదోడఁ
బంపె వెనువెంటఁ జన బరివారమంత. 116

ఆ.వె. కవులు బుధులు హితులు గాయకుల్ వైణికుల్
నటులు, భటులు, పురజనంబు రాగ
రధము లెక్కి కరితురంగంబు లెక్కియు
గిరుల నదుల దాటి పురముఁ జేర. 117

చం. భరతునిఁ గాంచి పౌరులటఁ బ్రక్కకుఁ ద్రిప్పిరి సన్ముఖాబ్జముల్
పురము విషాదపూర్ణమయి పోడిమి తప్పెను రాజవీధులం
దరయగ సందడెల్లఁ గరువయ్యెను శూన్యముగాఁ గనంబడెన్
భరతున కంత వింతయయి స్వాంతము దుఃఖముతోడ నిండినన్.

గీ. భరతుఁడంతఁ జింతాకుల స్వాంతుఁడగుచు
రాజమందిరమున కేగి రాజవరుని
జాడ నెందుకు గానక జనని కైక
భవ్య భవనంబునకుఁ బోయి భక్తి మ్రొక్క. 119

ఆ.వె. మాత కైక తాత మామల కుశలముల్
ప్రేమతోడ నడుగ విన్నవించి
జనకు విషయ మడుగ జననియు వాక్రుచ్చె
మరణమందెఁ బ్రభువు మాన్యుఁ డనుచు. 120

ఆ.వె. అనగ వినుచు భరతుఁ డతి దుఃఖపూర్ణుఁడై
వెక్కి వెక్కి యేడ్చి వివశుఁడయ్యెఁ
దల్లి నడిగె రామధరణీంద్రుఁ డేడని ?
అటవి కేగె ననుచు నమ్మ పలికె. 121

ఉ. వారలఁ బంపి కానలకు వారి వియోగము సైపఁజాలకన్
భూరమణుండు వీడి చనిపోయెను గోసలరాజ్యమున్ దగన్
గోరిక మీద నేలుమికఁ గోరితి నేను వరంబు లిట్టులన్
ధారుణి నాధునాజ్ఞమెయి ధన్యుఁడవైతివి తండ్రి! రాజువై.

మ. అనుచున్ గైక వచింప బాధపడి రాజ్యాకాంక్షయే లేకఁ దా
ననురాగంబునువీడి పల్కె నిటులో యమ్మా! మహాపాపివై
జనవంద్యుండగు రామునన్న వటు నీచంబై స్వార్థేచ్ఛతో
వనవాసంబున కంపినావు జనకున్ స్వర్గంబుకున్ బంపితే. 123

గీ. నీకతంబునఁ బాతకీ ! నేడు చూడు
మహిత రఘుకుల సత్కీర్తి మంటఁగలిసెఁ
బట్టి నిన్నుఁ జంపినను బాపంబు లేదు
ఛీ ఛి నీవెంత పాషాణ చిత్తవకట ! 124

గీ. జ్యేష్ఠుఁడగు రాఘవుండే విశిష్ట గుణుఁడు
రాజ్యపాలనార్హుఁడు నేను రామపాద
పద్మదాసుఁడను మనకుఁ బ్రభువతండె
ప్రథితుఁడు పితృతుల్యుఁడు రఘురామవిభుఁడు. 125

గీ. అనుచు నీరీతి భరతుఁడు జనని కైక
నధిక శోకాగ్రహంబుల నరచి తిట్టె
మంత్రివర్యులు వచ్చి క్షేమంబు లడిగి
విభునకు దహన సంస్కార విధము దెలుప. 126

గీ. దహన సంస్కారముల్ సల్పి దశరథునకు
శ్రాద్ధ కర్మాది విధులను సక్రమముగ
భరతుఁ డతి భక్తితోఁ జేయఁ బ్రాజ్ఞులైన
హితులు మంత్రులు బుధ పురోహితులు గూడి. 127

చం. భరతునిఁగాంచి వారలిటుపల్కిరి రాజకుమార! నీవికన్
స్థిరమతి రాజ్యమేలుము విశిష్ట విధంబున నన్న రాఘవుం
డరిగెను గాననంబులకు వర్కకులాబ్ధి సుధాకరుండవై
ధరణిని ధర్మమార్గమునఁ దప్పకఁ బాలనసేయుమా ! యనన్.

కం. అన విని తగదని భరతుఁడు
ఘనుఁడగు నగ్రజుని రాముఁ గల్యాణ గుణున్
వనముల నుండి యయోధ్యకు
వినుఁడేఁ బిలుచుకొనివచ్చి విభునిగఁ జేతున్. 129

సీ. పరమ పావన సూర్య భవ్య కులాచార
పరిపాలనము సేతుఁ బ్రాజ్ఞుఁడైన
రామచంద్రుఁడె తగ రాజ్యపాలనఁ జేయ
రండు పోదము పిల్వ రాఘవులను
రాజ్యమంతయు రామరాజ్యంబు దమ్ముండ
శ్రీరామచంద్రుని సేవకుండ
మాయన్న రాముండు మా తండ్రియే మాకుఁ
బూజ్యుండు భువనైక పుణ్యగుణుఁడు

గీ. స్వామి భక్తులార! అమాత్యవర్యులార!
అనుచు భరతుఁడు మంత్రుల జనుల బుధుల
మునుల రాణుల సేనల ముందుఁగూడి
యడవి నడచుచు గుహుని రాజ్యంబుఁజేరె. 130

సీ. శృంగబేరపురంబుఁ జేరంగ వారలు
సైన్యంబుఁజూచి నిషాద విభుఁడు
భరతుండు సేనతోఁ బావను శ్రీరాము
వధియింప నిచటకు వచ్చె ననుచు
శస్త్రంబులను దాల్చి సైన్యంబు నిలువంగ
నావలఁ బెక్కింటి నదిని నిలిపె
నప్రమత్తంబుగా నరయుఁ డంచును దెల్పి
భరతుని కడకేగి పలకరించి.

గీ. భక్తి భరతు నాహ్వానించి భవ్యగుణుఁడు
గుహుఁడు వారల రాకను గూర్చి యడిగి
రాముని కడకుఁజేర్తు మీరలను వేగ
నిటకు మీరేల వచ్చితి రింతమంది ? 131

గీ. అనగ భరతుఁడు వివరించె సాదరముగఁ
గోసలాధిపుఁ జేయంగఁగోరి పురికి
భక్తి రామునిఁ గొనిపోవ వచ్చినాము
నిజము నమ్ముమన గుహుండు నెమ్మితోడ. 132

గీ. అచట రాముఁడు వసియించి నట్టి స్థలము
హింగుదీ పాదపమునీడ నింపుగొలుపు
పర్ణతృణ శయ్యఁ జూపించె భరతుఁ డచట
రాత్రి శయనించెను బరివారంబుతోడ. 133

గీ. జడల వల్కలంబుల దీక్షఁ జక్కఁదాల్చి
మౌనియై భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరె
గుణవిశిష్టుఁడు మిత్రుఁడౌ గుహునితోడ
రామ సందర్శనేచ్ఛతో రమ్య గుణుఁడు. 134

గీ. భరతుఁడా భరద్వాజుని భక్తిఁగొలిచి
పురికి రామునిఁ గొంపోవఁ బూజ్యవర్య !
వచ్చినామన వారల మెచ్చి యచటఁ
బ్రీతి నాతిథ్యమిచ్చె నా విమలమూర్తి. 135

ఉ. రామునిజాడఁదెల్పి మునిరాజును బ్రస్తుతి చేయు చెల్లరున్
క్షేమముగా వనిన్ నడచి చేరిరి శీఘ్రమె చిత్రకూటమున్
వ్యోమమునందుదుమ్మెగసి పొల్చుచుఁ గ్రమ్మఁ గ్రమ్ము గాలిపక్షులున్
భూమిని భీతిఁబారగను భూపకుమారులు వింతఁజూచుచున్. 136

గీ. అన్న యాజ్ఞఁ జెట్టెక్కి రామానుజుండు
భరతుఁ డరుదెంచెఁ జతురంగ బలముతోడ
మనల వధియింప శీఘ్రంబె ధనువుఁగొనుడు
భరతుఁ గైక మందరను జంపంగ వలయు. 137

సీ. సౌమిత్రి భరతుని సంహరింపగఁ బూన
సుగుణుండు మనలను జూడవచ్చె
సౌభ్రాతృ సద్భావ సంశోభితుఁ డతండు
ప్రాజ్ఞుండు నిర్దోషి భరతుఁ డనగ
రాముని పలుకులఁ బ్రేమతో నాలించి
యనుజుండు మారుమాటాడకుండె
భరతశత్రుఘ్నులు పరివారమును వీడి
పర్ణశాలను జేరి పరగనచట

గీ. భద్రవేదికపై నొప్పు భవ్యరూపు
రమణి సౌమిత్రి సహితుఁడౌ రామభద్రుఁ
గాంచి బాధతోఁ గన్నీరు కనుల జార
వివశుఁడై పడియె భరతుం డవనిపైన. 138

గీ. భ్రాతృ సద్భావపూర్ణుఁడౌ రాఘవుండు
ఘనుని భరతునిఁ బైకెత్తి కౌగిలించె
నొకరి నొకరటుఁ జూచుచు నొక్కపెట్టు
వార లేడ్చిరి వగపంతఁ బైకిఁబొంగ. 139

సీ. రాముండు దశరథు క్షేమంబు లడుగగాఁ
బరిదేవనంబున భరతుఁడనియె
జనకుండు నీవట్లు వనముల కేగ దు
స్తరమౌ వియోగంబు సైపలేక

స్వర్గస్థుఁడయ్యెనో సౌజన్య మందిర !
నీ వయోధ్యకు వచ్చి ప్రోవవలయు
రాజువై రక్షింపు రాజ్యంబు నని పల్కఁ
దండ్రి మృతికిఁ గడు తల్లడిల్లి

గీ. క్షణము నిశ్చేష్టుఁడౌచు విషాదపూర్ణ
చిత్తుఁడై యేడ్చె రాముండు చేరి గంగ
హింగుదీ ఫలంబులు దెచ్చి యిల నమర్చి
చెలఁగి పిండప్రదానంబుఁ జేసెఁ బితకు. 140

ఉ. రాముఁడు పర్ణశాల కటు రాగ వశిష్ఠునితోడ నెల్లరున్
శ్యామునిఁ జూడవచ్చిరటు సమ్మదినాగురు మాతృమూర్తులన్
ప్రేమ యెలర్ప మ్రొక్కిడి వేగఁ గుటీరముఁ జేర్చె నింతలో
నా మహితస్థళంబునకు నల్లన వచ్చిరి పౌరబాంధవుల్. 141

ఉ. పౌరులు మంత్రిబాంధవులు పర్ణకుటీరము ముందు నుండగా
శ్రీరఘురామపాదములఁ జెల్వుగ మస్తకముంచి మ్రొక్కుచున్
సారగుణోన్నతుండు జనసన్నుతుఁడౌ భరతుండు భక్తి పెం
పారఁగఁ బల్కెనో రవికులాన్వయసాగర చారు చంద్రమా! 142

మ. వనవాసంబున కంపి మిమ్ముల మహాపాపంబుఁ జేసెన్ మనం
బునఁ గోపంబును వీడి యమ్మనుగృపాపూర్ణుండవై చున్ క్షమిం
చి ననున్ బ్రోవుమయోధ్యకున్ దిరిగి దే శీఘ్రంబుగా రండుమా
కును సంతోషముఁ గూర్పరాజువయి సంక్షోభంబుఁ జల్లార్చుమా!

మ. అని పాదంబుల నంటి భక్తిమెయి నిట్లర్థించు కైకేయి నం
దను శ్రీరాముఁడు గౌగిలించి భరతా! తప్పేమి లేదయ్య! నే
వనవాసంబున కిట్లు తల్లిదండ్రులను బంపన్ వచ్చితేఁ గాని యే
యనుమానంబును లేదు తప్పనకుమయ్యా! తండ్రి! నీవిట్టులన్.

చం. జనకునియాన రాజ్యమును జక్కఁగ ఛత్రపునీడ నేలుమా
వనమునఁ జెట్లనీడ నిటవాసముఁ జేసెదఁ దమ్ము లిర్వురున్
మనకిటు లొక్కరొక్కరె క్రమంబున సేవలుచేయువారికన్
మన మిల సత్యధర్మముఁ మానుగ రక్షణ సేయగావలెన్. 145

గీ. మానమును బూని భరతుండు మాన్యవర్యు
నోర్మి విసిగింపఁజాలక నూరకుండె
బంధుమిత్రులఁ బౌరుల భవ్యరీతి
నాదరించుచు రాతిరి యంత గడిపె. 146

గీ. మరల భరతుండు రాఘవు మరిమరి యటు
రాజ్యమేల నయోధ్యకు రమ్మటంచుఁ
బ్రతిమిలాడుచు వాసినై వనములందు
నొనరఁ బదునాలుగేండ్లు నేనుందు ననియె. 147

గీ. భరతసంప్రార్థనంబు నిష్ఫలము గాఁగ
నా వశిష్టాది మునులు మహాత్ములైన
మంత్రివర్యులు దల్లులు మాన్యవరులు
రమ్మటంచును జెప్పిరి రాజ్యమేల. 148

ఉ. వారల మాటఁ గాదనుచు వారిజనేత్రుఁడు రాముఁ డిట్లనెన్
భూరమణుండు గైకసుతు భూవిభుఁ జేయ వరంబులిచ్చె నన్
గోరె వనాళినుండ జనకుండు దదాజ్ఞయె వేదవాక్యమాఁ
గోరను రాజ్యమే ననుజుఁ గోరెద నమ్మది రాజ్యమేలఁగన్. 149

మ. అనగా వారు నిరాశఁ జెంది రవివంశాంబోధి రాకేందునిన్
గను నొప్పింపగజాలకుండిరచటన్ గాకుత్స్థునిన్ జూచుచున్
ముని జాబాలి బుధుండు నాస్తిక మహాముఖ్యుండుభాషించె నీ
జనకుం డెవ్వరు? నీకు వానికిలలో సంబంధమే శూన్యమా.150

గీ. తండ్రి పరలోకగతుఁడయ్యెఁ దగునె నీకు?
వాని పలుకుల నాచరింపంగ నిపుడు
తల్లిదండ్రు లెవ్వారన్నదమ్ము లెవరు ?
స్వార్థమే మిన్న సున్న పరార్థ మిలను. 151

గీ. చచ్చి ప్రాణము వదలిన జనకునకును
భువిని దేహంబు లేకున్నఁ బుణ్యకాంక్షఁ
బిండదానంబుఁ జేసినఁ బితకు నెటులఁ
జెందు లోకానఁ గాకుల కందుకాని. 152

గీ. నమ్మఁ బ్రత్యక్షమగుదాని నమ్మ కెపుడు
నీ వెరుగని పరోక్షంబు నిశ్చయంబు
ధరణి మృతుఁడౌచు లేని నీ తండ్రిమాట
మరచి రాజ్యమేలగ నీవు పురికిఁబొమ్ము. 153

గీ. అనుచు జాబాలి పలుకంగ నాలకించి
రాఘవుండనె ధర్మసంరక్షణంబు
నాకుఁ గర్తవ్య మనఘ ! నీ నాస్తికోక్తు
లాచరింపంగ జాల సత్యంబుగాను. 154

గీ. సత్య మీశ్వరుండగు భువి నిత్యమదియెఁ
దనర సత్యాశ్రితంబగు ధర్మ మెపుడు
సత్యమును వదలిన నేవి జగతి లేవు
సత్యమూలంబు సర్వంబు సత్యమిదియె. 155

గీ. అనగ జాబాలి యిట్లనె ననఘ చరిత !
నిన్న యోధ్యకుఁ గొంపోవ నిలిచియున్న
పౌరజనుల దుఃఖంబును భరత విభుని
భక్తిభావంబుఁ గని యిట్లుః బలికి తనియె. 156

గీ. గురు వశిష్టుఁడు రాఘవుఁ బురికి వచ్చి
యొనర రాజ్యపాలన చేయుమనుచు మిగుల
నెన్ని విధములఁ దెలిపిన మిన్నకుండి
యొప్పుకొనకుండెఁ దనమాట యొకటె యనుచు. 157

చం. భరతుఁడు భక్తిభావమున భద్రగుణాత్ముని రామభద్రునిన్
వరశుభశీలుఁగాంచి యనె వారిజలోచన నీదు పాదుకల్
పరమ పవిత్రముల్ గొని భవత్పద పంకజ సేవకుండనై
పుర పరిపాలనన్ సలుపఁబోయెద రామ! యనుగ్రహింపుమా!

మ. పదునాల్గేండ్లి టరణ్యవాసమును శేవన్ బూర్తిగావించియున్
ముదమొప్పన్ బురికేగుదెంచుము ప్రభూ! భూజాతసౌమిత్రులన్
బదముల్ గొల్చుచు వేఁటరాగమునినై పాలింతు నీరాజ్యమున్
మదినిన్ రాజుగ నెంతు రానినిన రామా! ప్రాణముల్ వీడెదన్.

చం. భరతుని పల్కులన్ వినుచుఁ బావనరాముఁడు గౌగిలించి సా
దరముగ రమ్యభవ్య మహితంబులు మాన్యపవిత్రపాదుకల్
భరతునకిచ్చి తప్పకటు వచ్చెదనంచుఁ బ్రతిజ్ఞఁజేసె నా
ధరణిజపైనఁ "గైకమను దల్లిని బాగుగఁజూడుమా!" యనెన్.

గీ. తల్లులకు గురువులకు సద్భక్తి మ్రొక్కి-
యాప్తులగువారి బాధతో నంపలేక
కనులఁ గన్నీరు మున్నీరు కాగఁ బర్ణ
శాలఁజొచ్చెను దమ్ముఁడు సతియు రాగ. 161

గీ. భరతుఁ డంతట శ్రీరామపాదుకలను
భక్తి సద్భావపూర్ణుఁడై వైభవముగ
శిరముపై నుంచుకొని పోయి చేర్చెఁ బీఠి
నంద రరయ నందిగ్రామమందు మిగుల. 162

ఉ. పౌరులు మిత్రబాంధవులు పావనరాము పవిత్రపాదుకల్
ధారుణినేలు రాఘవ పదంబులటంచును భక్తి నెంచగా
శ్రీరఘురామసోదరుఁడు శ్రీలను శ్రేయము లెల్లఁగూర్చుచున్
వారిజనేత్రు పేరఁ బరిపాలనఁజేసెను గోసలావనిన్. 163

గీ. కరితురగ మల కలుషిత కాననమునఁ
జిత్రకూటము విడువంగఁ జింతఁజేయు
తరిని వృద్ధతాపసి తెల్పె ఖరునిఁ భీతిఁ
బోవుచుంటిమి వనివీడి పొందు మీరు
దనుజ వాసంబు వని జనస్థాన మనగ.

గీ. జానకీ లక్ష్మణులఁగూడి కాననమునఁ
జిత్రకూటము వీడి పవిత్రమైన
మహిత మంత్రి మహర్ష్యాశ్రమంబుఁ జేరె
శుచిగ నాతిథ్య మత్త్యనసూయ లీయ. 165

మాలిని

సకల సుగుణ ధామా ! సచ్చిదానంద సీమా !
ప్రకట విమల శీలా ! ప్రాభవాభోగ హేలా !
మకుట మణి విరాజా ! మాన్య సౌజన్య రాజా !
వికచ కమలనేత్రా ! వేద వేదాంత వేద్యా ! 166

గద్యము

ఇది శ్రీ సీతారామచంద్ర కరుణా కటాక్ష సంప్రాప్త కవిత్వ,
హృద్య విద్యా విచిత్ర, ఆపస్తంభ సూత్ర, కౌండిన్యస
గోత్ర, పవిత్ర, లక్ష్మి నరసమాంబికా వేంకయశర్మ
సుపుత్ర దేవులపల్లి వంశ పయః పారావార
సంపూర్ణ పూర్ణిమా సుధాకర, సకల గుణరత్న
రత్నాకర, శ్రీ భద్రాద్రి శ్రీరామచంద్ర
సుప్రభాత, శ్రీశైల మల్లికార్జున శతక
ఆనంద సుధాలహరీ, శ్రీ మదాంధ్ర
శివానందలహరీ, శ్రీ రాఘ
వేంద్ర సుప్రభాతాది
ప్రముఖ సద్గ్రంథ రచనా
ప్రసిద్ధ, విద్వజ్జన
విధేయ చెంచు సుబ్బయ
శర్మ నామధేయ ప్రణీతం
బయిన "శ్రీమద్రామాయణ
కథా సుధాలహరి" యను నిర్వచన
హృద్యానవద్య సత్పద్య కావ్యంబు
నందయోధ్యా కాండంబు.

శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

అరణ్యకాండ

కం. శ్రీమద్భాను కులాంబుధి
సోమా! రఘురామ! విమల సురనుత నామా!
రామా! మేఘశ్యామా!
రామా! రణరంగ భీమ! రాజలలామా! 1

కం. సురమానీంద్రుఁడు గడు భా
సురముగ వాల్మీకి మునికి సుశ్లోకంబౌ
వర సీతారాముల స
చ్చరితంబును దెలిపెనిట్లు సంభావ్యముగన్. 2

ఉ. శ్రీ రఘురాముఁడంత సతి సీతను లక్ష్మణుఁగూడి పోయి వి
స్తార మహోగ్రకాననము దండకమున్ గని ముందుకేగగాఁ
జారు మహోన్నతామల విశాల సుసాల సమన్వితంబు సం
చార మృగాకరంబు వరసన్ముని వాసము గానుపించినన్. 3

గీ. మధుర సత్ఫల వృక్ష సంభాసురంబు
శుకపిక సుమంజు కూజిత సుందరంబు
వేద సుస్వరమంత్ర నినాద యుతముఁ
బావనంబగు సత్తపోవనముఁ గాంచి. 4

మ. పరమానందముదోఁప రాఘవుఁడు సంభావ్యాశ్రమప్రాంతమున్
ధరణీనందనతోఁడ లక్ష్మణునితో దర్పంబొప్ప నేతెంచినన్
వర తేజోయుత మూర్తులన్ ఘనుల భాస్వత్సద్ధనుర్ధారులన్
స్ఫురదంభోజ విశాలనేత్రుల
మునుల్ మోదంబుతోఁ గాంచుచున్. 5

ఉ. వారికి స్వాగతంబనుచు వచ్చిరి మెచ్చుచు సత్తపోధనుల్
క్రూరనిశాచరాధములఁ గూల్చఁగఁ జాలినవారు బాధలన్
దూరముచేయు వారలని తోడ్కొని పోవుచు మా ప్రభుండవో
శ్రీరఘునాయకా! శరణు శీఘ్రము
దైత్యులఁద్రుంచుడో యనన్. 6

గీ. దండకారణ్యవాసులౌ దపసులిటుల
నసురులను జంపి మమ్ముఁ గాపాడు మనగ
నాశ్రమంబున నారాత్రి యధివసించి
ప్రొద్దుననె వారలడవికిఁ బోయిరపుడు. 7

కం. ఘోరవికారాకారుఁడు
భూరి మహోన్నత శరీర భూధరసముఁడున్
స్వైరారణ్యవిహారుఁడు
ఘోరవిరాధుండు వచ్చె భువనం బదరన్. 8

ఉ. వారలఁజూచి దానవుఁడు వచ్చి ధరాసుత నంతఁబట్టి మీ
రారయ నేల యీ రమణి వ్యర్థముగా నిట నిల్వ కేగుడీ
మీరలఁజీల్చి తిందుననె మేటిశరంబుల రామలక్ష్మణుల్
క్రూరుని బాహువుల్ దునుమఁగూలి ధరన్
బడె దైత్యుఁడార్చుచున్.

ఉ. శ్రీరఘురామలక్ష్మణులు సీతనుగొంచు విరాధుఁజంపి యా
కారడవిన్ జనంగ నటఁ గన్పడె యాశ్రమభూమి మాపునన్
వారినిఁగాంచి మౌని శరభంగుఁడు మోదముతోడ రామ! నా
కోరికతీరె మిమ్ముఁ గనఁగోరెద వీరలఁగావు మంచటన్. 10

కం. శరభంగుండంతట సు
స్వర వేదరవంబు సెలగఁ బ్రజ్వలదగ్నిన్
బరగంగఁ గలసిపోయెను
వరముని కర్పించిరంత శ్రద్ధాంజలులన్. 11

గీ. రమణి జానకి సౌమిత్రిరాగ వెంట
రాఘవుండు సుతీక్ష్ణాశ్రమంబుఁ జేరె
నాదరించి మునీంద్రుఁడా యడవినున్న
యసురులను ద్రుంచుమని చెప్పె నవ్విభునకు. 12

గీ. వారు మరునాటి ప్రొద్దున వనమునందు
సాగిపోవుచునుండగ జనకతనయ
విభునితోఁ బల్కెఁ బ్రాణేశ! వీరికొఱకు
వైరమేల? రాక్షసులతోఁ గోరి మనకు? 13

గీ. అనగ జానకీజాని యిట్లనియె సాధ్వి!
దుష్టులను ద్రుంచి జగతి సాధువులఁ బ్రోచి
ధర్మరక్షణ నాదుకర్తవ్య మిటుల
జగతి శరణాగత జనరక్షకుఁడ నేను. 14

గీ. వారలీరీతి దండక వనమునందు
సంచరించుచు నొక్కొక్క స్థానమందు
మూడు నాలుగు నెలలుండి ముందుకేగి
యేఁడెనిమిది నెలలు నిల్చుచు నేగిరిటుల. 15

గీ. దనుజపీడిత మునులను గనుచు వారు
తిరిగి పదియేండ్లు తదుపరి వరసుతీక్ష్ణుఁ
గలుసుకొన నగస్త్యమహర్షి కడకు వెడలి
వారి దర్శించు కొనుడని పలుక వారు. 16

గీ. విమల రమణీయ పరమ పవిత్రమైన
మహిత భాసురాగస్త్యాశ్రమముఁ జేర
జానకీరాములనల రామానుజులను
గాంచి వారికిఁ దెలిపె స్వాగతము వేడ్క. 17

గీ. మాన్యుఁడగు నమ్మహర్షి సౌజన్యభరిత
విమలసౌహార్ది కాదరప్రేమ యలర
వారి కాతిథ్యమీయగాఁ బరమ భక్తి
ననియె రాఘవు డిట్లమ్మహర్షితోడ. 18

కం. ఆర్యా! మునివర్యా! మీ
రార్యావర్తమును వీడి యటవులకిటకే
కార్యనిమిత్తము ఘోరా
సార్యవని వచ్చితిరిటు నయముగ ననగన్. 19

గీ. అమ్మహర్షి రాఘవునితో ననియె నిట్లు
రాక్షసులు మహర్షులఁజంపి రక్తమాంస
ములనుఁ దినుచుండ రక్షింపఁబూని యిటకు
వచ్చితిని సభ్యతయు నేర్పి ప్రజలఁబ్రోవ. 20

గీ. అనుచుఁ బలికి యగస్త్యుఁ డత్యాదరమున
విష్ణుదత్తమౌఁ జాపంబు వేడ్కనిచ్చి
యజుఁ డొసంగిన బాణంబు లమరనాథుఁ
డిచ్చినట్టి తూణీరంబు లిచ్చి యనియె. 21

గీ. "అనఘ! దైత్యసంహారార్థమై గ్రహించి
కాననున్న మహర్షులఁ గావుమయ్య".
అనుచు నాశీర్వదింపంగ నటకు రెండు
యోజనముల దూరంబున కోజవెడలి. 22

ఉ. వారలు గౌతమీతటినిఁ బంచవటిన్ గని సంతసించుచున్
జేరి వసింప యోగ్యమని చెల్వుగ నుండగఁ బర్ణశాలనున్
దీరమునందు గట్టుమని తెల్పఁగఁ దమ్ముఁడు భక్తిఁగట్టినన్
గోరి వసించె రాఘవుఁడు కోమలి సీతనుగూడి యచ్చటన్. 23

గీ. ప్రసవకిసలయ కుట్మలఫలకలాప
శోభిత పలాశపంక్తుల సుందరముగఁ
బర్ణశాల నిర్మింపగఁ బంచవటినిఁ
బ్రమదమున నుండిరా రాఘవులును. 24

గీ. గౌతమీతీర సుందర కాననమునఁ
బుష్పిత నికుంజముల వేడ్క పూలనలర
మధుర మధురస పాన ప్రమత్తమధుప
గీతములవించు విహరించిరా తటముల. 25

గీ. కందమూల ఫలంబులఁ గడుముదాన
భక్తిఁగొనివచ్చి యన్నకు వదినకిచ్చి
మృదుల తృణపర్ణశయ్యల నిదురఁబోవ
బాగఁ గల్పించి సౌమిత్రి వారిఁగొలిచె! 26

గీ. పంచవటిలోన వారలు పర్ణశాల
ముందుఁ బ్రకృతిశోభనుఁ గాంచి ముగ్ధులగుచు
ముదముతోనుంచ దానవ మోహనాంగి
సుందరాలంకృత యగుచుఁ జూడవచ్చె. 27

ఉ. వచ్చిన యామె రాఘవుని భాసుర సుందర దివ్యరూపమున్
మెచ్చుచుఁ జిత్తమందునఁ దమిన్
గనులార్పకఁ జూచుచున్ వడిన్
వచ్చి మనోహరా! విపినవాటిక కిచ్చటి కేలవచ్చితో
నచ్చితి మెచ్చితిన్ దెలుపు నన్నికఁ బత్నిగ స్వీకరింపుమా. 28

గీ. అనిన శ్రీరాముఁ డామెను గనుచు విషయ
మంతయుఁ దెలిపి "నీ వెవ్వరమ్మ! నన్నుఁ
గోరగా నేల?" యనఁ బల్కెఁ "గోమలాంగ!
శూర్పణఖను రావణుఁడు నా సోదరుండు. 29

గీ. ఖరుఁడు దూషణుఁ డన్నలో వరమనోజ్ఞ!
వదులుమీ కురూపిని నిన్ను వలచి వచ్చి
కోరు నాతోడ హాయిఁగా జేరి యిచట
సకల సుఖములఁ బొందుమో చారుగాత్ర. 30

మ. అనగా రాముఁడుపల్కె శూర్పణఖతో నాకాంతయొకత్తె నా
యనుజుండాతడు లక్ష్మణుండొకడె భార్యన్ వీడి యున్నాడిటన్
గనుమా! సుందరుఁ బెండ్లియాడి యిక
సౌఖ్యంబందుమా! వెళ్ళుమా!
యనగా నామె సుమిత్రనందనునితో నాకాంక్షనన్ దెల్పినన్.

మ. విని దైత్యాంగనతోడఁబల్కె రమణీ! వేయేల మాయన్నకున్
నను బెండ్లాడిన సేవఁజేయవలె నీ నాథుండ నేనైనచో
విను నాతో వదినమ్మకున్ సతము దేవీ దాసివై కొల్చుచున్
వనమందుండవలెన్ దలంచుమిక యెవ్వారర్హులో భర్తగన్?

ఉ. ఆలలనా లలామ విరహాతిశయంబునఁ దాపమోర్వఁగా
జాలక రాముఁగాంచి "స్మరసాయకధాటికిఁ దాళఁజాలరా!
బాలనురా! ప్రభూ! విరహబాధను నేనిక సైపఁజాలరా!
ఏలర యీ చలంబు? నను నేలర బేలను గౌగిలించుచున్. 33

మ. అనుచున్ జానకిఁగాంచి శూర్పణఖ యా
యబ్జాక్షినిన్ మ్రింగగా
జన శ్రీరాఘవుఁ డంత లక్ష్మణునితో జక్కంగ నీ దైత్యకాం
తను దూరంబుగ బుద్ధిఁజెప్పి యిక నిర్దాక్షిణ్యభావంబునన్
గని పంపించు మనంగ ముక్కుసెవులన్
ఖండించె సౌమిత్రియున్. 34

ఆ. వె. ముక్కుసెవులఁగోయ ముదిత దుఃఖించుచు
రక్తమంతఁగార రయముగాను
ఖరుఁడు దూషణుండు గాననంబున నున్న
చోటికేగి తెలిపెఁ జుప్పనాతి. 35

ఆ.వె. చెల్లి బాధఁజూచి చింతించి వారలు
రాముఁ జంపఁ బంపె రాక్షసులను
శూర్పణఖయు వచ్చి చూపించె రాముండు
బాణవృష్టి వారి వసుధఁగూల్చె. 36

ఉ. వారలుఁజావ శూర్పణఖవచ్చి సమస్తముఁదెల్పె నన్నకున్
వీరులతో ఖరుండు గడు విక్రమ మొప్పగవచ్చి తాకినన్
శ్రీరఘురామ భూవరుఁడు సీతను లక్ష్మణుఁజూడు మంచుఁదా
ఘోరరణంబునందు వడిఁగూల్చెను దానవసేననంతయున్. 37

సీ. ఆగ్రహంబున దూషణుఁ డరుగుఁదెంచి
రాఘవునితోడఁ బోరనారణమునందుఁ
త్రిశిరుని వధించి వానినిఁ దీక్ష్ణబాణ
నిహతుఁగావించె ఖరుఁడంత నిలిచిపోరె. 38

చం. ఖరుఁడు మహోగ్రుఁడౌచు విశిఖంబులఁ గప్పి శరాసనంబుపై
మఱువునుఁద్రుంచె రాఘవుఁడు మాన్యుఁ
డగస్త్య మునీంద్రుఁ డొప్పుగన్
వరముగ నిచ్చినట్టి ఘనవైష్ణవ చాపముఁదాల్చి యింద్రు భా
స్వరశరమంత వేయ ఖరవక్షము దాకినఁగూలె వాఁడటన్. 39

గీ. రాఘవుఁడు ఖరదూషణ రాక్షసులను
వారి యనుచరగణములఁ బోర నొకఁడె
దునుమఁ బదునాల్గు వేలమందిని నగస్త్య
ముఖ్యమును లెరుంగుచు వచ్చి పొగడిరపుడు. 40

గీ. ఖరుఁడు దూషణుఁ డసురులు గలనఁ జావ
శోకపూరితచిత్తయై చుప్పనాతి
రావణుండున్న లంకకు రయముగాను
బోయి వివరించి చెవులను ముక్కుఁజూపె. 41

గీ. రాక్షసులనెల్ల మనవారి రణమునందు
రాముఁ డొక్కఁడె వధియించె రమణి సీత
భవ్య సౌందర్యశోభిత వానిభార్య
యపహరించి నీదానిగ నరయుమనగ. 42

గీ. శూర్పణఖ పల్కులను విన్న శూరవరుఁడు
రాజసుతవంచనేచ్ఛా పరాయణుండు
సకలదుష్ట మాయోపాయ చతురుఁడైన
రావణుండు మారీచు నాశ్రమముఁ జేరి. 43

గీ. మారీచునిఁగాంచి "మిత్రమా! మాకునీదు
సాయమవసరమయ్యె దశరథసుతుఁడు
రాముఁడు ఖరదూషణ ముఖ్యరాక్షసులను
జంపె వాని పత్నిని దొంగిలింపవలయు." 44

మ. అన మారీచుఁడు నవ్వి పల్కె మునునన్నబ్ధిన్ బడన్ వేసె వా
నిని సామాన్యుఁ డటంచు నెంచకుము వానిన్
గెల్వ సాధ్యంబె? నీ
కును వైశ్వానర సన్నిభుం డతడు నీ కోపంబునన్ మానుమా!
కనుమా! రావణ! కొర్వితోఁ దాను
గోకన్ యుక్తమే నీ కిటుల్. 45

గీ. వీరుఁడగు రాఘవునితోడ వైరమేల?
నరుఁడుగా డాతడు విబుధవరుఁడుగాని
తెలిసి తెలిసి వైరంబును దెచ్చుకొనకు
పగ తగునె బలవంతుఁడౌ వానితోడ? 46

గీ. మహి రకారాది మహితనామంబులైన
రథము, రత్నము లనివిన్న రాక్షసేంద్ర!
నాకు భయమగు రాముఁ డనంగ నింక
నెంత భీతియో చూచి నీ వెంచుమయ్య! 47

గీ. అనిన రావణుఁ డాతని కనునయముగ
వినయమొప్పగ వివరించి విపినమందుఁ
బంచవటికడ మృగమౌచు సంచరించి
సీతకాసక్తిఁ గూర్పుము చెలువుమీర. 48

గీ. నీవు నాయాజ్ఞఁ గాదన్న నిశ్చయముగ
నిన్ను వధియింతు శరమున నేర్పుమీరఁ
గనగ మృగమౌచు మెప్పించు జనకసుతను
రాఘవుఁడు వచ్చు నినుగాన రమణికొఱకు, 49

గీ. అనిన భయమున మారీచుఁ డసురవిభుని
యాజ్ఞ ధిక్కరింపగ లేక సాక్షణంబ
పంచవటిఁ జేరి వినువీధి స్వర్ణరుచిర
మృగముగానౌచు నందందు మేయఁజొచ్చె. 50

సీ. పసిడికాంతులనొప్పి పర్ణశాలకు ముందుఁ
బచరించి కన్నుల పండువగుచుఁ
గుప్పించి యెగురుచుఁ గొమరొప్పదూకుచు
వసుధఁ బండుచు లేచి పరువులిడుచుఁ
బచ్చిక మేయుచు మచ్చికఁ దిరుగుచు
మూర్కొని చూచుచు ముందుఁ జనుచు
సొంపైన చూపులఁ జూచుచు నిలుచుచుఁ
బొదరిండ్లఁ గొమ్మలఁ బొడిచి యూపి

గీ. పూలరాల్చుచు బెదరుచు వాలమలరఁ
ద్రిప్పుచుఁ జేవులఁ గదలించి తిరుగుచురికి
పైకిఁ జూచుచు దొర్లుచుఁ బండుకొనుచుఁ
బారె నొయ్యార మొప్పారఁ బైడిలేడి. 51

గీ. పర్ణశాలకు ముందునఁ బరుగులిడుచు
మిసిమి బంగారు వన్నెలమించి వెలుగు
పసిడి జింకవంకనె సీత ప్రమదమంది
దాని సోయగమును జూపె ధవునకపుడు. 52

గీ. రామలక్ష్మణు లిరువురు రమ్యలీల
మెరుపుతీగగఁ దిరుగుచు మెరయుచున్న
కనకమృగ సుందరాకృతిఁగాంచి మిగులఁ
బ్రమదమందిరి జానకిపతినిఁగాంచి. 53

ఉ. వీరవరా! కనుంగొనుడు పెల్లుగఁ జిమ్ముచు శాద్వలంబులన్
బారుచునొప్పు స్వర్ణమృగ భవ్యమనోహర దేహభంగిమల్
గోరెద దీనిఁబట్టుకొని కోరికమీరగఁ దెండు మీరికన్
గూరిమి దీని సాకెదను గోరికఁదీర్చుడు ప్రాణవల్లభా! 54

శా. అనవిని రాఘవుండు జనకాత్మజతో ననె దేవి! యీ మృగం
బను గనఁ జిత్రమౌను వనభూమిని
దైత్యుల మాయయే యగున్
విను వాంఛింపకు దీని నీవనగ "వేవేగన్ బ్రభూ! తెండనన్
జని సౌమిత్రిని నిల్పుచున్ శరములన్ జాపంబునున్ దాల్చుచున్.

ఉ. వేడుకతోడ వేడ సతి వేడుకఁ దీర్పఁగ రాముఁ డచ్చటన్
దోడుగ లక్ష్మణున్ నిలిపి తొందరగ ధనువందుకొంచు నం
దాడుచుఁ బారుచున్ గనుచు నందల ముందుకుఁ బారఁ జూచుచున్
బోడిమి లేడి చెంగుమని పోవగ నొక్క శరంబు వేసినన్. 56

కం. సురపతి కులిశాహతి చే
ధరఁ గూలెడి కులగిరివలె దైత్యాధముడు
అరచుచు మారీచాఖ్యుఁడు
శరనిహతుండౌచుఁ గూలె శాంబరిపోవన్. 57

మ. మరణావస్థగతుండునై మరల నా మాయావి మారీచుఁ డి
ట్లరిచెన్ హా సతి! జానకీ! ధరసుతా!
హా లక్ష్మణా! యంచు శ్రీ
ధరు కంఠస్వరమో యనంగ విని సీతాదేవి భీతాత్మయై
పరమాపన్నుఁడునై విభుం డరిచెఁ గాపాడంగఁ బో లక్ష్మణా!

మ. అనగా లక్ష్మణుఁ డంత నవ్వి భయమీ వందంగ నేలా మదిన్
గనవే రామపరాక్రమంబు? గెలువంగాఁ జాలువారుండిరే?
వనజాతాసన వాసవాభవులు నిల్వన్ శక్యులే పోరగన్
వినుమో యమ్మ! నిశాచరాధముఁ డిటుల్ భీతిల్లగాఁ బిల్చెగా.

చం. అన విని జానకీ సతి మహోగ్రహాలోహిత లోలనేత్రియై
కనుగొని లక్ష్మణున్ బలికెఁ గాంతుఁడు లేడని ద్రోహబుద్ధితో
నను గ్రహియింపఁ జూతువిక నామదియోర్చునె ?
ద్రోహి ! పొమ్మనన్
గనుల స్రవింప నశ్రువులు గాంచుచు వీనులుమూసి చేతులన్.

చం. హరి హరి ! తల్లి నీవిటుల నాడగఁ జూడగ న్యాయమౌనె? న
న్నరయఁ బరీక్షఁ జేతువుగ అమ్మ ! సుమిత్రగా నినున్
మరువకఁ గొల్చు నా మదిని మంగళరూపిణి ! దుష్టభావముల్
బొరయునె? అన్న నిన్వదలిపోకుమటంచును నాకుఁ జెప్పడే. 61

గీ. పర్ణశాలను నిన్నొంటి వదలిపోవ
నన్నయానను మీరుట కమ్మ వెరతుఁ
దెలిసి నీమాటఁ గాదనఁగలనె తల్లి !
మూడు తలు దాటకు ముందు నివియె. 62

గీ. అన్న యరుదెంచువఱకు నీ వరుగకమ్మ !
పోయెదను నేను గడిమీరి పోకుమమ్మ !
ఆపదలు రావు నమ్ము మాయన్నకమ్మ !
భయము వలదమ్మ ! వదినమ్మ ! వందనంబు. 63

గీ. అనుచు సౌమిత్రి వందన మాచరించి
యరుగ నంతటవచ్చె దశాననుండు
జడలఁదాల్చి కాషాయవస్త్రంబుఁ గట్టి
పాదుకల్ దొడ్గి దండంబుఁ బట్టి యటకు. 64

గీ. వచ్చి యొంటిగానున్న యా వసుధసుతను
జూచి భవతి భిక్షాందేహి సుమతి ! నీవు
వనమునందేలయుంటి వెవ్వార వీవు ?
తెలుపుమన సీతవిషయంబుఁ దెలిపెనంత. 65

చం. హరహర! శంకర! అభవ! ఆ_ర్తిహరా! పరమేశ్వరా! పరా
త్పర! హర! పార్వతీ హృదయపంకజ బంభర! సుందరేశ్వరా!
పురహర! తాండవప్రియ! అహీంభూషణ!
భాసుర! శ్రీమహేశ్వరా!
సురవరవందితా! యనుచు స్తోత్రముఁజేయు
మునీంద్రుఁ గాంచుచున్. 66

కం. పావనుఁడగు మునివరుఁడని
పావని సీతాసతి కడు భ_క్తిని భిక్షన్
నీవారంబును గై కొని
యావాకిట రేఖలకడ నందేనిలచెన్. 67

కం. అరమోడ్పగు కన్నులతో
నయుచు భిక్షంబుఁ గడప కావలనుండె
తరుణీ! మాకీయఁదగదు
మరికొంచెం బిటులరమ్ము మానుగఁగొందున్. 68

మ. అని యా మాయాయతి పల్కగా సతియు మారాడంగలే కంత ల
క్ష్మణు వాక్యంబుల దాటగా వెఱచియున్
గా_స్తంత దాటంగ రా
వణుఁడా శ్రీసతి సీత నెత్తుకొని యార్భాటంబుతో వేగ స్యం
దనమందుంచియు వ్యోమగామియయి
స్వస్థానంబుఁ జేరన్ జనన్. 69

ఉ. దానవవల్లభుం డనియె ధారుణి నందనతోడ "భామినీ!
నేనసురాధినాథుఁడను నీవు భయంబును వీడుమింక నీ
వా నరు విస్మరింపు మిది యంతయు సుందరి! నీకు భాగ్యమా
మానినిఁగాను రావణుఁడ మానిని! రాణివియై సుఖింపుమా!70

సీ. సురగరుడ సిద్ధగంధర్వ సురుచిరవర
సతులఁ జెరఁబట్టి తెచ్చితిఁ బతిని మఱచి
పతిగ నను స్వీకరింపుము భాసురాంగి!
నీకు సరిరారు వారలో నీరజాక్షి! 71

మ. అనగా జానకి భీతచిత్తయయి దైత్యాధీశుతో నిట్లనెన్
వినరా! మూఢుడ! దానవాధమ! యికన్ వేవేగ
నిందుండియున్
జనుమా రాముని కంటఁబడ్డ మరి దుష్టా! నీవు జీవింప విం
కను వస్త్రంబున మూటఁగట్టెదవ యంగారంబు నజ్ఞుండవై. 72

సీ. అనిన దానవనాథుండు జనకసుతను
జూచి పల్కెను దుర్బలుసుదతి! నీవు
వదలి విక్రమోపేతునిఁ బతిగ నన్ను
స్వీకరింపుమి యనినంత సీతయేడ్చి. 73

శా. హా రామా! ప్రభు! లక్ష్మణా! వినుడు
మాయారూపి యహా దైత్యుఁడో
క్రూరాత్మ్రండగు వైరియో యెవరో నన్
గొంపోవుచున్నా డిటుల్
రావే కావగ వేగగా ననుచు సంప్రార్థించి నానాథుకున్
మీ రెల్లన్ దెలుపుండు వృక్షములు
నెమ్మిన్ బక్షిసంఘంబులున్. 74

సీ. అనుచు నాకాశవీధిని జనకతనయ
మిగుల విలపించుచుండగ మింటనెగిరి
పోవుచున్న జటాయువు పొలతిఁగనుచు
సార్తరావంబు విని పోయె నామెఁగావ. 75

గీ. వేగ వినువీధి కెగసియు విహగరాజు
రావణునితోడఁ బోరి ఘోరంబుగాను
ధాత్రిపైఁ బడియెను క్షతగాత్రుఁ డగుచు
రమణి సీతను గొనిపోయె రావణుండు. 76

గీ. నిస్సహాయురాలగు సీత నింగి నెవరుఁ
దననుగావగ రాకున్న ధరనునొక్క
పర్వతాగ్రముపైఁ గల వానరులను
గాంచి సొమ్ముల మూటగఁ గట్టి వేసె. 77

గీ. పతినిఁ దలచుచు విలపించు వసుధసుతను
రావణుండు దక్షిణసాగరంబుదాటి
వేగ వినువీధిఁ గొంపోయి వేడ్కఁజూపెఁ
బ్రీతి లంకాపురంబున విభవమంత. 78

మ. ధరణీనందనతోడఁ బల్కె నిటులన్ దైత్యేంద్రుఁడో సుందరీ!
పరమానందముతోడ రాణివయి సౌభాగ్యంబులన్ బొందు నీ
చరణాబ్జంబుల దాసుఁడన్ సుదతి సత్సౌఖ్యంబులన్ దేల్చు మా
తరుణీ! రమ్మనిపిల్వ రావణుని సీతాదేవి నిందించగన్. 79

గీ. ఆగ్రహోదగ్రుఁడై పల్కె నసురవిభుఁడు
గడువునొక్క సంవత్సరకాలమిత్తు
బాగఁ జింతించి రాణివై ప్రథితిఁగనుమ
టంచశోక వనంబున నామె నుంచె. 80

కం. వీరుండగు శ్రీరాముఁడు
మారీచునిఁగూల్చి వేగ మరలుచు రాకన్
దారిన లక్ష్మణుఁ గాంచుచుఁ
గారణ మేమిటకురాగ ఘనగుణ భద్రా! 81

గీ. సాధ్వి సీతనొక్కతెఁ బర్ణశాల నుంచి
యేల వచ్చితివయ్య నీ విటకునిటుల ?
ననగ సౌమిత్రి రామున కంతఁ దెలిపె
వారలాతురులై చేరఁ బర్ణశాల. 82

ఉ. ద్వారమువద్ద నిల్చిన సతి ధారుణి పుత్రిని సీత సీత యం
చా రఘురాముఁడున్ బిలువనా యమయపల్కక
యుండె లక్ష్మణున్
గోరెను జుట్టుప్రక్కలను గోఁగులిఁ జూడగ నెందుఁజూచినన్
వారిజనేత్రి కన్పడక వచ్చినవారలు గుంది రెంతయున్. 83

ఉ. జీవములేని దేహమనఁ జిత్తము నిల్పని కార్యమో యనన్
దేవతలేని దేవళము దీరున దర్పములేని రాజ్యల
శ్రీ శ్ర విభవంబువోలె నల చెల్వగు వెన్నెలలేని రేయిగాఁ
బావని సీతలేని తమ వాసముఁ గాంచిరి రామలక్ష్మణుల్. 84

ఉ. గుండె గుభిల్లనంగ మదిఁగుందుచు నెందును సీతఁగాన కెం
దుండు నటంచుచున్ వెదకు చూరకఁ జూచుచు బర్ణశాలనున్
వెండియుఁ గొండకోనలను వేగనతోఁ బొదరిండ్లఁ దీవలన్
దండిగఁజెట్టు చేమలను దాలిమిఁజూచిరి రామలక్ష్మణుల్. 85

గీ. వెదలి వనమంతఁ దిరుగుచు వెదకి వెదకి
నిలిచి నలువైపు లెలుగెత్తి పిలిచి పిలిచి
తరుణిఁ గానక మనమునఁ దలచి తలచి
రాళ్ళు గరుగంగ విలపించె రాఘవుండు. 86

సీ. మాధవీలతలార ! మానినీమణియైన
సీతనుగానరే చెప్పరమ్మ !
చందనతరులార ! చందనశీతల
సుసుగాత్రిఁ జూడరే చూపరమ్మ !

కుందంబులార ! మాకుందరదన విందుఁ
దిరుగంగ నరయరే తెలుపరమ్మ !
పాటలీతరులార ! పాటలగంధినిఁ
బావనిన్ జూడరే పలుకరమ్మ !

గీ. వారిజములార ! చూడరే వారిజాక్షి
రమణి రంభోరుఁగానరే రంభలార !
చంపకములార ! చూడరే చారునాస
సీత జాడను మీరైనఁ జెప్పరమ్మ ? 87

గీ. ఎచట నుంటివి ? జానకీ యేలరావు ?
పిలుచుచున్నను సఖి ! నీవు పలుకవేల ?
రమ్ము ప్రాణేశ్వరీ ! వేగరమణి ! యనుచు
సతినిఁ బిలుచుచు విలపించె జలజముఖుఁడు. 88

చం. అనుజునిఁగాంచి రాముఁడు మహా పరితాపముతోడఁబల్కె నే
జనకుని మానరాజ్యవర సౌఖ్యములన్ ద్యజియించి వచ్చి యీ
వనముల వాసముండినను వచ్చెను గష్టములెల్ల సోదరా !
జనకజ కానుపింప దిక సత్యము ప్రాణములన్ ద్యజించెదన్.

గీ. సీత నెడఁబాసి శూన్యమౌ జీవితంబు
కడుపఁజాలను లక్ష్మణా ! కాననముల
వదలి నీవయోధ్యకుఁ బొమ్ము ప్రాణసముఁడ
వయ్య ! దొరుకునే నీవంటి భ్రాతనాకు. 90

గీ. అనిన సౌమిత్రి యగ్రజు ననునయించి
విధి బలీయంబగు మనమే విధినినైన
నవనిజాతను వెదుక ధైర్యంబుతోడ
నరుగు టొక్కటే కర్తవ్యమనుచుఁ దెలిపి. 91

గీ. భూమినందనఁ గనుఁగొనఁ బోయి పోయి
కొండకోనలఁ దరులతా గుల్మములను
వెదకి యెందును గానక వెతలుచుండ
రాఘవుండు గాంచె నచ్చటఁ బ్రసవమాల. 92

గీ. పూలఁ గైకొని లక్ష్మణా! పుణ్యశీల
వేడ్కఁ ధరియింపఁ దెచ్చితి విరుల నేను
మాలగను గట్టి ధరియించె క్ష్మాతనూజ
ఎవరో గొనిపోవ సుమమాల యిచట రాలె. 93

చం. అనుచు విచారపూర్ణుఁడయి యక్షుల నశ్రువులున్ స్రవింపగా
జనకజనంతరంగమునఁ జక్కఁగఁ దల్చుచు సాగి ముందుకున్
జనగఁ బదాబ్జ చిహ్నములు చాలుగఁ గన్పడె నందుఁజూడగా
మును గనుపించె ఛత్రమట ముక్కలునై ధనువెల్లఁదుంటలై.

ఉ. వారలుగాంచి వాని నట వారిజనేత్రిని దుష్టుఁ డెవ్వఁడో
కోరుచు మ్రుచ్చిలించెఁ దగుగుర్తులు స్పష్టము లౌ నటంచటుల్
శ్రీరఘురామలక్ష్మణులు సీతను దల్చుచు ముందు కేగగా
జేరువ రక్తమందుఁబడి చిక్కిన పక్షినిఁ జూచి రచ్చటన్. 95

గీ. పక్షములు గాళ్ళ తునిగిన పక్షిరాజుఁ
గాంచి శ్రీరామభద్రుండు దనుజమాయ
గాఁ దలంచి శిక్షింపగఁ గదలనంతఁ
బలికె నా ఖగవరుఁడు భూవరునితోడ. 96

గీ. కోసలేశ్వర! నాపైనిఁ గోపమేల?
తండ్రి! నీ తండ్రిమిత్రుండ ధనువు దించు
వినుము పేరు జటాయువు నను నెరుంగు
మయ్య! నన్నుఁ గొట్టంగను న్యాయమౌనె? 79

మ. జననాథోత్తమ ! జానకీ సతి మహాసాధ్వీమణిన్ దుష్టుఁడా
దనుజాధీశుఁడు రావణాసురుఁడు గాంతారంబునం దొంటిగాఁ
గని మాయాకృతియై వడిన్ గొనుచు నేగన్ సీత దైన్యంబుతో
నను బల్కుల్ విని వేగ నేగితినిఁ బోరాడంగఁ బౌలస్త్యుతో.

ఆ.వె. వానిఁ దాక నేను వాఁడి బాణంబులఁ
గాయమంతఁ గుచ్చి గాయపఱిచె
వెంటనంటి వాని విఁటెనిఁ గవచంబు
రథముఁ ద్రుంచనలిగి రావణుండు. 99

తే.గీ. కుపితుఁడై వాడి కత్తితోఁ గుమతియంత
నాదు పక్షంబులను బట్టి నరకివైచె
ధరణిఁ గూలిపడితిని రక్తమున మునిగి
కనులఁ బ్రాణము లుండ నిన్ గనగనుంటి. 100

గీ. దక్షిణంబున కవనిజన్ దనుజ విభుఁడు
వేగఁ గొనిపోయె రాఘవ వినుమటంచుఁ
బ్రాణముల వీడె నంతటఁ బక్షిరాజు
వానిఁ గని రామలక్ష్మణుల్ బాధపడఁగ. 101

ఉ. సీత విముక్తికై దనుజుచే హతుఁడైన జటాయువున్ మహా
పూతచరిత్రు మెచ్చుచును బూజ్యునికిన్ దహనంబు సద్విధిన్
జేతమటంచుఁ గాష్ఠములఁ జేర్చి చితిన్ దగ నిల్పి కాల్చి వి
ఖ్యాతచరిత్రు లేగుచలగాంచిరి ముందు మహోగ్ర రాక్షసిన్.

గీ. అపుడయోముఖి యను నొక్క యసురకాంత
ముందు వచ్చెడి సౌమిత్రి మోముఁగాంచి
కరములను బట్టి లాగుచుఁ గౌగిలించి
"రార ! ప్రియమార రమియింప రార !" యనఁగ. 102

గీ. అంత సౌమిత్రి కుపితుఁడై యసురకాంత
వటులె గట్టిగఁ బట్టుచు నసినిఁదీసి
దాని ముక్కుచెవుల రెండు స్తనములంటి
వేగఁ దెగవేయఁ బారెనా విపినభూమి. 104

గీ. రామలక్ష్మణులుఁ జనుచరణ్యభూమిఁ
బర్వతోన్నతదేహుని బాహుబలుని
సింహశార్దూల గజములఁ జేతఁ బట్టి
మ్రింగు దైత్యుఁ గబంధుని మేరఁగనిరి. 105

మ. కరముల్ సాచి కబంధ రాక్షసుఁడు దా కాంతారమధ్యంబునన్
సరగన్ బట్టెను రామలక్ష్మణుల వే సంతోష మొప్పారగా
నరచెన్ బిట్టుగ వారిఁ గోరి తిన నాహారంబుగా నెంచ సో
దరులా దైత్యుని బాహువుల్ నరకిరా స్థానంబునన్ గూలగన్.

గీ. భువినిఁగూలి కబంధుఁడు పూర్వజన్మ
సంస్మృతులుఁ గల్గ వారల సన్నుతించి
వారి వృత్తాంతము నెరిగి వానరేంద్రుఁ
జేరి సుగ్రీవుతో మైత్రిఁ జేయుమనియె. 107

సీ. పంపానదీతీర పశ్చిమ భాగాన
మహిత మతంగాశ్రమంబుఁ జూపె
రామ దర్శనకాంక్షఁ బ్రాణంబులను దాల్చు
శబరి భక్తినిఁ దెల్పెఁ జక్కగాను
సుగ్రీవ వానర శుభకరవాసంబు
నచ్చోట ఋష్య మూకాద్రిఁజూపె
వానరవీరులు జానకి జాడను
దెలుపఁ గలరటంచుఁ దేటఁబఱచె

గీ. మరలఁ మ్రొక్కి కబంధుఁడు మరణమొందె
వారు వానికి దహన సంస్కారములను
సలిపి యట విని ముందుకు సాగి నడచి
యంతఁ జేరిరి వరమతంగాశ్రమమును. 108

గీ. శ్యామసుందరు రాకకై శబరి భక్తిఁ
కనులు గాయలుగాయగ వనిని నిలిచి
వేచి దారుల నెదురులు చూచి చూచి
రాముఁ డరుదెంచె నని విని ప్రమదమంది. 109

గీ. పరుగు పరుగున వడిఁబోయి పరమభక్తి
పావనామల రాఘవస్వామి పాద
పద్మములఁ వాలి కన్నీటఁ బాద్యమిచ్చి
యున్నతంబగు చోటఁ గూర్చుండఁ బెట్టి. 110

గీ. ఒనర నడుగులకు మడుగులొత్తి భక్తిఁ
బూలఁ బూజించి, యానందమున మునింగి
మేను వణకగ నార్తితో మెల్ల మెల్లఁ
బలికెఁ జూచుచు గద్గద స్వరముతోడ. 111

శా. స్వామీ! నీవటు చిత్రకూటమునకున్ సంప్రీతి నేతెంచగా
మామున్యాశ్రమ దర్శనంబున కిటన్ మాంభాగ్యముల్ పండగా
సౌమిత్రిన్ మరి కూడివత్తువని యాసక్తిన్ మతంగుండు ముం
దే మాకిచ్చుటఁ దెల్పె నిన్నుఁ గనగా నిందుంటి రామప్రభూ!

ఉ. నేటికి నాదు జీవితము నిర్మలమైన తపంబుఁ బుణ్యమీ
వాటికయందు మిమ్ముఁగనఁ బావనమై ఫలియించె దేవ! య
చ్చోటనె యేరి తెచ్చితిని చూడుము పండ్లను స్వీకరింపుమీ!
కోటినతుల్ గొనుండనగఁ గోరి భుజించిరి రామలక్ష్మణుల్.

మ. వన సంచారిణి వృద్ధయౌ శబరి సద్భక్తిన్ సమర్పింపగా
నిన వంశాంబుధి చారు చంద్రులటు గొంచింపైన పండ్లన్ దినన్
మనమందామె ప్రమోదమందేc గడుసంభావించి ప్రార్థించుచున్.
దనవున్ దానిక వీడవేడి చితి దగ్ధంబయ్యె వారారయన్. 114

మ. తనువున్ వీడిన వృద్ధతాపసినిc జిత్తంబందు శ్లాఘించుచున్
మునివర్యాశ్రమభూమి సోదరులు సమ్మోదంబుతోc జూచి యా
వనమార్గంబునc బోయి పోయి కనిరా పద్మోత్పలా పూర్ణమున్
వనసంపూర్ణముc జిత్రపక్షియుతమౌc బంపాఖ్య కాసారమున్.

మా లి ని

శరణు శరణు రామా! స్వామీ! సంగ్రామభీమా!
శరణు శరణు రామా! శర్వసంస్తుత్యనామా!
శరణు శరణు రామా! సత్పురీ సార్వభౌమా!
శరణు శరణు రామా! శాశ్వతానందధామా! 116

గ ద్య ము

ఇది శ్రీ సీతారామచంద్ర కరుణాకటాక్ష సంప్రాప్త కవిత్వ, హృద్య విద్యావిచిత్ర, ఆపస్తంభసూత్ర, కౌండిన్యసగోత్ర, పవిత్ర, లక్ష్మీనరసమాంబికా, వేంకయశర్మ సుపుత్ర, దేవులపల్లి వంశపయః పారావార సంపూర్ణ పూర్ణిమా సుధాకర, సకలగుణ రత్న రత్నాకర, శ్రీ భద్రాద్రి శ్రీ రామచంద్ర సుప్రభాత, శ్రీ శైలమల్లికార్జున శతక, ఆనంద సుధాలహరీ, శ్రీ మదాంధ్ర శివానందలహరీ, శ్రీ రాఘవేంద్ర సుప్రభాతాది ప్రముఖ సద్గ్రంథ రచనాప్రసిద్ధ, విద్వజ్జన విధేయ, చెంచు సుబ్బయశర్మ నామధేయ ప్రణీతంబయిన "శ్రీ మద్రామాయణ కథా సుధా లహరి" యను నిర్వచన హృద్యానవద్య సత్పద్యకావ్యంబునం దరణ్యకాండంబు.

శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

కిష్కింధా కాండ

కం. శ్రీ రఘురామా! వానర
వీర వరార్చితపదాబ్జ! విబుధేంద్రనుతా!
శూరా! శాంతాకారా!
వారిధి గంభీరధీర! వారిజనేత్రా! 1

గీ. పరమ పావన శ్రీరామ భవ్యగాథ
నద్భుతంబుగ నీరీతి నమరమాని
నారదుండు వాల్మీకికి నయముగాను
సుధలు గురియఁగఁ దెలిపెను సొంపుమీఱ. 2

గీ. స్వాంతమున కింపు నింపు వసంతశోభ
కలయ కాంతారమంతటఁ గానుపింప
జానకీకాంత విరహ విషాదపూర్ణ
చిత్తుఁడగు రాముఁ డనుజునిఁ జేరఁబిలిచి. 3

ఉ. ఎంత మనోజ్ఞమై చెలగు నివ్వని యిట్టులఁ జూడు లక్ష్మణా!
సంతసమొప్ప వచ్చిన వసంతునిఁ గాంతునిఁ బ్రేమఁగాంచి యీ
వింత సుమంబులన్ దనర వేడుకఁదాలిచి క్రొంజివుళ్ళ న
త్యంతముదానఁ బూనె రుచిరాంబరవైఖరిఁ జిత్రమయ్యెడున్. 4

సీ. చిగురుటాకుల నొప్పు చెంగావులను గట్టి
ఫలములన్ భూషల వరుసఁదాల్చి
పూలగుత్తుల బలుమొలక నవ్వులఁబూని
పైకరవంబులఁ బాటఁబాడి
పుప్పొడి గంధంబుఁ బొంకంబుగాఁ బూసి
కొమరొప్పఁ దేటులకొప్పుఁ గట్టి
తేనెల సోనల దివ్యాశ్రువుల నొప్పి
కలహంస నడకల నలరుచుండి

గీ. సిరుల కలువల కన్నులఁ జెలగుచుండి
తగులు దమ్ముల కరములఁ దనరుచుండి
ప్రియునిఁజేర ముస్తాబైన ప్రేయసి యన
నుల్లసిలె వసంత సమాగమోత్సవమున
వనమహాలక్ష్మి నవ్యవైభవము మీర. 5

ఉ. శాలరసాలనాలముల వ్రాలుచుఁ గొమ్మలఁ బల్లవంబులన్
మేలుగ మెక్కిమెక్కి మది మించిన మోహముచే మిటారులన్
డాలిమిఁజేరి కౌగిళులఁ దామటుఁ జిక్కి ముదానఁబాడి స
ఖ్యేలనలీలఁ దేలి చెలగెన్ పికపంక్తులు చూడు మిచ్చటన్. 6

చ. తరుణులఁగూడి యాడి వడిఁ దామలఁ బాడుచుఁబూలఁ జేరుచున్
విరులను వ్రచ్చి దూరి మరి పీడుచు వ్రాలుచుఁ దేనెలానుచున్
మురిపము మీర మంజరుల ముద్దిడి గంధఫలిన్ స్పృశింపకన్
దిరిగెడి భృంగపంక్తులిటఁ దీయని యూహల రేపు నెప్పుడున్. 7

చం. తరువులపైనఁ జేరి తమతావులయందున నిల్చి కాంతలన్
సరసనఁ జేర్చుకొంచు సరసంబులఁ దేలుచు నాటపాటలన్
మురిపములొల్కఁబల్కుచును ముద్దుగఁదీయనిపండ్లమెక్కుచున్
సురత సుఖంబులందుఁ గడుఁ జొక్కైను జూడుము కీరపంక్తులన్.

సీ. చెలువైన మలయాద్రి శిఖరిపైఁ జందన
వనవాటికల లలి ప్రభవమంది
ఏలాలతలఁ దూగి యింపుగాఁ బొదరిండ్లఁ
బరిమళంబులఁ దేలి పరిఢవిల్లి
సారసాకరనీర సంచారద్లహారుల
సరసంబుగా వేడ్కసాగి యూగి
మాలతీ మందార మాధవీ మల్లికా
పరిమళంబులఁబూని పరవశించి

గీ. కనక కమలోత్పలంబులఁ గలయఁదాకి
మధుర మధుకర శుకపికమంజు రవము
ప్రమదమును గూర్ప వెదురులఁ బల్కరించి
వచ్చు శీతల పవమాన బాలకుండు.

శాద్వలంబులఁ జేరి సమ్మోదమున ముగ్ది
యనురాగమునఁ దేలె హరిణవితతి
ముదమునఁ బురివిప్పి మోహంబుతోనాడు
వనమయూరముఁ జేరె వలచి కేకి
అనురాగమునఁ జొక్కి యానందమున నంటి
హాయిగా విహరించె హంసయుగళి
విడి విడి రేయెల్ల విరహానఁ దపియించి
కోర్కె దీర సుఖించెఁ గోకవితతి

గీ. మధుర మధురస పాన ప్రమత్త లలిత
మహిత మధుపాళీ శృంగార మధుమనోజ్ఞ
మంజుగానంబులఁ జెలంగె మదనదేవ
వేదముల వల్లె వేసెడి విబుధు లనఁగ.

ఉ. చల్లని పిల్లగాలులకుఁ జక్కఁగ రాలెడి పూలరాసు లిం
పెల్ల వసంతనాథునకు నింపుగ నీవనలక్ష్మి ప్రేమతోఁ
జల్లి యమర్చి నట్టి విరిశయ్యగఁ గన్పడు గాలి కూగుచున్
మెల్లగ సల్లితాగ్రములు మెచ్చుచు రమ్మనునట్లు తోఁచెడున్

గీ. విహగ కలకల రవములు వింతఁగూర్ప
వివిధ పశుపక్షి మిథునముల్ వేడ్కనుండ
సుందరారామ నవశోభ సొబగునింప
నింపుగఁ బ్రకృతి మది పులకింపఁజేయు. 12

సీ. కమనీయ వికసిత కమలంబులను జూడ
క్ష్మాజాత కోమలాంగములె దోఁచు
రాకేందు బింబమున్ రహిఁ దివిఁ గనుగొన్న
రమణీముఖ కళావిభ్రమము దెలియు
సుమవల్లరులఁజూడ సుమగాత్రి సుందర
గాత్రలావణ్యంబు గానుపించు
హరిణేక్షణంబుఁ నందంబు నరయగా
హరిణాక్షి చూపులే యనఁగఁ దెలియు

గీ. ప్రకృతియంతయు సీతయై భ్రాంతిఁగూర్చు
కుసుమ కుట్మలహాసంబు నెసగు భ్రమర
వరవిలాసంబు నను శోకవార్ధి ముంచు
శింశుపా పుష్పము లనల శిఖలె యగును. 13

గీ. ఈ ప్రశాంత వసంత మదేమొ కావి
కోర్కెమీర నానందంబుఁ గూర్పదయ్యె
మలయపవనంబు శుకపిక మంజుగాన
మింపుఁ గలిగింప దవనిజ యిందు లేక. 14

చం. అని జనకాత్మజాత విరహాతిశయంబున శోకపూర్ణుఁడై
దినకర వంశవార్ధి వీర దివ్య శశాంకుఁను చూచి పల్కఁగా
ననుజుఁడు లక్ష్మణుండు విని యాత్మ విచారము బొంగిపొర్లఁగా
మనమున నాపుకొంచిటు లమాన్యుఁడు ధైర్యముఁ జెప్పె నన్నకున్

ఉ. ఓ రఘురామ! వీరవర! ఉన్నత మేరు సమానధీర! నీ
వారయఁ జింతిలన్ దగునె యందరి రీతిటు? ధైర్యమందు మా
ధారుణి నందనన్ వెదకి తప్పకఁ గన్గొనవచ్చు నెక్కడో
గూరిమి పాపశంకలను గూర్చుచు నమ్ముము రమ్ము లెమ్మికన్,

తే. వినుము మనమికఁ బోగొట్టుకొనిన యట్టి
వస్తువు నీతి జాగ్రత్తగా వసుధ వెదకి
పొందు విధమున వదినను, బోయి వెదకి
చూడఁగలమన్న ! రామన్న ! చూడుమన్న ! 17

తే. బలకరంబగు నుత్సాహ మలర జగతిఁ
బరగ నుత్సాహమును మించు బలము లేదు
సమధికోత్సాహవంతున కమరు నెల్ల
వసుధ దుర్లభమే మరే వస్తువైన ? 18

తే. విస్మరించుము గతమును వినుము నీవు
భావి నింక నాలోచింపవలయుఁగాదె
కాలమును బూని జానకీ సతిని వెదుక
రమ్ము పోదము రామ ! ధైర్యంబుతోడ. 19

మ. వెస సుగ్రీవునిఁ బోయిచూడవలె సంభావ్యంబుగా వానితో
మనమానందముఁ బూని చేయవలె సన్మైత్రిన్ ప్రధానంబుగాఁ
జన యూధంబులఁ బంపు జానకిని గాంతారంబులన్ గన్గొనన్
మనకున్ రాదు! కార్యసిద్ధియగు రమ్మా పోదమిచ్చోటికిన్. 20

మ. అనగా ధైర్యముఁబూని రాఘవుఁడు గార్యార్థంబు సౌమిత్రితో
వనమందున్ జని ఋష్యమూకగిరి నా ప్రాంతంబునన్ జూచుచున్
వనమందున్ ముదమంద వారలనటన్ మార్గంబునన్ గాంచి చ
య్యన సుగ్రీవుఁడు భీతచిత్తుఁడయి శైలాగ్రంబునున్ జేరినన్. 21

గీ. అన్న యగు వాలిభయమున నరుగు డెంచి
యనుచరులఁ గూడి ఋష్యమూకాద్రిపైని
భద్రముగ నుండె నాతడు భయము నంద
సచివవరుఁ డాంజనేయుఁడా సౌమ్యుఁ జేరి. 22

గీ. పలికె నీరీతి భయమేల వానరేంద్ర!
వారి వృత్తాంత మెరుగంగవలయు మనము
వాలి హితులని తలపంగ వలదు మీరు
వీరవరులకుఁ దగునె యీ పిరికితనము? 23

ఉ. మారుతి శక్తియుక్తులు సమస్తమెఱింగిన భానుపుత్రుఁడ
వ్వారల నెవ్వరో తెలియఁ బంపెను బావని ధీరచిత్తుఁడై
చేరి యతీంద్రవేషమున శ్రీరఘురాముని వాని తమ్మునిన్
గోరిక తీరఁజూచి మరికొంచెము ముందుకుఁబోయిమ్రొక్కుచున్. 24

గీ. వినయ మొప్పారఁ బావని యనియె నిట్టుల
స్వాగతంబార్యులార! మహాత్ములార!
భూరితేజులు వల్కలధారులైన
మునికుమారులా? తెల్పుడీ శూరులార! 25

గీ. భవ్య భవదీయ పాదసంస్పర్శకతనఁ
బావనంబాయె నీభూమి ప్రభువులార!
భువికి దివినుండి దిగివచ్చి ముదముతోడఁ
దిరుగు రవిసుధాకరులేమొ తెలుపు డింక. 26

గీ. వినయ వినమితగాత్రుఁడై ప్రియముగూర్చ
నింపుగా మరి మృదువుగా సొంపుకాగఁ
బలుకు పవమాన తనయుని పలుకులకును
మదిని ముదమంది వారలు మానమూన. 27

ఉ. వారలఁగాంచి పల్కెనిటు వాయుసుతుండు మహాత్ములార! మీ
రారయఁ బల్కరేల ? నను నన్యునిగా మది నెంచకుండుమా!
ధీరులు మీరలెవ్వరికిఁ దెల్పుడు ముందుగ వాయుపుత్రుడన్
గోరి కపీంద్రుఁ డంపగను గూరిమివచ్చిన యాంజనేయుఁడన్. 28

గీ. వానరుండగు కిష్కింధపాలకుండు
వాలి శుష్కాపవాద ప్రభావమునను
జేరి దేశబహిష్కృతుఁ జేసె నతని
సోదరుండగు సుగ్రీవు సుగుణచరితు. 29

గీ. వాలి బలశాలి పరమ సుశీలి యయ్యు
బయట కరుదెంచు సుగ్రీవుఁ బ్రబలుఁడగుచు
రణమునందున నిర్జింపఁ బ్రాణభీతి
వాలి చొరరాని యీ గిరి వాసముండు. 30

గీ. వాలి నోడించి సుగ్రీవుఁ బ్రభువుగాను
జేయు దక్షునికై నిరీక్షింతు మిచట
మిమ్ముఁ గనియెడి నామది సమ్మదమున
నేలకో మీవశంబున కేగఁగోరు
నిను మయస్కాంతమును జేరు ననెడి రీతి. 31

ఉ. మీరలు ఋష్యమూకమును మేలిమి చేరగ సంశయంబునన్
గూరిమి వానరేశ్వరుఁడుగూడి యెరుంగఁబంపె వేషమున్
మారిచివచ్చితిచ్చటకు మాయను మానము దూరమయ్యెనో
ధీరవరేణ్యులార! యికఁ దెల్పెద స్వాగతవందనంబులన్. 32

ఉ. వానరవీరశేఖరుఁడు వాయుకుమారుఁడు ప్రౌఢి పల్కఁగా
మానసమందు మెచ్చుకొని మంజుసుధామధురోక్తులన్ గడున్
వీనుల విందుగా వినుచు వేదవిదుండని నిశ్చయించి య
వ్వానినిఁగూర్చి పల్కె రఘువర్యుఁడు తమ్మునితోడ నంతటన్.

గీ. పాత్రుఁడగు మిత్రు డంచు సౌమిత్రి తలచి
మందహాసంబుతో హనుమంతుఁ గాంచి
విబుధవర ! మేము దశరథ విభుని సుతుల
మితడు మాయన్న జానకీపతి ఘనుండు. 34

గీ. సూర్య వంశజాలము మేము సోదరులము
అన్న శ్రీరామచంద్రుండు సన్నుతుండు
తండ్రి యాజ్ఞ నడవులకుఁ దరలివచ్చె
వల్కలంబుల ధరియించి పత్నితోడ
సోదరుఁడ లక్ష్మణాఖ్యుఁడ సుగుణచరిత ! 35

ఉ. పావని రామభద్రు ప్రియపత్నిని సీతను బంక్తికంధరుం
డీవనమందుఁ బంచవటి నింపుగ నుండగ మాయఁజేసి కొం
పోవగ నా జటాయువలపోరుచు నంబరమం దెదిర్చినన్
రావణుఁ డావిహంగము ధరంబడఁగూల్చెను ఖడ్గపాణియై. 36

గీ. ఆ విహగపతి వాక్యంబు లాలకించి
కని కబంధుని సుగ్రీవు ఘనత నెరిగి
సీత నరయుచు నీగిరిఁ జేరరాఁగ
బరిచయంబాయె నీతోడఁ బవన తనయ !
అనగ నానందమునఁ బొంగె ననిల సుతుఁడు. 37

గీ. శౌర్య ధైర్య గాంభీర్య విస్ఫారుఁడయ్యు
ధీరుఁడయ్యును సీతాసతీ వియోగ
బాధ భరియింపఁజాలకఁ బ్రాజ్ఞుఁడయ్యు
రమణిఁ దలచుచు విలపించు రాముఁ గనుచు
వగచుచున్నాఁడఁ బిలచిన వత్తు మనిన. 38

గీ. రామసుగ్రీవు లిరువు రరణ్యసీమ
సతులఁ గోల్పోయి మిగుల విషాదపూర్ణ
చిత్తులై చిక్కియున్నారు చెలఁగి వీరు
చెలిమితోఁ గూడి మెలఁగినఁ గలుగు సుఖము. 39

గీ. అని మనంబునఁ దలఁచుచు నటులె కనుల
నార్పకుండఁగ నట నమ్మహాత్ముఁ గాంచి
ప్రణతులొనరించి భక్తిప్రపత్తు లొప్పఁ
బలికె మారుతి రామభూపాలుతోడ.

శా. శ్రీరామున్ గడుభక్తితోఁ గనుచు శ్రీసీతాపతీ! మంగళా
కారా! విష్ణ్వవతార మీవె దయతోఁ గావంగ నీ దీనునిన్
జేరందీసి కృతార్థుఁ జేయుటకునై చెల్వొంద నేతెంచినా
వా రామస్థళికంచు మ్రొక్కులిడి యా యబ్జాక్షునితో నిట్లనెన్.

గీ. వాలి హరియింపఁ బత్నిని గోలుపోయి
పురము వడి వీడి భయమంది గిరులఁ దిరుగు
కపివరుండు సుగ్రీవుండు గలతఁ జెందు
సఖ్యమున మీకుఁ గార్యముల్ సాధ్యమగును. 42

గీ. రామలక్ష్మణులార! సత్ప్రభువులార!
రండు ఋష్యమూకాద్రికి రవిసుతుండు
వేచియున్నాఁడు మిముఁజూడ వేయికనుల
ననఁగ ముదమున హనుమంతు ననుసరించి. 43

గీ. వెడలి గిరిఁజేర మారుతి వేగనరిగి
విషయమంతయుఁ దెలుప వేవేగ వచ్చి
భువన మోహను రాము సత్పుణ్యపురుషుఁ
నరసి సాష్టాంగ వందన మాచరించి
యంజలి ఘటించి సుగ్రీవుఁ డనియె నిట్లు. 44

గీ. పుణ్యపురుష! ధర్మస్వరూపుండవయిన
నిన్ను గనినంత మారుతి యన్న పలుకు
లన్ని సత్యము లనిపించె నార్యవర్య!
భాగ్యమగుఁగాదె మీ మైత్రి పరగ మాకు. 45

గీ. అనగ సుగ్రీవు ఋష్యమూకాద్రి నిలయు
సుగుణు హనుమదాది కపీంద్ర సుహిత సహితు
సూర్యనందను గూరిమి సూర్యవంశ
జలధి చంద్రుండు గౌగిలి నలరఁజేర్చె. 46

మ. అనగా నంతట వాయునందనుఁడు బ్రహ్మానందపూర్ణుండునై
యినవంశాంబుధిపూర్ణచంద్రుఁడగు రాజేంద్రాత్మజున్ రాఘవున్
మనమందెంతొ నుతించుచగ్ని వెలిగింపన్ రామసుగ్రీవులా
యనలున్ సాక్షిగనెంచి చేసిరట సఖ్యంబున్ ప్రమాణంబుతో.

గీ. స్నిగ్ధ స్నేహార్ద్ర హృదయుఁడై శ్రీకరుండు
ఘనుఁడు రాముఁడు సుగ్రీవుఁ గౌగిలించె
శుభకరానంద సత్సుధాశ్రువులఁ దడిసి
పుణ్యఫలముగఁ దనువంత పులకరింప. 48

గీ. రాఘవేంద్రుండు స్నేహకరంబులెత్తి
వానరేంద్రునిఁ గరములఁ బట్టి తట్టి
పలికె శాశ్వతం బీస్నేహబంధ మింకఁ
బ్రాజ్ఞ! సుఖదుఃఖముల బాలు పంచుకొందు. 49

ఉ. ఆ నరనాథ నందనుల సాదరమొప్పగ నద్రిపై కటుల్
వానరనాయకుండు గడుభక్తిని జేరిచెఁ బర్ణశయ్యపై
మానుగఁగూరుచుండనిడె మాన్యుఁడు మారుతి పుష్పగుచ్ఛముల్
దానవి లక్ష్మణుండుఁగొని తద్దయు మెచ్చె సమీరసందనున్. 50

ఉ. వారలఁగాంచి మోదమున వానరనాథుఁడు పల్కె భక్తితో
శ్రీరఘురామ! ఓ పురుషసింహమ! యింతఁ దెల్పె నీ
మారుతి చింతయేల యిక క్ష్మాసుత జాడనెరింగి మీకికన్
వారిజనేత్ర నీయఁగలవారము నమ్ము మమ్ములన్. 51

మ. దనుజుండొక్కఁడు వ్యోమమార్గమునఁ గాంతారత్నమున్ బట్టి తాఁ
గొనిపోవంగను జూచినారమిట నాకున్ సీతగా నామె తో
చును శోకించుచు నామె భూషణములన్ జూడంగ నీయద్రిపై
ననఘా! వేసెను మూటఁగట్టి కనుమయ్యా! వాని మీకిచ్చెదన్.

గీ. అనుచు గుహలోని కేగి యా జనక తనయ
విసరివేసిన మూటను వేగఁ దెచ్చి
విప్పి ముందర వానర విభుడు నుంచఁ
గనుచు దుఃఖించె రాముఁడు గాంతవనుచు. 53

గీ. శోకమున ముని లక్ష్మణున్ జూడుమనినఁ
దేలియ వామె కేయూర కుండలము లనఘ!
కాలియందెల నెరుగుదా కాంత నెపుడు
గొలిచి పాదార్చనంబును సలుపుక తన
ననగ రాముఁడు విలపించె నతివఁ దలచి. 54

గీ. రమణిఁ దలచుచు విలపించు రామచంద్రు
నూరడించుచు సుగ్రీవుఁ డొనరఁ బలికె
బుద్ధిమంతులు నరపతుల్ పుణ్యపురుషు
లయిన మీరలు శోకింప కార్యవర్య!
ధైర్యమందుడు గూర్తు హితంబు మీకు. 55

న. శోకమున నాత్మ తేజంబుం జూడఁబోవు
శోకసంతప్తులకు నెందు సుఖము లేదు
జానకి నపహరించిన జాల్మఁ గూల్చి
హితముఁ గూర్చెద శ్రీరామ! యింక నమ్మ. 56

చం. అన విని రాఘవుండు మనమందున శాంతముఁబూని పల్కెనో
ఘనవరమిత్రమా! వినుము గల్గెను ధైర్యము మంచిరీతిఁగన్
దనరఁగఁ బొందితిన్ మొదట తప్పక సాయము చేసెనయ్య
కనఁగ ముదంబుతోడఁ గపికాంతుఁడు పల్కెను నిర్మలాత్ముఁడై.

గీ. కష్టసుఖములయందునఁ గలిమి లేమి
యందు దోషియు నిర్దోషి యయినఁగాని
మిత్రు డొనరించు సాయంబు మిత్రవర్య!
భవ్య భవదనుగ్రహము నా భాగ్యఫలము. 58

గీ. వానరపతికి వాలికి భయము నంది
నలుఁడు నీలుఁడు హనుమాను నలఘు బలుఁడు
జాంబవంతుఁడు నలుగురు సహకరింపఁ
బ్రాణములతోడ నుంటిని రామచంద్ర! 59

గీ. వాలిని వధించి భయమును బాపి నాకు
సాయమొనరింపుమో స్వామి! సత్వరముగ
ననగ జానకీ వల్లభుఁ డనియె నీకు
వైరమేలఁ గల్గెఁ జెలువు వాలితోడ?
ననిన యంత సుగ్రీవు డిట్లనియె నపుడు. 60

సీ. కిష్కింధ నేలెడి కీశాధిపతి వాలి
బలశాలి మాయన్న ప్రథితవీరుఁ
డర్ధరాత్రమునందు నసురుండు మాయావి
దుందుభి వచ్చి దుందుడుకుగాను
సమరంబునకుఁ బిల్వ సంహరింపగ వాని
వాలియు నేనును వానిఁ దరుమఁ
బారిపోవుచు వాఁడు ప్రాణభీతిని నొక్క
కొండగుహను జొచ్చెఁ గుమతి యగుచు

గీ. ద్వారమున నిల్పి నను గుహన్ వాలి చొచ్చి
దనుజుతోఁ బోర భీకర ధ్వనులు సెలగె
రుధిరమును బారె విన్పించె రోదనములు
వాలి హతుఁ డయ్యెనని యెంచి వగచితేను. 61

గీ. మరలి రాకుండ దనుజుండు మార్గమందు
ద్వారమున కడ్డుగాగ గ్రావంబు నునిచి
అరిగి కిష్కింధపురికి నేనగ్రజునకుఁ
బారలౌకిక క్రియల సద్భక్తి సలిపి. 62

ఉ. వానరరాజ్య మేలగను వాలియు దానవులన్ వధించి వే
గానఁ జనంగ ద్వారమున గ్రావముఁ గాంచియు ద్రోహబుద్ధితో
నేనటుఁ జేసి తంచు మది నిశ్చయ మొప్పగఁ గృద్ధమూర్తియై
తా వరుదెంచి కొట్టుచును దన్నుచునుండగ నోడి పారితిన్. 63

క. నాదు ప్రియపత్ని రుమను నన్యాయముగను
భార్యగాఁ గైకొనియె మహాపాపి యతడు
శాపమున వాలి చేరరాని శైలమందు
ననుచరులతోడ వసియింతు ననఘ చరిత. 64

ఉ. వాలిని సంహరించి కపిపాలకుఁ జేయుము నన్ను బ్రోవుమో
నీలపయోదదేహ! యన నెమ్మి ప్రశన్నుఁడు నౌచు రామ భూ
పాలుఁడు వాలిఁ జంపెద నవశ్యముగాఁ
గులలక్ష్మియు, రాజ్యలక్ష్మియున్
దాలిమి నీకుఁ బ్రాప్తమగుఁ దప్పక నమ్ముము సూర్యనందనా!

క. అనిన సుగ్రీవుఁ డామాట లాలకించి
గిరుల బంతులు గానాడు దరులఁగూల్చు
గోలభునిఁ జంపె దుందుభిన్ గొట్టి చంపె
నట్టి వాలినిఁ జంప సాధ్యంబె నీకు? 66

క. అనుచు నిట్లు సంశయమును వ్యక్తపరుప
దుందుభి కళేబరమును గూలఁదన్ని
సప్తతాళంబులను గూల్చి శరము నొకటి
బలపరాక్రమంబులఁ జూపి వాలితోడ
రణము సలుపంగ సుగ్రీవు రాముఁ డంపె. 67

మ. పరమానందముతోడ భానుసుతుఁ డార్భాటంబుగాఁ బోర వా
నర రాజేంద్రుని వాలినిన్ బిలిచె భూనాథుండు చాపంబుతో
స్థిరుఁడై నిల్చెను జెట్టు చాటువన్ నిశ్చేష్టుల్ గపుల్ జూడ సో
దరు యుద్ధంబునఁ గెల్చి వాలి తరుమన్ దాఁ జేరెమాతంగమున్.

గీ. రాముఁ డంతట యుద్ధపరాజితుండు
ఘాతితాంగుఁడౌ సుగ్రీవుఁ గలయఁ జూచి
సోదరుల్ మీర లిరువురు నొక్కపోల్కి
యున్నకతమున వధియింపకుంటి నేను. 69

గీ. నాగసుమమాల మెడలోన వేగఁ దెచ్చి
వాయునందనుఁ డుంచెను భానుసుతుఁడు
మఱుదినంబునఁ గిష్కింధ పురముఁ జేరి
పిలిచె వాలిని సమరంబు సలుపఁగోరి. 70

గీ. రణము సలుపంగ రమ్మని రవి సుతుండు
పిలువఁ గ్రుద్ధుఁడై యుఱుముచు వేగ లేచి
పండ్లు పట పటఁ గొఱుకుచు వాలి పోవఁ
గాంచి తారాసతి పలికెఁ గాంతుతోడ. 71

మ. సమరంబందున నోడి పారి మరలన్ సంగ్రామమే సల్పగాఁ
బ్రమదంబందుచు వచ్చె భానుసుతుఁ డారాముండు సాయంబుగా
మమకారంబున నిల్చె మాయ యగు నామాటల్ వినుండో కపీం
ద్రా! మహావీర! యటంచుఁ దారపలికెన్ దైన్యంబుతో వాలితో.

ఉ. రాముఁడు రాజనందనుఁడు రమ్యగుణాలయుఁ డంచు వింటి నా
శ్యామల కోమలాంగు సురసన్నుత సుందర పాదపద్మ నిన్
ప్రేమమెలంగి సాయమును వేడియుఁ బోరఁగవచ్చె ధూర్తుఁడై
క్షేమముగాదు పోరఁ జన శ్రీరఘురాముని నాశ్రయింపుమా !

గీ. అనఘ భయమేల ? ప్రియురాల ! అబల ! వినుము
భ్రాంతి చాపల్యమున నిట్లు పలుకఁదగునె ?
రాముఁ డూరక నన్నేల రమణి ! చంపు ?
చంపెదను నేను సుగ్రీవు సంగరమున. 74

గీ. అనుచు వాలియు రణభూమి కరిగి చెలగి
సూర్యనందను మర్దింప సూర్యవంశ
జలధి చంద్రుండు రాముండు శరము నొకటిఁ
గొనుచు గురిఁజూచి కొట్టంగఁ గూలె వాలి. 75

ఉ. వేదనతోడ నార్తుఁడయి విహ్వలుఁడై భువిఁ గూలి వాలి రా
మా! దయలేక నీవిటుల మాటున నిల్చియుఁ జంపఁబాడియే?
ఏ దురితం బెరుంగ నను నేల వధించితివో నరేంద్ర! నీ
వేదిటుఁగోరఁ దెచ్చి మరియుంపుగ ముందరఁ బెట్టువాఁడనే. 76

గీ. అనుచుఁ బలికెడి వాలిని సాదరమున
గనికరంబునఁ గాంచి భూకాంతుఁ డపుడు
భర్తయుండఁ గనిష్ఠుని పత్నిరుమను
దలచి పరిణయం బాడుట ధర్మమగునె? 77

గీ. కపికులంబునఁ బద్ధతి కాదు కాన
పాపివగు నీకు మరణంబు ప్రాప్తమయ్యె
వానరేంద్ర! మాయవతారఫలముగాదె!
మాటులేకుండ మిమ్ముఁ జంపంగరాదు
వినుమనగ వాలి యీరీతి విన్నవించె. 78

ఉ. హా రఘురామ! ఓయనఘ! ఆర్తినిఁ బాపుము పుణ్యరూప! సం
హారమొనర్చి నన్ను జరితార్థునిఁ జేసితివయ్య! జన్మమే
పారగ ధన్యమయ్యె నిక బాణము వేనెడలింపు మంగదున్
గూరిమినందనున్ నిలుపఁగోరెద నా యువరాజుగాఁ గడన్. 79

గీ. అనగ రాఘవుఁడా వాలి తనువునంటి
శరముఁ బెరుకంగ సుగ్రీవు నరసి కనుల
నశ్రువులు గార సోదరా! యంగదునకుఁ
దండ్రి విక నీవె యనుచంతఁ దనువునంటి
తమ్మునకు నిచ్చి హారంబు ధరణి వ్రాలె. 80

గీ. అగ్రజుఁడగు వాలిపై నతఁడు వ్రాలి
పోతివా? యని పొగులుచుఁ బొరలి పొరలి
బిట్టుగా నేడ్చెఁ గపులెల్ల వెదను బొంద
సహజ రక్తసంబంధంబు చనునె జగతి? 81

గీ. ధవుని మరణవార్త విన్న ధర్మపత్ని
తార యరుదెంచి వేగ రక్తంపు మడుగు
నందు నున్నట్టి ప్రాణేశు నరసి యేడ్చెఁ
బతియె మృతుఁడైన గతియేమి పతికి జగతి? 82

ఉ. హా కపిరాజచంద్రమ! మహాబల! రావణగర్వహార! లో
కైకవిశిష్ట వీరవర! ఇంద్రకుమార! రణాంగణంబునన్
దేకువఁ బోరి ఘోరముగ దేహము వీడితె? ఎన్నిమారులున్
బోకుమటంచుఁ జెల్పినను బోతివి నాహితమాలకించితే. 83

మ. అని తారాసతి యేడ్చుచున్ దిరిగి యన్యాయంబుగా నీవిటుల్
వనవృక్షంబుల మాటుగా నిలిచి నా ప్రాణేశ్వరున్ జంపితే
ఇన వంశాంబుధి చంద్రమా! తగునె? నీ వేమీ కిరాతుండవే?
తను మాంసంబును గోరితే? యిటులె సంస్థాపింతువే ధర్మమున్.

మ. కరుణాపూరిత చిత్తుఁడై పలికె నా కాకుత్స్థుఁడా తారతోఁ
బరిపూర్ణంబుగ జన్మకర్మఫలసంబంధంబు దీరంగ నే
మరణం బాపయిఁ గల్గు జీవులకు దుర్మార్గంబుచే నీ విభుం
డరిగెన్ దేహము వీడి బాధవలదమ్మా! యంచు సుగ్రీవుతో.

శా. శ్రీరాముండట ప్రేమతో వచనె సుగ్రీవా, యథారంబుగాఁ
ప్రారంభింపుము పారలౌకికపు కర్మంబుల్ దగన్ భ్రాతకున్
దారన్ జూడుము నెమ్మి యంగదుని బాధన్ దీర్చి శీఘ్రంబుగా
నీరాజ్యంబున నిల్పుమా! ప్రభువవై యీభూమిఁబాలింపుమా!

గీ. అనగ రాముని యానగా నర్కసుతుఁడు
పారలౌకిక క్రియ లెల్ల భక్తిసలిపి
వాలిఁ దలచుచు నంగదు బాధమాన్పి
సతిగఁగొనెఁ దారఁ గపుల యాచారమొప్ప. 87

గీ. ప్రీతి రాముండు మిత్రు సుగ్రీవునంతఁ
జెలగి కిష్కింధ రాజ్యాభిషిక్తుఁ జేసి
యంగదుని యువరాజుగా నందు నిలిపి
పర్ణశాల లక్ష్మణునితో వాసముండె. 88

గీ. అంత వచ్చెఁ బ్రావృట్కాల మవని యంత
జలమయంబయ్యె వర్షధారలను మిగుల
ధరణిజాతను వెదుకంగఁ దగదటంచుఁ
గపుల నంపరు రామలక్ష్మణులు దెలిసి. 89

గీ. సంతసమునఁ దారా రుమాసతులఁగూడి
మదన కదన గతులఁదేలి మహితలీల
మధుర పరిరంభణంబుల మధుర చతుర
వచన రచనల మోహాననఁ బరవశమున
రేయి బవలుఁ గ్రీడించె సుగ్రీవుఁ డెలమి. 90

శా. శ్రీరాముండట లక్ష్మణున్ గనుచు సుగ్రీవుండు మోహంబుతోఁ
దారన్ గూడి రుమా సతీసహితుఁడై తానింక కర్తవ్యమున్
గోరం డాతడు విస్మరించె జని యా కోతిన్ దగన్ బిల్చి యా
వీరుండౌ కపి వాలి దుస్థితి నికన్ వేవేగ విన్పించుమా! 91

గీ. అనగ సౌమిత్రి కిష్కింధ కరిగి వేగ
సరస శృంగారములఁ దేలు తరణి పుత్రుఁ
గాంచి వాలి వధించిన కాంత మహిమఁ
దెలియుమో కపీంద్ర! కనుల దెఱచుమింక. 92

కం. విని భయమున దారాసతి
వినయంబున వేడుకొంచు వివరింపగా
నినసుతుఁడు క్షమింపు మటం
చును జనె రయమున సుమిత్ర సూనునితోడన్. 93

ఉ. రాముని పాదపద్మముల వ్రాలుచు వేడెను నన్ను బ్రోవుమా
స్వామి! కృపార్ద్రుఁడన్ విషయ సౌఖ్యరతుండను విస్మరించితిన్
నామది నీదుకార్యమును నమ్ముము వానరసంఘు మిప్పుడే
భూమిజఁ జూడఁ బంపెదను భూరి బలుండగు వాయుపుత్రుతోన్.

గీ. అనుచు సుగ్రీవుఁ డారాముఁ గనుచుఁ బలుక
వినుచు సుందర వదనారవిందమంత
చారు దరహాసరుచుల విప్పారియొప్పె
చంద్రికలవెల్గు సంపూర్ణ చంద్రుఁ డనగ. 95

శా. ధీమంతుండగు వాయునందనునితో ధీశాలి సుగ్రీవుఁ డా
భూమీజాతఁ గనుంగొనన్ గపులనే భూమండలం బంతటన్
ప్రేమన్ బంపుము సేననంత నిటకున్ బిల్పించి వేగంబుగా
నా మాటల్ వినిపించి నల్దిశలకున్ నాసేన బంపుం డనెన్. 96

గీ. వానరు లెల్ల బిల్పించెఁ బవనతనయుఁ
డరుగుఁ దెంచ నసంఖ్యాకమైన సేన
ప్రస్రవణ పర్వతాగ్రంబు పైకిఁ బంపి
నాల్గు భాగంబులన్ జేసె నయముగాను. 97

గీ. నలుఁడు నీలుఁడు ముఖ్యవానరుల బలుల
వాయు తనయుఁడు నా జాంబవంతుఁడరయ
కేసరి సుషేణుఁ డంగద కీశపతులఁ
బ్రబల సైన్యంబులను గాంచి రవిసుతుండు. 98

గీ. ధరణిపై నున్న పురపర్వతముల నదుల
ద్వీపముల వనంబుల నెల్ల విశదపఱచి
మారుతినిఁ బిల్చి సత్కార్య మహిమఁ దెలిపి
సత్ప్రయత్నంబు సలుపుము సఫలమగును. 99

గీ. వానరుల నెల్లఁ బరికించి వారి వారి
పనులఁ బ్రకటించి కార్యసాఫల్య మెంచి
కానుకలఁ జెప్పి మాసంబు గడువు దెలిపి
ప్రకటనముఁ జేసి పంపెను రవిసుతుండు. 100

శా. ఆనందంబున వాయునందనుఁడ తే యర్కాత్మజున్ గాంచి నీ
యానన్ శిరసా వహించి, ధర సీతాన్వేషణంబున్ దగన్
నేనా వానర వీరులన్ గలసి సన్నిష్ఠా గరిష్ఠుండనై
స్థానంబుల్ పరికించుచున్ సలిపెదన్ సత్కార్యదక్షుండనై.

సీ. ప్రాజ్ఞుఁడౌ వినతునిఁ బ్రాగ్దిశకును బంపె
శతసహస్ర కపి సంతతులతోడ
నంగదు మైందుని హనుమంతుని సుహోత్రు
గంధమాదను గజు గవయు ద్వివిదు
జాంబవంతాదుల సత్కపి వీరులన్
దక్షిణంబునకంపెఁ దరణి వెనుక
పశ్చిమంబున కంపె ప్రాజ్ఞు సుషేణునిఁ
దరుచర గణముతోఁ దడవు లేక

గీ. వానరోత్తము శతబలిన్ బ్రముఖవీర
వరులతో నుత్తరంబున కరయఁబంపె
రామచంద్రుని యానతిన్ రవిసుతుండు
ధరణిజాతను వెదుకంగ ధరణియంత. 102

ఉ. పావన రామచంద్ర పదపంకజముల్ భజియించి భక్తి సం
భావనఁ జేసి లక్ష్మణుని పాదములంటి భుజాగ్రమందునన్
భావనమూర్తులన్నిలిపి బాష్పములున్ స్రవియింప నాడుచున్
పావని కోతిగంతులిడి వారలఁద్రిప్పుచు హర్ష మందుచున్. 103

గీ. పరమపావన మూర్తుల భక్తి దించి
పాదములనంటి సాష్టాంగపడుచు మ్రొక్కి
జన్మ సాఫల్య పుణ్య ప్రశస్త కార్య
నియమితుండను ధన్యుఁడ నేనటంచు. 104

కం. శ్రీకర ! రవికుల వార్ధి సు
ధాకర ! సీతాకళత్ర ! దశరథపుత్రా !
కాకుత్స్థవంశ తిలకా !
ప్రాకట కోసల విభువర ! రాఘవ ! రామా ! 105

కం. సేవించిన భావించినఁ
గావించిన నీదుపూజ ఘనవర శుభముల్
నీవే యిచ్చెదవట నన్
సేవించుము స్వామికార్య దీక్షాపరతునన్. 106

గీ. అనుచు వినుతించు హనుమంతుఁ గనికరించి
రామలక్ష్మణుల్ దీవించిరా మహాత్ము
"రామకార్య నియుక్తుండవై ముదానఁ
బోయిరమ్ము విజయములఁ బొందిరమ్ము." 107

గీ. పూర్వ పశ్చిమోత్తర దిశల్ పోయి తిరిగి
సీతఁగానక వినత సుషేణ శతబ
లాదులు మరలి కిష్కింధ కరుగుఁదెంచి
విషయమును దెల్పిరా కపి విభున కంత. 114

గీ. కోతిమూకలు చెట్లెక్కి కొమ్మ కొమ్మ
రెమ్మ రెమ్మల వెదకి సీతమ్మ జాడ
కాన కెందును గుందుచుఁ గాననమునఁ
బోయి పోయి మహేంద్రంబు ముందుఁ గనిరి. 115

మ. ధరణీజాతను గానకెంతయును సంతాపంబునన్ వానరుల్
దిరుగన్ వాలిసుతుండు పల్కెను మహాదీక్షన్ మహేంద్రంబునన్
దరుణీరత్నము జానకిన్ వెదకుడా తల్లిన్ మహాభక్తితో
బరమానందము గల్గఁ గార్యవరసాఫల్యంబు చేకూరెడిన్. 116

గీ. అంగదుని పల్కులాలించి యగచరాళి
రామనామంబుఁ బాడుచు రయముగాను
జాంబవంతుండు ముందుండ జనని సీతఁ
గలయఁజూచిరి బండబండలను నిలిచి. 117

గీ. ఆ మహేంద్ర గిరీంద్రమునందుఁ గపులు
దిరుగుచును గాంచిరద్భుత దృశ్యమొకటి
కొండపైఁగొండ వలెఁబడి యుండినట్టి
పక్షములు లేని సంపాతి పక్షివరుని. 118

గీ. అబ్బురంబునఁగపులెల్ల నరయుచుండఁ
బవన తనయుండు దరిఁజేరి పక్షినాథు
డా జటాయువు సోదరుండనుచుఁ దెలిసి
తమ్ముడు గతించె నంచును దాను దెలుప. 119

గీ. రామకార్యార్థమై నీవు ప్రాణములను
వదలితివ తమ్ముడ! నిను గాపాడ నిటుల
పక్షములు వెన్ను కాలియుఁబడియున్న
యన్ననైన సంపాతిని నన్ను విడిచి. 120

మ. అని శోకించుచు దూరదృష్టి నిక నా యబ్జాక్షి వీక్షించెదన్
వినుడో వానరవర్యులార! యనుచున్ వేవేగఁ బక్షీంద్రుఁడా
వనజాతాక్షిని రావణాసురుఁడు దా వంచించి గొంపోయి యుం
చెను లంకానగరంబునన్ వనమునన్ సీతన్నశోకంబునన్. 121

గీ. పుణ్యసత్కార్యధుర్యులై పోయి మీరు
ధరణిజాతను లంకలోఁ దిరిగి చూచి
మరలి రాగలవారలు మాన్యులార!
శుభము లగుఁగాక! మీకునో సుజనులార!
అనగఁ బావని వందన మాచరించె. 122

గీ. కలకలంబుప్పతిల్లగఁ గపులు మిగుల
రామ నామ గానంబు సత్ప్రమదమొప్ప
సలుపుచార్చుచుఁ జెట్లెక్కి సంకులముగ
నందుఁ దిరుగాడ నంగదుఁ డాగ్రహించి. 123

గీ. అరయఁ గర్తవ్య మెరుగని యజ్ఞులారా!
కలకలంబేల? ముందున్న జలధిఁ గనుడు
సరిగ శతయోజనంబులు సాహసించి
దాటఁ గల మేటివీరునిఁ దగ నెరింగి
నిర్ణయింపుడు సత్కార్యనిష్ఠు లగుచు. 124

మ. అనగా నిట్లనె జాంబవంతుఁడు మహార్హంబైన వాక్ప్రౌఢితో
వినుఁడీ! వానరులార! సాగరము గంభీరం బపారంబునౌఁ
గనగా శక్యమె దాటకన్ జలధి లంకాపట్టణం బింక ? నా
కును మోకాలున శైలమే నిలిచె నాకున్ లెక్కయే లేనిచోన్
జనువాడన్ బయి యేఁబదేను నిలువన్ సాధ్యంబె మధ్యంబునన్.

గీ. వానరశ్రేష్ఠు లందరు వారి వారి
యంతరంబులఁ జెప్పిరి యక్కజముగ
నిరువ దేబది యరువది యంత మేర
దుముకఁ గలమంచుఁ జెప్పిరి క్రమముగాను. 126

గీ. చెలఁగి తొంబది యామడల్ నిలువకుండ
నెగురఁ గలనని నీలాఖ్యుఁ డెరుకఁబరిచె
వినుచు మౌనంబుగానుండె ననిలసుతుఁడు
నిశ్చలంబౌను ద్రోణకునే నిండుకుండ. 127

గీ. వారి పలుకుల నాలించి వాలిసుతుఁడు
జలధిదాటి యీ లంకలో జనని సీతఁ
జూడ కెట్టుల సుగ్రీవుఁ జూచువార
మకట! మన కృషియంతెయు వ్యర్థమయ్యె. 128

ఉ. కొందరు వార్ధిమధ్యమునఁ గూలెడి వారలు లంకఁ జేరకన్
కొందరు లంకఁ దాటఁగల కోవిదులందరు వ్యర్థులే కదా!
కొందెలమందు డెందమిఁకఁ గోమలి సీతను జూడ లంక కా
నందముతోఁ జ బోఁగలుగు నాయకుఁ డెవ్వరొ తెల్పుఁడంచనన్.

గీ. వాలి తనయుఁడు గడు దీనవదనుఁ డగుచుఁ
బలుక జాంబవంతు డపుడు పలికె నిట్లు
భయము వలదయ్య! యువరాజ! వాయుసుతుఁడు
గార్యసాధకుం డసమాన శౌర్యధనుఁడు. 130

గీ. అనుచు భక్తిని నరచుచు ననిలసుతునిఁ
గనుచుఁ బొగడుచు "జయవీర హనుమ" యనుచు
నలరఁ గనుల నానందబాష్పములు స్రవింపఁ
బూలఁ జల్లిరి యంజనీపుత్రుపైన. 135

గీ. వీరవానరశేఖర! ధీర! శూర!
స్వామి కార్యధురంధరా! వాయుపుత్ర!
వాయువేగ! జయంబు శుభంబు కలుగు
ననుచు వినుతించి రా వాయుతనయుఁ గపులు. 136

మాలిని

వనచర వరసేవ్యా! భవ్యవాగీశవంద్యా!
దినకరకులదీపా! దేవ! శ్రీరామభూపా!
ఘనహరశరభంగా! కామితార్థప్రదాతా!
మనుజవరవరేణ్యా! క్ష్మాసుతాచిత్తచోర! 137

గద్యము

ఇది శ్రీ సీతారామచంద్ర కరుణా కటాక్ష సంప్రాప్త కవిత్వ, హృద్య విద్యావిచిత్ర, ఆపస్తంభసూత్ర, కౌండిన్యసగోత్ర, పవిత్ర, లక్ష్మీమ్మ నుసమాంబికా, వేంకయశర్మ సుపుత్ర, దేవులపల్లి వంశపయః పారావార సంపూర్ణ పూర్ణిమా సుధాకర, సకలగుణ రత్న రత్నాకర, శ్రీ భద్రాద్రి శ్రీరామచంద్ర సుప్రభాత, శ్రీశైలమల్లికార్జున శతక, ఆనంద సుధాలహరి, శ్రీ మదాంధ్ర శివానందలహరీ, శ్రీ రాఘవేంద్ర సుప్రభాతాది ప్రముఖ సద్గ్రంథ రచనాప్రసిద్ధ, విద్వజ్జన విధేయ, చెంచు సుబ్బయశర్మ నామధేయ ప్రణీతంబయిన "శ్రీ మద్రామాయణ కథా సుధా లహరి" యను నిర్వచన హృద్యానవద్య సత్పద్యకావ్యంబునందుఁ గిష్కింధాకాండంబు.

సుందరకాండ

సుందరకాండ ప్రశస్తి

సీ. సుందరకాండంబు సుందర కావ్యంబు
సుందరకాండంబు సుందరంబు
సుందరుండా శ్యామసుందరుండనఘుండు
సుందరీమణి సీత సుగుణశీల
సుందరంబగు గాథ సుందరుండగు కపి
సుందరంబగు లంక శుభపురంబు
సుందరమంత్రంబు సుందరోద్యానంబు
సుందరంబబ్ధి యానందకరము

గీ. భవ్య రమ్య రామాయణ కావ్యమందు
బీజకాండంబుగా భువిఁబేరుఁబొంది
భక్తజన కోవకంబుగాఁ బ్రథితిఁగనియె
సుందరంబగు నన్నియు సుందరమున. 1

ఉ. పాయక రామచంద్ర పదభక్తుఁడనై సుపవిత్రమైన రా
మాయణ దివ్యకావ్యమున మంగళ సుందరకాండమేను బా
రాయణ మెప్డొనర్చుచుఁ బరాత్పరు నమ్మి ప్రశస్తితోడ నా
రాయణనామ సంస్మరణ ప్రాణముగా మది నమ్మి తింపుగన్. 2

ఉ. ఎందరో సత్కవీంద్రు లిల నింపుగ వ్రాసిరి యాంధ్రమందునన్.
సుందరశైఖరిన్ సుఖద సుందరకాండ జగద్ధితంబుగన్
సుందరమైన గాథ యని సుందరరాముఁడె దైవమంచు నా
నందముతోడ వ్రాయుదిక నాపలుకుల్ మధురంబు లయ్యెడున్

శ్రీ రా మ స్తు తి

కం. కౌసల్యా వరనందన!
భాసుర కోదండహస్త! భార్గవవినుతా!
కోసలరాజవరేణ్యా!
వాసవ వందిత పదాబ్జ! పావనచరితా!

కం. శంకర కార్ముకభంజన!
సంకటహార! వాసవాది సంతత వినుతా!
పంకజలోచన! పావన!
లంకాధిప దనుజ దమన! లక్ష్మణవినుతా!

హ ను మ త్ప్రా ర్థ న

గీ. సాగరం బవలీలగఁ జక్కఁ దాటి
మించి సీత శోకాగ్ని శమింపఁ జేసి
యా యనలమున లంక నే యంతఁ గాల్చి
వచ్చిన మహాత్మ హనుమంతు భక్తిఁ దలఁతు

శ్రీరస్తు శుభమస్తు అవిఘ్నమస్తు

శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

సుందరకాండ

కం. శ్రీమద్దశరథ నందన!
కోమల కల్యాణగాత్ర! కోసలనాథా!
రామాభిరామ! రామా!
కామితదాయక! శుభకర! కరుణాధామా! 1

గీ. హరికి సమ్మోదమును గూర్చు నమరమాని
నారదుండు రామగాథ నింపారఁ దెలిపె
మిగుల నాసక్తిఁ జూపు వాల్మీకి మునికి
వాక్సుధావృష్టి నీరీతిఁ బ్రమదమొప్ప. 2

సీ. బలవిక్రమంబులు స్పష్టమై కనుపింపఁ
దనువంతఁ జెద్దఁ బెనిచి పెనిచి
అదురుచుఁ బగులంగ నామహేంద్రాచల
మంఘ్రిఘట్టనముల నదిమి యదిమి
భూషితభుజములఁ బోలుపార విదిలించి
కంధరంబుల నెంతో కదిపి కదిపి
పెనుగాడ్పులే చెట్ల పెంపు నోంపెడిరీతి
నూర్పుల బిట్టుగా నూర్చి యూర్చి

గీ. నిడుపుతోకన వెంట్రుకల్ నిక్కఁబొడిచి
నింగిఁ దాక నిటారుగ నిలిపి నిలిపి
మహిత బలవంతుఁ డా హనుమంతుఁ డంత
నబ్ధి దాటంగ నట సమాయత్తుఁడయ్యె. 2

చం. దినకరపుత్రునాజ్ఞ వడిఁ దీర్పఁగ వానరులందు ధీరుఁడై
అనితరసాధ్యమైన పని నబ్బురమంతగ నబ్ధిదాటుచున్
జనకజజాడ లంకకటుఁ జయ్యన నేగెడి వాయునందనున్
గనుచికఁ గార్యదక్షుఁడవు కమ్మని దీవనలిచ్చిరా సురల్. 3

శా. శ్రీరామున్ వినుతించి తొల్దొలుత నా సీతాసతిన్ దల్చియున్
ధీరుండై పవమానునిన్ జనకు భక్తిన్ వేడి సాయంబుకై
వారావారముజూచుచున్ భుజములన్ పైకెత్తుచున్ గొట్టుచున్
వీరుండై తన యూరువుల్ జలధినిన్ వేవేగ లంఘింపగన్. 4

సీ. అచలమైనను మహేంద్రాచలము చలించెఁ
బుష్పిత తరులతల్ పుడమిఁగూలె
సుమగంధముల నిండి సుమరాసుల మునింగి
సుమపర్వతంబయ్యె సురుచిరముగ
మదజల ధారల మాతంగమో యన
వారిధారలు గిరిన్ గారిపారె
వికృతస్వరంబుల వివిధ భూతంబులు
విలపించుచును బారె వివిధ దిశల

గీ. శిలలు మండె సర్పంబులు చేరి కరువ
గంధశిలలూడిపడె నవ్యకాంతులమర
సురలు మును లెల్ల దివికి నెగురుచునొప్పఁ
బవన తనయుండు త్రొక్క నా పర్వతమును. 5

మ. చరణంబుల్ గిరినూని నిల్చి చెవులన్ జక్కంగ రిక్కించియున్
వరదేహంబును వెంచి వంచి భుజముల్
బ్రక్కన్ గటిన్ బూన్చి భా
సురవాలంబున్ త్రిప్పి నింగి దగులన్ జూపబ్ధి పై నుంచి భీ
కరనాదంబున సార్చి త్రొక్కంగ గిరి వేగన్ పైకి లంఘించినన్. 6

కం. వినుమో! భల్లూకేశ్వర!
కనుడో కపిముఖ్యులార! కాంతామణి యా
జనకజఁగనుగొని యుంగర
మనువుగ నిడి యానవాలు నరయగఁజెత్తున్. 7

ఉ. ఆరయ లంకలోన జనకాత్మజయే కనుపింపకున్న నే
నేరుగ నిర్జరాలయము నేర్పునఁ బోయెదఁజూచి లేనిచోన్
జేరెద లంకకున్ దిరిగి చెచ్చెర దుర్మతి రావణాసురున్
దూరుచు తేని చెంతకికఁ దోడ్కొని చేరగనీడ్చి తెచ్చెదన్. 8

గీ. బెదర దనుజులు రావణు మదమణంగ
వేగముగ లంక నంతయుఁ బెల్లగించి
అబ్ధి లంఘించి రామపాదాబ్జయుగళి
భద్రముగ నుంతు సద్భక్తిఁ బ్రణుతిఁ జేతు. 9

గీ. అనుచు హనుమానుఁ డినునకు జనకుఁడైన
యనిలునకు విధికింద్రున కధికభక్తి
మదిని శ్రీరామునకును నమస్కరించి
జలధి లంఘింపఁ దొడగెఁ బ్రశాంతుఁ డగుచు. 10

ఉ. వానరులెల్లఁ జుట్టుకొని భక్తిని సన్నుతులై వినమ్రులై
వానరవీరు మారుతిని వారకఁ జూచుచు "రామ! రాఘవా!
మౌని జనాభివందిత! రమాధవ! భంజన "భీమ! సద్గుణా!
భానుకులాబ్ధిచంద్ర! యని పాడగ నిండె రవంబు దిక్కులన్. 11

ఉ. వారిధిదాట వేగముగ వాయుజుఁ డాకసమందు లేవగా
నూరు భవానిలోద్ధతిని నూరక వృక్షము లన్నికూలె నా
భూరుహ పంక్తినుండి వడి పుష్పము లన్నియు రాలె నద్రిపై
మారుతిపైనఁ గొన్ని పడె మార్గమునందను యాయులోయనన్.

కం. వారిధి రాలిన సుమములు
దారలు నింగిని వెలుగు విధంబున నుండెన్
భూరుహ పంక్తులు నీరధిఁ
గోరక కులిశాహతిఁబడు కుధరము లయ్యెన్. 13

సీ. గాలినీదుచుఁ దేలి కదులుచుఁ బోవంగ
నీలమేఘము రీతి నింగిఁదోఁచెఁ
పై కెగయు నలలపైఁ గదలిని నంటి
పోవంగ బడబాగ్ని వోలెనుండె
వినువీధిఁ బయనింప వినుతింప వెలుగొందె
రవిచంద్రులను మ్రింగు రాహువట్లు
రివ్వున వేగాన దవ్వులఁ బోవంగ
వరసుధఁ గొనఁబోవు గరుడునట్లు

సీ. విజిత మారుత వేగుఁడు వీరవరుఁడు
శైల కర్కశ కాయుఁడై జలధిపైన
విహగపతివోలెఁ బయనించె భీకరోరు
పరిఘులాడించి జడించి వాయుసుతుఁడు. 14

సీ. శైలదేహుని బాహుపల్లత నంగుళుల్
పంచభోగోరగ భ్రాంతిఁగూర్ప
భీకరంబుగఁ గ్రాలు పింగాక్షి యుగ్మంబు
రవిచంద్రదీప్తి సత్ప్రభలనొప్ప
నరుణకాంతుల నలరు నానన తేజంబు
సాంధ్యరాగచ్ఛాయ సమతఁ దెలుప
మిన్నంటి మెరసెడి యున్నతంబగు తోక
అందాల హరిచాప మగుచు వెలుగ

గీ. తెలుపు కోరలఁ దనువును జెలగి చుట్టి
మరలు వాలంపు చక్రంపు మధ్యనుండి
దివ్య పరివేషమునుగొన్న దినకరునిగ
దివిని వెలుగొందుచుండెను బవనసుతుఁడు. 15

శా. ఆకాశంబున వాయునందనుఁడు దివ్యార్క ప్రభామూర్తియై
కోకన్ దట్టి బిగించి గట్టిగను సంకోచంబులేకుండ సీ
తాకాంతన్ వడిఁ జూడఁబోరునెసవింతన్ దేవదిక్పాలకుల్
వీకం జూచుచు నందఁజేసిరట సంప్రీతిన్ శుభాశీస్సులన్. 16

గీ. వనధి దాటుచుఁ బోయెడి వాయుసుతుని
సాగరుండలఁ గాంచి ప్రశస్తచరితు
భక్తిఁ బూజింప నాత్మగర్భంబునందు
నిలిచియున్న మైనాకునిఁ బిలిచి పలికె. 17

గీ. వార్ధి లంఘింప వచ్చెడి పవనసుతుఁడు
మిగుల నాయాసమున వచ్చు మేల్మితోడ
స్వాగతంబును జెప్పుచు సాదరమున
గొంత విశ్రాంతి నీవికఁ గూర్పవలయు. 18

మ. అని మైనాకుఁడు మారుతాత్మజునకర్ఘ్యం బిచ్చి పూజింపగా
జనగా నీరధి వారిపై కుబికి నాశ్చర్యంబుగాఁ బావనిన్
గను చడ్డంబుగ నిల్వ మార్గమున శృంగంబుల్ ప్రకాశింపగా
వనధిన్ ద్రోసెను వాయునందనుఁడు డా
వక్షంబునన్ గ్రుమ్ముచున్. 19

మ. నరరూపంబున వచ్చి మోదమున మైనాకుండు సద్భక్తితో
వరవీరా! ననులాంగఁ దీసితివి సౌభ్రాతృత్వ మొప్పారగాఁ
బరమానందముదోడ వేడెదను సత్పాత్రుండ మన్నింపుమా!
కరుణన్ జూడుము గోపగింప కనఘా! గాంభీర్య ధీరోన్నతా! 20

గీ. అరయ వజ్రాయుధంబున నమరవిభుఁడు
గిరుల పక్షంబులను దెగ నరకునపుడు
వాయుదేవుఁడు మీతండ్రి వసధియందుఁ
గరుణ ననుదించి కాపాడెఁ బరమపురుష ! 21

గీ. సాగరం దంప వచ్చితి సద్గుణాత్మ !
నిలిచి నాపైని కొంతసేపలుపుతీర
మధుర పరిపక్వఫలముల మాన్యచరిత !
ఆరగించియు విశ్రాంతి నందుడనిన. 22

గీ. సంతసించితి నేనొక క్షణమునైన
నాగజాలను రామకార్యార్థినగుచు
నచ్చె నిచ్చు నాతిథ్యంబు మెచ్చినాఁడ
ననుచు మైనాకుశిరమున హస్తముంచి
నిమిషమునఁబోదు నంచును నిర్గమించె. 23

ఉ. పావని శైలవారిధులఁ బాయుచు వాయుపథంబునందు సం
భావనఁ గార్యసిద్ధిని శుభంబులఁ గోరుచుఁ బ్రస్తుతించుచున్
దీవెనలీయ మోదమునఁ దేలుచు నంబరమందు ముందుకున్
దేవగణంబు సన్నుతులఁ దెల్పగ నాగెను శీఘ్రగామియై. 24

గీ. గిరివరుండగు మైనాకు సురవిభుండు
సాదరంబునఁ గాంచి యయ్యబ్ధిమధ్యఁ
బవనసుతు నిల్వమనుటకు బ్రస్తుతించి
అభయ మియ్యదె అచల! నీ కనుచుఁ బలికె. 25

సీ. నీలాల నింగిలో నీలమేఘమువోలె
జనియెడి పవమాన తనయుఁగాంచి
సురవరుల్ సిద్ధ కిన్నరులు కింపురుషులు
నబ్బురమందుచు నర్కతేజు

బలవిక్రమంబులఁ బటు ధైర్య వీర్యముల్
  వేగఁ బరీక్షింప నాగమాత
సూర్యమండలదీప్త సురసను గన్గొని
  వారధి లంఘించు వాయుసుతుని

గీ. గగనమున నిల్పుము ముహూర్తకాలమనిన
రాక్షసాకృతిఁ దాల్చుచు రయముగాను
దీర్ఘదంష్ట్రల వక్త్రంబుఁ దెఱచి నిలచి
అధిక శర వేగమునఁబోవు నాంజనేయు. 26

గీ. అతివ మూర్భాటమును జూపి యడ్డగించి
"యమరులాహారముగను నిన్నంపిరోయి
నిన్ను భక్షింతు నిప్పుడే నిలువుమింక
వక్త్రమునఁ జేరుమీ" యన్న పవనసుతుఁడు. 27

చం. జనకుని యానఁగానలకు జానకితో ననుజన్మతో నయో
ధ్యను వడి వీడి రాఘవుఁడు దాఁజనియుండగ దండకాటవిన్
దనుజుఁడు రావణుండు వనితామణి సీతను లంకఁ జేర్పగా
జనకజ జాడఁజూడగను సాగరమున్ వడి దాఁటుచుంటిటుల్. 28

ఉ. జానకిఁజూచి రామునకుఁ జయ్యన క్షేమముఁ జెప్పి వచ్చెదన్
మానిని! యడ్డగింపకుము మార్గమునన్ జననిమ్ము నన్న" నన్
వానరవీరు పల్కులను బ్రక్కకు నెట్టుచుఁ బారి మీదకున్
"బోనిక నిన్ను బ్రింగకయె పోదువె చేతికిఁ జిక్కి దక్కకన్.

గీ. వనజభవుఁ డిచ్చె నాకు నీవరముసుమ్ము!
వక్త్రమునఁజేర కీవు పోవంగలేవు!
అనుచుఁ బల్కంగ సురసనాయనిలతుఁడు
ఏది తెరువుమీ బ్రింగ నోరింక ననుచు. 30

సీ. పావని తనువంతఁ బదియామడలు పెంచ
నిరువది యామడల్ దరుణి తెరిచె
ముప్పది యోజనంబులు పెంచె మారుతి
నలుబది యామడల్ నాతి పెంచెఁ
గుపితుఁడై పెనిచెను గపివరుం డంతట
నేబది యామడ లెదిగి యెదిగి
అరువది యామడ లాయింతి తెరువంగ
హనుమ డెబ్బదికినిఁ దనువుఁ బెంచె

గీ. సురస ఎనుబది యామడల్ వరుసఁ దెరువఁ
దొంబదింటికి వాయుసుతుండు పెరిగె
పోఁతి శతయోజనంబుల పొడవుఁ దెరిచె
నంత నంగుష్ఠమాత్రుఁడై యనిలసుతుఁడు. 31

గీ. సురస వక్త్రంబునందునఁ ద్వారగ దూరి
రాహుముఖ వినిర్గతుఁడైన రాజువోలె
బయట కరుదెంచె నంతట వాయుసుతుఁడు
వెలది నిజరూపమున నిల్చి పలికె నిటుల. 32

గీ. దక్షతనయను సురసయన్ దాన నేను
నీదు బలపరాక్రమములు నిరుపమాన
బుద్ధి బలమును జూడఁగఁ బుణ్యపురుష !
సురలు గోరంగ వచ్చితి శూరవర్య !
పోయిరమ్ము ! శుభములు పొందు నిన్ను. 33

మ. అని పల్కన్ బవమాన నందనుఁ డటే యాకాశమార్గంబునన్
వనధిన్ దాటుచు మేఘమాలికలు పోవన్ జీల్చుచున్ వీచునా
యనిలుం డోయన వాయువేగమునఁ గార్యాసక్తితోఁ బోవగా
గనియెన్ "సింహిక" యన్న రాక్షసి మహాకాయుండునా
మారుతిన్. 34

గీ. ఆకసంబున నెగురు నా యనిలసుతునిఁ
గాంచి సింహిక పెంచియుఁ గాయమంతఁ
గామరూపంబునను ద్రింగ గలయఁ జూచి
మదినిఁ దలచెను మరి మరి ముదముతోడ. 35

కం. ఎంతో కాలంబునకున్
సంతోషముఁ గూర్చగల్గె సద్భోజనమేఁ
బంతంబునఁ దిందుననుచుఁ
జెంతకు మైనీడఁబట్టి చెచ్చెరలాగన్. 36

సీ. నీలాలనింగిలో నీరధి లంఘింప
గాలిలో లీలగాఁ దేలిపోవు
పర్వతోన్నతదేహు వారిధిఁ ద్రోయంగ
బలవంతమునఁ దన్ను బట్టిలాగు
నెవ్వరో యని యెంచి యిరువైపులనుగాంచి
పయినను బరికించి వార్ధి నీట
వికృతానన యగుచు వేగంబుగాఁ దన్ను
ద్రింగఁ జూచెడి దాని నింగి నుండి

గీ. కాంచి ఛాయను గ్రహియింపఁ గలుగునదియు
సత్త్వసంపన్న యద్భుత జంతువనగ
సూర్యతనయుఁడు దెలిపిన సుదతి యిదియె
ననుచు నిశ్చయించెను దాని ననిల సుతుఁడు. 37

గీ. వాయు తనయుండు సింహికన్ బాగఁ జూచి
ప్రజ్ఞతో స్వరూప స్వభావంబులెరిగి
బాహువులఁ బట్టి మర్దించి బలముఁ జూపఁ
గాయమును-బెంచె వర్ష ర్తు ఘనమువోలె. 38

కం. తనువును బెరిచెడి మారుత
తనయుంగని సింహికంతఁ దార్కొన ముఖమున్
ఘనరవమున గర్జించుచుఁ
దినగాఁ దెఱచెను భువియును దివియును దాకన్. 39

గీ. వజ్రదేహముఁ గుదియించి వాయుసుతుఁడు
చిన్నగా నణువుగ నోటఁ జేరి దాని
వక్త్రబిలమునఁ జొచ్చియు వాఁడిగోళ్ళ
మర్మములఁజీల్చి 'సింహిక' - మరల నోరు
మూయులోపల బయటకు మున్నెవచ్చె. 40

గీ. గుండె లవియంగ సింహికన్ గూలఁదన్ని
వనధిలోఁ ద్రోసి వేవేగఁ బవనసుతుఁడు
పోవ వినువీధి కెగయగ వ్యోమచరులు
కార్యసాధకుండవు నీవు గమ్మటంచుః 41

గీ. మదినకుంఠిత ధైర్యంబు మహిత నిశిత
బుద్ధియును సూక్ష్మదృష్టియు భూరితేజ!
చెలగి సామర్థ్యమను నాల్గు గలిగియున్నఁ
గార్యసాధకుం డగుఁగాదె కాంచనాంగ. 42

ఉ. వ్యోమచరుల్ నుతింపఁ గపి పుంగవుఁ డంబుధి దాటి సుందరా
రామముఁగాంచి పాదప విరాజిత తీరము సాగరంబునన్
గోముగ సంగమించు నవకోమలులౌ నది కాంతలన్ దగన్
శ్రీమహితంబు లంకనటఁ జేరుచుఁ గాంచెను ద్వీపరాజమున్.

గీ. గగనమంతయు నిండిన కాయమరసి
తనను దన వేగమునుగాంచు దైత్యులెల్ల
వేడ్కఁజూతు రటంచు వేవేగ హనుమ
సూక్ష్మరూపంబు ధరియించె సురుచిరముగ
హరి బలినిఁగోర వామనుం డయిన రీతి. 44

గీ. జలధి తీరంబునన్ లంబశైలశిఖర
మందు మెల్లగా ప్రాలెనా యనిల సుతుఁడు
విహగములు మృగంబులు మహాభీతినొంద
దేహమంతయు నంత విదిర్చికొనుచు. 45

మ. తరుసంఛన్నములైన శైలములు గాంతారంబు లుద్యానముల్
సరసుల్ సారసముల్ విహంగములు విస్తారంబులౌ వృక్షముల్
పరమానందముతోడఁ గాంచుచునుసంభావించుచున్ బోయి సుం
దర లంకాపురమా త్రికూటగిరిపైఁ దాఁజూచెఁ జిత్రంబుగా.

సీ. కాంచన మయమహోచ్చఁ గమనీయమైయొప్పు
ప్రాకారమావరింపఁగఁ బురిని
శారద నీరద సన్నిభములు వర
గ్రహతుల్యముల్ రమ్యగృహము లమరఁ
పాండురోన్నత దీర్ఘబహువీధు లలరార
నట్టాలకంబులు నతిశయింప
చారు పతాక ధ్వజంబులు చెలువార
సల్లతాపంక్తుల సలలితముగ

గీ. చిత్రితంబులు నవసురుచిరములైన
స్వర్ణతోరణములు వెల్గ స్వర్గమందు
నలరు నమరావతీపురమనగ హనుమ
రమ్యమైన లంకానగరంబుఁ గాంచె. 47

గీ. శుభ్రములు శుభకరములు సురుచిరములు
నైన భవనాళి నొప్పి శైలాగ్రమందు
వెలుగు లంకాపురము వినువీధియందు
నెగురుచున్నదో యనఁ గ్రాలు నగరిఁజూచె. 48

సీ. వప్రముల్ సుందర ప్రాకారముల్ ఘన
ఘనంబులొాచు విస్తారమైన
సాగరసలిలంబు సద్వస్త్రమై యొప్ప
శూలశతఘ్నులు సొంపుగాను
కేశంబులై యుండఁ గెలకుల బురుజుల
మస్తకంబునఁ గుసుమములు గాఁగ
లంకాపురంబంత లావణ్యరాశియౌ
స్త్రీరత్నమో యనఁ జెలగుచుండ

గీ. విశ్వకర్మ వినిర్మిత విభవపూర్ణ
వరమహాద్భుతపురమనఁ బవనపుత్రుఁ
డాకసంబంటు కైలాసమనుచుఁ దలచి
యుత్తరద్వారమును జేరె నుత్సుకతన. 49

గీ. ప్రముఖ దానవవీర సంరక్షితంబు
నబ్ధివలయితము నమోఘమైన లంక
శత్రుదుర్భేద్యము జయింపసాధ్యమగునె?
సామ దాన భేదంబులఁ జక్కఁబడునె? 50

కం. వానర వీరులలో రవి
సూనుఁడు నీలుఁడును వాలిసుతుఁడును నేనున్
దీనినిఁ జేర సమర్థుల
మీ నలుగురకే తగునని యెంచుచు మదిలోన్. 51

కం. కుముదాంగద సుగ్రీవులు
ప్రమదంబున మైంద ద్వివిదవానరఋక్షుల్
ప్రముఖుల్ సుషేణ కుశప
ర్వ మహితుఁడును గేతుమాలి రంగలరిటకున్. 52

గీ. ఇంకనుం గొంత ప్రొద్దుండు టెఱిగి హనుమ
అపుడె లంకc జొచ్చుట తగదనుచుc దలచి
శైలశిఖరాగ్రమందుc బ్రశాంతమతిని
నాగియుండెc బ్రదోషంబు రాగనంత. 53

గీ. సూక్ష్మరూపంబు నందున శూరవరుcడు
పరగ మార్జాల మంతటివాడు నగుచు
దివ్యసౌధంబులను గల్గి దేవనగరిc
బోలు లంకc బ్రవేశింపc బోవుచుండె. 54

ఉ. వానర యూధముఖ్యుcడగు వాయుకుమారుcడు లంకలోన నా
జానకిc జూడcబోవునని స్వాంతమునందున సంతసించుచున్
దానభమందు వెల్గుచును దారలమధ్యనc బైకివచ్చుచున్
దాను సహాయమున్ సలుపcవచ్చెననంగనుదోచెcజంద్రుcడున్.

గీ. పురములోc బ్రవేశింపగc బోవువానిc
వీరవరుcడగు హనుమంతు ధీరుc జూచి
వచ్చి నిలిచెను స్త్రీయాచుc బవనసుతని
నడ్డగింపగ లంక మహాగ్రహమున. 56

గీ. ఎవ్వడవురోరి ? వనచర ! ఏల యిటకు
వచ్చితివి నీవు ? వచియింపు పనినిc దెలుపు
ప్రాణములపైన నాశను వదలినావా ?
పదర ! లంకలోc గాలు మోపంగ లేవు. 57

మ. అని పైకార్చుచు వచ్చు లంకిణిని ధైర్యంబొప్పగాc జూచి పా
వని ద్వారంబుననున్న నీవెవతెవో? వాక్రుచ్చుమీ! చెచ్చెరన్
గనగా లంకను వచ్చి నేను నిలువంగాc గారణంబేమిటో
వనితా! తెల్పుముముందుగాననినవాక్పారుష్యమున్ జూపుచున్.

గీ. రావణునిఁ గొల్చు 'లంకిణి'-రాక్షసినిర
ఓరి! దుర్బుద్ధి! మర్కటా! పోర నందు
ముందు నన్ను జయింపకఁ బురముఁజూడ
దరముగాదుర నీకని తరుణియంతఁ
గరము లెత్తుచుఁ గొట్టెను గపివరిష్ఠు. 59

కం. కరమునఁ దరుణియుఁ బావని
యురమునఁ జఱచినఁ బెనుచుచు నొడలున్ దానున్
జురచురఁ జూచుచు లంకిణి
శిరమున మొట్టెను ముష్టినిఁ జిల్లిపడంగన్. 60

గీ. తల్లడిల్లుచు ముష్టిఘాతంబుచేత
జర్జరితదేహయై భువి జారిపడఁగఁ
దరుణులను జంపఁ దగదని తలఁచి మదిని
జాలిఁజూపె మహాత్ములు సచ్చరితులు. 61

గీ. గర్వమునువీడి గద్గద కంఠమునను
భీతచిత్తయై లంకిణి విమలచరితు
వినుతిఁ జేయుచు గెల్చితి వనఘ! నన్ను
బ్రహ్మ వరమట్లు ప్రాప్తించెఁ బరమపురుష! 62

ఉ. వానర వీరవర్య! మును బ్రహ్మయొసంగెనయా! వరంబిటుల్
దానవి నన్ను గెల్చితివి తప్పదు ముప్పిక లంక కేర్పడెన్
దానవ భర్తకున్ సకలదైత్యుల కింక వినాశకాలమున్
జానకిఁ జాడఁజూడగను జయ్యనఁ బొమ్ము శుభంబు నీకగున్.

కం. అన విని మదిఁ బొంగుచుఁ దన
తనువంతయు హ్రస్వము గను దగ సలుపుచునున్
హనుమంతుఁ డసుర నగరికిఁ
జనెఁ బ్రాకారమును దాటి జానకి వెదుకన్. 64

గీ. వైరిపురమున కేగుచో వామచరణ
మాదినుంచఁ దగునుగాన నటులెయుంచి
మంచి ముత్యాలఁ బుష్పాల మించి వెలుగు
రమ్యమౌ రాజమార్గానఁ బ్రమదమునను. 65

గీ. కదలి పోవుచుఁ జూచెనా కపివరుండు
వివిధ శస్త్రాస్త్ర ధరులునౌ వీరవరులఁ
బకపక యనెడి నవ్వుల ధ్వనుల మిగులఁ
దూర్యవాదంబుల వినుచుఁ ద్రోవఁ జనియె. 66

ఉ. సుందర మందిరంబులను సోయగమొప్పెడి సౌధపంక్తులం
దెందరో సుందరీమణుల నింపగు చావిడులన్ వనంబులన్
ముందున నాట్యశాలలను ముఖ్యుల యిండ్ల శివాలయంబులన్
బొందుగ వేదపండితులఁ బొల్పుగజూచె విచిత్రరూపులన్. 67

గీ. నాడవాడల నరయుచు వాయుసుతుఁడు
సీతనెందును గానకఁ జింతతోడఁ
బర్వతాగ్రము పైనున్న ప్రముఖమైన
రాజ మందిరంబును జూచి ప్రమదమందె. 68

సీ. పుండరీకంబులు మెండుగా నిండిన
పరిఖ యగాధమై పరగుచుండఁ
గాంచన మయభవ్య కమనీయ తోరణాల్
గళ్యాణ కరములై గ్రాలుచుండఁ

దురగహేషల నవాభరణ రవంబుల
దివ్యవైభవ దీప్తిఁ దెలుపుచుండ
రథగజహయరాజి రమణీయ బహుయాన
వరవిమానంబుల వఱలుచుండ

గీ. మత్తమృగపతిలసితమై మహితమైన
సుందరంబగు ద్వారంబు శోభఁగూర్ప
నప్రమత్తులై దైత్యు లహర్నిశంబుఁ
గావ నొప్పు ప్రాసాదంబుఁ గనియె హనుమ. 69

గీ. పసిడి కోటల గోడలు పసుని వెలుగ
మిసిమి బంగారు మేడలు మిన్నుదాక
మంచి ముత్యాల రతనాల మాల లలర
నగరు చందన పరిమళ మందునిండ
నందమగు నంతిపురమును హనుమ గనియె. 70

సీ. వీణారవంబులు వినపింప సుఖముగా
శయ్యల నిదురించు సతిపతులను
జందనాదుల మేనఁ జక్కగా నలదుచు
సౌందర్యమును బెంచు సుందరులను
గామరూపంబులఁ గాంతల పైఁబడి
కామించి కలహించు కాముకులను
బతుల కౌగిలిలోనఁ బరవశంబున నున్న
యనురాగ వతులైన యంగనలను

గీ. బతులతో రతికిఁ దపించు భామినులను
మరలి మధుపాత్రఁ బై కెత్తు మదవతులను
నలసి నిదురించు పొలతుల నాగ్రహించు
నతివలను గాంచె హనుమంతుఁ డందునందు. 71

గీ. పతులఁ గూడుచు రతివేళ వసనములను
వదలు వనితల బంగారు వన్నెఁగాంచి
దివ్యసౌందర్యవతులయ్యు దేహకాంతి
విరహమునఁ దెల్లఁబారగ నరసె హనుమ. 72

గీ. ప్రియుల వెదకుచుఁబోయి సంప్రీతితోడఁ
గలసి సంభోగసుఖముల నలరు సతులఁ
బ్రియులతోఁగూడి గృహముల వివిధ గతుల
సురతములఁజొక్కు సుదతుల శోభఁగాంచె. 73

మ. పురమందంతటఁ జూచుచున్ దిరిగి యా పుణ్యాంగనా రత్నమున్
ధరణీజాతను జానకిన్ గనక సంతాపంబుతో నచ్చటన్
మరలన్ రావణ మందిరంబుఁ గనగామాన్యుండు వేఁబోవుచున్
దిరుగన్సాగెను వీధులన్ గృహములన్ దీక్షన్సమీక్షించుచున్.

సీ. కులపర్వతముఁ బోలు కుంభకర్ణుని యిల్లు
స్వర్ణనిర్మిత విభీషణు గృహంబు
మంత్రి ప్రహస్తుని మందిరంబును మహా
పార్శ్వ ధూమ్రాక్షుల భవనములను
మేఘనాధుని యిల్లు మేలైన శుకునిల్లు
సారణ సంపాతి పద్మములను
వజ్ర దంష్ట్రిని విరూపాక్షుని వేశ్మముల్
జంబు మాలి సుమాలి సౌధములను

గీ. వికట శఠవక్ర ఘనమత్త విఘనదంష్ట్రి
శోణితాక్ష విద్యున్మాలి సూర్య కేతు
రశ్మి కేతు రోమశ వర బ్రహ్మ కర్ణ
హ స్తిముఖుల హర్మ్యంబుల హనుమ వెదకె. 75

గీ. ఇటుల నిల్లిల్లు గాలించి యింతలైన
కనుల వెదకుచు జానకిఁగానకెందు
విసిగి వేసారి రావణవేశ్మమునకుఁ
బోయె మరియొకసారి యా పొలతి వెదుక. 76

గీ. శూలముద్గర హస్తతా సుందరులను
శక్తి తోమరములఁ దాల్చి సంతతంబు
భవన రక్షణ మొనరించు భామినులను
గనియె నంగరక్షకులగు దనుజవరుల. 77

గీ. అందు రథగజ తురగ పదాతిదళము
లనిశమును నిల్చి కాచుట యరసి హనుమ
చిత్రశాలలఁ బొదరిండ్ల శ్రేష్ఠమైన
రమ్యకృతకాద్రి రతిమందిరములఁ గనియె. 78

కం. మందర పర్వత సమమై
సుందరమై వరమయూర శోభితమాచున్
జందన సద్ధూపంబుల
మందిరమలరె ధ్వనుల సుర మందిర మనగన్. 79

సీ. సౌవర్ణ మణిమయ జాలముల్ మెరయుచు
నీరదవిభ్రాంతి నింగిఁగూర్ప
వివిధ విహంగముల్ విహరించుచున్ సొంపు
మెంపొనరించి సంప్రీతిఁగూర్ప
శంఖచాపాయుధ చంద్రాది సువిశాల
బహుశాల లలరారి ప్రతిథిఁ దెలుప
శౌర్య సమార్జిత స్వర్ణాది వరరత్న
పూర్ణమై నిలయముల్ పొలుపు నింప

గీ. మయ వినిర్మిత బహుశిల్ప మయమనంగ
మహిని సర్వగుణోత్తర మహితమనగ
దివ్యవైభవచిహ్నమై దీప్తమగుచుఁ
దనరు రావణ దివ్యసౌధంబుఁ గనియె. 80

సీ. నవరత్నఖచితమై నవపుష్ప లసితమై
కాంతలతో మేఘకాంతిఁగూర్ప
బహుధాతు చిత్రమై పర్వతాగ్రము వోలె
సూర్యచంద్రుల వ్యోమశోభఁగూర్ప
హంసవాహన పూచు నలరారుచున్ దివ్య
తేజంబుతో వెల్గి దీప్తినింప
గిరిపూర్ణమౌ భూమి తరుపూర్ణమౌ గిరుల్
పుష్పసంపూరిత భూరుహముల

గీ. రమ్య కేసర పత్ర సత్ప్రసవములను
శుభ్ర వేశ్మంబులన్ గల్గి సురుచిరముగఁ
గమల భరితకాసారముల్ గాంతినింప
వనసముజ్జ్వల చిత్ర సంభావ్యమైన
పుష్పకాఖ్య విమానంబు పొలుపుఁగాంచె. 81

సీ. రజత వైడూర్య విరాజిత రుచిర ప్ర
వాళ నిర్మిత చిత్ర పక్షు లమర
సురుచిర ంచువుల్ సువిలాస పక్షముల్
గల్గి కాముని సేనగా వెలుంగ
బహు రత్న నిర్మిత పన్నగ చిత్రముల్
శుభలక్షణాశ్వముల్ సొబగుఁ గూర్ప
కేసరోత్పల కర భాసురంబులు గరుల్
సారముల నిండి కాంతులీన

గీ. కమలములఁబూని కరములఁ గమలనిలయ
నిలువఁ జిత్రవిచిత్రమై చెలువు మీర
వరహిమాంత గుహాన్విత పర్వతముగ
నలరు పుష్పకంబున సీత నరయ దిరిగె. 82

గీ. శీఘ్రగామియు నధిపుని చిత్తమెరిగి
వాయువేగంబునను బోవు వాహనంబు
గాంచనోజ్జ్వల చిత్రప్రకాశితంబు
నైన పుష్పకంబును జూచె ననిలసుతుఁడు. 83

మ. హనుమంతుం డటు పోయిపోయి రమణీయాగార మధ్యంబునన్
విలసన్మంగళ కాంతిశోభితము సద్విద్యున్మహా దీప్తికో
జ్జ్వలశాలాంతర భాగమున్ బ్రియసతీవాసంబు సంభావ్యమా
నిలయంబందున రావణాసురుఁ గనెన్ నిద్రించు భద్రాంగునిన్.

గీ. రత్నదీప ప్రకాశంబు రమ్యరత్న
భూషణంబులకాంతులు భువనవినుత
భవ్యరావణతేజంబు భవనమంత
నిండ నిప్పంటుకొనినట్టి నిలయమయ్యె. 85

గీ. అందుఁ బంచేంద్రియంబుల కధికతృప్తి
కలుగు వాయు సుందర దృశ్యములును గాన
భక్ష్యభోజ్యంబులును దివ్యపరిమళంబు
లా గృహమునందునఁ గొదువ యనగరాదు. 85

గీ. ద్యూత నిపుణులచే బరాభూతులగుచు
నలసి చింతించు జూదరులనగ నచట
రత్నకాంచన దీపముల్ రాత్రివేళ
నిశ్చలంబుగ వెలుఁగుచు నిలిచియుండు. 87

గీ. చిత్రవర్ణాంబరంబుల శ్రేష్ఠమైన
ఘన విభూషణ సుమమాలికలను దాల్చి
సుందరీ సహస్రంబు నానంద మొప్పఁ
గలసి శయనించిరా రత్నకంబళములు. 88

సీ. మధుపాన మత్తలై స్మరభావచిత్తలై
మధురంబుగాఁబాడి మరియునాడి
నిశ్చలంబుగనుండి నిశ్శబ్దముగ నందు
నిదురించు భామినుల్ నిర్మలముగ
హంసముల్ భ్రమరముల్ హాయిగా విహరించు
కమల వనమనంగఁ గానుపించె
పద్మినీ వరముఖ పద్మంబులన్ వ్రాలు
సరసిజంబు లనుచు షట్పదము

గీ. పుణ్యశేషంబుచే దిగి భువికి వచ్చు
తారలోయనఁ గాంతలు దనర నింగి
సాగు తారాసతులమధ్యఁజంద్రుఁవోలెఁ
బ్రమదలను గూడి శోభించె రావణుండు. 89

గీ. మధువుఁగ్రోలెడి వేళల మధురసురత
సమయములనిద్రవేళల సత్ప్రసూన
మాలికల నగలను దారుమారు చేసి
పరవశంబునఁ దాల్చిరా పద్మముఖులు. 90

సీ. తిలకముల్ జెదరిన చెలులు గొందరునుండఁ
గొందరిహారముల్ ముందుజారె
కొందరి వస్త్రంబు లందంబుగఁదొలంగి
కనువిందుఁ జేసెనుగాంతు లలర

వలిపముల్ గొందరి వక్షంబులను లేచి
కుచగిరుల్ స్పష్టమై గోచరింప
గొందరి సుదతుల కుచమధ్యమున నుండి
హారంబు లలరారె హంసలనగఁ

తే. గోమలాంగములందుఁ గుచములందు
భూషణంబుల గీతలు భూషణములొ
యనగనుండెను గొందరి యంగకముల
నఁతిపురమున నిదురించు నతివలందు. 91

గీ. మధువుఁ గ్రోలియు మత్తులై మగపటంచుఁ
దలచి సవతుల ముఖములఁ దనివి తీరఁ
బ్రేమఁ జుంబించు చుందురు ప్రియము గూర్ప
రావణుని కాంతలా మందిరంబునందు. 92

గీ. సుఖము రావణుండలసుప్తుఁడైన
రమణులను జూడవచ్చు నిర్జరు లనంగఁ
కాంచనోజ్జ్వల దీపసత్కళికలచట
వివిధకాంతుల వెలుగును వేనవేలు. 93

గీ. వక్షముల బాహువుల రమ్యవస్త్రములను
శ్రోణుల శిరంబు లుంచియు సుఖసుషుప్తి
వారిలో వారలేకాంత భవనమందు
భ్రమరముల మాలవోలెను బవ్వళించి
కౌగిలింతల నుందురా కాంతలెల్ల. 94

గీ. రావణుఁడు వలచి వరించి రమణులందుఁ
గొందరినిఁబట్టి తెచ్చెను గొందరందు
మదనపరవశలై వాని మదినిఁగోరి
వచ్చు మోహనాంగులై ప్రియపత్నులగుచుఁ
బతినిఁగూడి సుఖింతురు ప్రమదమొప్ప. 95

ఉ. ఆ రమణీ లలామలను నారసి పావని యా ధరాత్మజే
వీరిని మించు రూపమున వీఁటు హీనముగాఁగఁ జూచు నా
ధీరపవిత్ర శీలను సతీమణి సీతను రాముఁడెప్పుడాఁ
జేరి సుఖించునో యనుచుఁ జిత్తమునందుఁ దలంచెఁ గ్రమ్మరన్

సీ. నాట్యమయూరియై నటనమాడిన యింతి
నృత్తభంగిమ యందునిదుర వోయె
రమణి వీణాపాణి రమణునిగా వీణఁ
బయిఁగొని నిదురించె భ్రమసి మురిసి
కుంభవాద్యముఁ జంకఁగోమలిగొనియొప్ప
సుతుతోడ నిదురించు సుదతివోలెఁ
బరిరంభణంబునఁ బటహంబుఁ బతియంచుఁ
బారవశ్యముఁ జెందెఁబడతియొకతె

మురళి పతియని కౌఁగిట ముదిత తలఁచి
మద్దెలను బూని మదవతి మగని నెంచె
వివిధ వాద్యంబులను బూని వివశలగుచు
మందిరమున నిద్రించిరా మగువలెల్ల. 97

ఉ. ఆ దనుజేంద్రు మందిరము నంతయుఁజూచుచుఁ బోయిపోయి స
మ్మోదము తోడఁగాంచన సముల్లసితాద్భుత తల్పమందునన్
మేదుర దివ్యశోభనాక మేలిమి బంగరుబొమ్మయైన మం
డోదరి సుందరీమణిని నొప్పుల కుప్పను జూచెనచ్చటన్. 98

ఉ. ఆసతిఁగాంచి మారుతి ధరాత్మజయే యని సంతసించుచున్
భాసురమైన స్తంభములఁ బ్రాకుచు దూకుచుఁ గోతిచేష్టలన్
శ్రీసతి సీతయే యనుచుఁ జిత్తము నందుసనెంచి ధన్యుఁడన్
భూసుతఁజేరి చూతునని పోయి తలంచె నీ గతిన్. 99

గీ. పతివియోగ బాధాపూర్ణ పరమసాధ్వి
సీత తినుచుఁ ద్రాగుచు శయ్యఁజేరి యిటుల
సుఖముగా నిట్లు పరునింట సుప్తయగునె?
కాదు జానకి దానవకాంత యీమె. 100

గీ. పరపురుషుఁడైనచో సురపతి [illegible]
జూడనొల్లని సీత విశుద్ధ చరిత
రావణుని కేళిగృహమున రాము మఱచి
చేరి యుండునా? నేభ్రాంతిఁ జెందితిటుల 101

గీ. కాదు కాదీమె జానకీకాంత యనుచుఁ
దప్పు తప్పంచు మదిని సీతనుస్మరించి
వేసికొని లెంపలను ముందు వెదుకఁదలచి
పానశాలలోఁ జూచెను బవనసుతుఁడు. 102

గీ. అవని తనయను గానక ననిల సుతుఁడు
చేరి యంతఃపురంబు విచిత్ర రమ్య
మందిర లతాగృహానంద మందిరములఁ
గనుచుఁ గనుల నొత్తులుపెట్టుకొనుచు వెదకె. 103

సీ. సంపాతి తెలుపంగ జానకి లంకలోఁ
గలదని వచ్చితిఁ గడలిదాటి
రతనాల ముద్రిక రాముఁడీయగఁగొంచు
నానవాలుగఁ దెచ్చి తతివకీయ
వారిధి లంఘింప వానరుల్ పురిగొల్ప
వాయువేగంబున వచ్చితిటకు
నిల్లిల్లు దిరుగుచు నింతికై లంకలో
నింపుగా నంతఁగాలించితకట!

గీ. ఎందు వెదకిన సీత కన్పింపదయ్యె
నేముఖంబునఁ గిష్కింధ కేనుబోదు ?
ఎటులఁ గనుగొందుఁ గపుల ? నేనేమిచేతు ?
ఏమి తెలుపుదు రామున కింక నేను ? 104

సీ. సీత లేదని విన్న శ్రీరామచంద్రుండు
హాసతీ ! యని వేగనవనిఁ గూలు
నదిగాంచి లక్ష్మణుం డన్న ననుసరించు
భరతశత్రుఘ్నులున్ బడదురవనిఁ
గౌసల్యయు సుమిత్ర కైకేయి మువ్వురు
వదలుదు రంతనే ప్రాణములను
సుగ్రీవుఁడది గని శోకించుచును జచ్చు
ధరణిఁ గూలుదురంతఁ దార రుమయు

గీ. ప్రభువు లేడని వానరుల్ బ్రదుక రెవరు
తనువు వీడును సీతకై జనకుఁ డంత
నిన కులంబంత నశియించు జనకు కులము
వానరుల వంశములును బాడౌనుగాదె ! 105

సీ. తీవ్రవేదనతోడ స్థిరచిత్తమును లేక
బహుదుఃఖపూరిత స్వాంతుఁడగుచుఁ
బ్రాణముల్ వదలెదఁ బ్రాయోపవేశమున్
జేసియు కిష్కింధఁ జేరనింకఁ
గాకున్నఁ గనిపించు గంభీర జలధిలోఁ
బడి యసువుల నిరిక విడుతు నేను
జీవింప నేలని పావని చింతించి
మరల నీ రీతిగా మదినిఁ దలచె

గీ. నాత్మహత్యకుఁ బాల్పడి యసువులిచట
వదలగానేల ? యల్పుని పగిదినేను
ధైర్యమును బూని మనమున స్థైర్యమంది
యాపదల నిల్చుటే గద ! యార్యపథము 106

గీ. యాగ పశువును బోలె నీ యసురుఁ బట్టి
యగ్ని కుండమునందీయ నాహుతులను
రాము సన్నిధిఁ జేర్చెద రయముగాను
దీరిపోవును గొంతైన ద్వేషమింక 107

గీ. ధరణి జాతను గనుగొన దాక నేను
విడువ లంకాపురంబును వీధి వీధి
మరల గాలింతు జానకీ మాతఁగనగ
ననుచు మదిలోనఁ దలచెనా యనిలసుతుడు 108

మ. ధరణీజాతను సంస్మరించుచును గర్తవ్యంబు నూహించుచున్
స్థిరసంకల్పము తోడ నందె కనగన్ సీతాసతిన్ దీక్షతోఁ
దిరుగన్ జొచ్చెనువాయుపుత్రుఁడుమహా
తీవ్రార్తితో నంతలో
స్ఫురియించెన్ మదిఁ గ్రొత్త యూహ వనిలో
శోధింప భావించుచున్ 109

గీ. అచటఁ బ్రాకార కుడ్యభాగాగ్రమందు
సూక్ష్మరూపంబు నందుండి చూచె హనుమ
పుష్పితాశోక చంపకభూరుహముల
నరసెలతల గుల్మముల వనాంతరమున. 110

సీ. కనుపింప కుండగాఁ దనువంతఁ గుదియించి
కుప్పించి తరులతా కుంజములను
దూకుచు నూపుచుఁ ద్రోయుచుఁ బారుచు
ఫలపుష్పముల భూమి పయిని రాల్చి
విహగంబు లెగురుచు వినువీధి కలకలా
రావముల్ సలుప మరల నదల్చి
భువిపైన రాలిన పూలరాసులపైనిఁ
గదలుచు వనమంతఁ గలయఁదిరిగి

గీ. సుందరాశోక వనశోభఁ జూచిచూచి
మదిని ముదమంది యరయుచు ముదిత నందుఁ
గాన కెందును దాచెనో దానవ పతి
యనుచుఁ దలపోసి ప్రార్థించె నవని సుతను. 111

గీ. అయ్యశోక దివ్యారామమందు మధ్య
సుందరాద్భుత సౌధమున్ జూచె హనుమ
అదియుఁబగ డాలమెట్లతో నరయుచుండెఁ
జెలగి బంగారు వేదికల్ వెలుగుచుండె. 112

గీ. కాంచెనా చిరువెన్నెల కాంతులందు
దవ్వు దవ్వులఁ గనుపించు తరువులందు
సురుచిరాశోక వృక్షమున్ సుదతి యొకతె
శిరము వంచియునుంట నా చెట్టుక్రింద 113

గీ. అచటఁబొగలు గ్రమ్మగ వెల్గు నగ్నివోలెఁ
గాంత రూపంబు మందమై కానుపించె
పసుపు పచ్చని జీర్ణమా వసమొకటి
మలినమయ్యును దాల్చె నా మగువ చూడ 114

గీ. శోకమున మున్గి కనుల నశ్రువులు గార
దీన వదనమై కృశియించెఁ దిండిలేక
ప్రియజనంబును గానక భీతహరిణ
మనగ దానవకాంతలఁ గనుచునుండె. 115

గీ. అసురకాంతలు గాపుండి యతివచుట్టు
నరయుచుండగ నెప్పుడహర్నిశంబు
ప్రల్లదంబుల భీతిలి ప్రాణవిభుని
మదినిఁ దలచుచు విలపించు మగువఁగనియె. 116

గీ. శోకనీరధి మున్గి యశోకవనము
మధ్య దానవాంగనలెల్ల మగువ నరయఁ
బ్రసవ విరహితమౌ లతారమణివోలె
గ్రహసమన్విత రోహిణీకాంతరీతి
నలరు జానకిఁగాంచె నా యనిలసుతుఁడు. 117

సీ. తననాథు నెడఁబాసి తనువంత కృశియింప
నతిభీతహరిణమై యడలుచుండి
కనులు గాయలుగాయఁగడుభీతి నరయుచుఁ
గన్నీరు మున్నీరుగాగ నేడ్చి
మలినాంగమున నెట్టి మండనంబును లేక
మారురూపును బొంది మదినిఁగుంది
తాపసివలె నొప్పి ధరణిపైఁ గూర్చుండి
నిట్టూర్పులను భీతి నిలిపి విడిచి

గీ. పతినిఁ దలచుట నిరతంబు వ్రతముగాగ
దేహకాంతులఁ బాపుచుఁ దిమిరమ్ములను
జంద్రవదనము బింబోష్ఠి సరసిజాక్షి
సాధ్వియైనట్టి జానకీ సతినిఁగనియె. 118

కం. వానర వర్యుం డంతట
జానకి సతిఁగాంచి వగచి సంప్రాప్తుంబౌ
దీనతఁదలచుచుఁ గాలము
మానుగ దురతిక్రమంబు మహిలోననుచున్. 119

అవని తనయకు ననురూపమైన సుగుణ
రూపరేఖావిలాసముల్ రుచిరకాంతి
కలిగి రాముండు దగియుండెఁ గాంతునిగను
బతికిఁ దగినట్టి సతియాను బడతిసీత 120

గీ. వాలిపాలితమైన యైశ్వర్యమంత
రాజ్యలక్ష్మియు గృహలక్ష్మి రమణిసీత
కతన సమకూరె సుగ్రీవ కపివరునకు
రామచంద్రుండు గరుణించి ప్రేమఁజూప 121

గీ. దనుజ కాంతల నరయకఁదరుల లతల
సుమఫలంబులఁ జూడక సుదతి సీత
మదిని నేకాగ్రచిత్తమై మహితభక్తిఁ
బతినిఁజూచుచు నుండెనా పరమసాధ్వి. 122

గీ. బంధు జనముల సుఖముల వదలి యిటులఁ
బరితపించుచు నున్నను బతినిఁ దలచి
ప్రియసమాగమ కాంక్షతోఁ బ్రీతిబ్రతుకు
రామ ండీ సతిఁబొందియుఁ బ్రమదమందు. 123

ఉ. శారద నీరదంబులటు చిక్కఁగఁ గప్పగ సంబరంబునన్
జేరిన చంద్రరేఖ యనఁజెల్వగు యూధముఁ బాసి యొంటిగాఁ
బారుచుఁ దారితప్పియును బ్రాణభయంబున సింహభీతయౌ
వారణకాంతవోలె నిట వారక దుఃఖితయౌచు నుండెనే? 124

మ. అనుచున్ బావని ముందుకేగియును నాయజ్ఞాక్షి సీతాసతిన్
గనియెను గన్నులఁజేర్చుచున్ మరల వేగన్
మూయుచున్ భీతితోఁ
గనుచున్ బ్రక్కలఁ జిత్తమున్ జెదరియున్
గంపింపగా దేహమా
వనితారత్నము దైన్యమూస్థితికి భావంబందుఁ జింతించుచున్.

గీ. పతిని సెడఁబాసి దానవపతి పురాన
వనమునందున రాక్షస వనితల రయ
మదినిఁగుందుచు నుండె యీ ముదిత ఔర !
రామపత్నికి బ్రహ్మ యీ వ్రాతవ్రాసె. 126

సీ. కౌశేయ వస్త్రముల్ గట్టు కాంచనగాత్రి
మలినాంబరంబులమై నిఁదాల్చెఁ
గాంచన మణిభూషణాంచిత యగు తల్లి
శ్రేష్ఠమౌ మాంగల్యశేషయయ్యెఁ
బన్నీట జలకముల్ బచరించు పద్మాక్షి
ధూళి ధూసరియై తోచెనిచట
వేణీభరంబున విలసిల్లు నలివేణి
కురులెల్ల విరఁబోసుకొనియె నిటులఁ

గీ. దనువు గృశియించె నుపవాస ధర్మమునను
గనులుఁజిన్నవోయెను నీరు కారి కారి
ఎడద బెండయ్యె నూర్పులు విడిచి విడిచి
ఎంత దుర్దశ కన్గొనీ కాంత కీవుడు ! 127

కం. అని మనమునఁ జింతించుచు
హనుమంతుఁడు సీతఁగాంచి యనునయమొప్పన్
ఘనుఁడగు రాముని క్షేమము
వినిపించి మగువ పలుకుల వినుటెట్లనుచున్ 128

సీ. పవమాన తనయుండు పరిపరి విధముల
    మదిలోనఁ జింతించి మగువకడకు
నరుగుటెట్లని యెంచి యగముపై దాగియుఁ
    బరికింపగను దెల్లవారవచ్చె
మంగళవాద్యముల్ మధురంబుగా మ్రోగ
    శ్రావ్యమై వేదఘోషలు సెలంగెఁ
చామరంబులు శతస్వర్ణ దీపికలను
    గరములఁ బట్టుచుఁ గాంతలంత

గీ. ముందు నడచుచు నుండగ ముదిత లతని
వెంటఁ జనుదేర దానవ విభుడు గదలి
మదనసముఁడౌచు మధుపాన మత్తుఁడగుచు
వసనమును బట్టి వనవాటి వచ్చుచుండె. 129

గీ. అయ్యశోక వనాంతరమందు నడచి
రమణి జానకీ సతి కడ రావణుండు
వచ్చినిలువంగ భయభ్రాంత యగుచు
నూరువులఁ గప్పుచుఁ గరకుచోదరముల 130

గీ. బెదరి నలువైపులరయుచుఁ బ్రియునిఁదలచి
వెక్కి వెక్కియు నేడ్చుచు వివశయగుచు
సింహభీతయౌ హరిణమై సీతయుండ
ననునయోక్తుల ననియె నా యసుర విభుఁడు 131

గీ. సకలలోక మనోహరి! సత్యమేను
నిన్ను మోహించి యున్నాడ నన్నుతాంగి!
విను విశాలాక్షి! ప్రియతమా! ప్రేమతోడఁ
బ్రియునిగా గౌరవింపుము వేగ నన్ను. 132

గీ. అన్యకాంతా గమనము దై త్యాళికరయఁ
బరసతీహరణంబును భావ్యమగును
నన్నుఁగామింపకున్నచో నిన్నుఁదాక
భయము వలదింక ననుబొందు ప్రియముగాను 133

గీ. అఖిల నగర సమన్వితమైన భువినిఁ
బ్రీతి నీకొఱకు జయించి భీతిలేక
సంతసింపగ నీ తండ్రి జనకవిభుఁడు
చెలగి యర్పింతు ధాత్రిమండలమునంత. 134

ఉ. సుందరి! నన్వరింపుమిక శూరుఁడ నిర్జరులన్ జయించి
నందరిచేత మన్ననల నందితి వల్కలధారియై వనం
బందున బక్కచిక్కి కడుబాధలనందుచుఁదిర్గు మానవుం
డిందిటు రాగలండె? విడుమో ప్రియయూశను రాముపైనికన్.

గీ. నిన్నుఁగనినంత సతులపై నీలవేణి!
యిచ్ఛయే లేదు సాటి నీ కెవరు జగతి?
నంతిపురమున నుండుమీ యతివ లెల్ల
భక్తి సేవింతు రెప్పుడు పద్మనేత్రి! 136

గీ. మధువుఁగ్రోలుమ మరిమరి మదినిఁగోరి
స్వేచ్ఛగా విహరింపుము శ్రీలు పొంది
యనుభవింపుము భోగాళి నతివ! నీవు
సుఖముగల్గ రమింపుము సుదతి! యింక. 137

సీ. ఇందుండి నీవింక నేవంకఁజనలేవు
నిక్కంబు నినుగాచు నేతయెవఁడు?
సీరాముఁడా రాడు నిర్భాగ్య దామోదర
రుండెందుఁ దిరుగుచునుండు నొక్కొ!

ఉండెనో ? ఊడెనో ? ఊహింపు మీవాడు
రక్షింప నినుగోరి రాగలండె ?
గ్రహములు దిక్పాల గణములు సురవరుల్
బరిచారకుల్ నాకు భవనమందు

గీ. హరియు, హరుఁడును బ్రహ్మ నాయాజ్ఞలేక
సంచరింపంగ వెఱతురో సారసాక్షి !
అఖిలలోకైక వీరుఁడ నసుర వరుఁడ
విభునిగాఁ బొందుమీ నిను విడువనింక 138

గీ. అనుచు స్వోత్కర్ష తోడ నాయసురనాథుం
పతిపు శ్రీరాము నిందింప నాగ్రహించి
తృణసమానముగానెంచి ధీరయగుచు
వాని లెక్కింప కిట్టులఁబలికె సీత. 139

శా. నీవీలాగున సిగ్గులేక పలుకన్ నీచాత్మ! యుక్తంబె? మా
యా వేషంబున రామలక్ష్మణులు లేరంచున్ గుటీరంబునన్
నీ వానాడు దలంచి దొంగవలె నీ నేర్పొప్పగా వచ్చియున్
వేవేగన్ గొనిపోతివే నెరుగుదున్ వేయేల నీ పల్కులన్. 140

మ. అని శ్రీరాము నెదిర్చి నిల్వగల ధీరాత్ముల్ జగంబందు లే
రవి నీవేమి యెరుంగవే? వినవె బ్రహ్మాదుల్ను దేవేంద్రుఁడున్
ఘనులా నిర్జర సంఘముల్ గలిసి దీక్షన్ గూడి పోరాడగాఁ
దనరన్ శక్యమె? స్వామితోడనిక కర్తవ్యంబు నూహింపుమా.

గీ. పుణ్యవంశంబునను బుట్టి పుణ్యమూర్తి
రామచంద్రుని పత్నినై ప్రథితిఁగంటి
పాపకర్ముఁడు మోక్ష సత్పదముఁగోరు
తీరు సాధ్విని నను నీవు గోరుచుంటి. 142

గీ. రావణునసైపు వీపుంచి రమణి సీత
పరమ సాధ్వని నను నీవు పత్నిగాను
గోరఁ దగదిల్లు ధర్మంబు కుమతి ఎరిగి
పొమ్ము సన్మార్గుఁడవు గమ్ము పొమ్మటంచు. 143

మ. మరియున్ రావణుతోడఁబల్కె నిటులన్ మర్యాదగాఁబొమ్ము సుం
దర రామున్ శరణంబు వేడుమికఁ జిత్తంబందు నన్గోరినన్
దరిఁజేరంగను మృత్యువున్ బిలుచుటే తథ్యంబుగా నిప్పనే
మురిపం బొప్పగఁ గొంగునన్ ముడుచుటే మూర్ఖాత్మ!
పో పొమ్మికన్. 144

సీ. చిన్నారి బాలుఁడై చేరినీదకుదూకు
తాటకిన్ శరమున ధరణిఁగూల్చె
గాధేయు యజ్ఞంబుఁగాచి సుబాహుని
బాణమొక్కట ధరఁబడయనేసెఁ
దనపాదరజమునఁ దనరార రాతిని
నాతిగా నొనరించి ప్రీతిఁగూర్చె
వసుధ రాజన్యుల వదనముల్ వ్రాలంగ
మేటి వింటినిఁ బట్టి మేల్మి విరిచెఁ

గీ. గడలి పదునాల్గువేల రాక్షసులఁ దునిమె
సాగి ఖరదూషణాదుల సంహరించెఁ
గోరి మాయా మృగంబును గోలనేసె
రాజమాత్రుండె చూడ శ్రీరామ విభుఁడు. 145

గీ. అట్టి లోకైక వీరున కడ్డుగలడే?
అబ్ధి యనఁనెంత? యీ లంకయనగనెంత?
అసుర వరులననెంత? నీ వనగనెంత?
నీదు బలమెంత? ఁగనెదవు నీవె యింక. 146

గీ. అధముఁడవు నీవు గర్వించి యధిపుతోడఁ
బోరలేనని నీవింక బుద్ధి నెరిగి
శరణువేడుము రాముని శశక మరయ
మదపుటేనుగు తోఁబోరి మనునె వనిని ? 147

గీ. ధర్మమూర్తి శ్రీరాముని ధర్మపత్ని
నైన ననునిట్లు దుర్భాషలాడు చుంటి
నీదు నాలుక చీలక నిలిచియుండె
నాయువు నశించుఁ బరసతి నాత్మఁగోరి. 148

గీ. నా విభుండు సౌభాగ్య దామోదరుండు
శమ దమాన్వితుఁడౌదార్య సద్గుణుండు
తామసుండవు నిర్భాగ్య దనుజపతివి
హస్తిమశకాంతరము బతికరయ నీకు 149

మ. వినుమా ! రావణ! రామభూవరుఁడు సద్వీరాగ్రగణ్యుండు నీ
దనుజుల్ నీవొక లెక్కయే విభునకున్ దావేగఁ బాథోనిధిన్
దనరన్ దాటుచువచ్చి మిమ్ములనికన్ దండించు ఖండించు నే
యనుమానంబును లేదు నీవికను వ్యర్థాలాపముల్ మానుమా!

గీ. ఇటుల నేల నీశక్తి నీ వెరుగకుంటఁ
గుమతి వౌచును ధీశక్తిఁగోలుపోయి
వదరెదవు జగత్కారణ ప్రబలశక్తి
యేదియో యట్టి శక్తిన్ జయింపఁగలవె ? 151

గీ. మదన బాధాగ్ని దందహ్యమానుఁడవుగ
మదిలి సద్ధర్మ భావంబు మాని నీవు
పరమసాధ్వినిఁ గోరుచుఁ బాపివైతి
భీతి లజ్జయు లేని కామాతురుఁడవు 152

సీ. శూరుఁడ మహాబలుండను ధీరుఁడనని
చెప్పుకొనుచుంటి వీరీతి సిగ్గులేక
ముందునిలువక శ్రీరాము మోసగించి
యపహరించితి వర్ధాంగినైన నన్ను
పిచ్చిపిచ్చిగఁ బ్రేలకు విరికిపంద! 153

మ. సురలన్ గెల్చితి నష్టదిక్పతులతోఁ జోద్యంబుగా సేవలన్
బరితృప్తాత్ముఁడ నొచుఁగొంటినని గర్వంబేలనో ధూర్త! యీ
ధరణీజాత పవిత్రసీత పతిపాదధ్యాన సచ్చిత్త ఛీ!
పరదారారీతు మోముఁజూడదిక నీ పాపంబులున్ బండెగా. 154

కం. అనుచును జానకి పలుకగ
కని నిప్పులు మండిపడుచుఁ గన్నులరాలన్
ఘనరవమున గర్జించుచు
దనుజేశ్వరుఁడదరిపడుచుఁ గద్దయునలుకన్. 155

కం. పటపట పండ్లను గీటుచు
జటులములగు ముకుటముల సాగగ నూర్పుల్
గుటిలోద్య ద్భ్రుకుటుల ది
క్తటములుఁ బగులనరచి వడితాడిత ఘణ్యై. 156

సీ. దరికిఁ బారుచు నుగ్రుఁడై ధరణిసుతను
గొట్టఁబోవంగ రావణుఁబట్టి పత్ని
ధాన్యమాలిని కౌగిలింతలను మధుర
సరసవచన తచనలఁ బ్రశాంతుఁ జేసి 157

సీ. మదనసుందరమోహానా! మదిని నింక
వల్పురాలగు దీనపై నలుకమాను
సురగరుడ యక్షకిన్నర సుందరాంగు
లెందరో యుండ నీకేల నీ యవజ్ఞ 158

గీ. అధిప ! నీదు బాహుబల సమార్జితములు
నద్భుతములైన భోగంబు లనుభవింప
బ్రహ్మ వ్రాయంగలేదీ యభాగ్యనో పట
వలపు నీకేల యీనీచ వనితపైన ? 159

గీ. అనుచుఁ బ్రియసతి పలుకంగ నసురవిభుఁ
కోపమును వీడి శాంతించి కోమలాంగి
జానకినిఁగాంచి నీవు నా శాసనమును
దరుణి ! కాదన మరణమే శరణమింక 160

సీ. అడవుల పాలౌచు నిడుములఁ బడుచుండు
రాముండు నిన్ను బ్రోవ రాఁగలండె ?
తినగఁ దిండియు లేక తిరిగెడి బడుగింక
సేనతో లంకను జేంఁగలడె ?
వల్కలంబులఁ గట్టి బహుదౌడ్డవిల్ బట్టు
తాపసి జలధిని దాటఁగలడె
వడివచ్చి మానోట వడియమై పడిపోవు
వాడు నాతోడఁ బోరాడఁగలడె ?

గీ. వట్టి యాశల వదలుమో భాసురాంగి !
వ్యర్థవాదంబు సలుపకో వారిజాక్షి !
బక్కపీనుంగుపై మోజుఁబాసి యింకఁ
బతిగఁ బొందుము దానవ పతిని నన్ను. 161

గీ. నేటికి నశోకవనమున నిలిపి నిన్ను
పదినెలలు దాటె నేటికీ పాటులెల్లఁ
బొద్దుపుచ్చెదవీరీతి బూటకముల
నింక సహియింపఁజాలనో యింతి చూడు. 162

గీ. ఇంక రెండునెలల్ గడువిత్తు నీకు
మరులు గొనుమింక మనసును మార్చుకొనుము
మేలుకొనవేల ? చలమేల ? బేల ! లేద
కంఠ కంఠలు ఖండించి వండితిందు 163

గీ. అనగనా క్రోశమున సీత వినగ బెదర
హెచ్చరించియు రోష రూక్షేక్షణముల
నసురకాంతలఁగాంచి మీ రవనిసుతను
సామదాన భేదంబులఁ జక్కఁబఱచి
యందుకొనుడు బహూకృతులనుచు వెడలె. 164

గీ. సతులతోఁగూడి రాక్షసపతి చనంగఁ
గావలినిఁగాయు దానవకాంతలెల్ల
నేకజట ద్వీజట త్రిజట యింక వికట
హరిజట ప్రఘస దుర్ముఖి యనెడివారు 165

శా. సీతాకాంతను గాంచి పల్కిరిటులన్ శీఘ్రంబె స్వాంతంబునన్
భీతిన్ వీడుము రాక్షసేశ్వరుని సంప్రీతిన్ బ్రమోదంబుతో
నాతీ! నాథునిగా గ్రహింపు సురగంధర్వాది నారీమణుల్
నీతోసాటియె సర్వసౌఖ్యముల నీ నేర్పొప్పగాఁ బొందుమా!

గీ. రాక్షసేంద్రుండు పట్టపురాణియైన
మహిత మండోదరీ సతిన్ మాని నిన్ను
సర్వసౌఖ్యంబులన్ దేల్చు సంతతంబు
ప్రీతిరాణివై రావణ ప్రియవుగమ్ము. 167

గీ. అసురకాంతల పరుషోక్తు లాలకించి
కనులఁగన్నీరు కారఁగఁ గమలనేత్రి
పలికెఁ బాపము మీరిట్లు వదరవలదు
మనుజ కాంతలు గారాదు దనుజ సతులు. 168

సీ. దీనుండు సామ్రాజ్యహీనుండుగా నుండు
శ్రీరామచంద్రుండు సీత భర్త
రవిని సువర్చల ప్రమదంబుతో నింద్రు
సాధ్వి శచీదేవి సంతతంబు
శ్రేష్ఠమహర్షి వశిష్ఠు నరుంధతి
చంద్రుని రోహిణీ సతియుఁబతిగ
నయ్యగస్త్యునిఁ బవిత్రాత్మ లోపాముద్ర
చ్యవను సుకన్యయుఁ జంద్రవదన

గీ. సత్యవంతుని సావిత్రి సత్పవిత్ర
కపిలు శ్రీమతి నలుని నా కమలనయన
పత్ని దమయంతి వదలక భక్తిఁగొలుచు
నటుల రాముని సేవింతు ననుసరించి. 169

గీ. అనగ నాగ్రహోద్గ్రులై యసుర వనిత
లా దశాస్యుని ప్రోత్సాహమాత్మనెంచి
నాలుకల తోడఁ బెదవుల నాకు చంతఁ
బరశువులఁ బూని భయపించి పడతిఁ జేరి 170

గీ. దనుజ నాథున కీ భీత మనుజకాంత
పత్నిగా నుండఁ దగదని పలుకుచుండ
భయముతో జానకి యశోకపాదపమును
జేరి వణకుచు దీనయై చింతతోడ. 171

గీ. వినత యత్యుగ్రురాలౌచు ననియె నిట్లు
నరసతులకుఁ బాతివ్రత్య మరయఁదగును
భవ్యరావణ దివ్యయై భవ మెరింగి
పతిగఁ బొందియు సుఖము లఁ బడియుమమ్మ
మరణమును బొందు శ్రీరాము మఱచిపొమ్ము. 172

గీ. అంతఁ జండోదరి శూలహస్తయగుచు
దీనిఁ జంపియుఁ బ్లీహమున్ దిందు నేను
తలను హృదయమున్ మరియుఁ బ్రేగులను దినుమఁ
బీకఁ బిసికెద నంచును బిలిచె బ్రఘస. 173

గీ. చంపి దీని మాంసంబును సరిసమాన
ముగను బంచు డనుచు నజాముఖియుఁబలికె
మద్యలేహ్యంబులను దెండు మాంసమంతఁ
బ్రీతిగాఁ దిని నృత్యంబుఁ జేతమనుచు.
శూర్పణఖ నికుంభిళ తృప్తిఁ జూడఁగోరె. 174

మ. ధరణీజాత నశోకపాదపముపైఁదాఁ దాగి వీక్షించుచున్
బరితాపంబున సీత దుస్థితికి నిన్ స్వాంతంబునన్ గుందుచున్
స్థిరసంకల్పముఁ జిత్తశుద్ధి, వరపాతివ్రత్య సద్భావమున్
బరమానందము దోఁప మెచ్చుకొనియెన్ వాతూల
పుత్రుండొగిన్. 175

సీ. భగ్నమానసయౌచుఁ బతిరాము దలచుచున్
తరుశాఖఁ గైకొని తరుణి యేడ్చెఁ
గన్నీరు కాల్వలై కారి పారుచునుండ
నురమంతఁ దడియగా నుస్సురనుచు
గాడ్పుచేఁ గూలిన కదళీ తరువువలెఁ
గజగజ వణఁకుచుఁ బడియెనవని
విపులమై కదలుచు వేయుఁ బొడవుగాఁ
బ్రాకెడి ఫణివోలెఁ బరగుచుండ

గీ. వేగ నిట్టూర్పులన్ గడు విడుచుచుండి
హృదయమునఁ బొంగిపొరలుచు నదుపుఁదప్పి
శోకమున లక్ష్మణా! రామా! సుందరాంగ!
హా సుమిత్ర! హా కౌసల్య! యనుచు నేడ్చె. 176

శా. శ్రీరామా! ప్రభు! లక్ష్మణా! వినుఁడు
నా క్షేమంబునున్ జూడరా
రారా! కావగ రాక్షసాంగనలు నా ప్రాణంబులన్ దీయగా
నారామంబున నున్న వారు కనరారా యంచు దుఃఖింప నా
యారావంబున మేల్కొనెన్ త్రిజటచయ్యన్ జేరి
యచ్చోటికిన్. 177

గీ. ఏమి పోగాల మిట దాపురించె మీకు?
జనకుని ప్రియపుత్రి పవిత్రి సచ్చరిత్ర
దశరథాధిపు కోడలు ధర్మశీల
తినకు డీమెను వలయుచోఁ దినుడు నన్ను. 178

సీ. వినుపింతు వినుడింక వింతయౌ కలఁగంటి
శ్రీరామచంద్రుండు శిబికయందు
ధవళాంశుకంబుల ధవళమాల్యముఁదాల్చి
సౌమిత్రితోఁ గూడి చనగఁ గంటి
శ్వేతాద్రిపైనున్న సీతామహాసాధ్వి
దంతావళముపైన ధవుఁగూడి
లంకలో విహరింప లక్షణంబుగఁగంటి
వాగయోధ్యకును బోవంగఁగంటి

గీ. పుత్రమిత్రులతోఁగూడి పురము వీడి
తైలమును బూసికొంచును దనుజవిభుఁడు
రక్తవస్త్రంబు మాల్యంబు రహిఁగట్టి
ఖరముపై దక్షిణంబున కరుగఁగంటి
మరి వరాహముపై నెక్కి తిరుగఁగంటి. 179

గీ. కుంభకర్ణుండు నొంటెపై గూరుచుండి
యింద్రజిత్తును మకరంబుపై నెక్కి పోవ
శైలమును ద్రాగి పాడెడి దానవులను
ద్రాగి యాడెడి దైత్యకాంతలను గంటి. 180

గీ. ఘోర రణమున రాముండు ధీరుఁ డగుచు
రావణునిఁ జంపుఁ దథ్యంబు రమణి సీత
నింకఁ దిట్టక మరి బెదరింపకుండ
నభయమిమ్మని వేఁడుదమనుచుఁ బలుక. 181

గీ. దనుజ కాంతలు దరిఁ జేరి ధరణిసుతను
గనుచుఁ గరుణింపుమో యమ్మ! కాంతుఁడింక
నెమ్మి గొనిపోవు నిన్ను మాయమ్మ వినుము
భయము వలదమ్మ! సీతమ్మ! వత్తుమమ్మ! 182

మ. అనుచున్ వారలు ప్రక్కనేగగను నా యజ్ఞాతి శోకించుచున్
నను రక్షించెడి నాథులెవ్వరిక నా నాథుండు రాడయ్యె హా
జనకా! రాఘవ! లక్ష్మణా! గడువికన్
సామీప్యమయ్యెన్ ననున్
దనుజుల్ చంపగనేల? నేవిడుత నిత్యంబైన దేహంబునున్. 183

గీ. అనుచు విలపించుచున్ రాము నాత్మఁ దలచి
శోకమూర్తియై చేరి యశోకతరువు
కేశపాశంబున మెడను గేలఁ జుట్టి
సీత యురిఁబోసికొనఁ బోవఁ జేరి హనుమ. 184

గీ. అంతయును జూచి చింతించి యనిలసుతుఁడు
బుద్ధిమంతుండు కావునఁ బుణ్యపురుషు
రాముఁ గీర్తించి జానకీ ప్రాణములను
మధురంబుగాఁ బల్కెఁ గొంత వినగ
మనుజ భాషలో స్పష్టమౌ మహిత గతిని 185

సీ. సత్కీర్తి ధుర్యుండు సద్గుణశ్రేష్ఠుఁడు
ప్రజ్ఞాన్వితుఁ డయోధ్యపాలకుండు
దశరథుండసమాన ధనధాన్యభరితుండు
వాని జ్యేష్ఠ సుతుఁడు పావనుండు
ధీరుండు వీరుండు శ్రీరామచంద్రుండు
జనకుని యానతి వనములకును
సతి సీత, భ్రాతయు సహచరులై రాగ
సంప్రీతితో నేగి సంచరించి

గీ. సాగి ఖరదూషణాదుల సంహరింప
నాగ్రహోదగ్రుఁడై రావణాసురుండు
కపట సారంగమును బంపఁగొంత కోర
రామలక్ష్మణుల్ వోవఁదా రయముగాను. 186

గీ. కపట యతియౌచు జానకీ కాంతనరసి
భిక్షుఁగోరంగ నాసతి పెట్టుచుండ
చేరి హరియించి లంకకుఁ జేర్చె నంత
వెదకుచును గపి సుగ్రీవ వీరుఁగాంచి. 187

గీ. స్నేహమొనరించి బలివాలి నిహతుఁజేసి
యతనిఁ గిష్కింధరాజ్యాధిపతిగ నిలిపెఁ
గపివిభుఁడు పంప వెదుకుచుఁగంటినమ్మ !
విటపి పైనుంటి నన్నింటి వింటినమ్మ. 188

గీ. అనగ వినుచును దరుశాఖలందు నొక్క-
చిన్నకోతినిఁ గాంచియు సీతయంత
దనుజమాయల మదిలోనఁదలఁచి భీతి
గలయొ ? మాయయొ ? యంచును గలతచెందె. 189

గీ. పాదపాగ్రముపైనుండి పవనసుతుఁడు
క్రిందకును దూకి నిలుచుండి ప్రియము గూర్ప
వినయ వినమిత గాత్రుఁడై మనుజభాష
మధురముగఁ బల్కె వనితతో మధువులొలుక. 190

మ. తరుణీ ! యీ తరుశాఖపై నొదిగి యంతా కంటి నే వింటి దు
శ్చరితుండై యిట రావణాసురుఁడు వాచాలుండునై వాగగాఁ
బరగన్ జూచితి దుష్టభూతమును నిన్ బాధించు దుష్టాంగనల్
బరుషోక్తుల్ పలుకంగఁ జూచితి మదిన్ భద్రాంగి! చింతించితిన్.

చం. భయపడకమ్మ ! నమ్ముమిక పావని ! రాముని దూతనమ్మ! నే
రయముగఁ రామలక్ష్మణులు రాజకవేంద్రుఁడు నిన్నుఁజూడగన్
నయముగఁ బంప సాగరము నాతిరా ! నైశము దాటివచ్చితిన్.
దయఁగనుమమ్మ ! చూచితిని ధన్యుఁడనైతిని జానకీ సతీ! 192

మ. అనగా నమ్మక వాయునందనుని నా యబ్జాక్షి వీక్షించుచున్
నినునే నమ్మను రావణుం డనుపగా నీవిటు మోసంబుతో
ననెదో ? మాయలమారి యీ యధమ దైత్యాధీశుగా నెంచెదన్
జనుమో నీచుండ! నిన్నుఁజూడనిక నీ చందంబునన్ గ్రొత్తయో?

గీ. రావణుండని నిందింప రమణి సీత
సూక్ష్మరూపంబు నందున సురుచిరముగఁ
బవనతనయుండు సద్భక్తి భావమొప్ప
జనక తనయకు మ్రొక్కుచు ననియె నిటుల 194

కం. అనుమానము వలదమ్మా !
విసుపింతును నే యదార్థ విషయంబులనున్
ఘన సుగ్రీవుని సచివుఁడ
హనుమంతుఁడనమ్మ! నమ్మ మవనీ తనయా ! 195

సీ. మోసంబుతో నిన్ను మునివేషమున వచ్చి
దనుజుండు గొనిపోవ ననుజు తోడ
శ్రీరామచంద్రుండు చింతతో నడవుల
వెదకుచు వచ్చి కపికుల విభుఁడు
సుగ్రీవుతో మైత్రి శుభకరంబుగ సల్పి
వాలిని వధియించి పత్నిరుమను
రాజ్యలక్ష్మినిఁగూర్చి రమణిసీతను జూడఁ
గపులఁబంపెను దిశల్ గనగ వేగ

గీ. వానరుల్ ప్రోత్సహింపంగ వార్ధి దాటి
లంకిణినిఁ జంపివచ్చితి లంకయందు
వాడ వాడల వెదకి నీ జాడఁగనక
కనుల విందుఁ గనుగొంటి జనకతనయ ! 196

ఆ.వె. వ్రేలెడంత తోక వ్రేలాడుచుండగ
జేనెడంత వింత మేని తోడఁ
బాటలాననంబుఁ బటువైన హనుపును
నొప్పుచుండు కోతి నొనరఁ జూచె. 197

ఆ.వె. గొప్పలెన్నొ చెప్పుకో విదుండవు నీవు
నీదువిధము దెలుపు నెమ్మితోడ
రామ లక్ష్మణుల వరశుభలక్షణములఁ
దెలుపుమనిన హనుమ పలికె నిటుల. 198

సీ. శ్రీరామచంద్రుండు శ్రీమంతుఁ డనఘుండు
సుగుణాల యుఁడు శ్యామసుందరుండు
రాకేందు వదనుండు రాజీవనేత్రుండు
రమణీయ గాత్రుండు రఘువరుండు
సువిశాల వక్షుండు శుభకార్య దక్షుండు
దినకర తేజుండు దీప్తియుతుఁడు
కారుణ్య పూర్ణుండు కంబుసత్కంఠుండు
నాజానుబాహుండు రాజవరుఁడు

గీ. శుభకరుఁడు శుభలక్షణ శోభితుండు
నిత్యసత్యవ్రతుండగు నిర్మలుండు
నన్నిగుణముల నన్నింట నలరువాఁడు
లలిత సౌవర్ణవర్ణుండు లక్ష్మణుండు. 199

గీ. వారలపురూప సోదరుల్ వారిజాక్షి !
భ్రాతృవాత్సల్య పరిపూర్ణ భవ్యమతులు
రామలక్ష్మణు లరుదెంచి రమణి ! నిన్ను
వేగఁగొనిపోవ నున్నారు విమతుఁ ద్రుంచి. 200

గీ. వాయుదేవునిఁ గూర్చి తపంబు సలిపి
అంజనాదేవి ననుగనె నవని తనయ !
మహితుఁడైన సుగ్రీవుని మంత్రివరుఁడ
నధిపుఁ డంపగ వచ్చిన హనుమనమ్మ ! 201

ఉ. వీనుల విందుగా వినుచు విచ్చిన కన్నుల నశ్రుబిందువుల్
మానుగ జారగా మరల మానిని పల్కగలేక కాంతులా
ననమందుఁ బూయగను హర్షమునందుచు శిల్పరూపమై
వానర వీరునిన్ గనుచుఁ బావనిగా మది విశ్వసింపగన్. 202

గీ. మరలఁ బ్రియదర్శన యను నాఁ మగువఁగనుచు
బలికెఁబావని "వానర వరుఁడనమ్మ!
రామచంద్రుని దూతను రమణి! యిదిగొ
రామనామాంకితంబైన రమ్యమైన
ముద్రికను స్వీకరింపుము ముదముతోడ" 203

గీ. అనుచు నంగుళీయకమును హనుమ యీయం
గనుల కద్దుకొనియె భక్తికమలనయన
అంతరంగంబునన్ బ్రేమ యతిశయముగఁ
గరిగి పారిస దన నీరు కనుల జారె. 204

మ. హనుమంతున్ గొనియాడి పల్కెసతి
రోమాంచంబుతోఁ బ్రేమతో
ఘనుఁడా స్వామికి క్షేమమా! మరది సౌఖ్యంబె?
కపీంద్రుల్ ముదం
బున సేవింతురె రామలక్ష్మణుల? రాముండీ ధరాపుత్రికన్
మనమందున్ దలపోయునే యెపుడు? ధీమంతా! సమీరాత్మజా

కనులఁగనలేక యున్నను గాంతు నెపుడు
గనుదు జ్ఞాననేత్రంబున హనుమ! వినుము
హృదయ పీఠముపై నుంచి ముదముమీరఁ
బాదపద్మాల సేవింతు భక్తితోడ. 206

మ. నను బాధించుచు దుష్టరాక్షసులు "నానా హింసలన్ బెట్టినన్
హనుమా! నే సహియింతుస్వామివర పాదాబ్జంబులన్
గొల్చుచున్
మనమందా రఘురామ నామమును సన్మంత్రంబుగా భక్తితో
గనగన్ నే జపియిందాతుపసిగ లంకాద్వీపమధ్యంబునన్. 207

గీ. అసురుఁ డరుదెంచి పరుషోక్తులాడ నీవు
వింటివే కద! నాస్థితిఁ గంటి విటుల
నంతయును దెల్పవే వేగఁ గాంతు నింకఁ
గపులతోఁగూడి రమ్మను కరుణ నాదు
చెరను విడిపించికొని పోవ శీఘ్రముగను 208

మ. అనగాఁ బావని సీతతోఁ దనను "నోయమ్మా! విచారంబిటుల్
మనమందేల? భయంబులేక యిక సంభావ్యంబుగా వీపుపై
నను గూర్చున్న మనోజవంబునను నీ నాథుండు హర్షింపగా
నిను గొంపోయెద నబ్ధిదాటి పతి సాన్నిధ్యంబునన్ జేర్చెదన్.

గీ. దైత్యసంహార మొనరింపఁదలచి తగిన
సత్ప్రయత్నంబు సల్పు కేశవుని రీతి
దనుజులను జంపఁ గపులతో ననుజుఁగూడి
కార్యవిధమెంచు రామునిఁ గాంచఁగలవు" 210

మ. అనినన్ జానకి మందహాసరుచి వక్త్రాబ్జంబునన్ దోపగా
హనుమన్ జల్లని చూపులన్ గనుచు నీవన్నట్లు గొంపోవుటే
వినగా నింపగుఁగాని సాధ్యమగునే? విఘ్నుండవై తాకెదే
నను? దోషంబు పతివ్రతన్ దగులనా నాశంబునున్ బొందరే.

గీ. దనుజుఁ డంటియుఁ దెచ్చిన తరుణమందు
దీననై నేను వివశనై దిక్కులేక
పొగులుచుంటిని పాపంబు పొందకున్న?
సతుల నంటగరాదు సజ్జనులు జగతి. 212

సీ. నీవు వినువీధి ననుగొని పోవునపుడు
తనర వాయువేగమున కేఁ దాళలేక
జలధిఁ బడిపోనె? యంత నిష్ఫలముగాదె!
కడు బుడుత నీవు నను మ్రోయంగలవె నింగి? 213

ఆ. వె. దొంగవోలె నన్ను దొంగిలించియుఁ దెచ్చె
రావణాసురుండు రాజె చూడ?
రణమునందు వైరి ప్రాణంబులను దీసి
ధైర్య మొప్పఁగొనగఁదగును పతికి. 214

కం. అనగా నగవుచుఁ బావని
ససీ! దనుజులు గనుగొన జాలనిరీతిన్
దనువును గుంచించితి నిన్
గనుగొంటిని ధన్యుఁడ నను గనుగొను మింకన్. 215

కం. అనుచును దనువును బెంచెను
హనుమంతుఁడు నింగి తగుల నందలి తారల్
వినుతింపగఁ దలపూలై
కనుపింపగ తఁగాంచెఁ గాంచన గాత్రున్ 216

గీ. చాలు చాలయ్య! మారుతి! స్పష్టమయ్యె
చారు భాసుర శుభ్రాంగ సౌష్టవంబు
కార్యదక్షత భవ్యసత్కార్య దీక్ష
భక్తిసౌజన్య భావంబు ప్రాజ్ఞతయును. 217

ఉ. రాముఁడు లక్ష్మణుండు కపిరాజును నీవును జాంబవంతుఁడున్
స్వామినిఁగొల్చు వానరులు సాగరమున్ వడిదాటి వచ్చి నా
క్షేమముఁగోరి రావణుని చంపినఁగాని నిల్వనే
భూమిని నాదుమాటలుగఁబొందుగఁదెల్పుము
రామమూర్తికిన్. 218

గీ. దేహమును బెంచి వానర ధీరుఁడంతఁ
జేరి చైత్యసౌధంబును జెలఁగి యొక్క
స్తంభమును ద్రిప్పి విసరంగ సౌధమంత
దగ్ధమయ్యెను దనుజుల సంహరించె. 229

సీ. అసుర వీరులనెల్ల నాహవంబునఁ బట్టి
వనచరుండు వధించె ననుచుఁ దెలిసి
దానవేంద్రుండంతఁ దద్దయుఁ గోపించి
ఘనునిఁ బ్రహస్తనందనుని బలుని
జంబుమాలినిఁ బంప శరచాపములఁ దాల్చి
ఖరములు బూన్చిన యరదమెక్కి
వానరోత్తముఁ గాంచి బాణముల్ గురిచూచి
శిరముపై ముఖముపైఁ బరగ వేయ

గీ. హనుమ రక్తారుణాస్యుఁడై యాగ్రహించి
శిలను విసరంగ శరములఁ జీల్చె నతఁడు
మరల సాలంబు వేయంగ ధరణిఁ గూల్చెఁ
బరిఘుఁ ద్రిప్పుచుఁ బడవేసె వాయుసుతుఁడు. 230

గీ. జర్జరిత దేహుఁడై కూలె జంబుమాలి
తులువ కపితోడఁ బోరాడి కలనమడిసె
ననుచు వినినంతఁ గోపించి దనుజవరుఁడు
మంత్రిపుత్రులఁ దగనేడు మందినంపె. 231

మ. సమరోత్సాహముతోడ వారలటు చాపంబులన్ దాల్చుచున్
విమతుండౌ హనుమంతుఁ గాంచి శరముల్ వేవేగఁ గుప్పించినన్
విమలాకాశము పైనఁ దర్గుచు మహావీరుండు సంరంభియై
భ్రమపొందన్ దిగితన్ని వక్షములపై వాతూలపుత్రుండొగిన్.

గీ. అందుఁగొందర నఱచేత నంటిచరచెఁ
బొడిచెఁ బిడికిళ్ళఁ గొందరఁబొరలి పొలియఁ
గొందరిని ఱొమ్ముతోఁగొట్టె గోళ్ళఁజీల్చె
గుదియతో మోద నేడ్వురు కూలి రవని. 233

గీ. అసురనాథుఁడుద్దండుఁడై హనుమపైకిఁ
బంచసేనాగ్రనాయక వరులఁబంపె
వరవిరూపాక్షు, యూపాక్షుఁ బ్రఘసుఘనుని
భాసకర్ణుని దుర్ధరుఁ బ్రబలువీరు. 234

గీ. వానరుఁడు గాడు భూతంబువాడు బలుఁడు
వాలి సుగ్రీవ నీలాది వానరులను
గాంచితిని వారికీ భీమగతియు, ధృతియు
శౌర్యజవసత్త్వముల్ లేవు సరగ పట్టి
వాని బంధించి తెండని పలికినంత. 235

సీ. రథగజ తురగముల్ రయమునఁ జనుదేరఁ
బంచసేనాపతుల్ బయలుదేరి
వనముఖద్వారంబుపై నున్న వానరుఁ
బరికించి లంఘింప పైబడందఁ
బర్వతాగ్రముపై నెఁబనీ మండు పిడుఁగాచు
దుర్ధరుపై దూకి దునిమెనంత
సాలవృక్షముఁగొంచు సాగి విరూపాక్ష
యూపాక్షులను జంపె యోధవరులఁ

గీ. ప్రఘస భాస కర్ణులనొక్క పర్వతమును
బట్టి కొట్టంగ మడిసిరి బాహుబలులు
తురగములఁ దురగంబులఁ గరులఁగరుల
నరదముల తోఁడరథముల హనుమ కూల్చె. 236

గీ. అసురనానాథుండు పంచసేనాగ్రహపతులు
మరణమొందంగఁ గోపించి మదినిఁగుంది
యదిరి పడుచును గపియేమి యసురవరులఁ
బోర వధియించుచేమని పొగిలి పొగిలి. 237

చం. ఎనుబది వేల రక్కసుల నీతడు గూల్చెను జంబుమాలినిన్
వనచరుఁడొక్కడే తునిమెఁబాయకఁ జంపెనుమంత్రిపుత్రులన్
దనుజవరుల్ చమూపతులు ధైర్యముతో నెదిరించి చచ్చిరే
యనుచు మనంబునన్ వగచి యక్షకుమారునిఁ
బంపెఁబోరగన్. 238

సీ. రత్నకాంచన రమ్య రథముపైఁ గూర్చుండి
కరితురగ బలంబు కదలిరాగ
నసమాన శౌర్యుఁడో నక్షకుమారుండు
ద్వారభాగము పైన వీరవరుని
వానరోత్తముఁగాంచి బాణవర్షంబును
గురిపింపఁ దనువంత గ్రుచ్చుకొనగ
హనుమంతుఁ డార్చుచు నాకసంబున కేగి
రయమునఁ దిరుగుచు రథము విరిచె

గీ. నశ్వములఁ జాపంబు నశనిఁదాల్చి
యక్షుఁడెగురుచుఁ బైదూక ననిలసుతుఁడు
సర్పమును బట్టు పక్షీంద్రు చందమునను
నింగిఁద్రిప్పుచు నుగ్రుఁడై నేల విసరె. 239

కం. ధరపైఁ గూలిన యక్షుఁడు
మరణింపగ నేల దూకి మారుతి యంతన్
స్థిరుఁడై దానవ సేనలఁ
బరి మార్చెను భీకరుఁ డగు ప్రళయాంతకుఁడై. 240

గీ. అక్షయుండును హతుఁడయ్యె ననుచుఁ దెలిసి
శోక సంతప్త హృదయుఁడై శూరవరుఁడు
సురపతినిఁ బోలు "ఇంద్రజిత్" సుతునిఁ గాంచి
పలికె నీ రీతి దానవ వల్లభుండు. 241

సీ. శస్త్రాస్త్ర విద్యా ప్రశస్త వీర కుమార!
అసమాన శౌర్య ధైర్యాభివంద్య!
వానరుం డొక్కఁడె వనమంత విరిచి యు
వధియించెఁ గింకర వీర వరుల
జంబుమాలినిఁ జంపె సప్త సంఖ్యాకుల
మంత్రి పుత్రుల నెల్ల మడియఁ జేసె
పంచ సేనాగ్రాధిపతులను బరిమార్చె
నక్ష కుమారుని నవనిఁ గూల్చె.

గీ. నాయుధం బేది దాల్పక నసుర వీర
వరుల నెల్లరఁ గూల్చె నీ వనచరుండు
పోరఁగా సమర్థుండవు పోయి వేగ
వాని మదమణఁగింపు నీ బలముఁ జూపి? 242

మ. అని దైత్యేంద్రుఁడు పల్కఁగా
నతడు యుద్ధాసక్తితో నేన్గులన్

దనరన్ బూన్చిన స్యందనంబు పయి నుత్సా
హంబుతో దానవుల్
వెను వెంటన్ జనుదేరి రాగఁ జని వేవేగన్ గపిన్ ద్రుంచగా
ఘన చాపాంబకముల్ ధరించి ధృతి
సంగ్రామార్థ సంరంభిమై. 243

గీ. రయమునన్ రథమెక్కి యార్భాట మొప్ప
వచ్చు నింద్రజిత్తును గాంచి పవన సుతుఁడు
పెద్దగా నరచి తనువుఁ బెంచె నతడు
పట్టి వింటిని సారించె భయము గొలుప. 244

మ. హనుమంతున్ గని పల్కె దైత్యవర
సంహారంబుఁ గావించితే
వినరా మూఢుడ! వానరాధమ! మహా వీరుండవే యైనచో
నను నిర్జింపుము నిన్నుఁ గూల్చెద నీవే
నారాచముల్ గాచుకొ
మ్మని చాపంబును బట్టివేసె శర విద్యాప్రౌఢి దీపింపగన్. 245

శా. వీరాగ్రేసరుఁడైన వాయు సుతుఁడా విస్ఫూర్తిఁ దా గాడుచున్
ఓరీ! క్రూర నిశాచరా! వినుము నీవుగ్రుండవై వాచాలతన్
గారుం కూతలఁ గూయఁ బోకు మికఁ బ్రా
గల్భ్యంబు లింకేటికిన్
రారా! చూడర బంధుమిత్రుల గతిన్
రమ్మంచుఁ గవ్వించుచున్. 246

గీ. వేగ నింద్రజిత్తు శరముల్ వేయుచుండఁ
దగుల కుండఁగఁ బ్రక్కకుఁ దప్పుకొనుచు
నింగి నిలుచుచు నెగురుచు నేర్పుతోడ
వివిధ విన్యాసము లొనర్చెఁ బవన సుతుఁడు. 247

సీ. గుఱిఁజూచి శరములఁ గుప్పింప నవియెల్ల
వ్యర్థమౌటకు మది వగచి వగచి
వానర వీరుని వధియింప సాధ్యంబు
తనకింకఁ గాదని తలచి తలచి
బంధించి కొనిపోవ బ్రహ్మాస్త్రమును వేయఁ
బావని కని బ్రహ్మవరము నెంచి
బ్రహ్మాస్త్ర మహిమంబు భావించి బంధింపఁ
బడుచు నిశ్చేష్టుఁడై పుడమి నిలిచె.

గీ. బ్రహ్మయు, సురేంద్ర వాయు నిర్జరులు తనను
గావ భయమేల నని యెంచి కదలకుండె
దనుజు లానంద మందుచు హనుమనంత
వల్కములఁ గొంచు బంధింప వచ్చి రటకు. 248

గీ. జనుప నారల త్రాళ్ళతో హనుమనంతుఁ
బట్టి బంధింప దానవపతియు వచ్చె
నంచు నెంచెను మదిలోన ననిల సుతుఁడు
వాని బంధింప బ్రహ్మాస్త్ర బంధ మూడె. 249

గీ. త్రాళ్ళతో గట్టిగాఁ గట్టి దానవాళి
వాయునందను దానవ భర్త కడకు

నీడ్చుకొని పోవుచుండగ నింద్రజిత్తు
వగచె నస్త్ర ప్రయోగంబు వ్యర్థమనుచు. 250

గీ. పుడమిపై నీడ్చి పిడికిళ్ళఁ బొడిచి పొడిచి
క్రూర దనుజులు గట్టులఁ గొట్టి కొట్టి
పొగుల హింసించుచును గొనిపోయి రపుడు
వాయునందను దానవ ప్రభువు కడకు. 251

ఉ. వానర వీరు నీడ్చుకొని వచ్చియు రాజ సభా స్థళంబునన్
దానవ వీరు లుంచగను దన్నుడు గొట్టుడు చంపు డుద్ధతిన్
వీనిని మ్రింగి వేయుడని భీకరు లౌ దనుజుల్ వచింపగన్
దానవ నాథుఁ డుగ్రుఁ డయి తానటఁ గాం
చెను వానరోత్తమున్. 252

గీ. వృద్ధులను మంత్రు లందరు వెంట నుండ
బలము దేజము శౌర్యముఁ జలముఁ గలిగి
తపనుఁడై పీఠి వెలుగొందు దనుజ పతినిఁ
గనుచు నచ్చెరు వందె నా హనుమ యంత. 253

గీ. అయ్యమాత్యులు దరిఁజేరి యనిల సుతుని
నెవడవుర నీవు వానర! ఏల యిటకు
వచ్చితీవన సుగ్రీవ వానరేంద్రు
డంప వచ్చిన దూతను హనుమ ననిన. 254

సీ. పంక్తి కంధరుఁ డంతఁ బవనాత్మజునిఁ గాంచి
సంశయాత్ముండౌచు సొంత మందుఁ

బరి పరి విధముల భావించె నీ రీతి
వాని తేజముఁ గాంచి బలము నెంచి
కైలాసమున నుండి ఖ్యాతితో నిరతంబు
నీశ్వరుఁ గొల్చు నందీశ్వరుండు
కపి యాచు వచ్చెనో? శపియించె నను మున్ను
బాణుఁడే వచ్చెనో వానరునిగ.

గీ. నను చుఁ దలచుచు మంత్రి ప్రహస్తుఁ జూచి
వానరుండేల లంకకు వచ్చి యిటులఁ
బాడు చేసె నశోక సద్వనమునంతఁ
గారణం బెరుగు మనంగ ఘనునిఁ గాంచి. 255

శా. ఓరీ! వానరవీర! నీ వెవరవో? ఉద్యాన విధ్వంసమా
వీరీతిన్ సలుపంగ నేమి కతమో? ఉగ్రుండవై [illegible]
బోరాడంగ నిమిత్త మేమొ? సురలే పొమ్మంచు నిన్ [illegible]
నీ రూపంబునఁ బంపినారొ? విషయం బెవంత వాక్రుచ్చుమా.

గీ. ఆ ప్రహస్తుని పలుకుల నాలకించి
వాయు తనయుఁడు దానవ పతినిఁ గాంచి
హరియు వరుణుఁడు ధనదుఁడు యముఁడు
పంపగా లంక వచ్చిన వాఁడఁ గాను నెవరు. 257

శా. శ్రీరామ ప్రభు ధర్మపత్ని యగు నాసీతా సతిన్ గోరి మా
యా రూపంబునఁ దెచ్చి తీ విటకు నా
యజ్ఞాక్షినిన్ జూడగన్

బారావారము దాటి వచ్చితిని నే వాతాత్మజుండన్ గడున్
వీరుండౌ గపినాథు మంత్రి వరుఁడన్
వీరాంజనే యాఖ్యుఁడన్. 258

ఉ. రాముని దూతనై యిటకు రావణ! వచ్చితి సీతఁ జూచితిన్.
క్షేమముఁ దెల్పితిన్ దనుజ సేనలఁ గూర్చి బలంబుఁ జూపితే.
నా మహితాస్త్రమున్ విడిచె నాకుఁ
మందునె నిన్నుఁ జూచి (శ్రీ)
రాముని శౌర్యమున్ దెలిపి రాగల సేగినిఁ దెల్ప వచ్చితిన్.

చం. హితమును దెల్పెదన్ వినుము హీన
గుణంబుల మానుమింక నీ
హితునిగ నెంచుమా నను మహీతల మందున కాక నే
యితరములైన లోకముల నెవ్వరు లే రెదిరింప రామునిన్
సతిని ధరాత్మజన్నొసగి సద్గతి నుందుము ధర్మ బుద్ధితో. 260

గీ. సురల కసురల కెందు నెవ్వరికినేని
పంచ ఘణముల సర్పంబు పడతి సీత
ధరణి సుతను నిర్బంధింపఁ దగునె? నీకు
నరుగునే విషాహార మెంతయినఁ గాని? 261

గీ. పరుల దారల నపహరింపంగ నీకు
భవ్య సత్తపః ఫలము నిష్ఫలము గాదె?
రామ సుగ్రీవ మైత్రిని రాక్షసేంద్ర!
తలచి సీత నర్పింపుము ధర్మున కింక. 262

మ. అనగాఁ గన్నుల నిప్పుకల్ చెదరఁ గ్రో
ధావేశముల్ పొంగఁగాఁ
గనుచున్ భగ్గున మండిపోవుచును
వేగన్ జారులన్ బిల్చి యా
దనుజేంద్రుండు కపీంద్రుఁ జంపుడనగా
దైత్యుల్ సమీపించినన్
విని తమ్ముండు విభీషణుండు జనివిన్నించెన్ విశిష్టోక్తులన్. 263

ఉ. అన్న! క్షమింపు మన! యిటు లాడగఁ గోపమదేల యన్న? నీ
కన్నియు ధర్మముల్ దెలియవా? కపి వీరుఁడు రాజదూతయౌ
నన్న! వధింప నీకుఁ దగదన్న! యితం డెదిరించి నిల్చినన్
బన్నుగ వీని నిందనుపు వాడెగదన్న! వినంగ దండ్యుడౌ 264

గీ. అంగహీనునిఁ జేయుటో యటులఁ గాక
కశలఁ గొట్టించుటో కేశఖండనమును
జేసి పంపుటో యర్హమౌ శిక్ష లగును
దుష్కృతంబులు జేసిన దూతలకును. 265

చం. అనుజుని పల్కులన్ వినుచు నాగ్రహ
మున్ వడి వీడి రావణుం
డనియెను దోకపైఁ గపుల కన్నిటి కన్నను బ్రీతి మెండు మీ
రనువున వస్త్రఖండముల నచ్చటఁ జుట్టియు నూనెఁ బోసి ని
ప్పును రగిలించి త్రిప్పుడిక మూర్ఖునిఁ బట్టణ వీధులందునన్.

మ. దనుజేంద్రోక్తులు విన్న రక్కసులు
శ్రద్ధన్ వస్త్రఖండంబులన్

దసరన్ దెచ్చి కపీంద్రుతోకపయినంతన్ జుట్టి తైలంబుఁ జ
య్యానఁగారంగనుబోసియగ్ని నిడ వాలాగ్రంబుతో దైత్యుఁన్
హనుమంతుండట మోదసాగె భువిపైఁ
బొర్లాడంగ భీతాత్ములై. 267

గీ. అసురు లంతటు స్త్రీలను ముసలివారిఁ
బిల్లలను వెంట నిడుకొని వేడ్క మీర
వింతఁ జూడంగ గృహముల వీడి వచ్చి
మండు మారుతి తోకనందుండి కనిరి
చారుఁ డంచును రాక్షసుల్ చాటుచుండ. 268

సీ. పవమాన తనయుండు బంధితుఁ డయ్యును
ధైర్యంబుతో మదిఁ దలచెనిట్లు
రాముని ప్రీతికై రాక్షస చర్యలన్
సహియించు చుంటిఁ బ్రశాంత మతిని
నీ నీచులిక నన్ను హింసింపఁ జాలరు
మీకెంత? బలమెంత? వీర్యమెంత?
సమరంబు నందున సంహరింపగ శక్తి
యుక్తుండనై మరి యూరకుంటి.

గీ. జనక తనయను వెదకుచు సంచరించి
రాత్రి కావున లంకాపురంబు నంతఁ
జూడనైతిని నేనికఁ జూచె దిటులఁ
బగటి వేళను బట్టణ వైభవమును. 269

మ. మరి బంధించి కపీంద్రుఁ బట్టుకొని సామర్థ్యంబు నూహింపకన్
బురమందంతటఁ ద్రిప్పుచున్
వివశులై పూరించుచున్ శంఖముల్
శీర భేరీ రవముల్ సెలంగఁ గరముల్ పైకెత్తి నర్తించుచున్
గర దీపంబుల నుత్సవం బసుర సంఘం బిట్లు చేయన్ గడున్.

మ. హనుమంతున్ గొని రాక్షసుల్
పురమునందంతన్ జరింపంగఁ దాఁ
గనియెన్ సుందర సౌధ పంక్తుల ననంఖ్యాకంబులౌ వీథులన్
ఘన శృంగాటక రాజవీథులను విఖ్యాతంబు తా గేహముల్
తన వాలంబున మంటలన్ గనుచు
నా దైత్యుల్ ముదంబందగన్. 271

గీ. బంధనంబులఁ ద్రెంచియుఁ బవన సుతుఁడు
పర్వతాకార మగుచును బారఁజూచి
పరిఘ తోర భాగంబుఁ బయినిఁ గాంచి
దానిఁ గైకొని మోదెను దానవులను. 272

కం. మారుతి లాంగూలాగ్రము
ఘోరంబుగ నుండెనంచు ఘోషింపంగాఁ
జేరువఁ జూచిన చెలియలు
ధారుణి సుత కంతఁ జెప్పఁ దల్లడ మందెన్. 273

గీ. పరమ పావన పతి పాద పద్మములను
భక్తిఁ దలచియుఁ బావకుఁ బ్రస్తుతించె

సీత "నే పతివ్రతను సౌశీల్య నేని
పవన నందను దహియింప వలదట"ంచు. 274

గీ. ఆంజనేయునకే యపాయంబు లేదు
చూడుమని సీతకే తాను జూపునట్లు
వాయు తనయుని తోకపైఁ బావకుండు
సరిగ మండెఁ బ్రదక్షిణ జ్వాల లొప్ప. 275

ఉ. మారుతి తోకపై నెగసి మండెడి పావకుఁ డల్లఁ జల్లనై
ధారుణి పుత్రి కోరిన విధంబునఁ జందన గంధ లేపమై
చేరియు హాయిఁ గూర్పగను జిత్తమునందున సంతసించుచున్
ధీరత వానరోత్తముఁడు దేజముఁ జూపుచు నింగిఁ బారుచున్.

గీ. పవన తనయుండు వాలంబు ప్రజ్వలింప
సాగి విద్యుద్విరాజిత జలదమట్లు
సౌధముల పైని దూకుచు సంచరించె
మరలి కాల్చుచు దానవ మందిరముల. 277

మ. పవమానుండన, సూర్యబింబమనగా వైశ్వానరుండో యనన్
జవసత్త్వంబులఁ గట్లు ద్రెంచుకొని
యా సౌధాగ్ర భాగంబులన్
బవమానాత్మజుఁ డెక్కి దూకుచును వాలంబునున్ ద్రిప్పుచున్
దివిఁ దాఁ దాండవ మాడుచున్ బురము
నున్ దీండ్రించి కాల్చెన్ వడిన్. 278

మ. పర లంకాపుర మంత కాలుచు మహా జ్వాలావళుల్ నిండగాఁ
బురవాసుల్ వడి మంటలన్ బడుచు
నిప్పుల్ ద్రొక్కుచున్, వస్త్రముల్
బరగన్ దేహము పైనఁ గప్పుకొనుచున్
ప్రాణంబు లందాశతోఁ
ద్వరగన్ బారిరి భీతిఁ బోవ సతి సంతానంబుఁ బల్గోవలన్.

గీ. మండుచును గొన్ని సౌధముల్ మహినిఁ గూలె
సగము కాలిన మేడల జాడలుండె
నంతిపురమంత భస్మమై యంతరించె
గగనమున నిల్చి మారుతి కాల్చుచుండు. 280

సీ. వినువీధి నెగురుచు వినతాత్మజుని వోలె
మంత్రి ప్రహస్తుని మందిరమును
నమ్మహాపార్శ్వుని యావాసమును వజ్ర
దంష్ట్రుని నిలయంబు దంష్ట్రు నిల్లు
నింద్రజిత్ సద్మంబు నింపైన రోమశ
బ్రహ్మ శత్రు పిశాచ వాసములను
కుంభకర్ణ కలాశ కుంభ నికుంభ సు
మాలి నరాంతక మత్త దనుజ

గీ. హస్తి ముఖ మకరాక్ష మహా గృహముల
బ్రహ్మ శత్రుని నిలయంబు వరుసఁ గాల్చె
నిటుల నొక్క విభీషణు నిల్లు దప్ప
మహిత బలవంతుఁడ హనుమంతుఁ డంత. 281

గీ. అగ్ని దగ్ధంబులౌ భవనాళి నుండి
కొప్పులూడంగ భువిఁబడు గోమలులను
జలదముల నుండి భువిపైన జారిపడెడి
నవ్య సౌదామిని మణులనంగఁ దోచె. 282

గీ. త్రిపురములఁ గాల్చు రుద్రుఁడై కపి వీరుండు
వేగవంతుండునై వినువీధిఁ దిరిగి
భస్మ మొనరించెఁ బురమంత బలయుతుండు
క్రింది కరుదెంచు గ్రహముగా నందుఁ దోప. 283

గీ. పరశు కుంతల ప్రహరణ పాణులగుచుఁ
గ్రూర దానవులా కపి వీరు పయినిఁ
బడగ వారలఁ దునిమియుఁ బవన సుతుఁడు
వ్యోమవీధికి నెగిరెను బొలుపు మీర. 284

గీ. రథ గజంబులు తురగముల్ రాక్షసాళి
పక్షి సంఘంబు వృక్షముల్ భస్మ మగుచు
హనుమ కోపాగ్నిచే లంక యంత నిటుల
దగ్ధమైనట్లు దోచెను దక్షణమున. 285

శా. ఔరా! ఎంత విచిత్ర మీశ్వరుని మాయల్ దివ్యలీలల్ గనన్
బారావారము మధ్య సుందర సురావాస ప్రతీకాశమై
వీరాగ్రేసరుఁడైన రావణుని సద్విఖ్యాత ధామంబునై
సారంబౌ పురిలంక ధాత్రిపై భస్మంబౌచుఁ గూలెం గదా!

సీ. పురము నంతయుఁ గాల్చియుఁ బోయి హనుమ
ఆకసమున నగ్ని జ్వాల లతిశయముగఁ
బ్రజ్వరిల్ల లాంగూలాగ్ర భాగమందు
భానుఁడన వెల్గెను త్రికూట పర్వతమున. 287

గీ. దేవ గంధర్వ యక్షులు దివ్య మునులు
పవన తనయునిఁ గాంచుచుఁ బ్రస్తుతింప
నమ్మహాత్ముఁడటఁ గృతార్థుఁడగుచు మదిని
భవ్యరామ పదాబ్జముల్ భక్తిఁ దలచె. 288

చం. సరగ సమీర నందనుఁడు సాగియు సాగర నీరమందునన్
సరిగను ముంచి వాలమును జ్వాలల నెల్లను నార్పి యీపురం
బరయుచు 'నయ్యో! కాల్చితిని నాగ్రహ
మందుచు లంక నంతయున్
ధరణిజ క్షేమ మేమొ? యని తల్లడమందెను జిత్తమందునన్.

గీ. చారుకోమల గాత్రి యా జనక తనయ
తనదు దివ్య తేజంబునఁ దప్పకుండ
బ్రతికి యుండును దుల్యముగాఁ బావకునకు
నగ్ని దహియించునే మరే యగ్నినైన. 290

మ. అని చింతించెడి వాయు పుత్రునకు నంబా కాశ మధ్యంబునన్
వినిపించెన్ గడు చారణోక్తుల సురుల్ భీతాత్ములై పారగాఁ
గనిపించున్ బురమంత యెక్కు గతి దగ్ధంబయ్యెఁ బూర్ణంబుగా
ననలుం డాసతి సీతఁ గాల్చఁ డిటులాశ్చర్య మయ్యెన్ గడున్.

గీ. అనెడి చారణ వచనంబు లాలకించి
శుభ శకునముల నెంచి విశుద్ధ చరిత
రాము మహిమంబుఁ దలచియు రమణి సీత
క్షేమ మంచును ముదమందెఁ జిత్త మందు. 292

కం. సీతా మాతను జూడగ
వాతాత్మజుఁ డశోక వనమున కెంతో
ప్రీతినిఁ జేరియుఁ "దల్లీ!
భీతిల్లకు నిన్నుఁ జూడ వేడుక కలిగెన్. 293

గీ. అనుచుఁ బలికిన జానకి వినుచు "ననఘ!
యీ దినంబంత యెందేని నిందె యుండి
పొంది విశ్రాంతి, యటుపైనఁ బొమ్ము రేపు
అన్న! నీ వున్నఁ జింత కొంతయినఁ దొలుగు. 294

ఉ. వానరసేన తోడ నరపాలురు సాగరమెట్లు దాటి యీ
దానవ భూమిఁ జేరెదరొ? దాటగ శక్యమె యీపయోధి? యీ
భానుకులాబ్ధి చంద్రుఁ డిటు వచ్చియు రావణు గెల్చి నన్ను వేఁ
డాను బరిగ్రహింపఁ దగుఁ దథ్యముఁ
జేయుము పావనీ! యికన్." 295

గీ. అనుచు జనకజ పలుకంగ హనుమ యనియె
"నూరడిల్లుము తల్లి! నీవూరడిల్లు
కొంత కాలముఁ దాళుము గాంతుఁడిటకు
వానరులఁ గూడి వచ్చి రావణునిఁ జంపు. 296

ఉ. వైరులఁ గూల్చి నిన్గొనుచు వైళమ రాముఁడయోధ్యఁ జేరు నీ
కోరిక తీరు కాలమిక కోమలి! చేరువ యయ్యె బాధలున్
దీరును దుఃఖమేల యిక ? తెల్పెద నంతయు రామమూర్తికిన్
మారుతి రాముఁ జేరఁ జన మానిని! యాజ్ఞ
నొసంగుమా! యికన్. 297

గీ. అనుచుఁ బావని వందన మాచరించి
రామ సందర్శనాకాంక్ష రమణి సీత
యానతినిఁ గొంచు నుత్సాహ మతిశయింపఁ
జనుచుఁ గనె నరిష్ట వరిష్ట శైల మచట. 298

సీ. భాను కరములఁ బ్రభాతంబునను లేచి
ధాతునేత్రంబులఁ దనరుచుండఁ
బద్మక పాదప వస్త్ర భూషిత యౌచు
శృగాగ్ర జలదోత్తరీయ మొప్ప
కరములఁ బైకెత్తి ఘనతప మొనరించు
మునియనఁ దరువున మునిగి వెలగ
జలపాత రవముల స్వరయుతంబుగను వే
దాధ్యయనము సల్పునట్లు దోప

గీ. గాన మొనరించు సెలయేటి ధ్వానమలర
వింత మబ్బులలరి యావులింత లనగ
వివిధ ఫలవృక్ష భరితమై ప్రీతిఁ గూర్ప
నలరు నా యరిష్టాద్రిని హనుమ కనియె. 299

గీ. ఆ గిరీంద్రుని శోకము నాత్మఁ బొంగి
కొండ నెక్కుచు బండలఁ బిండిచేసి
అబ్ధి దక్షిణ తీరంబు నందు నెగసి
చెలగి యుత్తర పాదంబుఁ జేరఁ దలచి. 300

గీ. పవన తనయుండు వడిగిరిపైకి నెక్కి
జలధినరయుచు మనమున జనక సుతను
శ్యాము సుగుణాభి రాము శ్రీరాముఁ దలచి
యబ్ధి లంఘింప నెంచి దేహంబుఁ బెంచె. 301

గీ. వేగ వినువీధి కెగురంగ వీరవరుఁడు
కిన్నరోరగ గంధర్వ కింపురుషులు
బెదరి గిరి విడిచి వెడల వృక్షములును
నేలమట్టము గాగ వేఁగూలె నగము. 302

గీ. అలలు తీరము నంటి భయంబు గొలుపు
లవణసాగరమును దాటఁ బవన సుతుఁడు
వేగ వినువీధికిని వాయువేగ మొప్ప
నెగిరె నాయాసమే లేక నగము నుండి. 303

కం. రామా! నీ దరిఁ జేరగ
వ్యోమంబున కెగిరినాఁడఁ బూనిక జలధిన్
క్షేమంబున వేదాటగ
స్వామీ! నీవే గతి యని సన్నుతిఁ జేసెన్. 304

గీ. ధవళ వస్త్రంబులను మేనఁ దాల్చినట్టి
పవన తనయుండు మబ్బులఁ దవిలి దూరి
బయలు వెడలుచుఁ బోవంగ వారిదముల
నలరు చారు శశాంకుఁ యనగడో నుండె. 305

మ. వినువీధిన్ బవమాన నందనుఁడు వేవేగన్ బ్రశాంతంబుగాఁ
జనుచున్ ముందుకు సింహ నాదముఁ
నాశ్చర్యం బొప్పఁ గావించుచున్
దన శౌర్యంబును దెల్పుచున్ జలధిపైఁ దారాడి మైనాకునిన్
గనుచున్ దాకియు జ్యావిముక్త శర వేగం
బొప్పగాఁ బోవుచున్. 306

సీ. వినువీధిఁ బయనించి వినతాత్మజుని వోలెఁ
బవమాన తనయుండు పరవశమునఁ
గనుజూపు మేరలోఁ గనుగొని ఘనమైన
యమ్మహేంద్ర గిరీంద్ర మబ్బురముగఁ
బర్జన్య రవమున బ్రహ్మాండమే నిండ
సింహ నాదంబును జేయ మిగుల
జాంబవంతుం డంత సంతోషభరితుఁడై
చింతించు కపులను జేరఁ బిలిచి

గీ. లంక కేగిన పావని చింత లేక
అవని జనుగాంచి కృతకృత్యుఁ డగుచు నిటకుఁ
దిరిగి యరుదెంచె నెట్టి సందియము లేదు
అడుగో హనుమన్న కనుడింక నడుగో అడుగో. 307

గీ. అనిన వినుచును వానరు లంద రచట
మిగుల నానంద మందుచు మింటి కెగసి
ఎగిరి దూకుచు వృక్షంబు లెక్కి పైకిఁ
గొమ్మలూపిరి కోలాహలమ్ముగాను. 308

ఉ. దూరము నందు నుండగను దోచెను బక్షిగ నాకసంబునన్
జేరువయైన కొద్ది పరిశీలన జేయగఁ జిన్నకోతియై
మారుతి కానుపించె నసమాన బలోన్నత భూరి దేహుఁడై
వారిధి తీరమందు గల వానరవీరులకున్ గ్రమంబునన్. 309

ఉ. మేరు సమాన దేహుఁడు నమేయుఁడు ధీరుఁడు వాయుజుండటన్
జేరగవచ్చి వ్యోమమునఁ జేతులుఁ గొమ్మలుఁబట్టి యూపు నా
వీరకపీంద్రులన్ గనుచు భీకర రావములున్ జెలంగగా
ధారుణిఁ జేర నార్చుచును దద్గిరి శృంగముపైన వ్రాలగన్.

సీ. కపి పఙ్క్తు లంతట గంతులు వేయుచుఁ
గొమరొప్ప గుంపులు గుంపు లగుచుఁ
గిచకిచారావముల్ బచరించుచానంద
మందుచుఁ గందమూలాదులీయఁ
గర మొప్ప గ్రహియించి కాంచన గాత్రుండు
హనుమంతుఁ డంపరఁ గనుచుఁ బలికె
శీతాంశు ముఖియైన శ్రీరాము పత్నిని
సీతను జూచితి క్షేమ మరసి

గీ. వార్ధి దాటుచు రయమున వచ్చినాడ
ననుచుఁ బలుకంగ నంగదుఁ డనిల సుతుని
శౌర్య ధైర్య పరాక్రమ సాహసములఁ
బొగడి రాముండు సుఖములఁ బొందుననియె. 311

ఉ. మారుతి జాంబవంతునకు మానుగ వందన మాచరించి యా
వీర కుమారు నంగదునిఁ బ్రేమ మెలర్పఁగఁ బ్రస్తుతించియున్
జేరియుఁ గౌగిలించి యటఁ జిన్నలఁ బెద్దలఁ బేరు పేరునన్
గోరియుఁ బల్కరించుచున్ గూర్చొనె
ఠీవిగ నింద్రుఁడో యనన్. 312

మ. పరమానందము తోడఁబల్కె నిటులన్ బ్రాగల్భ్య మొప్పారగా
గురుతుల్యుండగు జాంబవంతుఁడటు సంకోచంబు లేకుండ సా
గరమున్ దాటియు లంకఁ జొచ్చితెటులన్ గల్యాణి సీతాసతిన్
వర లంకాపురి నెట్లుఁ జూచితివయా?
వాక్రుచ్చుమా యంతయున్. 313

గీ. జాంబవంతుండు ప్రశ్నింప నంబరమునఁ
గపులు వికసిత నేత్రులై కనుచు వినగ
వేడ్కఁ జూపగ మారుతి ప్రీతిఁబలికె
మందహాసంబుఁ జేయుచు మధుర ఫణితి. 314

సీ. ఆర్యులారా! మీరలానందమున నన్ను
వీడ్కొల్పఁ దనువంత వేగఁ బెంచి

నీరధి లంఘింప నింగిలోఁ జనుచుండ
నన్నాపె మైనాక నగవరుండు
నాపైని నిలిచియు నయమొప్ప విశ్రాంతిఁ
బొందుచు నాతిథ్య మందుఁ డనగ
వానిని మెప్పించి వారధిపైఁ బోవ
నన్నుఁ బరీక్షింప నాగమాత

గీ. సురసనంపిరి సురలెల్ల సరభసమునఁ
జేరి శతయోజనంబులు నోరు తెరువ
నంత నంగుష్ట మాత్రుండ నగుచు దూరి
బయలు వెడలంగ దీవించి పంపె నన్ను. 315

సీ. వినువీధిఁ జనుచుండ వింతగా నానీడ
బలవంతమున వార్ధిఁబట్టి లాగు
సింహికన్ వీక్షించి శీఘ్రంబుగా మేను
పెంచితినదియును పెద్దగాను
వక్త్రంబుఁ దెఱచుచుఁ బట్టి మ్రింగగ నన్ను
వడిగాగ నణువంత వాడ నగుచు
దాని నోటను దూరి లోనంతఁ జీల్చియు
వక్త్రంబు మాయ లోపలనె వచ్చి

గీ. జలధిఁ గూలంగ సింహికన్ జావఁదన్ని
వ్యోమ వీథినిఁ బోవంగ వ్యోమచరులు
ప్రస్తుతించిరి పయనించి వార్ధి మధ్యఁ
జెలగి లంకాపురంబునుజేరి తేను. 316

సీ. సూర్యాస్తమయమైన సూక్ష్మ రూపంబున
లంకలో నికిఁ బోవ లంకిణియును
నన్నడ్డగింపగా నాతని వధియించి
పురమంత గాలించి తిరిగి తిరిగి
సీతఁ గానక నెందుఁ జింతించి వెదకుచు
నయ్యశోక వనము నరయఁ బోయి
జనకజన్ గనుగొంటి దనుజ కాంతల మధ్య
బరితపించుచు నుండఁ బతినిఁ బాసి

గీ. శింశుపా పాదపము పయిఁ జేరియుంటిఁ
గాంతలను గూడి దానవ కాంతుఁ డపుడు
వచ్చి కామింప మనుచును వదరి బెదరి
సీత చీకొట్ట వధియింపఁ జేయి యెత్తె. 317

గీ. ధాన్యమాలిని వారింప దనుజపతియు
మాసమే నీకు గడువిత్తు మాఱు మింకఁ
బతిగఁ బొందుము లేకున్నఁ బట్టి తిందు
ననుచు నరిగెను రావణుఁ డాగ్రహమున. 318

గీ. దనుజ కాంతలు బాధింపఁ దరుణి సీత
బాధ భరియింపఁ జాలకఁ బాదపంబు
క్రింది కేతెంచి విలపింపఁ ద్రిజట లేచి
చెలుల వారించి వినుడని కలను దెలిపె. 319

గీ. "రాముఁ డేనుగుపై నెక్కి రమణి తోడ
బ్రీతితో నయోధ్యాపురి వెడలఁగంటిఁ

దైలమును బూనుకొంచును దనుజ విభుఁడు
ఖరముపై నెక్కి దక్షిణ మరుగ గంటి. 320

గీ. రావణుని(జంపు రాముండు రణము నందుఁ
దిట్టకుఁడు మీరలికఁ దెల్విఁ దెచ్చు కొనుడు
వేగఁ గరుణింపు మని సతిన్ వేడు డనుచు
ద్రిజట పలుకంగ నిదురింపఁ బ్రీతి జనిరి. 321

గీ. చెట్టు పై నుండి నేఁబోయి సీత కడకు
రామ ముద్రిక నిచ్చితి రాముఁ డింక
వానరులఁ గూడి వచ్చును దానవేంద్రు
దనుజులను గూల్చి నిను వేగఁ గొనుచు వెడలు. 322

గీ. రాముఁ డంపిన దూతను రమణి! నేను
వినుము వీరాంజనేయుండ విభుని విధము
దెలియుమో తల్లి! గుర్తుగా దేనినైన
నిమ్మనంగఁ జూడామణి నిచ్చె నాకు. 323

గీ. సీత దుస్థితి కెంతయో చింత కలుగఁ
బర్వతంబంత దేహమున్ బాగఁ బెంచి
వనము విధ్వంస మొనరింప దనుజ విభుఁడు
గుపితుఁడై పంప నసురులఁ గూల్చితేను. 324

గీ. ఇంద్రజిత్తు శరంబుల నెంతో వింతఁ
దగుల కండంగ నేనంతఁ దప్పు కొనగ

వేగ బ్రహ్మాస్త్రమున్ బైని వేయ నసురు
లంత బంధించి కొనిపోయి రథిపు కడకు. 325

గీ. నాదు వృత్తాంతమును దెల్పి నయముగాను
రాము విక్రమంబును గపిరాజు బలముఁ
దెలిపి సీతను బతికింక దెచ్చియిమ్ము
వలదు వైరంబు రామ భూపాలు తోడ. 326

గీ. అనుచుఁ బలుకంగఁ గ్రుద్ధుఁడై దనుజనాథుఁ
డాగ్రహించి విభీషణుఁ డనిన పలుకు
లాలకించియుఁ దోకపై నగ్నినుంచ
లంక నంతయుఁ గాల్చితే శంక లేక. 327

సీ. కింకరాఖ్యుల నెల్లఁ గిమ్మన కుండగ
సంహరించితి నేను శౌర్య మొప్ప
జంబు మాలినిఁ బంప జర్జరి తాంగుగా
రణమున వధియింప రావణుండు
మంత్రి పుత్రుల నేడు మందినిఁ బంపగ
నవనిపైఁ గూల్చితి నాహవమునఁ
బంచ సేనాగ్రాధిపతులను బంపంగఁ
బరిమార్చితిని బాహుబలముఁ జూపి

గీ. ఆగ్రహోదగ్రుఁడై రావణాసురుండు
పుత్రు నక్ష కుమారునిఁ బోరనంప
సంహరించితి భీకర సమర మందు
వేగ నింద్రజిత్తును బంపె వీరవరుని. 328

గీ. రాము సేమంబుఁ దెలిపియు రమణి కిటుల
శాంతిఁగూర్చియు జానకీస్వాంతమునకుఁ
బత్ని సందేశమును గొంచుఁ బతికిఁ దెలుప
వార్ధి లంఘించి వచ్చితి వందనములు. 329

గీ. జనక తనయ కోపించిన దనుజ వరుఁడు
భస్మమై పోవు కాని యా పాప చరితుఁ
బతియె తా సంహరింపంగ వలయు ననుచు
వదలినది కాని లేకున్న బ్రతుకఁ గలడె? 330

గీ. అమ్మహా బలవంతుఁడౌ నసురపతిని
రాక్షసుల నెల్ల లంకాపురంబునంత
నాశనముఁజేయ లెక్కయే నాకుఁ జూడ
మీరు తోడున్నఁ జెప్పంగ వేరె యేల? 331

గీ. జాంబవంతుని తోఁబోర సాహసించు
వైరు లెవ్వరు దానవ వీరులందు
నంగదుఁడు నీలుఁడా పనసాది బలులు
మైందుఁడు ద్వివిదుఁ డుండగ మనకు భయమె? 332

గీ. అనుచుఁ గనులకుఁ గట్టిన యటులఁ దెలుప
వినుచు వీనుల విందుగ వివశులగుచు
సోలువారలు ముదమునఁ దేలువారు
లేచు వారలు చిత్రమై చూచువారు
మెచ్చువారలు నగుచును వచ్చిరటకు. 333

గీ. జాంబవంతుండు వృద్ధుండు జనక తనయ
విషయ మంత సాంతంబుగ వినుచు వినుచుఁ
గనులఁ గన్నీరు నించుచు జనని కెన్ని
కష్టములు గల్గెనంచును గనుచు వగచె. 334

మ. ఘనుఁడా పావనిపల్కులంగదుఁ డటాకర్ణించి పల్కెన్ [illegible]
వినుఁడీ! వానర వీరులార! జలధిన్ వేవేగ లంఘించి యా
దనుజాధీశ్వరుఁ జంప నేనొకడనే తథ్యంబుగా జాలు దిం
కను మీరందరు నున్న సీతఁ గొనిరాన్
గార్యంబు సౌలభ్యమా. 335

ఉ. వానరు లందరేల! యిక వారిధి దాటి [illegible]
దానవ నాథుఁ గూల్చి వడి ధారుణి నందనఁ గాం[illegible]
మానుగ రామలక్ష్మణుల మన్నన [illegible]
పూనిక లంకకున్ మనము పోవుము [illegible]

సీ. దక్షిణా దశయందు ధరణిజ వెదుకంగ
సుగ్రీవుఁ డంపెను జూడ మనల
రాముండు మన కపి రాజేంద్రుఁ [illegible]
సీతను దెండని చెప్పలేదె!
వైరుల వధియించి వైదేహిఁ దెమ్మన్న
రాఘవుండను గాను రహి నటంచుఁ
బ్రతినఁ జేసెను గాదె! రాముండు కపులతో
దాని వ్యర్థముఁ జేయఁ దగునె మనకు?

గీ. దైత్యులను గెల్చు ధైర్యంబు దక్షతయును
గలిగి యున్నను ప్రభువాజ్ఞ కల దె మనకు?
రామ సుగ్రీవులకు వేగ రమణి సీత
విషయమును దెల్ప మనమింక వెడలఁదగును. 337

గీ. అనుచు జాంబవంతుఁడు పల్క నచటి కపులు
బాగు బాగంచు వ్యోమంబు పయికి నెగిరి
చనుచు మధువనంబును గాంచి సంతసించి
మధువు గ్రోలియుఁ బోవుట మంచి దనగ. 338

గీ. నందనోద్యాన తుల్య మానందకరము
మధుర ఫల వృక్ష భరితమౌ మధువనంబుఁ
బ్రభువు నానతి లేక యెవ్వారు గాని
యందుఁ జూరరాదు దధి ముఖుం డరయుచుండ. 339

గీ. వారి యభిమతం బెఱిగియు వాలి సుతుఁడు
ప్రీతి నామోదమును దెల్పఁ గోతులెల్ల
దిగియు వృక్షంబు లెక్కియుఁ దేనెలాని
యాడి పాడుచు దూకుచుఁ గూడి రచట. 340

సీ. మధురసంబును గ్రోలి మత్తెక్కి వానరుల్
దూలుచు సోలుచుఁ దేలుచుండి
కాపులు ప్రేలుచుఁ గ[illegible]ంచుచును గొమ్మ
లెక్కుచు దూకుచు నిక్కుచుండి
కమ్మని పండ్లను గడుపార భుజియించి
పాడుచు నాడుచుఁ బయినిఁ బడుచుఁ

గొమ్మల నూపుచుఁ గుప్పించి యెగురుచు
వెక్కిరించుచు నక్కి ప్రక్క కురికి

గీ. అల్ల తల్ల క్రిందులుగ వ్రేలాడుచుండి
తోక లెత్తుచు నవ్వుచు దొర్లుచుండి
పండ్లు గాయలు పిందెలు పత్రములను
బీకి పడఁద్రోసి దిశలకు విసరివేసి. 341

గీ. తరులతాగుల్మములఁ బీకి ధరను బఱచి
తేనె పట్టులఁ బట్టియుఁ దెంపి వేసి
తుంపలుగఁ జేసి నాకుచుఁ ద్రుంచి విసరి
వేడ్క విహరించి రా కపివీరులెల్ల. 342

గీ. వనము విధ్వంస మొనరించు వానరులను
గాంచి కోపించి వారింప నెంచి వచ్చె
దరికి వనపాల కుండగు దధిముఖుండు
ప్రముఖ వీరుండు వానర ప్రభువు మామ.
ప్రక్క వనపాల కులఁ గూడి వారికడకు. 343

గీ. అంగదాదులాఁ గపివరు లాగ్రహించి
గోళ్ళ గీరుచుఁ బండ్లతోఁ గొఱుకు చెగసి
కాళ్ళఁ దన్నుచుఁ గొట్టుచుఁ గరము లెత్తి
వెక్కిరించుచు నవ్వుచు ధిక్కరింప
నధిపునకుఁ దెల్ప దధిముఖుం డరిగె వేగ. 344

సీ. రామలక్ష్మణులతో రాజు సుగ్రీవుండు
కూర్మి నాసీనుఁడై కూడి యుండ
వినువీధిపై నుండి వేగంబునన్ వచ్చి
పాదంబులను వ్రాలఁ బట్టి లేపి
కలత చెందగ నేల? కారణంబేమని
యడుగంగ దధిముఖుం డనియె నిట్లు
మీ తండ్రి మీయన్న మీరును బెంచన
యందాల మధువనం బంత నేడు

గీ. పవన నందనుఁ డంగద ప్రముఖులైన
వానరుల చేత ధ్వంసమై పాడువడియె
వారి వారింప నరిగిన పాలకులను
మమ్ములను గాయపఱచిరి మత్తులగుచు. 345

సీ. మధువన భంగంబు మర్కట కృత్యంబు
లన్నియు దధిముఖుం డనగఁ గనుచు
సౌమిత్రి సుగ్రీవు సరసకు నేతెంచి
వానర వీరుఁ డేల వచ్చె ననగ?
అంగదాది కపీంద్రు లానందమున వచ్చి
మధు పాన మత్తులై మధువనమున
విడిసిరంచును జెప్ప వేడుక కల్గెను
హనుమంతుఁ డవనిజ సరసి వచ్చు

గీ. ననుట తథ్యంబు ముదమున వనమునందు
మధువుఁ గ్రోలుచు నున్నారు మయి మఱచుచుఁ

గార్య సాధకులై రంచుఁ గపి విభుండు
పలికె సంతసించుచు వనపాలుఁ గాంచి. 346

గీ. ఆహా! ఆనందమయ్యె మాకరయ మామ
వనమునకుఁ బోయి వేవేగఁ బవన తనయు
నంగదుని జాంబవంతుని నఖిల కపులఁ
గూడి రమ్మని తెలుపుము గోర్కె మీర. 347

గీ. కపుల క్షమియించి రమ్మని కబురు పంప
వినుచు దధి ముఖుండు దెలుప విభుని యాజ్ఞ
యంగదాది ప్లవంగము లచటి నుండి
కదలి వచ్చిరి యెగురు చాకాశమందు. 348

కం. రెక్కలు గల గిరులనగా
దిక్కులు దగులగ నెగురుచు శ్రీరఘురామున్
జక్కగ భజియించుచు వడి
దిక్కులు పిక్కటిల వచ్చి దిగిరచ్చోటన్. 349

గీ. గగనమును గప్పి కపులెల్ల గాలిచేత
గదలు పర్జన్యము లగుచు గర్జనలను
సాగి దిగి వచ్చి శ్రీరామ చరణములను
భక్తి వ్రాలి రానంద బాష్పములు రాల. 350

గీ. పవన తనయుఁడు రాముని పదము లంటి
భక్తి లక్ష్మణు సుగ్రీవు పాద యుగళిఁ

గొలిచి నిలుచుండ వరుసగాఁ గోతులెల్ల
నంజలి ఘటించి రాయంగ దాదులుండ. 351

ఉ. శూరుఁడు వాయు పుత్రుఁడనెఁ జూచితిఁ జూచితి జానకీ సతిన్
వారిధి దాటి రావణుని భవ్య పురంబును లంకఁ జూచితిన్
జేరియు వింటి బాధలను సీత సమస్తము విప్పి చెప్పగా
ధారుణి నామెఁ జూడుమనఁ దగ్దయు లంకను గాల్చివచ్చితిన్.

గీ. అనుచుఁ బావని పలికిన నవియు వినగ
పత్సుధా సమమాచుఁ బ్రశాంతి గూర్ప
రామలక్ష్మణు లెంతయుఁ బ్రమదమంది
గౌరవంబునఁ జూచిరా వీరవరుని. 553

గీ. సీత లంకాపురంబున క్షేమమనుచు
రాముపైఁ గల గాఢానురాగమంత
నుడివి దనుజుండు పెట్టిన గడువుఁ దెలిపి
కపులు రాముని కూరటఁ గలుగఁ జేయ. 354

సీ. శ్రీరామ చంద్రుండు సీతను స్మరియించి
జీవితేశ్వరియు సజీవ యనుచుఁ
దెలియంగఁ గపులెల్ల ధీమంతు హనుమంతు
నవనిజ వృత్తాంతమంతఁ దెలుపు
డంచును గోరంగ నాంజనేయుఁడు భక్తి
ధరణిజ గల దిక్కుఁ దిరిగి మ్రొక్కి
కాంచన మయ దివ్య కమనీయ మణి రాము
పాదారవిందాల పయిని నునిచి

భక్తిఁ బ్రాంజలి యగుచును బలికె నిట్లు
స్వామి! జనకజఁ జూడంగ సాగరమును
వేగ లంఘించి లంకలో వెదకి వెదకి
జనకజన్ జూచితి నశోక వనము నందు. 355

పంక్తి కంఠుండు సీతతోఁ బలుకు పలుకు
లన్ని ములుకులై మదిలోన నంత మిగుల
గ్రుచ్చు కొనగను ధీయని కుపిత యగుచు
దనుజు దూషింప వింటినిఁ దరువు నెక్కి. 356

సీ. ఆగ్రహోదగ్రుఁడై యాదుష్టుఁడు వధింపఁ
గరము లెత్తెను వేగఁగాంత పయిన
ధాన్యమాలిని వానిఁ దగదంచు వారింపఁ
గామింప మాసమే గడువటంచు
భక్షింతు లేకున్న భాగనాలోచించి
నిర్ణయించు మనుచు నిష్క్రమించె
నామె నోదార్చి మీ యంగుళీయక మిచ్చి
క్షేమముల్ దెలిపియుఁ జింతఁ బాపి

గీ. వనము విధ్వంస మొనరింప దనుజ విభుండు
పంప వచ్చిన దనుజులఁ జంప మరల
నింద్రజిత్తును బంపంగ నెరిగి యతడు
వేసె బ్రహ్మాస్త్ర మును బట్ట వేగ నన్ను. 357

మ. నను బంధించియు దానవుల్ విభుని
చెంతన్ జేర్చ మీ శౌర్యమున్
వినిపింపన్ గడుఁ గ్రుద్ధుఁడై యతడు వేవేగన్ వధింపుండనన్
గని తమ్ముండు విభీషణుండు దగదీ కార్యం బనన్ దోకపై
ననలం బుంచుచు వస్త్ర తైలములతో నంటించి కొంపో వగన్.

ఆ.వె. మండు తోక తోడ మహి వీడి యెగురుచు
బురము నంతఁ గాల్చి యరులఁ గూల్చి
మంటలార్పుకొనియు మైథిలి యాజ్ఞతోఁ
బతికి వార్తఁ గొంచు వచ్చినాడ. 350

గీ. దనుజు లెంత బాధించినన్ జనక తనయ
ధీర కావున సహియించి కోరి మదిని
ధవుని నామంబు జపియించుఁ దపసివోలె
రామ పాదాబ్జముల్ గొల్చు రమణి యెపుడుఁ. 360

మ. అనుచున్ బావని పల్కగా వినుచు
నేత్రాబ్జంబులన్ బాష్పముల్
జినుకన్ శోకము పొంగిపొర్ల మదిలో సీతాసతిన్ దల్చుచున్
ఘనుఁడా శ్రీరఘు రాముఁ డేడ్చెఁ
గనులన్ గన్నీరు మున్నీరుగా
దనరన్ గారగ బావురంచును సుమిత్రా సూతి శోకించినన్.

గీ. బాష్ప నేత్రుఁడై కపిరాజు పరితపించె
శోక దేవత లాచును జూడఁ గప్రలు

గనులఁ గన్నీరు కాల్వలై కారుచుండ
వెక్కి వెక్కియు నేడ్చిరి వివశులగుచు.

మ. తన పాదంబుల వాయునందనుఁడు సీతాదేవి చూడామణిన్
గనగా నుంచినఁ గొంచు రాఘవుఁడు ప్రక్కన్ జూచి సుగ్రీవుతో
ననియెన్ మిత్రమ! దీని నిర్జర విభుండర్పించె మా మామకున్
జననాథుండు వివాహవేళ సుతకున్ సత్ప్రేమంబుతో నిచ్చినన్

గీ. కోరి జానకి దాల్చును గోమలాంగి
సీత ధరియించు నప్పుడే శ్రేష్ఠమయిన
మణికి సుందర శోభయు మాన్యతయును
గలుగు దీనినిఁ గనినంతఁ గాంత నిచటఁ
బ్రీతిఁ జూచిన యటులుండె వేడ్కయయ్యె. 364

గీ. ఓయి! పావని! యింకేమి యువిద తెలిపె?
వినగ నాసక్తి కలిగెను వీనులలర
మగువ పలుకులఁ దెలుపుము మరల మరల
మధుర జలములు దాహంబు మాపుఁగాదె! 365

గీ. సీతఁ జూడక లక్ష్మణా! చింతతోడ
సుదతి చూడామణిని నేడు చూచుచుంటి
నింతకన్నను మరి దుఃఖమేమి కలదు?
యింతిలేక క్షణంబు జీవింపఁజాల. 366

గీ. పావనీ! నీవు నాపత్నిఁ బరమ సాధ్వి
సీత నెచ్చోటఁ జూచితో చెలినిఁ జూడ

నన్నుఁ గొంపోవు మీ చేగ నాతి వదలి
నిలువఁజాలను నేనింక నిమిషమైన. 367

గీ. అసుర కాంతల మధ్యన నలమటించు
సీత చెప్పిన పలుకులఁ జెప్పు మింక
నౌషధంబుల జీవించు నాతురునిగ
వినుచుఁ బ్రాణంబులన్ నిల్పు కొనుదు నేను. 368

సీ. సీతా సతినిఁ గూర్చి చింతించు విభునితో
హనుమంతుఁ డతి భక్తి ననియె నిట్లు
"చిత్ర కూటంబునఁ జిత్రమై జరిగిన
వృత్తాంతమును దెల్పె విపులముగను
సీత యంకము పైన శిరముంచియును నీవు
నిదురింప నొక కాకి నిలిచి సతిని
స్తన భాగమున గీరి సారెసారెకు వచ్చి
పొడుచుచు బాధింపఁ బొగిలి యంత

గీ. రక్తమున నీవు దడువగా రమణి నిన్ను
నిదుర లేపంగ రేచియు నిక్కమెరిగి
కోపమున దాని శిక్షింపఁ గోరి యొక్క
దర్భపుల్లను మంత్రించి తగుల వేయ. 369

గీ. అంత బ్రహ్మాస్త్ర మాచుఁ గాలాగ్ని వోలె
వాయసము వెంట నంటగఁ బారి పారి
తిరిగి ముల్లోకముల నెందు దిక్కు లేక
శరణుఁగోరుచు వచ్చె నీ దరికి రామ! 370

గీ. నీదు సన్నిధి శరణంచు నేల వ్రాలు
వాయసముఁ గాంచి కరుణించి వధ్యమైన
దాని రక్షించి బ్రహ్మాస్త్ర తత్త్వ మెఱిగి
దక్షిణాక్షినిఁ బోఁగొట్టఁ దలచితీవు. 371

గీ. వీరవరుఁడగు విభునకుఁ బ్రేమయున్న
వేగ లంకకు నరుదెంచి విమతుఁడైన
రావణునిఁ జంపియును సమరంబునందు
నెల్లరు నుతింప నన్ను రక్షింపవలయు. 372

గీ. కనులఁ గన్నీరుఁ గార్చుచుఁ గమల నయన
కరుణ కలుగగఁ బలుక దుఃఖంబు గలుగఁ
బలికితిని నేను తల్లి నీ పతియు మఱది
పరితపించుచు నున్నారు పడతి! నిన్ను
గని నయోధ్యకుఁ గొనిపోవఁ గలుగవేగ. 373

గీ. అమ్మ! నావీపుపై నెక్కు మతిరయమునఁ
జలధి లంఘించి నీ పతి సన్నిధికినిఁ
జేర్చెదను విచారింపకు చిత్రమందు
ననగఁ దగదని వలదనె నవని తనయ. 374

గీ. పరులఁ దాకరు గద పతివ్రతలు సతులు
దానవుండంటి తెచ్చిన తరుణమందు
నిస్సహాయనై నిలిచితివి నిశ్చలముగ
వాని పాపంబుఁ బెరిగియుఁ బండకునె? 375

ఉ. వీరుల రామలక్ష్మణుల విజ్ఞుఁ గపీంద్రుని మంత్రి సత్తమున్
ధీరుల వానరోత్తముల దివ్యగుణాత్ముల క్షేమముల్ సమా
చారము పృచ్ఛచేసితను స్వామిని శోకపయోధి నుండియున్
బారముఁ జేర్చఁగాఁ దగు నుపాయము
నెంచు మటంచుఁ దెల్పుమా! 376

ఉ. వానరవీర! నీవికను వారిధి దాటియు రాముఁ జేరి నే
దానవ కాంతలందుఁ గడు దైన్యముతో
వసియించు వైనమున్
దానవ నాథు దౌష్ట్యములఁ దప్పకఁ జెప్పుము నాదు కష్టముల్
దానెరుగంగఁ దెల్పుము ముదంబున
ముందుకుఁ బోయి రమ్మికన్. 377

గీ. రాముఁ డంబుధి దాటియు రాక్షసేంద్రుఁ
బురికి నేతెంచి సేనతోఁ బోరి వానిఁ
బట్టి కూల్చి యయోధ్యకు వైభవమున
నన్నుఁ గొనిపోవ సత్కీర్తి వన్నె కలుగు. 378

గీ. సందియంబగుఁ బావని! సాగరమును
దనర ఋక్ష వానరవరుల్ దాటఁగలరె?
రామలక్ష్మణుల్ లంకాపురంబుఁ జేర
వార్ధి లంఘింప సాధ్యమే వారికింక? 379

మ. అనినన్ జానకి తోడ నంటె నిటులో యమ్మా! మహావీరుఁడౌ
ఘన సుగ్రీవుని మాటదాటకఁ గపుల్ గార్యంబు సాధింతురే

వనధిన్ దాటుట యొక్క లెక్కయె. ధరన్ బల్మారులాకాశ వీ
ధిని ధైర్యంబునఁ జట్టి వచ్చిరిటు ప్రీతిన్ వాయువేగంబునన్.

గీ. ఆ కపీంద్రుని సన్నిధి యందునున్న
వాసరులలో నాకన్న బలము జవము
నధికముగఁ గల్గి వీరులై యలరువార
లెందరో కలరిక నల్పు లెవరు లేరు. 382

మ. పరితాపంబిక నేలనమ్మ జననీ! పాదోధినిన్ దాటి వా
నర వీరుల్ దృటిలోన వచ్చెదరు నీ నాథుండు సౌమిత్రినిన్
వర సుగ్రీవునిఁగూడి రాగ నిటకున్ వామాక్షి! వీక్షించుచున్
బరమానందముఁ బొందు వేళనిక సంప్రాప్తించు శీఘ్రంబునన్.

గీ. వినుమ! ఉదయార్క చంద్రులై వెలుగు వారిఁ
బురుష సింహుల వీరుల భూరి బలుల
రామలక్ష్మణులను నేను క్షేమనిటకు
వీపుపై నుంచుకొంచును వేగఁ దెత్తు. 383

గీ. అరయ వీరులును, నఖదంష్ట్రాయుధులును
సింహ శార్దూల విక్రముల్ శిష్టగుణులు
శైల మేఘ సంకాశ ప్రశస్త కపులు
మలయగిరులను దిరుగుచు నలుకనరువ
వినెద వతి శీఘ్రమున వారి స్వనములింక. 384

గీ. అరుల మర్దించు శ్రీరాముఁ డసుర వీరులఁ
దునిమి వనవాసమును మాని యనుజు తోడ
నిన్ను గూడి యయోధ్యకు నేస్పు మీర

వచ్చి పట్టాభిషిక్తుఁడౌఁ ద్వరగ రమణి!
యనుచుఁ బలికితి స్వామి! సీతమ్మ తోడ. 385

గీ. జానకీ వియోగంబున స్వామి! నీవు
పరితపించుట విని శోకభరిత యగుచు
మిగుల విలపింప మైధిలిన్ మెల్ల మెల్లఁ
గూర్మి నోదార్చితినిఁ బ్రియోక్తులను జెప్పి. 386

మా లి ని

జయ జయ రఘు రామా! జానకీ నాథ రామా!
జయ జయ బలభీమా! సత్య సౌశీల్య ధామా!
జయ జయ శుభనామా! శాంతి సౌభాగ్య! శ్యామా!
జయ జయ వర రామా! సౌర వంశాబ్ధి సోమా! 387

గ ద్య ము

ఇది శ్రీ సీతారామచంద్ర కరుణా కటాక్ష సంప్రాప్త కవిత్వ, హృద్య విద్యా విచిత్ర, ఆపస్తంభ సూత్ర, కౌండిన్యస గోత్ర, పవిత్ర, లక్ష్మి నరసమాంబికా, వేంకయ శర్మ సుపుత్ర దేవులపల్లి వంశ పయః పారావార సంపూర్ణ పూర్ణిమా సుధాకర, సకల గుణ రత్న రత్నాకర, శ్రీభద్రాద్రి శ్రీరామచంద్ర సుప్రభాత, శ్రీశైల మల్లికార్జున శతక, ఆనంద సుధా లహరీ, శ్రీ మదాంధ్ర శివానంద లహరీ, శ్రీ రాఘవేంద్ర సుప్రభాతాది ప్రముఖ సద్గ్రంథ రచనా ప్రసిద్ధ, విద్వజ్జన విధేయ, చెంచు సుబ్బయ శర్మ నామధేయ ప్రణీతంబయిన "శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి" యను నిర్వచన హృద్యాన వద్య సత్పద్య కావ్యంబునందు సుందరకాండంబు.

శ్రీరస్తు   శుభమస్తు   అవిఘ్నమస్తు

శ్రీ మద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

యుద్ధకాండ

కం. శ్రీకర! శుభకర! రఘువర!
కాకుత్స కుమార తిలక! కల్యాణకరా!
సాకేత పురీపాలక!
రాకేందు సమాన వదన! రాజవరేణ్యా! 1

కం. నారద మౌనీంద్రుఁడు సీ
తారామ చరితము భక్తి తత్పరుఁ డగుచున్
ధారాళంబుగ నొప్పగు
తీరున వాల్మీకి మునికిఁ దెలిపెను ప్రీతిన్. 2

శా. శ్రీమంతుండగు రామచంద్రుఁ డిటులన్ సీతాసతీ క్షేమముల్
ధీమంతుండగు వాయునందనుఁ డటన్ దెల్పంగ నాలించి మా
కీ మాన్యుండు మహాను భావుఁ డగుగా నీతండు సామాన్యుఁడే
ప్రేమన్ జేసె నసాధ్య మద్భుతముగా విజ్ఞుండు సాధ్యంబుగన్.

సీ. పవన తనయుఁడు కర్తవ్య పాలనమును
సలిపి సుగ్రీవు ఘనకీర్తి జగతిఁ బెంచె
రఘు కులంబునకు నుపకారమును గూర్చెఁ
జెలగి ప్రత్యుపకారంబుఁ జేయఁ జాల. 4

గీ. అనుచు రాఘవుఁ డానంద మతిశయింపఁ
గదలి యానంద బాష్పముల్ గనుల జారఁ
బ్రీతి నాలింగనముఁ జేసె విమల చరితు
భక్తిఁ బావని చిత్తంబు పరవశింప. 5

గీ. మౌనముగ నుండి రాముండు మదిని సుదతి
సీతఁ దలచుచు సుగ్రీవుఁ జేరఁ బిలిచి
కదలి లంకఁ జేరంగ నగాధమైన
సాగరంబుండ దాటగ సాధ్య మగునె? 6

గీ. అనుచు రాముండు నిశ్చేష్టుఁ డగుచుఁ బలుకఁ
గపి విభుండుదాసీనతఁ గాంచి రామ
శక్తి సామర్థ్యముల్ గల సద్గుణుఁ డవు
వీర వరుఁడవు శోకంబు విడువు మింక. 7

ఉ. శ్రీరఘురామచంద్ర! స్థిర చిత్తముతోనికఁ గ్రోధమూర్తివై
ధీరత జానకీ సతినిఁ దెచ్చుటకై యిక లెమ్ము రమ్మికన్
వారిధి దాట వానరులు వారధిఁగట్ట సమర్థు లెంతయున్
గోరి ప్రయత్నమున్ సలుపఁ గొబ్బునఁ
గార్యము సాధ్యమయ్యెడున్. 8

గీ. అంత నాంజనేయుఁడు రాము ననునయించి
యటులఁ బ్రోత్సాహ పరుప నా యర్కతనయు
గాంచి యుత్తర ఫల్గునీ కాంత సీత

జన్మ నక్షత్రమే నేడు సద్దినంబు
శుభ ముహూర్త మారంభింప శుభము గలుగు. 9

సీ. బాలురు వృద్ధులు బలహీనులగు కపుల్
మన వెంట రావలదనుడు మీరు.
కిష్కింధఁ గావంగఁ గీశ వీరుల నిందుఁ
గొందరి నుంచుడీ కోర్కె మీర
వానర వీరుల వైళమ తరలించి
సమర సంసిద్ధుల సలుపు డింక
జాగరూకతతోడ శాత్రవ చర్యలఁ
గమనించి ముందు కేగంగ వలయు

గీ. గిరుల వనముల లోయల నరుగునపుడు
కందమూల ఫలంబులఁ గాంచు నపుడు
జలముఁ గొనునప్డు చూడంగ వలయు రిపులఁ
బొంచి యుందురు విషము నందుంచఁ గలరు. 10

గీ. కపుల నందర రావించి కపి వరుండు
లంకపై దండయాత్రకే శంక లేక
వెడల సంసిద్ధులను జేసె విభుఁడు వారి
నెంచి కార్యోన్ముఖులను గావించె నంత. 11

సీ. వసుధ యీనిన యట్లు వానర విస్తార
సేనా సువాహిని చేరి కదలె
నానందమున వారలాకాశ మంటుచు
సింహనాదంబులఁ జేయుచెగిరి

గంతులు వేయుచు వింతగా దూకుచుఁ
గోతి చేష్టలతోడఁగూడి పారఁ
బ్రభు నాజ్ఞ నీలుండు ప్రబలుఁడై యొక లక్ష
సైన్యంబుతో ముందు సాగిపోవ

గీ. వారి వెనువెంటఁ గపి యూథపతులు నడువ
హనుమ శ్రీరాము నంగదుఁ డతని యనుజ
భుజముపై నెత్తుకొంచును బోవ మధ్య
వెనుక జాంబవంతుఁడు గపి విభుఁడు నడువ. 12

గీ. పాదపంబులఁ గూల్చుచుఁ బర్వతములఁ
గొట్టి ముక్కలఁ జేయుచుఁగోతులెల్లఁ
గదలి కోలాహలంబుగఁ గడలిఁ జేర
నరుగుచుండగఁ గలకలం బంత రేగె. 13

గీ. భూమి వ్యోమము నొక్కటా పోల్కి ధూళి
పైకెగసి నిండ నటఁ బ్రతి ధ్వనులు చెలగ
శుభ నిమిత్తంబులు విజయ సూచకములు
జయము తథ్యమటంచు భూజాని పలికె. 14

గీ. ఎచట నాగక నలసట యేమి లేక
సాగిపోవుచు వానర సైన్య మంత
వార్ధి తీరమున మహేంద్ర పర్వతమును
జేర నీలుండు వేయించె శిబిరములను. 15

ఉ. రావణుతో విభీషణుఁ రాజవరా! కపి వీరు విక్రమం
బీపటు చూచినావు వధియించెను వీరుల నెల్లఁ జాలకన్
దావడిఁగాల్చి బూడిదగ ధ్వంసముఁజేసెను లంక నంతయున్
సేవిక సీత రామునకు నెమ్మి నొసంగుచు మైత్రిఁజూపుమా.

ఆ. అనుచుఁ బలికిన రావణుఁ డాగ్రహించి
వాడి బలమెంత? వాడెంత? వాడి సతిని
వాడి కర్పింపగఁ బిరికి వాడనేమి?
యనుచు సేనాధిపతులకు నంతఁ దెలిపి. 17

తే. అవ్విభీషణుఁ గాంచి దురాత్మ! ఓరి
పగతురుల వద్ద క్రోధ సర్పంబు వద్ద
నెటుల నైనను బ్రీతి జీవింప వచ్చు
వైరి హితమును గోరెడి బంధు జనులఁ
గూడి యుండఁగ రాదనెఁ గుపితుఁ డగుచు. 18

తే. రౌద్ర మూర్తియై పలుకంగ రావణుండు
విని విభీషణుఁ డటఁ దన యనుచరులను
నలువురను గొంచు నా మాటఁ దెలియ వీవు
నీ యధర్మము సహియించి నిలువ నిచట. 19

తే. అని విభీషణుఁ డనుచరు లనుసరింప
సాగి వినువీధిఁ బయనించి జలధి దాటి
కపుల శిబిరంబులను జేరి "కాంత సీత
ధవుని కర్పింపు మనఁ బెడఁ జెవినఁ బెట్ట. 20

గీ. రావణుని వీడి రయమున రామచంద్రు
శరణుఁ గోరంగ వచ్చితే శంకవలదు
విభుని యనుజుండ నేను విభీషణుండ
వేగఁ బతికిఁ దెల్పుడు కపివీరులారా! 21

ఉ. వానర నాథుఁ డంతవిని వారలు రావణగుప్త చారులీ
దానవులున్ రహస్యములఁ దామెఱుగంగనువచ్చి యుందు రెం
తేని విరోధి బంధువుల నెప్పుడు నమ్మగరాదు వీరలన్
బూనిక మాకుఁ బట్టుకొనఁ బోలునటంచును దెల్పతేనికిన్ .22

సీ. వానర నాథుండు వాక్రుచ్చినట్లుగా
వారల బంధింప వలయు ననుచు
వానర వీరులు పల్కంగ వారల
వారించి రాముండు పలికె నిట్లు
మిత్రుఁడై వచ్చిన మేలగు వైర భా
వంబున్న మార్చంగ వలయు మనము
స్వార్థ సిద్ధినిఁ గోరి యగ్రజునాశంబు
నాశించి రాఁదగునదె నటంచుఁ

గీ. దమ్ములెల్ల భరతుని విధంబుగాను
బుత్రు లందరు నావలెఁ బుడమి యందు
మిత్రు లెల్లరు నీ వలె మిత్రవర్య!
ఉందురా నెందయినఁ జూడనో కపీంద్ర! 23

సీ. మారు మాటాడక మర్కట నాథుండు
జని విభీషణు వాని యనుచరులను

రాముని చెంతకు రయమునఁ గొనిరాగఁ
ప్రభు వరుపదముల పయిని వ్రాలి
భక్తి సంప్రార్థించెఁ బాపాత్ముఁడైనట్టి
రావణు తమ్ముండ రామచంద్ర!
వాని దౌష్ట్యంబుల వారించి సైరింపఁ
జాలక నేను రాజ్యంబు వదలి

గీ. యనుచరులఁ గూడి యనుజుల నంత వదలి
తగలి నీదు పదంబులు శరణుఁ గోరి
వచ్చితిని శరణు కరుణావార్ధి! శరణు
శరణు శ్రీరామ! పావన చరణ! శరణు. 24

గీ. అనుచు శరణార్థియౌ దనుజాధినాథుఁ
జెంతఁ జేర్చి ప్రసన్నుఁడై చింతఁ దీర్చి
సత్కరించి లంకా విశేషంబు లడిగి
యసుర వీరుల వివరంబు లడిగెఁ బ్రభువు. 25

సీ. ఆనంద బాష్పంబు లంఘ్రుల వర్షింప
వివరించె భక్తి విభీషణుండు
మాయన్న రావణుఁ డతుల పరక్రమో
పేతుండు ఘనుఁడు ద్రిభువనముల మ
హాద్భుత బలవంతుఁ డగు నన్న కుంభక
ర్ణుఁడు గడు సుప్రసిద్ధుండు జగతి
ఇంద్రజిత్తనుపేర నెంతయో కీర్తిమం
తుండయ్యె మేఘనాధుండు చూడ

గీ. రావణుని పుత్రుఁ డాతండు ప్రముఖ శూరుఁ
డా ప్రహస్తుండు వీరసేనాధిపుండు
పరగఁ గైలాసమున మణిభద్రు గెల్చె
నమ్మహోదరాదులు యోధులందుఁ గలరు. 26

గీ. సకల దానవ సైనిక శక్తి విన్న
రాముఁ డంతటఁ బల్కెను రాక్షసేంద్రు
దనుజ వీరుల నందర ధరణిఁ గూల్చి
శీఘ్రముగ లంక కధిపతిఁ జేతు నిన్ను. 27

గీ. అనగ రాముని పదముల నధిక భక్తి
శిరము నుంచి లంక జయింప సీతఁ దేగ
సహాకరించెద ననగ లక్ష్మణుని తోడ
జలధి జలములఁ దెప్పించి జలజ ముఖుఁడు
కపులు చూడ రాజ్యాభిషేకంబు జరిపె. 28

గీ. అబ్ధి నేరీతి దాటెద మనుచుఁ దలచి
కుశలపై మూడు దినములు గూరుచుండి
భావి కార్య మాలోచించి వార్ధి జలము
నింకి పోవంగఁ జేయుగా నెంచి మదిని. 29

సీ. ధనువును ధరియించి దశరథ సుతుఁడు బ్ర
హ్మాస్త్రంబు సంధింప నబ్ధి యందు
భీషణ ఘోష విన్పింపగ విడిపోయె
వసుధ శాంతంబుగా వార్ధి తోచె

సాగరుం డరుదెంచి సద్భక్తి మార్గంబు
నీరంబుపైఁ జూప నీలుఁ డచట
వారధి నిర్మింప వాంఛింప రాఘవు
డనుమతిఁ దెలుపగా నతడు చేరి

గీ. "రామ! రామా!" యటంచును రాళ్ళు గిరులు
తెచ్చి పడవేయఁ గపులెల్ల దృఢముగాను
సమము, దీర్ఘంబు, వంద యోజనములున్న
విస్తృతంబగు సేతువు వేగఁగట్టె
నపర విశ్వకర్మయె నీలుఁ డనుచుఁ బొగడ. 30

ఉ. వారధిపై విభీషణుఁడు వారిధి దాటుచు లంకఁ జేరియున్
వారధిఁ గాచుచుండగను వానరులెల్లరు సింహనాదముల్
గోరి యొనర్చుచున్ గదలఁ గుంభిని దద్దరిలన్ గడున్
జేరిరి రామలక్ష్మణులు చెల్వగు వేల సువేల శైలమున్. 31

గీ. పవన తనయుఁ డా పర్వత వైభవమును
బూర్వ పరిచిత మగుటచేఁ బొగడి దీనిఁ
బిలుతురు త్రికూట మనియెడి పేరుతోడ
ననగ వినుచును ముదమంది యబ్జ ముఖుఁడు. 32

ఉ. వానర సేనలా నగముపై విడియుంగఁ గపీంద్రుఁ గూడియున్
జానకి నాథుఁ డేర్పరిచె సైన్య మహా శిబిరంబు లచ్చటన్
దానవభర్త వారల విధంబెరుగన్ శుక సారణాఖ్యులన్
వానర సేన చెంత కటుఁబంపె నమాత్యుల గూఢచారులన్.

ఉ. వారలు వానరాకృతుల వానర వాహినిఁ జేరి చూచుచున్
దారుల దాగి దాగి చని దగ్గరనుం విభీషణుం డటన్
జారులటంచు గుర్తెరిగి చయ్యన రాముని యొద్దఁ జేర్చినన్
వారలఁజూచి నవ్వి గుణవంతుఁడు రాముఁడు పల్కెనిట్టులన్.

ఉ. మీరిక మా బలంబులను మెల్లగఁ జూడగవచ్చు సర్వమున్
దీరికగాఁ బురిన్ బతికిఁ దెల్పగవచ్చు రహస్య మిందులో
వేరుగ నేమిలేదు రఘువీరు శరంబులు రేపు దైత్యులన్
బోరున వచ్చి గ్రుచ్చుకొను బొండన రావణుఁ జేరి చెప్పినన్.

సీ. శుక సారణులు పోయి సకలంబు వివరించి
వైరులఁ జూపించి పలికిరిటుల
నాశైల గాత్రుండు హనుమంతుఁ డాతండు
ధరనిల్చె మత్తమాతంగ మనగ
శౌర్య ధైర్య స్థైర్య సాహసోపేతుండు
రాముండు వానికిఁ బ్రక్క నుండెఁ
గాంచన వర్ణుఁడు గమనీయ గాత్రుండు
లక్ష్మణాఖ్యుఁడు శుభ లక్షణుండు

గీ. వెనుక నా ప్రక్కనుండె విభీషణుండు
దీవి హిమగిరి సముఁడు సుగ్రీవుఁ డతడు
ప్రముఖుఁ డంగదుఁ డాతండు వాలి సుతుఁడు
ప్రబల వానర వాహినా పయిని నుండె.

వారు వైరులఁ గీర్తింప భగ్నమనుచు
నుండి నాకడ నింక మీరుండ వలదు
మొగముఁ జూపకు డిప్పుడు మూర్ఖులార!
పొందు పొండన వారలు పోయిరపుడు. 37

చారులటు వచ్చి రాముని సైన్య శక్తిఁ
దెలుపఁ దల్లియు మామయుఁ దెలివి కలిగి
యింకనైనను సీత నర్పింపు మనగ
నరుల కడఁ దల వంచ నేననుచుఁ బలికె. 38

గీ. చెలగి చతురంగ బలముల సిద్ధ పఱచి
పురమునకు నాల్గువైపులఁబోరు సల్ప
వీర యోధుల నియమించి వీరవరుఁడు
యుద్ధ మొనరింప నంత సంసిద్ధుఁ డయ్యె. 39

సీ. శ్రీరామ చంద్రుండు సేనను విభజించె
నాల్గు దళములుగ నయముగాను
దాను లక్ష్మణుఁడును దగ విభీషణుఁడును
వాని యనుచరులౌ దానవులును
మానవాకృతి నుండ వానరాకృతిలోన
మిగిలిన సైనికుల్ మేల్మినుండ
వారి నాజ్ఞాపించి చేరి సువేలాద్రి
శిఖరంబు లంకలో సేనఁగాంచి

గీ. కోట గోడల మధ్యన గోడలనగ
బారులును దీర్చి నిలుచున్న వారి నరసి

శుభ ముహూర్తంబునను సేనచుట్టుఁగదలి
రాగ లంకపై దండెత్తె రఘువరుండు. 40

సీ. రాజ ధర్మానుసారంబు రాజులు సమ
రంబుఁ గావింప శాత్రవుల ముందు
పిలుచుట తగునంచుఁ బిలువంగ నంగదు
దైత్యేంద్రు కడకు దూతగను బంపె
''జానకి నర్పించి సద్భక్తి శరణంబుఁ
గోరుటే మార్గంబు కుమతికింక
నటులఁ గాదేని సంహార మొనర్చి వా
రల విభీషణు నేను బ్రభువుఁ జేతు''

గీ. అనుచుఁ దెల్పి రమ్మనగ నాయంగదుండు
వేగ వినువీధిఁ బయనించి భీతిఁగొలుప
దనుజనాధుని సభలోన ధర్మమూర్తి
భవ్య సందేశమును దెల్పెఁ బ్రాజ్ఞుఁ డగుచు. 41

గీ. సీత నర్పించి భక్తితోఁ జేరి రాము
శరణుఁగోరుము గారుణ్య జలధి యతడు
ప్రాణములపైని యాశయే పగిది నున్న
నిన్ను మన్నించు రావణా! నెమ్మితోడ. 42

గీ. అనుచుఁ బలికిన యంగదు నసుర విభుఁడు
క్రోధమున రక్తనేత్రుఁడై గ్రుడ్లు నురిమి
చూచుచును బంట్లు కొలుకుచు లేచి వీని
పట్టి బంధింపు డంచును బలుక నపుడు. 43

ఉ. దనుజులు నల్వు రుద్ధతినిఁ దాకుచు నంగదుఁ బట్టగా నతం
డనుపమ విక్రముం డగుచు నంబరవీధినిఁ బైకి లేచియున్
ఘనమగు ముష్టిఘాతముల గర్వమణంచియుఁ గూలఁదన్ని తా
ననువుగ సౌధశృంగమును నంతటఁ ద్రుంచి పడంగ వేసినన్.

అదియు రావణుపైఁ బడ నసుర వరుఁడు
దిమ్మ తిరిగియు నేలపైఁ దిటవుఁ దప్పి
పడగ నంగదుఁ డసురేంద్రుఁ బరిహసించి
విభుని కడకేగి వివరించె విషయమంత. 45

అంగదుని పల్కులాలించి యాగ్రహించి
సీత దుస్థితి కెంతయుఁ జింతచేసి
యుద్ధ మొనరింప విభుఁడు సంసిద్ధుఁ డగుచు
నదిరిపడ ధనుష్టంకారమంత సలిపె. 46

శంఖనాదంబుల సంగ్రామ సంరంభ
మున్ దెల్పిరా కపి ముఖ్యులెల్ల
రామలక్ష్మణ కపి రాజేంద్రులకు జయ
ము విజయం బను రవంబులు సెలంగ
నొక్కొక్క ద్వారంబు నొద్దను గోటి క
పీంద్రులు గదలి దండెత్తి నిలువ
శైల మంతయు నిండి జలధి పర్యంతమా
వానరుల్ వారధి పైన నిలువ

గీ. రాముఁ డొనరించినట్టి జ్యారవము వినుచుఁ
గపుల కోలాహలంబును గనుచు వగచి
యాప్తులను మంత్రివరుల సేనాధిపతులఁ
బిలిచి సమర ప్రయత్నముల్ సలుపు డనిన. 47

సీ. రాక్షసేంద్రుని యాజ్ఞ రణభేరు లటు మ్రోగ
సంసిద్ధులైరి రాక్షసగణంబు
రథనేమి రవములు రాణువ స్వనములు
గజ బృంహితము లశ్వగజపు హేష
లంతట వ్యాపింప నంఘ్రి ఘట్టనముల
బహు వర్ణ రజమంతఁ బయికి లేచెఁ
బుర బాహ్య భాగంబు గిరివన మధ్యంబు
రణభూమి యయ్యె వారలకుఁ జూడ

గీ. గదలు, పరిఘలు బాణముల్ ఖడ్గములను
గొనుచు యుద్ధంబు సలుపంగ దనుజు లచటఁ
గపులు పాషాణ శైల వృక్షములఁ బట్టి
విసరుచు రణంబుఁ జేసిరి భీతి గొలుప.

సీ. వానర దానవ సేనలు మార్కొని
బవరంబు సల్పిరి భయము గొలుప
రాక్షస వీరుల రథములఁ గపివరుల్
ధరఁ గూల్చి వేసిరి గిరుల విసరి
వారువంబుల నంతఁ బాదపంబుల మోది
చంపిరి కీశులు శౌర్య మొప్ప

దనుజుల గజములఁ దాకఁ బాషాణముల్
రువ్వుచుఁ జదిమిరాక్రోశమునను

గీ. కాలి నడకల వచ్చు రక్కసుల నంతఁ
గపులు లంఘించి పట్టుచుఁ గఱిచి చఱిచి
విఱిచి వంచి ముంచి నుఱిచి పిలిచి చీల్చి
కలచి కూల్చి రేఖలుగ రక్తంబు పార. 49

గీ. అంత సూర్యాస్తసమయమైన నాగ కింక
రణము ఘోరమై యది కాలరాత్రి యయ్యె
రామలక్ష్మణు లరులపై రావణి యును
వానకాలపైన శరముల వానవోలె
ముంచి కురిపించి నిలిచిరి పూన్కితోడ. 50

సీ. శరములఁ గుప్పించి శౌర్యంబుఁ జూపించి
కపులను బాధింపఁ గవలి యంత
మేఘనాధుని తేకు మేదినిపైఁ గూల
బండరాళ్ళ విసరె వాలి సుతుఁడు
రావణి యాకాశ మందదృశ్యుఁ డగుచు
మాయాంబు దంబుల మాటు నుండి
వాడి బాణంబుల వర్షంబుఁ గుఱిపించె
రామలక్ష్మణులపై భ్రాంతిఁ గొలుప

గీ. రాముఁ డటుఁ భ్రమించె వాని నారాచముల
గగన మంతటఁ దానొచుఁ గపులఁ గూల్చె

నాహవమున హాహాకార మపుడు లేవ
నెంతొ వేధించె వారల నింద్రజిత్తు. 51

ఉ. పాయక రామలక్ష్మణులపైఁ దనుజేంద్ర తనూజుఁడుద్ధతిన్
వేయగ నాగపాశమును వీర కుమారులు పాశబద్ధులై
పాయుచుఁ జేతనత్వమును వ్రాలిరి ధారుణి వానరోత్తముల్
ధీయుతుఁడౌ విభీషణుఁడు దివ్యగుణాత్ములఁ గాంచి యేడ్వఁగన్.

గీ. రామలక్ష్మణు లిరువురు రణమునందు
నిహతులైరంచు దనుజులు నింగిఁదాక
నెగిరి గంతులు వేయంగ నింద్రజిత్తు
కలచి కపి యూథపతులను గాయపఱచి. 53

గీ. తండ్రి కడకేగి వేగ నుత్సాహ మొప్ప
రాముఁడును లక్ష్మణుండును రణమునందు
మడిసి రంచును దెలుపంగ మదినిఁ బొంగి
తనయుఁ గౌగిట నలమెను దనుజ విభుఁడు. 54

ఉ. వీరుఁడు మేఘనాథుఁడని విక్రమ మొప్పగ రాము లక్ష్మణున్
బోర నొకండె కూల్చెఁ గపి ముఖ్యుల మూర్ఛఁబడంగఁ జేసెనీ
ధీరుఁడు శూరుఁడంచుఁ బురిఁ దెల్పగ వేగగఁ జాటఁబంపుచున్
ధారుణి పుత్రికిన్ మఱదిఁ దత్పతిఁ జూపుడటంచుఁ బంపినన్. 55

గీ. దానవాంగన లరుదెంచి ధరణి సుతను
గొంచుఁ బుష్పక మందునఁ గూరుచుండ

బెట్టుకొని పోయి చూపిరి విభుఁడు వాఁడదె
సమర భూమినిఁ బడి యుండె చచ్చి యనుచు. 56

గీ. చూచి యుల్లము ఝల్లన సుదతి సీత
వివశ మూర్ఛను బడి లేచి విభునిఁ గాంచి
ఏడ్చి ఏడ్చి నావలన నీకిట్టి స్థితియుఁ
గలిగె హా రామ! ప్రాణేశ! కనుమటంచు. 57

గీ. శోక సాగరమగ్న యౌ సుదతినంతఁ
ద్రిజట యోదార్చి నీ పతి దేవుఁ డిదియు
బ్రతికి యున్నాడు పుష్పక వాహనంబు
నిన్ను భరియించు కతమున నిక్కమమ్మ. 58

గీ. మఱది ముఖకాంతి తగ్గదు ధరణి తనయ!
జీవితుం డాతఁడోయమ్మ! చింతవలదు
శోకమును మానుమంచు నశోకవనికిఁ
జేర్చె సీతను దానవ స్త్రీలతోడ. 59

కం. వానర వీరులు రాముని
వాని సహోదరునిఁ గాంచి వగచుచు నుండన్
దానటుఁ జూచుచుఁ బావని
పూనికఁ గ్రోధంబు తోడ ముందున నిలిచెన్. 60

గీ. తిన్నగా రాముఁ డించుకఁ దెప్పిరిల్లి
ప్రక్క మూర్ఛిల్లి సౌమిత్రి పడుట యెఱిగి

"సీత వంటి సతియు నాకుఁ జిక్కు వచ్చు
ధరణి నీ వంటి తమ్ముఁడు దొరకఁ గలఁడె? 61

గీ. సకల సుఖములఁ ద్యజియించి సతిని విడిచి
వచ్చితివి నీవు నా వెంట వనములరును
వచ్చెదను నేను ప్రాణముల్ వదలి యిచట
వేగ పరలోకమునకు నీవెంట నుండ. 62

చం. అని విలపించుచున్ మరలి యర్క తనూజునిఁ గాంచి మిత్రమా
యనుజుఁడు లేనిచో నిలువ నంతయు శూన్యము లంక గెల్వగా
మనమున నాశ లేదనిని మానుఁడు పొండిక మీరు వెన్కకున్
దనుజ పురాధినాథునిగఁ దాల్మి విభీషణు నెట్లు నిల్పెదో? 63

గీ. అనుచుఁ జింతాకుల స్వాంతుఁ డయిన రాముఁ
గాంచి మిగుల శోకించుచున్ కపి విభుండు
చేర్చు మింక కిష్కింధ సుషేణ! వీరి
దనుజులను జంపి కొనివత్తు ధరణి సుతను. 64

గీ. అని కపీంద్రుఁడు పల్కంగ నపుడు వాయు
వేగమున వచ్చె నాకాశ వీధి నుండి
వైనతేయుండు దృటిలోన వదలిపోయె
నంత నాగాస్త్ర బంధంబు అబ్బురముగ. 65

సీ. అమృత శీకరంబులఁ జల్ల నతడు మునుపు
సమరమునఁ జచ్చిన కపులు చక్కగాను

నిదుర లేచిన రీతిని నిలిచి బ్రతుక
రామలక్ష్మణుల్ పొగడ నా ప్రబలుఁడరిగె. 66

గీ. గరుఁడుఁడరుగంగ నటనుండి గగన వీథి
దశదిశాంత రాళంబులు తాకి నిండ
నార్చి భేరీ మృదంగ భయంకరోరు
రవములు సెలంగఁ గపు లెల్ల రణ మొనర్ప. 67

సీ. ప్రాకార కుడ్యముల్ ప్రాకుచుఁ బై కెక్కి
గవనుల పై దూకి క్రమ్ముకొనుచు
సమర సన్నద్ధులై సంచరించుచు నార్వ
రావణుం డాలించి రాత్రి వేళఁ
జారులు దెలుపంగ సర్వంబుఁ దానెర్గి
రామలక్ష్మణులు సుప్రాణులనుచు
శాత్రవుల జయింప సైన్యాధినాథుగా
ధూమ్రాక్షు నంపనా దోర్బలుండు

గీ. దనుజ యోధులతోఁ గూడి తరలివచ్చి
కపులఁ గాలాభ్రమా రీతిఁ గలనఁదాక
మారుతాత్మజుఁ డసురుల మట్టుపెట్టి
చేరి ధూమ్రాక్షుఁ జంపంగ సేన పారె. 68

గీ. సమర మందు ధూమ్రాక్షుండు చచ్చె ననుచు
నసుర నాథుండు వినుచు మహాగ్రహమున
వజ్ర దంష్ట్రునిఁ బంప వేవచ్చె నతఁడ
పార వివిధ బలంబులు ప్రకట రాఁగ. 69

సీ. వజ్ర దంష్ట్రుండంత వానర బలముల
ఘోర సేనలఁ గూడి చుట్టుముట్టి
చండ తరోద్దండ సాయకంబుల
వనచర వీరుల వసుధఁ గూల్ప
తరులతో శిలలతో గిరులతో దనుజుల
గపివరుల్ చెండాడి గండడంచ
నంగదుండది గాంచి యసురుని యరదంబు
గరముల విసరుచు ధరణిఁ గొట్ట

గీ. వసుధ పైఁ బడి యెగిరెడి బంతి వోలె
నసురుఁ డంతట లంఘించి యా కపీంద్రు
ఖడ్గమునఁ జంపఁ బోవంగ కరము విఱిచి
పెరికి వజ్ర దంష్ట్రునిఁ ద్రుంచె వీరవరుఁడు. 70

మ. దనుజేంద్రుం డపుడాగ్రహించి రణ విద్యా ప్రౌఢు శౌర్యోజ్జ్వలున్
ఘను నత్యుగ్రునకంపనున్ బనుప సంగ్రామంబు సల్పంగ వేఁ
జని సైన్యంబులఁ గూడి వానరులతో సంరంభియై పోరఁగన్
హనుమంతుం డెదిరించి నిల్చెనని రౌద్రాకార మొప్పారఁగన్

గీ. ప్రౌఢి దానవుఁ డుగ్ర శరంబు లాజి
వానరుల పైన వేయుచుఁ బవన తనయుఁ
గాంచి మార్కొన గిరులతోఁ కపివరుండు
గొట్టి సాలంబుతో మోది కూల్చె వాని. 72

గీ. అరిదళలకు రాక్షసేశ్వరుఁ డాగ్రహించి
యంపెఁ బ్రబలుఁ బ్రధాన సేనాధినాథు
నా ప్రహస్తుఁ గుంభహాన, నరాంతకులును
మరి మహా నాథుఁడును వెంటఁ దరలి రాఁగ. 73

సీ. ఆ ప్రహస్తుని వెంట నాశ్వాలు మొప్పంగఁ
జతురంగ బలములు సాగి నడువ
దుంధుభి ధ్వానముల్ దుములంబుగా మ్రోగి
వేవేగ దిక్కులు పిక్కటిల్ల
దానవ సేనల ధైర్యంబుతో నిల్పి
నీలుండు రుద్రుఁడై నిగిడిపోర
వానర వీరులు ప్రాణభీతినిఁ దిర్గి
బుద్ధిగాఁగాళ్ళకు బుద్ధిఁ జెప్పఁ

గీ. కపుల దుస్థితి కెంతయుఁ గలతఁ జెంది
నీలుఁడా ప్రహస్తుని పైకి నేర్పుతోడ
వేగ లంఘించి ధనువును విఱిచి పట్టి
హయములను గూల్చ నలిగి ప్రహస్తుఁ డంత. 74

గీ. ముసలమును గొంచు నీలుని మోదనతఁడు
వృక్షమును బట్టి వానిని విఱుగఁ బాదె
ద్వంద్వ యుద్ధంబు నందున వారు పోరి
యలసి సొలసిరి రక్తధారాంగులగుచు. 75

కం. వానర వీరుఁడు నీలుఁడు
దానవ సేనాధినాథు ధరణీ ధరమున్

బూని బలంబున విసరగ
మేనంతయు ముక్కలగుచు మేదినిఁ గూలెన్. 76

గీ. అసుర వీరులు హతశేషులైన వారు
పారి సర్వంబు దానవ పతికిఁ దెలుప
దిక్పతుల గెల్చినట్టి యీ ధీరవరుఁడు
కోఁతి మూకలచే భువిఁ గూలె ననుచు. 77

గీ. ఆత్మఁ జింతించి సేన నాయత్తపఱచి
యుద్ధ సన్నద్ధుఁడై తాను యోధవరులఁ
గూడి యరదము పై నెక్కి కుపితుఁ డగుచు
తాగ నా విభీషణుఁ గాంచి రఘువరుండు. 78

గీ. మామమా! యిటు వచ్చు శూరులెవరొ?
వెంట నరుదెంచు చతురంగ విపుల బలము
వేగ వివరింపు మెవరిదో విమతులెవరొ?"
అనగఁ దెల్పె విభీషణుఁ డధిక భక్తి. 79

సీ. సింహ ధ్వజంబుతోఁ జెలగువాఁడా దైత్య
నాథసుతుఁడు మేఘ నాథుఁ డరయ
నతి కాయుఁ డా ప్రక్క నలరారు శూరుండు
విక్రమోపేతుండు వీరవరుఁడు
వృషభంబు పై నెక్కి వేడ్కఁ ద్రిశూలంబుఁ
ద్రిప్పువాఁడు ఘనుఁడు త్రిశిరుఁ డతఁడు

మాతంగ మెక్కి తా మత్తుఁడై సింహ నా
దముతోఁ గదలు సహోదరుఁడు వాఁడు

గీ. వ్యాఘ్ర శకటంబువాఁడు దేవాంతకుండు
దివ్య రథమెక్కి భాస్కర దీప్తి తోడ
ఘన హిమాచల సువిశాల కాయుఁడడుగో
ప్రళయ కాలోగ్రుఁడై వచ్చె రావణుండు. 80

శా. శ్రీరాముం డసురేంద్రుఁ గాంచి మదిలోఁ జింతించె నీ రీతిగన్
"వీరుండీతఁడు తేజమారఁ ఘనమౌ విభ్రాజితంబైన యీ
ధీరాగ్రేసరు వక్త్ర మద్భుతము మూర్తిన్
జూడ శక్యంబె? యీ
వీరున్ గెల్చుటె గొప్ప నాకు సరియౌ వీరుండు పోరాడగన్.

సీ. అసురాధిపతితోడ నాహవ మొనరింప
ధనువుల శరములఁ దనరఁ దాల్చి
రామలక్ష్మణు లుండ రావణుఁ డరుదెంచి
యరి సేన పైఁబడి యాగ్రహమునఁ
గపిరాజు పై నొక్క బాణంబు వేసియుఁ
గాయంబు నంతను గాయపఱుప
నది గాంచి వానరు లందరు పై దూక
బాణ వర్షముతోడ వారి నాపె

గీ. దైత్య నాథుని ధాటికిఁ దాళలేక
త్రాహి త్రాహి యటంచు దల్లడిల్లి

పారఁ గపివీరు లెల్లరు పవన సుతుఁడు
సింహనాదంబు జేయుచుఁ జేరి యగుట. 82

గీ. పంక్తి కంధరుని రథము పైకి నురికి
ప్రౌఢిఁ బిడికట రావణుఁ బట్టి గ్రుద్ద
యరద మదరంగ బడిపోయె నాక్షణంబ
దిమ్మ తిరుగంగ లేచియుఁ దిరిగి పడుచు. 83

గీ. ముష్టి ఘాతంబుతో వాయు పుత్రుఁ బొడిచె
మూర్ఛ నొందంగ నాతండు ముందు కేగి
చండతర కాండ మొక్క శౌర్య మొప్ప
బహుబలుఁడగు నీలుని పైని వేసె. 84

గీ. నీలుఁ డంతట మూర్ఛిల్లి నేల వ్రాల
వరుసఁ గపి యూథానాథులపైని గాల్చి
వానరులఁబట్టి దునుమాడి పౌరుషమున
రణము గావించె నుగ్రుఁడై రావణుండు. 85

ఉ. వానర వీరులిట్లు భువి వ్రాలగఁ జింతిలి లక్ష్మణుండు దా
దాన నాథుపైఁ గినిసి తల్లడమందగఁ గ్రూర బాణముల్
మానుగ వేయ రావణుఁ మార్కొని పోరగ విల్లుఁ ద్రుంచినన్
దానటు త్రిప్పివైచె నొక తాప ధురీణ మహోగ్ర శక్తినిన్.

గీ. అమ్మహా శక్తి వక్షంబునందుఁ దగిలి
గాయ మొనరింపఁ జాపంబుఁ జేయిజార

మూర్ఛితుండయి పడెవడిఁ బుడమి పయిఁ
గపులు విలపింప రాముండు గలతఁజెంద. 87

గీ. రావణుం డంత మునముతో రథము దిగుచు
వానిఁ గొని పోవ నరుదెంచి పట్టి యెత్తఁ
జోయి విఫలుఁడై పోవ నా వాయు సుతుఁడు
వానిఁ గ్రుద్ది యాలక్ష్మణుఁ బట్టుకొనుచు
మోసుకొని పోయి రాముని ముందల దించె. 88

గీ. వివశుఁడై పడియున్న యా వీరవరుని
వీడి రావణుఁ జేరెను వేగశక్తి
రథముపై నెక్కి కపులతో రణము సలుప
నార్చుచును వచ్చు దశకంఠు నరసి విభుఁడు. 89

గీ. ఎదుట సౌమిత్రి దుస్థితి కెంతొ వగచి
వచ్చు రావణుఁ గాంచి నీ పాప మింక
పండె నంచును భగన మండి పడుచు
నధమ! విడువనిన్ బ్రహ్మాదు లడ్డు పడిన. 90

చ. అనుచు సమీర పుత్రుని భుజాగ్రము లందునఁ గూరుచుండియున్
ఘనుఁడగు రావణుం డసుర కాంతునిఁ జేరఁగ రావణుండు చ
య్యన నిశితాంబకంబుల మహోత్కటి మారుతి పైన వేసినన్
దనువున రక్త మేరులయి ధారలు గట్టిన నిల్చె ధీరుఁడై. 91

చం. అరదము ముందుకున్ నడిపి యయ్యసురేశ్వరుఁ డుగ్రమూర్తియై
శరములఁ గప్పె రాఘవుని సాహస మొప్పగా రామభద్రుఁ డా
యరి విశిఖంబులన్ దునిమి యంతఁ గిరీటముఁ
జాపముఁ దద్ధ్వజంబునున్
నిరుపమ విక్రమం బెసగ నేర్పుగఁ గూల్చెను సాయకంబులన్.

గీ. విశిఖములఁ గొట్టి యరదంబు విఱిచి విఱిచి
క్రుద్ధుఁడై వాని శరముల గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి
చెలగి యొడలెల్ల జల్లెడఁ జేసి చేసి
రాక్షసేశ్వరు నోడించె రాఘవుండు. 93

ఉ. రావణుఁ గాంచి రాఘవుఁడు రాక్షస రాజ! పరాక్రమంబుతో
నీ విటుఁ బోరి యోడి యిట నిల్వగ దేల? ధ్వజంబు గూలెగా!
నీ విలు విర్గె నీవలసి నేర్పుగ యుద్ధముఁ జేయఁ జాలవ
య్యా! వడిఁ బోయి రమ్ము! దనుజాధిప!
నిన్నికఁ జంప నిప్పుడున్. 94

గీ. రాఘవుని తోడఁ బోరాడి రాక్షసేంద్రుఁ
డోడి పారుచు నుండగ నొక్క రీతి
నాగుమాగు మటంచును నపహసించి
ఫక్కుమని నవ్వె కపులెల్ల వెక్కిరింప. 95

గీ. లజ్జతో ఖిన్నుఁడై వేగ లంక కేగి
యాత్మ విశ్వాస మడుగంట నసుర నాథు

డధిక బలవంతుఁడై వట్టి యనుజు వీరుఁ
గుంభకర్ణునిఁ బిలువంగఁగోరి యపుడు. 96

గీ. మంత్రులను బంప వారలు మరలి వాని
శయన మందిరమున కేగి శ్రమను బొంది
నిదుర లేపి తిండిఁ గడుపునిండఁ బెట్టి
కల్లు ద్రాపంగ వాడటు కదలి వచ్చె. 97

ఉ. వచ్చియు మ్రొక్కియన్నకటు "వానర సేనలఁగూడి రాముఁడే
వచ్చె రణంబు సల్ప"నని భ్రాతయుఁదెల్ప నెఱింగియంతయున్
జెచ్చెరఁబోయి రాఘవుని సేనలఁగూల్చెదనింక నీవనన్
మెచ్చగ నంచుఁ బల్కి మది మెచ్చుచుఁ
బంపెను వానిఁ బోరకన్. 98

సీ. కల్లోలితంబగు కడలివోలె నతండు
సింహనాదంబును జేయుచుండ
వికృతమౌ రూపంబు వీక్షించి కపులెల్ల
భయమున రయమునఁ బారుచుండ
వానర సేనల పై దూకి వారల
నూచకోతగఁ గోయుచుండఁ జూచి
యంగదుఁ డా నీలుఁ డాంజనేయుఁడు వాని
నాపగా లేకఁ బోరాడి యోడఁ

గీ. గాంచి సుగ్రీవుఁ డెదిరించి గాయపడగ
వాయు తనయుండు శూలంబుఁ బట్టి విఱచ
ముద్గరంబును జేఁబూని ముందునున్న
యనుగు దమ్మునిఁ గాంచి యాయసురవరుఁడు. 99

గీ. "బ్రతుకఁ దలచిన నిలువకఁ బారిపొమ్ము!
పొమ్ము నేను క్రోధావేశ పూరితుండ
ననుజుఁడవు నిన్ను వధియింప ననుచఁ బలుక
వెడలెఁ గన్నీళ్ళు కార విభీషణుండు. 100

ఉ. పోరటు సాగ ఘోరమయి పోవుచు ముందుకుఁ గుంభకర్ణుఁడా
శ్రీరఘురాముఁగాంచి యికఁ జేయుము
యుద్ధము విక్రమంబునున్
ధీరతఁ జూపుమా! యనుచుఁ దెల్పగ వాడి శిలీముఖంబులన్
వీరవరుండు రాఘవుఁడు వేయగ నాపెను ముద్గరంబునన్. 101

గీ. రామచంద్రుండు వాని దోర్దండములను
ధరను గూలగ ఖండింపఁ దన్ని త్రొక్కి
కపుల మర్దింపగా వాని కాళ్ళు నరికె
మ్రింగ నోరంతఁ దెఱచిన మేటి దనుజు
శిరము నింద్రాస్త్రమునఁదున్మె సురలు పొగడ. 102

గీ. రక్కసుల సేన యఱచుచు నొక్క సెట్టు
వదలి రణరంగమును వేగఁ బారి పురినిఁ
జేరి దనుజేంద్రునకు నంతఁ జెప్ప నతడు
వానిఁ దలచుచు వాపోయె వసుధ దొరలి. 103

గీ. అంతనోదార్ప మంత్రులా యసుర విభుని
దుఃఖమంతయుఁ గ్రోధమై తోచ మదిని
నా మహోదయు నతికాయు నసురుఁ ద్రిశిరు
వేగ దేవాంతకాదులఁ బిలువఁ బనిచి. 104

సీ. సమర మొనరింపఁ బంపగా సాహసమున
నంగదుండు నరాంతకు ననిలసుతుఁడు
ప్రజలు దేవాంతకునిఁ జంపఁ బయికిఁ బోర
వచ్చు త్రిశిరునిఁ బావని వసుధఁ గూల్చె. 105

మ. అతికాయుం డతి దర్ప మొప్పఁ గపి సంహారంబుఁగావించుచున్
ధృతితో యుద్ధ మొనర్చుచున్ గపలి యూ
ధీరాత్ములన్ జేరియున్
ప్రతినల్ వల్కుచుఁ బోరరమ్మనుచు నారాచంబులన్ వేయగాఁ
బ్రతి బాణంబును ద్రుంచి లక్ష్మణుఁడు
దా బ్రహ్మాస్త్రమున్ వేసెనన్. 106

సీ. శిరము తెగి యతికాయుండు ధరను గూలె
నస్త్ర శస్త్రంబులన్ వీడి యసుర సేన
పారిపోవంగ దానవ ప్రముఖులెల్ల
రణమునన్ జావ విలపించె రావణుండు. 107

చం. జనకునిఁగాంచి మ్రొక్కలిడి చంపగ వైరుల మేఘనాథుఁడున్
మునుహవనంబుఁ జేసి తగఁబూజలుసల్పుచు శస్త్రముల్ వెసన్
దన పరమాస్త్రముల్ గొనుచుఁదాఁజని
పోరగఁ దండ్రి యానతిన్
వనచర సేనపై విశిఖ వర్షమునున్ గురిపించె నంతటన్. 108

సీ. వానరులు పోరఁజాలకఁ బారిపోయి
గుహాల దాగుచు నిలువగఁ గోటరములఁ

గానుపింపకఁ గపులను గాయపఱిచె
ముప్ప తిప్పలు పెట్టుచు మూడు చెఱువు
లందు నీళ్ళ ద్రాగించె నా యసురవరుఁడు. 109

గీ. రాములక్ష్మణుల పయిని రావణియును
వేయ బ్రహ్మాస్త్రమున్ వారు వివశు లగుచు
మూర్ఛపోవంగ ముదమునఁ బురికి వెడలె
విజయ గర్వంబుతో సేన వెంటరాగ. 110

గీ. వానరులు చచ్చి గుట్టలై పడిరినాఁడు
ప్రముఖ వీరులు మూర్ఛిల్లఁ బవనసుతుఁడు
రాక్షసేంద్రుని యనుజుండు రాగ వెంట
దీపికలఁ గొంచు వెదకిరి తిరిగి కపుల. 111

సీ. నేత్రంబులన్ మూసి నేలపై మూల్గుచు
బాధపడెడి జాంబవంతుఁ గాంచి
ందన మొనరింప స్వరమును గుర్తించి
యా విభీషణు తోడ హనుమ నడిగి
యతఁడొక్కఁడే చాలు నసురుల గెలువంగ
నని పల్క మ్రొక్కె నాయనిలసుతుఁడుం
వానిని దీవించి వానర సేనల
రక్షింప హిమగిరి రయముగాను

గీ. పొమ్ము దివ్యౌషధంబులఁ దెమ్ము వేగ
నచట ద్రోణాద్రిపై నుండు ననుచుఁ దెలుప

వెడలి మొరసెడి వేళ్ళుండ వేగగిరినిఁ
బెళ్ళగించియుఁ గొని వచ్చె వీరహనుమ. 112

గీ. భవ్య దివ్యౌషధ ప్రభావంబు చేత
రామలక్ష్మణుల్ వానర ప్రముఖులెల్ల
ప్రమద మందుచు నారోగ్యవంతులైరి
లేచిరా కపుల్ నిద్దుర లేచునట్లు. 113

సీ. ఆ రాత్రి సుగ్రీవుఁ డంపరఁ గపుల వే
దండెత్తి లంకపైఁ బొండనంగఁ
గందకంబులను బ్రాకారంబులను దాటి
కోటలోపలికేగి కోతులెల్లఁ
గొరువుల ధరియించి పురమంతఁ గాల్చగాఁ
గోలాహలంబయ్యెఁ గోటలోన
నిదురించు రక్కసుల్ నెమ్మది మేల్కొని
యాశ్చర్య మందగ నసుర విభుఁడు

గీ. కుంభకర్ణుని పుత్రులఁ గోరి పంపె
నపుడు కుంభ నికుంభుల నధిక బలుల
వానరులతోడఁ బోరాడ వనచరులును
బెనగి చంపంగఁ బీనుంగు పెంటయయ్యె. 114

చం. అరదము లన్నిటన్ విఱిచి యల్లె గజాశ్వము లెల్లఁ జంపి వా
నరవర వీరులున్ రిపుల నాశనమున్ సలుపంగ నంత భీ
కరమయి పోరుసాగెఁ గపికాంతుఁడు గుంభుని వాయుపుత్రుఁడా
యరిని నికుంభునిన్ దునిమి రప్పుడు నిర్జరు లెల్ల మెచ్చగన్.

గీ. ఖరుని పుత్రుని మకరాక్షుఁగదనమునకు
దైత్యనాథుండు పంప నా దైత్యవరుఁడు
వెడలి తన తండ్రిఁ జంపిన వీరు రాము
ఘనత వధియించి పగఁ దీర్చు కొనగఁదలచె. 116

గీ. అసురుఁ డసుదెంచి శ్రీరాము నంబకములఁ
గొట్ట శ్రీరాముఁ డుగ్రుఁడై కోలలన్ని
మధ్యనే త్రుంచి యాగ్నేయ మహితమైన
యస్త్రమును వేయ దానవుఁ డవనిఁగూలె. 117

సీ. రణరంగమును వీడి రాక్షసుల్ పారిరి
పిక్కబలముఁ జూపి వెరచి వేగ
యజ్ఞంబు సల్పి శస్త్రాస్త్రంబులన్ గొల్చి
మేఘనాథుఁడు వచ్చి మింట నిలిచెఁ
గనుపింప కుండగ దనుజేంద్ర తనయుండు
మాయతో ఘోర సమర మొనర్ప
వివిధ శస్త్రాస్త్రముల్ వేయుచుఁ గపులను
బాధింప రాముండు భగ్గుమనుచు

గీ. మండిపడి వేసె వానిపై మహితమైన
యొక్క దివ్యాస్త్రమున్ దేరు ముక్కలయ్యె
బురికె నేగి మాయా సీత నరయ నొకతెఁ
దెచ్చి వధియించె వారలు దిగులు చెంద. 118

గీ. దనుజ తనయునితోఁబోరి యనిలసుతుఁడు
సీత మరణించె నంచును జింత తోడఁ

గపులతోఁ బోయి జానకీ కాంతునకును
దెలుప విలపించి వివశుఁడై పలుకకుండె. 119

గీ. అవ్విభీషణుఁ డరుదెంచి యరసి యంత
సీత జీవించియేయుండుఁ జింతవలదు
రావణుం డెట్టి హానిని రమణి కెపుడు
గలుగనీయడు మోసంబుఁ దెలియుఁ డనుచు. 120

గీ. విజయ యజ్ఞంబుఁ జేయగ వెడలియున్న
మేఘనాధుని కడకేగి మేమువాని
యజ్ఞమును భంగపఱచియు నతినిఁ జంపి
వేగవత్తుము లక్ష్మణ విభుని తోడ. 121

గీ. అనుచు లక్ష్మణుతోఁ గూడి యసుర విభుఁడు
గపులుఁ జనుదేర నడచి రాక్షసుల సేన
మధ్య నొక్క వృక్షము క్రింద మహితనిష్ఠ
యజ్ఞ మొనరించు రావణి నచటఁ గాంచి. 122

ఉ. రక్కసి మూకలన్ దునుము రాముని
తమ్ముఁడు వాడి బాణముల్
జక్కగఁ గుప్పినన్ గనుచు స్యందన మెక్కి
యు మేఘనాధుఁడా
ప్రక్క విభీషణుండు నిలువంబడఁ జూచి తిట్టియున్
గ్రక్కున సాయకంబులను గప్పెను వానర సేనపైఁ గడున్.

గీ. సాలమును బట్టి త్రిప్పుచు సంగరమున
రక్కసుల మోది చంపుచుఁ బ్రళయకాల
రుద్రుఁడై తాండవం బొనర్చుచుఁ బెనంగు
హనుమపై నస్త్రములువేయ నతఁడు విరిచె. 124

గీ. మేఘనాధునిఁ గాంచి సౌమిత్రి పిలిచి
మూర్ఖ! శారద నీరదముగను నీవు
వ్యర్థముగనేల గర్జింప భండనమున?
మోసమును వీడి యెదురుగాఁ బోరుమనిన. 125

గీ. జాంబవంతుండు భల్లూక సైన్యములను
హనుమదంగద వీరాదులచటి కపుల
వెంటనిడుకొని దైత్యుల నంటి మిగుల
వివిధ విధములఁ బోరిరి భీకరముగ. 126

సీ. రథహీనుఁడైనను రామానుజుండప్డు
రావణితోడఁ బరాక్రమమున
సమర మొనర్చుచు సారథిన్ వధియింపఁ
గపులు రథముఁ దురగములఁ గూల్ప
వేరొక రథమెక్కి వేగంబుగా వచ్చి
సౌమిత్రితోఁ బోరు సలుపనపుడు
వివిధాస్త్రముల్ వేసి భీకర సమరంబుఁ
గావించి రుభయులాగ్రహముతోడ.

గీ. నంత లక్ష్మణుఁడైంద్రాస్త్ర మతని పైన
వేయఁ దలతెగి ధరఁగూలె విభుఁడుఁజావఁ

బారి రసురులు వనచరుల్ ప్రమదమంది
చరిగి రంతట రామ భూవరుని కడకు. 127

గీ. మేఘనాధుని వధియించి మేటి కపులఁ
గూడి వచ్చిన లక్ష్మణుఁ గూర్మితోడఁ
గౌగిలించు కొనుచును లంకా జయంబు
దథ్యమంచు సుషేణునిఁ ద్వరగఁ బిలిచి. 128

ఆ.వె. గాయపడిన వారి గాయంబులను మాన్ప
మంచుఁ దెలుప మంచి యౌషధముల
నిచ్చి మాన్పి యలుగు లెల్లను నెమ్మది
లాగి బాగు చేసె లక్ష్మణునకు. 129

మ. తనయుం దాహవమందుఁ జచ్చెనని సంతాపంబుతో నేడ్చుచున్
దనుజాధీశుఁడు పంపె రాక్షసుల శస్త్రాస్త్రంబులన్ దాల్చి వా
రనిఁ బోరాడుచుఁ గూల్చి రాకపుల
దివ్యాస్త్రంబు శ్రీరాముఁడున్
ఘనతన్ వేయగ భ్రాంతిఁ జంపుకొనిరా కాకుత్స్థుఁ డత్యుగ్రతన్.

గీ. అసుర సేనపైఁ బడి తన యాగ్రహాగ్ని
కాహుతులుగఁ జేయుచుఁ గూల్చెఁ గరుల నింగులఁ
దురగములఁ జంపె రథములు దొరల విఱిచెఁ
బారి రసురులు మిగిలిన వారు పురికి. 131

సీ. నేత్రముల్ మండుచు నిప్పుల గుండంబు
లై యుండ నధరంబు లదరుచుండఁ

గదిలెడి కనుబొమల్ గాలాహుతై పడి
బుసఁగొట్టు గాలి నూర్పులను నిగుడఁ
బటపట మని పండ్లు పలుమారు కొఱుకుచు
సింహనాదంబులఁ జేయు చపుడు
చతురంగ బలములు సమరంబుఁ గావింప
వెనువెంటఁ జనుదేర దనుజ విభుఁడు

గీ. భయము గొలుపంగ రథమెక్కి భండనమునఁ
గాల యముఁడౌచుఁ దిరుగుచుఁ గపుల మిగులఁ
జండ బాణాగ్ని చేత భస్మంబు సలుప
నధిక కోలాహలంబయ్యె నాహవమున. 132

గీ. ఉభయ పక్షంబు లందున నుగ్రమగుచుఁ
సమరమటు పెక్కు దినములు సాగుచుండ
గ్రీష్మకాల కాసారంబు రీతి సేన
క్రమత క్షీణింప సుగ్రీవ కపివరుండు. 133

గీ. అసుర యోధు విరూపాక్షు నాహవమున
దునిమి దనుజుల పై దూకి కనలిపోర
సింహమును గాంచి పారెడి జింకలట్లు
పారి రణచేతఁ బ్రాణముల్ పట్టుకొనుచు. 134

మ. పరిఘున్ గైకొని వానరేంద్రుఁడు మహాప్రాగల్భ్యమొప్పార భీ
కరుఁడై దైత్యుమహోదరున్ గనుచు సంగ్రామంబుసల్పంగ వా
డురు ఖడ్గంబును బూని పోరవడి నత్యుద్ధతుఁడై వానినిన్
గరవాలంబున వాలిదమ్ముఁ డచటన్ ఖండించె నత్యుగ్రుఁడై.

గీ. అతి బలుండు మహాపార్శ్వుఁ డరుగుఁ దెంచి
యంగదునిఁ గాంచి యుద్ధంబుఁ దగుచు మిగుల
సమర మొనరింప వానిని సాహసమున
వాలి తనయుండు పోరాడి వసుధఁ గూల్చె. 136

సీ. రాముని సేనపై రావణుం డంతటఁ
బ్రౌఢితోఁ దామసాస్త్రంబు వేయఁ
గపుల కాయంబులు దపియింప సౌమిత్రి
కోపించి వానిపైఁ గోలలేసె
వారి బాణంబులు వడిఁ దాకి మండంగ
సంకుల భీషణ సమర మయ్యె
రాముండు వానిపై రౌద్రాస్త్రమును వేయ
నసురాస్త్రమును వేసె నసుర విభుఁడు

గీ. సారథినిఁ గూల్చి సౌమిత్రి చాప మొక్క
శరముతోఁ గొట్టి ఖండింపఁ దురగములను
వేగ గదఁ దాల్చి చంపె విభీషణుండు
గినిసి తమ్ముని దూషించె దనుజవిభుఁడు. 137

గీ. రావణుఁ డమోఘ శక్తి విక్రమముదోడఁ
బూని లక్ష్మణు వక్షంబు పైన వేయ
నతడచేతనుఁడై పడె నగజుండు
చేరి దానినిఁ దొలగించె శీఘ్రముగను. 138

గీ. రాముఁ డరుదెంచి సౌమిత్రి మోముఁ గాంచి
వింటి నటు పారవేసియు వెక్కి వెక్కి

యేడ్చుచు సుషేణుఁగాంచి యిట్టి ఘనుఁడు
దమ్మునిగ లభింపడు భువి ధన్యుఁడితడు. 139

గీ. బంధు మిత్రులఁ గాంతల వసుధఁ దిరిగి
పొందవచ్చును దమ్మునిఁ బొందఁగలమె?
తనయుఁడే డన నేనేమి తల్లికింకఁ
జెప్పగలనంచు నేడ్వ సుషేణుఁడపుడు. 140

గీ. రామునోదార్చుచును బల్కెఁ బ్రాణభయము
దమ్మునకు లేదు మనవాయు తనయుఁడరిగి
ఓషధీలతలను దెచ్చు నూర్ఛ డిల్లు
మనగ నౌషధీ నగమును హనుమ తెచ్చె. 141

గీ. అమ్మహౌషధంబులఁగొంచు నతని కిచ్చి
వాసనలఁజూప నారోగ్యవంతుఁడయ్యె
రావణుండంత దివ్యమౌరధము నెక్కి
రణముఁగావింపరాగ శ్రీరాముఁడపుడు. 142

గీ. అనుచరులఁగాంచి నేటి యీ యాహవమున
నసుర విభుఁడేని నేనేని యరయ నొకర
మింక జీవింపఁ గలవార మిటుల జరుగు
ననగ మాతలి యరుదెంచి యనఘుఁగాంచి. 143

శా. రామా! లోక హితార్థమై రథము
సుత్రాముండు బంపెన్ గడున్
క్షేమంబయ్యెడు నీకు దివ్య ధనువున్ శ్రేష్ఠంబులౌ బాణముల్

ప్రేమం బొప్పగ సంపె వీనిఁ గొనుమా! వీరత్వమున్ జూపుమా
స్వామీ! రావణుఁ ద్రుంపుమా! విజయ
మున్ సౌభాగ్యమున్ బొందుమా! 144

మ. అనగా నవ్వుచు రాఘవుండు రథమత్యంతోద్ధతిన్ దేవతల్
వినుతింపన్ గొని యెక్కి రావణునిపై వీరత్వ మొప్పారగా
ఘనుఁడై పోరగ దానవేశ్వరుఁడు ప్రాగల్భ్యంబునన్ దేరుఁజ
య్యన ఖండించియుఁ జంపి గుఱ్ఱముల
వేగన్ ద్రుంచె బాణంబులన్. 145

ఉ. రామునిఁగాంచి రావణుఁడు రమ్మికఁ బోరగ నాగుమాగుమా
నేమొనగాడనంచెపుడు నేర్పరివైనటు పల్కెదీవురా
రామరి విఱ్ఱవీగెదవు రమ్మికయంచును శూలమార్భటిన్
భీమముగాగ వేయ రఘు వీరుఁడు శక్తిని నేసి త్రుంచినన్. 146

గీ. అతడు వెంటనే వేరొక యాయుధమును
గొంచు రామునిపై వేయఁ గుపితుఁడగుచు
విశిఖ వర్షంబుఁ గురిపించి వీరవరుఁడు
పంక్తి కంధరు వడి గాయ పఱచె నపుడు. 147

గీ. రావణుఁడు మూర్ఛితుఁడు గాగ రథము వేగ
దూరముగఁ గొంచు సారథి తొలగిపోవ
నంతఁ జైతన్యవంతుఁడై యసుర విభుఁడు
రామునకు ముందుఁ ద్రోలుము రథమటంచు. 148

గీ. సాగి ముందుకుఁ జండ ప్రచండమైన
పావకాంబకంబుల వేయఁ బంక్తి ముఖుఁడు
మండుచును రాగ రాముండు మండిపడుచు
నాగ్రహమునఁ బర్జన్యాస్త్రమపుడు వేసె. 149

గీ. మెఱయు చుఱుముచు మబ్బులు మింటనిండ
మండి పిడుగులు గడువడి మహినిఁ బడగఁ
గుండపోతగ వర్షంబు గురియ నచట
నగ్నితూపులు చల్లారె నా క్షణంబ. 150

గీ. అగ్ని శర మారిపోయిన నసుర విభుఁడు
చాపమెత్తి కాకోరగ శరము వేసె
వానరుల మేన నురగముల్ ప్రాకుచుండఁ
గాంచి గరుఁడాస్త్ర మేసె రాఘవుఁడు ద్వరగ. 151

గీ. పుడమిపైనను దివిపైనఁ బులుగులెన్నొ
యెగురుచును రాగ సర్పంబులెల్ల వేగ
బొక్కలను దూరి జరజరఁ బోవ భీతి
రతనముల్ రాలెఁ బతికి నీరాజనముగ. 152

గీ. పులుగు దొరలెల్ల రఘువీరుఁ బొగడిపోగ
రాక్షసేంద్రుఁడు దామసాస్త్రంబు వేసెఁ
గ్రమ్మ చీకటుల్ దరువులఁ గరములందుఁ
బట్టి భువినూది నిదురింప వనచరాళి. 153

గీ. వారి వీక్షించి రాముఁడు సౌరశరము
రావణుని పైన వేయ విక్రమము దోడఁ

జిహ్మ చీకటుల్ పోయెను జెలగె వెలుగు
కపుల సమ్మోహ బంధముల్ గ్రమతఁ దొలగె. 154

ఉ. రాముఁడు రావణుం డిటు పరాక్రమ మొప్పగ భీషణాకృతిన్
దామటుఁబోరె యుద్ధతి రథంబులఁ ద్రిప్పుచుఁ బెక్కు భంగులన్
వేమరు దివ్య శస్త్రముల వేయుచుఁ బల్కుచుఁ బౌరుషోక్తులన్
భూమి వడంక వార్ధులటు భోరున ఘూర్ణిల స్రుక్క దిక్కరుల్.

గీ. కపుల దనుజుల శవములాక్షణము నందె
గుట్టలైపడె గజములు గూలె ధరణి
వాజులును జచ్చి పడెను బీభత్సమయ్యె
రక్తమేరులై పారె సంగ్రామ భూమి. 156

గీ. వారలే డహోరాత్రముల్ పట్టు వదల
కిటాలఁ దమకంబు నను బోరు చెంతో యలసి
యొకరి నొకరును జూచుచు నుండిరంత
నూరక శరప్రయోగంబు లుజ్జగించి. 157

గీ. సుర మునీంద్రోపదిష్టమా సూర్య హృదయ
మర్క వంశాబ్ధి చంద్రుఁ డత్యధిక భక్తిఁ
బఠన మొనరించి యస్త్రముల్ వైచి త్రెంచెఁ
దలలఁ గరముల మరల వేమొలిచెనవియు. 158

కం. కరములు శిరములు రఘువరు
శరములఁ దెగిపడి మరివడి సరిగను మొలవన్

మరిమరి విఱిచిన మొలచిన
సురవరు లదిగని పొగడిరి శుభకరుచలమున్. 159

గీ. దైత్య నాధుని కరములఁ దలలఁ ద్రుంచి
త్రుంచి విసిగిపోయిన రాము దోడనంతఁ
బలికె నా విభీషణుఁడు రావణుని నాభి
యందలి యమృతంబును గొట్టు ముంబకమున. 160

గీ. అనగ నినకులేంద్రుఁడు దనుజాధినాధు
నగ్ని విశిఖంబుతో నాభి యందుఁ గొట్ట
నమృత మంతట నిర్మూల మయిన పిదప
నొక్క తల రెండు కరముల నొప్పె వాడు. 161

గీ. పరశు ముద్గర తోమర పట్టిసాది
బహు విధాయుధంబులఁ దాల్చి పౌరుషమున
శ్యామసుందరుఁ దాకె నా యసుర విభుఁడు
వేగ వధియింపు డనియె విభీషణుండు. 162

గీ. అసుర నాధునిఁ జంప బ్రహ్మాస్త్ర మొకటె
తగునటంచును జూచి మాతలియుఁ దెలుప
వారి పలుకుల నాలించి వీరవరుఁడు
మదిని మరిమరి బ్రహ్మాస్త్ర మహిమ మెంచి. 163

గీ. సూర్యవంశాబ్ధి చంద్రుఁడు సూర్యతుల్య
దివ్య తేజో మయంబును భవ్యమధిక
వజ్ర తీక్ష్ణంబుఁ బటుశక్తి వంతముగ్ర
మైన బ్రహ్మాస్త్ర మంత వేయంగఁ దలచి. 164

శా. రాముండుజ్జ్వల చాపదండమున మహోగ్రంబైన బ్రహ్మాస్త్రమున్
భీమాంకారము తోడ రావణునిపై వేగంగ సంధించియున్
భూమిన్ గట్టిగ నూది పాదములఁ జూపున్ నిల్పి లక్ష్యంబుపై
శ్యాముండేయ నురంబునన్ దగిలి దైత్యాధీశుఁ
దుర్వీన్ బడెన్. 165

గీ. రథముపైనుండి వివశుఁడై రావణుండు
ధరణిపైఁబడి మరణింప సురలు పొగడి
రాఘవునిపైనఁ బుష్పవర్షంబు వేడ్క
సంతసంబునఁ గురిపించి తంత మిగుల. 166

గీ. విఱిగి ధరఁగూలి పడిన భూధరము మాడ్కి
రావణుండంతఁ బడి చావ రణమునందు
బరువు చేఁ గ్రుంగె ధరణి దిక్కరులు గ్రుంగెఁ
గుల గిరులు గ్రుంగెఁ గిటి క్రుంగెఁ గ్రుంగె నహియు. 167

గీ. రాక్షసేంద్రుని వధియింప రాఘవుండు
గరుడ గంధర్వ ఖేచర గణములెల్ల
బాధలును దొలఁగెనంచును బరవశమున
సొడి పాడిరి యానంద మందు చపుడు. 168

మ. తన నాథుండనిఁ గూలెనంచువిని సంతాపంబుతో యుద్ధభూ
మిని మండోదరి చేరి కాంచి పతినిన్ మేనన్ బడెన్ దీనయై
దనుజేంద్రుంగని పల్కె "నో యసుర నాథా! నీవు శ్రీరాముతో
ననికిన్ బోవల దంచుఁ జెప్పిన ప్రభూ! యాలింప కిట్లైతివే? 169

గీ. అనుచు ననుచర తరుణుల నతివ కూడి
పడుచు శిరము నురము నటు బాదు కొనుచుఁ
బొరలి హృదయ విదారకముగను నేడ్వ
జానకీ జాని వారల శాంత పఱిచె. 170

గీ. అవనిపైఁ గూలి పడియున్న యన్న శవముఁ
గాంచి పదములపై వ్రాలి కనుల నశ్రు
కణములును రాలగా విభీషణుఁడు మిగుల
బిట్టుగా నేడ్వ నోదార్చె విమలగుణుఁడు. 171

గీ. వెడలి రాముని యాజ్ఞ విభీషణుండు
విధి విధానంబుగా నగ్నివిధులు సల్పె
నన్నలకు వారి తనయుల కాప్తులకును
భ్రాతృ సంబంధ మిలస్థిర బంధమౌర! 172

సీ. రావణు వధియించి రాఘవుండుకీర్తి
విజయుఁడై వానర వీరవరుల
నానందమునఁ గూడి యభినందనంబుల
హార్దికంబుగఁ దెల్పి యందరకును
కపినాథు సుగ్రీవుఁ గౌగలించు కొనుచు
సాగి విభీషణు సత్కరించి
లక్ష్మణుఁ బిల్చియు లంకాధి నాథుగా
నవ్విభీషణుఁ జేయు మనుచుఁ బలుక

గీ. వేగ రాజ్యాభిషిక్తుఁ గావించె వాని
రామునానతి హనుమ ధరాతనూజ

కడకుఁ జేరియు మ్రొక్కుచుఁ గాంతుఁడంపు
భవ్యసందేశమును దెల్పె భక్తితోడ. 173

గీ. రావణాదుల మరణంబు రమణి సీత
వినుచు ముదమందఁ బంపె విభీషణుండు
సరమ మున్నగు సుదతుల జనక సుతను
విభుని కడకప్డు గొనిరాగ వేగ వేడ్క. 174

గీ. సతులు సీతను నిర్మల జలములోన
జలక మార్చి కౌశేయ వస్త్రంబులిచ్చి
వివిధ మణి భూషణంబుల వేడ్కఁదొడిగి
యాందలంబునఁ గొనివచ్చి రధిపు కడకు. 175

గీ. పతిని శ్రీరామ చంద్రునిఁ బడతి కాంచి
పదములకు భక్తిఁ బ్రణమిల్లి భర్తనటులె
కనుచు నార్యపుత్రా యంచుఁ గలికి పిలిచి
యాపుకొనలేని బాధతో నతివ యేడ్చె. 176

మ. ధరణీ జాతనుగాంచి రాఘవుఁడు చిత్తంబందుఁ జింతించుచున్
బరమోదాత్తుఁడు గాన ధీరవరుఁడై
భామామణిన్ జూచుచున్
దరుణీ! నాసతివైన నిన్నుఁగొని యా దైత్యుండు పోవంగ భీ
కర సంగ్రామము లోనఁ గూల్చితిని
లంకన్ జేరి నిన్ గాంచితిన్. 177

గీ. సతినిఁ జెఱఁగొని పోయిన జాల్ముఁడయిన
యసురుఁ గెలువంగ లేనట్టి యధిపుఁడనెడు

నిందఁబోఁ గొట్టుకొంటి నా నీచుఁ జంపి
ఏగుమెటకైన గ్రహియింప నేను నిన్ను. 178

గీ. అనుచుఁ బలికిన పలుకులు జనక తనయ
మదిని ములుకులై నాటంగ నదరి పడుచు
వివశయై పడి నెమ్మది విభునిఁ గాంచి
భీత చిత్తయై పల్కెనా సీత యంత. 179

శా. స్వామీ! నీవిటులాడ న్యాయమగునే ? పాపంబు లేశంబు నీ
వేమైనన్ గనుగొంటివే ? హనుమతో నీతీతిగాఁ జెప్పినన్
నీమీపాదము లానఁ బ్రాణములనే నిక్కంబుగా విడ్చి మీ
కామోదంబును గూర్చు దానఁగద!
యీ యాలశ్య మింకేటికిన్. 180

గీ. జనక సుతనని కులసతి ననుచుఁగాని
తలపరైతిరి నను నిను దలచు చెపుడు
నిన్ను జూడంగ జీవించి యున్న నన్ను
మదిని శంకించు చుంటిరీ మాడ్కి మీరు. 181

గీ. అనుచు జనకజ సౌమిత్రి నరసి నీవు
చితినిఁ బేర్చుము చాలింతు జీవితంబు
పతి తిరస్కృతనై యెట్లు బ్రతుకుదాన?
ననగ లక్ష్మణుఁ డటఁ జితి నపుడు గూర్చె. 182

సీ. సీతామహాసాధ్వి శ్రీరామునకు భక్తి
మ్రొక్కి ప్రదక్షిణంబులను జేసి

వానర వీరులు దానవ సంఘంబు
విప్రోత్తములు చేరి వింతగాను
వీక్షించుచుండఁగ వినువీథి బ్రహ్మాది
సురవరు లెల్లరుఁ జూచుచుండ
సూర్యుండు చంద్రుండు సురవరుల్ దిక్కులు
పంచభూతంబులు ప్రముఖమైన

గీ. సాక్షులగుఁ గాదె! నాశీల సత్యమెరుగు
నగ్ని దేవుండె ననుఁగాచు ననుచుఁబలికి
మండు చితిలోని కేగఁగ మంట నుండి
యనలుఁ డరుదెంచి ధరణిజఁగొనుచు వచ్చి. 183

గీ. జనక నందన పరిశుద్ధ చరిత సాధ్వి
స్వీకరింపుము శ్రీరామ! సీత నింక
ననుచుఁ బలుకంగ నటులనే యంతరాత్మ
పలుక గ్రహియించె రామభూవరుఁడు సతిని. 184

గీ. అమరులగు మమ్ముఁగావంగ నబ్జనేత్ర!
జననమంది యారావణు సంహరించి
లోకములఁ గాచినాడవు లోకవంద్య!
అనుచుఁ ద్రిదశులు వినుతించి రమ్మహాత్ము. 185

గీ. కలనఁ జనిపోయినట్టి యా కపుల నెల్లఁ
బ్రదుకు డంచు వరంబులఁ బ్రమద మందు
చయ్యమరులిచ్చి వినువీథి నరిగి రపుడు
హర్షమందుచు దశరథుఁ డంతఁ గనియె. 186

కం. సీతారాములఁ గనుగొని
చేతము హర్షమునఁ బొంగ శ్రీరామునకున్
సీతాసతికిని జయమని
ప్రీతిగఁ బల్కి రచటి కపివీరులు భక్తిన్. 187

గీ. విజయరాఘవు నాజ్ఞ విభీషణుండు
విజయకారకులౌ కపి వీరవరుల
కధిక సంప్రీతిఁ గూర్చుచు నరయనిచ్చె
భవ్య మణిరత్న కాంచన వస్త్రములను. 188

సీ. శ్రీరామచంద్రుండు సీతా సమేతుఁడై
సౌమిత్రితోఁ గూడి నంతసమున
భక్తి సుగ్రీవుండు పవమాన తనయుండు
వివిధ వానరవర వీరులెల్ల
ఘన విభీషణ ముఖ్య దనుజేంద్ర సంఘంబు
తమ తోడఁ బుష్పకంబమర నెక్కి
చనుదెంచఁ బోవుచు వినువీధిఁ జూపించె
సతికి వింతల రణ స్థలముఁ జూపె.

గీ. సీత కోరికపైఁ గపి శ్రేష్ఠ సతుల
వెంటఁ గొనిపోవ కిష్కింధ వేగఁ జేరి
మరలఁ బోవుచు నడవులఁ దిరిగి నట్టి
పెక్కు స్థలములఁ జూపించెఁ బ్రియము గూర్ప. 189

సీ. పంపాసరోవర ప్రాంతంబుఁ జూపించె
నచ్చోట ఋష్యమూకాద్రిఁ జూపె

వాలినిఁ జంపిన ప్రాంతంబుఁ జూపించె
ధర జటాయువు పడ్డ స్థళముఁ జూపె
మాయా మృగంబును మట్టు పెట్టిన చోటు
ఖరదూషణులను సంగ్రామ మందు
వసుధఁ గూల్చిన చోటుఁ బ్రస్ఫుటంబుగఁ జూపె
పంచవటిని నంత బాగఁ జూపె

గీ. దండ కాటవిఁ జూపె గౌతమినిఁ జూపె
నత్ర్యగస్త్యాశ్రమంబుల నచటఁ జూపెఁ
జిత్ర కూటంబుఁ జూపించె సీత కపుడు
మహితమౌభరద్వాజాశ్రమంబుఁ గనుచు 190

గీ. ఆ భరద్వాజ మునివరు నాశ్రమంబు
చెంతఁ బుష్పకంబును డిగ్గి సీత తోడ
భక్తిఁ బ్రణమిల్లి మునికి దీవనలఁగొనుచు
రాముఁ డానంద మందెను రమణిఁగూడి. 191

గీ. జానకీ జాని పావనిన్ సరగఁ బిలిచి
హనుమ! నీవు నంది గ్రామమతి రయమునఁ
జేరి భరతున కెరిగింపు దారి మధ్యఁ
దెల్పి మన రాక గుహునకుఁ దిరిగి రమ్ము. 192

మ. అనినన్ బావని వాయువేగమున నాయాకాశ మార్గంబునన్
జని శీఘ్రంబునఁ జేరి గాంచె భరతున్ సౌజన్య సంశోభితున్

వినయం బొప్పగ మ్రొక్కి రాఘవుఁడు
దా వేడ్కన్ భర[illegible]
జనుదెంచెన్ వినుమంచుఁ బల్కిన
మహా సంతోషమున్ బొందుచున్. 193

గీ. వీనులకు విందు సేయంగఁ బ్రీతి వినుచుఁ
గపి వశిష్ఠుని భరతుండు గౌరవించి
యగ్రజుని కుశలంబుల నడిగి యడిగి
కౌఁగిటను జేర్చె నశ్రువుల్ గనుల నిండ. 194

గీ. భరతుఁ డానంద భరితుఁడై భక్తితోడ
రాముఁ డరుదెంచె ననువార్త రయముగాను
దల్లులకుఁ దెల్పఁ బంపియుఁ దమ్ము నపుడు
వేడ్క సాకేతపురికంపె విమల గుణుఁడు
స్వాగతోచిత విధులను జక్కఁ బఱుప. 195

గీ. పవన తనయున కానంద భరితుఁ డగుచు
భరతుఁ డర్పించెఁ గన్యలఁ బద్మ ముఖుల
గ్రామములఁ బెక్కు గోవులఁగాను కలుగఁ
జెలఁగి శ్రీరామ శుభవార్తఁ దెలుపు కతన. 196

గీ. రామ సుగ్రీవ మైత్రియు రావణాది
దనుజ సంహార విషయంబు ననిల సుతుఁడు
భరతునకుఁ దెల్పి శ్రీరామ పాదపద్మ
సన్నిధికి వచ్చి యెరిగించె సర్వమంత. 197

సీ. రాఘవుండా రాత్రి రమణి జానకితోడ
నాభరద్వాజ మున్యాశ్రమమునఁ
బరివారమును గూడి పరమ సద్భక్తితో
స్నానపానంబుల సలిపి నిలిచి
మరునాటి ప్రొద్దున మహితుఁడా మునిచంద్రు
వీడ్కొని వినువీథిఁ బ్రీతితోడ
బుష్పకారూఢుడై పోవుచుఁ గనుగొనె
సురుచిర సాకేత పురవరంబు

గీ. భువికి దిగు చంద్ర సాదృశ్య పుష్పకంబుఁ
గనుచు రాముఁడు చనుదెంచె ననుచు జనులు
బిట్టుగ ముదానఁ గేకలు పెట్టుచుండ
భరతుఁ డంత విమానంబు పైకినెక్కె. 198

గీ. హర్షమున నన్న పదముల కధిక భక్తి
మొక్కి యశ్రువులఁ గడిగి మ్రోల వ్రాల
భరతునల్లనఁ గరములఁ బట్టిలేపి
గాఢమౌఁ ప్రీతి రాముఁడు గౌగిలించె. 199

గీ. పిదప సీతను లక్ష్మణుఁ బ్రీతిఁగాంచి
వారి కుశలంబు లడిగియు వానరేంద్రు
నవ్విభీషణుఁ గపుల యూథాధిపతుల
కందఁజేసె భవ్యశుభాభినందనములు. 200

గీ. పత్నితోఁ గూడి రామభూపాలుఁ డంత
ననుజుఁడును రాఁగఁ బుష్పకంబౌనర డిగ్గి
మువ్వురమ్మల కతిభక్తి మ్రొక్కి వార
లాదరంబున దీవించి రపుడు ప్రీతి. 201

గీ. జానకీరాముల నట లక్ష్మణునిఁ గాంచి
ముదముతోఁ జిత్త వారిధి పొంగి పౌరలు
రామ! జయరామ! జయము శ్రీరామ! యనుచు
వారు ఘోసియు సద్భక్తి బారి పైనఁ
బూల జల్లులఁ గురిపించెఁ బురజనంబు. 202

ఉ. భరతుఁడు రామ పాదుకల భక్తిఁ బదంబులఁ బట్టి తొడ్గి శ్రీ
చరణము లంటి పల్కె నిటు సమ్మది నేలితి నీదు రాజ్యమున్
మరల గ్రహించి యేలుడిక మన్నన లందుచు సోదరా! యనన్
గరములఁబట్టి యెత్తి యటుఁ గౌగిలిఁ జేర్చె విభుండు దమ్మునిన్.

గీ. పుష్పక విమానమున కప్డు పూజ సలిపి
సాదరముగఁ గుబేరున కంపి దాని
దానముల నిచ్చె మంగళస్నానములను
సలిపి గంధమాల్యంబులఁ జక్కఁ దాల్చి. 204

గీ. వివిధ మణిభూషణంబుల వేడ్కఁ దాల్చి
రమ్య నూతన చీనాంబరములఁ గట్టి
సోదరులఁ గూడి సతితోడ సుఖముగాను
రాముఁడా రాత్రి యుండెనా గ్రామమందు. 205

గీ. రథగజ తురంగములు వెంటరాగ వేడ్క
ఛత్ర చామరంబులు నొప్పఁ జిత్రముగను
శంఖభేరీ ధ్వనులు మ్రోఁగ సాగిపోయి
రామ విభుఁ డయోధ్య పురవరంబుఁ జేరె. 206 25

గీ. తనను జూడంగ వచ్చిన జనుల నెల్లఁ
బల్కరించుచుఁ జేరి భూపాల వరుఁడు
గురు వశిష్ఠునకును విప్రవరుల కొనర
వందనంబుల జేసె నానంద మొప్ప. 207

మాలిని

కనక రుచిర రత్నఖ్యాత సింహాసనస్థ!
అనుజ సహిత రామా! హార కేయూరభూషా!
వనజనయన! రాజా! దివ్యకోట్యర్క తేజా!
ముని జన భయ దూరా! మోక్ష సౌభాగ్యదాతా! 208

గద్యము

ఇది శ్రీ సీతారామచంద్ర కరుణా కటాక్ష సంప్రాప్త కవిత్వ
హృద్య విద్యా విచిత్ర, ఆపస్తంబసూత్ర, కౌండిన్యసగోత్ర
పవిత్ర, లక్ష్మీనరసమాంబికా వేంకయ శర్మ సుపుత్ర.
దేవులపల్లి వంశపయః పారావార సంపూర్ణ పూర్ణిమా
సుధాకర, సకలగుణరత్న రత్నాకర, శ్రీభద్రాద్రి
శ్రీరామచంద్ర సుప్రభాత, శ్రీశైల మల్లికార్జున
శతక, .ఆనంద సుధాలహరీ, శ్రీ మదాంధ్ర
శివానందలహరీ. శ్రీ రాఘవేంద్ర సుప్రభాతాది
ప్రముఖ సద్గ్రంథరచనా ప్రసిద్ధ, విద్వజ్జన
విధేయ, చెంచుసుబ్బయశర్మ నామధేయ
ప్రణీతంబయిన "శ్రీమద్రామాయణ
కథా సుధాలహరి" యను నిర్వచన
హృద్యాన పద్య సత్పద్య కావ్యంబు
నందు యుద్ధకాండంబు.

శ్రీరస్తు   శుభమస్తు   అవిఘ్నమస్తు

శ్రీమద్రామాయణ కథా సుధా లహరి

శ్రీరామ పట్టాభిషేకము

సీ. శ్రీరాము సీతతో సింహాసనంబున
విప్రవర్యులఁ గూడి వినతుఁ డగుచు
శిష్టుండు ఘనుఁడు వశిష్ఠుండు వారల
నాసీనులను జేసి యమర విధిని
నష్టవసువులెల్ల నభిషేక మొనరించు
నట్లు జాబాలి కాత్యాయనుండు
కాశ్యపుండును వరగౌతముండు సుయజ్ఞుఁ
డావాసు దేవుఁడ య్యనఘు లైరి

గీ. విజయుఁడును నుండఁ బరిమళ విమలజలము
కనకకలశంబు లందునఁ గొనుచువచ్చి
పురుష పుంగవుఁడౌ రాముఁ బుణ్యపురుషుఁ
గూర్మి నభిషేక మొనరిచి కొలిచిరెల్ల.

గీ. కదలి ఋత్విక్కులు ద్విజులు కన్యకలును
మంత్రి వర్యులు యోధులు మంత్రవిధిని
వరుస నభిషేక మొనరించి వారిజాక్షు
రాముఁ గొలిచిరి రాజలలాము శ్యాము.

గీ. పిదప వారలా యాకాశ పీఠినున్న
సకల సురలచే లోకపాలకుల చేతఁ
దసర దివ్యౌషధీ రసధారలోలుకఁ
నింపుగ నభిషేకంబుఁ జేయించి రట.

సీ. శత్రుఘ్నుఁడా రామ సార్వభౌమునకంత
ధవళాత పత్రమందముగఁ బట్టె
సుగ్రీవుఁ డతిభక్తి శుభకరంబుగఁ బ్రక్క
వింజామరను దాల్చి వీచెఁ బతికి
రాక్షసేంద్రుండతి రమణీయమైనట్టి
చామరంబును వీచె సరసనుండి
పవమానుఁ డింద్రుని పనుపునఁ గమనీయ
కమల మాలను నుంచెఁ గంఠసీమ

గీ. రమ్య మణిరత్న దివ్య హారంబు నిచ్చె
దేవ గంధర్వ గణమెల్ల దివినిఁ బాడ
నాట్యమాడిరి యచ్చరల్ నయముగాను
చెలగి శ్రీరామ పట్టాభిషేక వేళ. 4

గీ. ధరణి సస్య సమృద్ధమై పరిఢవిల్లె
దివ్యఫలభరితము లయ్యెఁ బాదపములు
పరిమళంబుల వెదఁజల్లెఁ బ్రసవ వితతి
రామపట్టాభిషేకంపు రమ్య వేళ. 5

గీ. లక్షగోవులఁ దురగముల్ లక్షలిచ్చె
వంద యాఁబోతులను గోటిస్వర్ణములను
వస్త్రముల నాభరణముల బ్రాహ్మణులకు
భక్తినర్పించె ముదమునఁ బ్రభు వరుండు. 6

గీ. సూర్యకిరణ సమాన సచ్ఛోభితంబు
వివిధ మణిరత్న సహితంబు విమలమైన

రత్నకాంచన మాలను రాముఁడిచ్చె
ప్రథిత సుగ్రీవ కీశాధిపతికి నపుడు. 7

గీ. వజ్రవైఢూర్య చిత్రసంభాసురముల
నంగదున కిచ్చె ఘనకాంచనాంగదముల
రమ్యసన్మణి రత్న విరాజితంబు
శ్రేష్ఠ మౌక్తిక హారంబు సీతకిచ్చె. 8

గీ. పతిముఖంబును గాంచి సౌభాగ్యవతియుఁ
జారు దరహాస శోభిత చంద్రవదన
సీత పరిశుద్ధ వస్త్రముల్ శ్రేష్ఠములను
హారములనిచ్చె సంప్రీతి హనుమకపుడు. 9

గీ. సీత తనకంఠహారంబుఁ జేతఁబూని
పతినిఁ జూచుచు మరిమరి వానరులను
జూచుచుండగ రాముండు సుదతిఁగాంచి
యార్యుఁడగువాని కిమ్మన హనుమకిచ్చె. 10

గీ. చారు చంద్రికలను వెల్గు జలదపంక్తి
పైనిఁ గప్పగ నొప్పారు పర్వతముగ
జానకీ దత్తహారంబు మేనఁదాల్చి
వానరోత్తముఁ డలరారె భద్రమూర్తి. 11

గీ. ప్రమదమందుచు రామభూపాలుఁడపుడు
ద్వివిదమైందు నీలాదుల వీరవరుల
నాదరించి యభీష్టము లడిగి యడిగి
తీర్చివారలనెంతొ సంతృప్తిపఱచె. 12

గీ. సరగ సుగ్రీవు హనుమంతు జాంబవంతు
వరవిభీషణుఁ గాంచి భూవరుఁడు కనక
రత్నమాణిక్య వస్త్రహారంబులిచ్చె
వారలానంద భరితులై ప్రస్తుతింప. 13

గీ. కానుకలనిచ్చి సంప్రీతి గౌరవింప
వానరులు మోదమందుచుఁ బద్మనేత్రు
సంస్తుతించుచుఁ జనిరి వాసంబులకును
ప్రీతితో లంక కేగె విభీషణుండు. 14

ఉ. వైరులఁ జంపి సద్యశము నైభవమొంది యుదారుఁడై కడున్
ధారుణినేలె రాఘువుఁడు ధర్మము తప్పక సత్యమూర్తియై
పౌరులు కన్నతండ్రిగను భావనచేయగ నెప్డు కొంగుబం
గారము నౌచుఁ బెన్నిధిగఁ గాచుచుఁ జూచెను గంటిరెప్పయై. 15

గీ. అనుజు లక్ష్మణుఁగాంచి యాయబ్జముఖుఁడు
పేర్మియువరాజుగా నుండఁ బిలువనతడు
సమ్మతింపక వలదన సద్గుణుండు
రాముఁడా భరతుని యువరాజుఁ జేసె. 16

సీ. పౌండరీకంబుల వాజపేయంబుల
నశ్వమేధంబుల నాచరించె
సౌమిత్రి సంప్రీతి సహకార మొనరింపఁ
బాలించెఁ బదివేల వత్సరములు
రామరాజ్యంబున రమణులు వైధవ్య
శోకంబులేకుండ సుఖముఁగనిరి

సకలజీవులు దివ్యసౌఖ్యంబులందుచు
నిర్భయంబుగ భువి నిలిచియుండ

గీ. వైరములను మాని సౌభ్రాతృ భావమొప్ప
నఖిల ధర్మపరాయణులైరి జనులు
చోరులెవ్వరు లేరైరి చోద్యముగను
గష్టమెందు లేకుండె లోకంబునందు. 17

గీ. వ్యాధులును లేక మరియెట్టి వ్యథలు లేక
కష్టనష్టముల్ లేక సంతుష్టులగుచుఁ
బుత్రవంతులౌచు మనిరి భువిని జనులు
ప్రథితిఁ గాంచిరి శ్రీరామరాజ్యమందు. 18

గీ. రామరాజ్యంబు నందునఁ బ్రజలనోట
రామ! రామ! రామా! రామ! రామ! రామ!
యనెడి మాటలె వినఁబడు నఖిలజగము
రామమయముగ నుండెను రమ్యముగను. 19

సీ. భూరుహంబులు బాగఁబుష్పించి ఫలియించి
ముదమును గలిగించె భూజనులకుఁ
గ్రమము తప్పగను బర్జన్యముల్ వర్షించె
క్ష్మామండలమున సకాలమందు
సస్యంబు లన్నియుఁ జక్కగాఁ బండెను
గాలివీచెను సుఖస్పర్శ కలుగ
బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు లోభ
రహితులౌచు స్వధర్మరతులునైరి

గీ. ధర్మమార్గాను వర్తులై ధరణి జనులు
సత్యవాదులు నౌచుఁ బ్రశస్తిఁగనిరి
భవ్యశుభలక్షణంబులఁ బరిఢవిల్లి
రమణకెక్కిరి శ్రీరామరాజ్యమందు. 20

గీ. లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల సుచరితుల
భవ్యసద్భ్రాతృ భక్తిసంపన్నమతుల
సోదరులఁగూడి రాజ్యంబు శుభగుణుండు
పరగఁ బదునొక్కవేలేండ్లు ధరణినేలె. 21

గీ. శ్రీకరంబును కీర్తి సంక్షేమకరము
సుఖదమాయురారోగ్య సచ్ఛుభకరంబు
వివిధ విజయ ప్రదంబును విమలమైన
రమ్యరామాయణంబు గీర్వాణ భాష
మొదట రచియించె వాల్మీకి మునివరుండు. 22

గీ. ఆర్ష మార్య వాల్మీకి మహర్షి రచిత
మైన రామాయణంబును నధికభక్తి
శ్రద్ధతోడను వినినంత శాంతముగను
సంతసము గల్గు దుఃఖముశాంతి తొలగు. 23

గీ. భవ్యరామాయణంబుసద్భక్తి వినిన
నధిక ధనధాన్యవృద్ధి వంశాభివృద్ధి
కలుగు సౌఖ్యంబు లబ్బు సత్కార్యసిద్ధి
కలుగు లభియించు నుత్తమ కాంత సతిగ. 24

గీ. మహిత పావనమైన రామాయణంబు
వినినఁ జదివిన వ్రాసిన విమల మతిని
నైహికాముష్మి కార్థంబులంది మిగులఁ
బ్రీతిఁ గూర్తురు జానకీ విభునకెపుడు. 25

మం గ ళ హా ర తి

పల్లవి. శ్రీరఘురామా! శ్రితగుణధామా!
సీతారామా! మంగళము
మంగళము జయమంగళము
పావననామా! పావనరామా!
పట్టాభిరామా! మంగళము.
మంగళము – జయమంగళము.
జయ జయ రామా! జానకిరామా!
జగదభిరామా! మంగళము
రవికులసోమా! ఖండనభీమా!
భవహరరామా! మంగళము.
మంగళము జయ మంగళము.

చరణం. కౌసల్యా వరనందన రామా!
కౌశిక మునిమఖ రక్షకరామా!
శంకర కార్ముక భంజకరామా!
జానకి నాయక, కల్యాణరామా!
శ్రీరఘురామా! శ్రితగుణధామా!!

చరణం. భార్గవదర్ప వినాశక రామా!
భాసుర సుందర విగ్రహరామా!

దశరథ శాసన పాలక రామా!
దండక మునిజన పాలనరామా!
॥శ్రీరఘురామా! శ్రితగుణధామా॥

చరణం. మారీచాధమ - మర్దనరామా!
మానిని సీతాన్వేషకరామా!
సుగ్రీవాభీష్ట దాయకరామా
శూరవాలి సంహారక రామా!
॥శ్రీరఘురామా! శ్రితగుణధామా॥

చరణం. వాయునందన సంస్తుత రామా!
వానర సేవా సంయుతరామా!
దశముఖ దనుజ సంహారకరామా!
ధర్మరూప జయ దశరథరామా!

పల్లవి. శ్రీరఘురామా! శ్రితగుణధామా!
సీతా రామా! మంగళము
మంగళము - జయమంగళము
పావననామా! పావననామా!
పట్టాభిరామా! మంగళము.
మంగళము - జయమంగళము
జయజయరామా! జానకిరామా!
జగదభిరామా! మంగళము
రవికులసోమా! ఖండనభీమా!
భవహర! రామా! మంగళము
మంగళము - జయమంగళము.

—0—